HIJACINT BOŠKOVIĆ O. P.

SJEDINJENJE S BOGOM

HIJACINT BOŠKOVIĆ O. P.

SJEDINJENJE S BOGOM

DUHOVNE VJEŽBE U OSAM DANA

ZAGREB 1943

IZDANJE NAKLADE „ISTINA“

NIHIL OBSTAT.
Dr. O. Dominik Budrović, v. r.

IMPRIMATUR
Dubrovnik, 26. veljače 1942.

Za Apostolskog Administratora
Delegat
I. Božić, v. r.

NIHIL OBSTAT
Dr. O. Sibe Budrović O. P.
O. Jordan Viculin O. P.

IMPRIMATUR:
o. Anđelko Fazinić
provincijal

Dozvola Državnog Promičbenog Ureda br. 429.-1943.

TISAK „TIPOGRAFIJA" D. D., ZAGREB

Tebi

m a j k o

koja si

svietlom svojom pojavom

bdjela nad ovim mislima

DJELA ISTOGA PISCA

Jsaucnost Bozí, Izl. »Filozofická Revue« Olomouc 1930.

Problem spoznaje, Zagreb 1931.

Albert Veliki, Zagreb 1932.

Svečenička žrtva, Zagreb 1938.

Sv. Toma Akvinski i Duns Skot, Zagreb 1940.

Relatio artis ad moralitatem, Gniezno 1935.

De obiectivitate cognitionis, Olomouc 1931.

Naslovnu stranicu izradio fra Toma Gajdoš, O. P.

PREDGOVOR

Ova knjiga sadrži uglavnom misli iz duhovnih vježba, koje sam davao kroz nekoliko godina svećenicima, bogoslovima i redovnicama. Neka od ovih predavanja već su objelodanjena, a mnoge od ovih misli već su u drugom obliku iznesene u raznim člancima »Duhovnog života«. Sve je ipak ponovno prerađeno i, koliko je bilo moguće, dovedeno u jedinstvenu cjelinu, da uzmogne poslužiti osam-dnevnim duhovnim vježbama. Kažem, u koliko je moguće, jer skup istina, o kojima se obično razmatra u duhovnim vježbama, prevelik je i preobsežan, a da bi se mogao u ovako kratkom prostoru razgraditi i prikazati, i to u vidu samo jednoga jedinstvenog načela, kojim bi ciela radnja bila prožeta.

Ipak mislim, da je naslov knjige opravdan, i da izrazuje temeljnu misao, koju tumače pojedini članci ove knjige. Jedinstvo s Bogom jest cilj, za kojim teži svaki onaj, koji se zatvori u duhovne vježbe. Jedinstvo s Bogom je prva misao, koja nam se predočuje kad razmatramo o Bogu kao našem principu, ono je i konačni plod, koji treba da postignemo duhovnim vježbama.

Duhovne vježbe nisu ništa drugo nego stvarno primienjeno bogoslovlje, koje sve stvari promatra u vezi s Bogom, sa stanovišta Boga i koje nas spaja s Bogom. Ako je svaki vjernik djelatni bogoslov, onda u duhovnim vježbama promatramo samo Boga, a sve drugo u vezi s Bogom. Za takvog vjernika je svako stvorenje odraz Boga i stepenica, koja vodi k Bogu; grieh je zlo što odvodi od Boga; odricanje i zavjeti su sredstva, koja vode k Bogu, a ljubav i milost su veze, koje ga spajaju s Bogom. Kao što je prvi njegov napor posvećen izdignuću Bogu, tako se i ostalo njegovo duhovno vježbanje kreće oko ideje Boga. On ostaje u Bogu i onda, kad pogleda ponor svojih grieha; i kad se zagleda u razpadljivost čovječjeg organizma, smrtnost naše naravi; i onda, kad izpituje sredstva za spasenje; i kada razmatra o dužnosti neprestanog nastojanja. Naročito pak misli na Boga, kada se zagleda u divno posredničtvo Gospodina Isusa

Krista, po kojem dobivamo milost spasenja i sjedinjenja. Pogled pravoga vjernika odpočiva i miruje u Bogu.

U tom je pogledu plan duhovnih vježbi lako shvatljiv. On se podudara s nacrtom »Sume teologije« sv. Tome, koji počinje svoje umovanje s Bogom da ga zaključi također s našim jedinstvom s Bogom. Iza kako je razpravljao o Bogu i onome, što proizlazi od njega, sv. Toma počinje obsežni drugi dio svoje sume, koji obrađuje »motus rationalis creaturae ad Deum«, t. j. put razumnog stvora k Bogu. To je velika njegova razprava o težnji k Bogu. Budući da k Bogu dolazimo unutarnjim i izvanjskim načelima, to razprava govori o krepostima i milosti, što spada na unutarnja, te o Kristu i njegovim sakramentima, što spada na izvanjska načela. Napokon se sve zaokruži razpravom o konačnom sjedinjenju s Bogom u nebu.

Ne znamo, da li je ovdje sv. Toma bio naročito pod utjecajem neoplatonovaca, koji su svoje iztraživanje zamišljali u nekom zatvorenom krugu. Ipak ukoliko naš intelektualni put počinje od Boga, praizvora svega, da se opet povrati Bogu, zadnjoj svrsi svega, mora se kazati, da je taj nacrt toliko razumski opravdan, koliko je kršćanski izpravan. Kad kažemo da se kršćanska nauka dade izraziti jednim jedincatim principom »Deus est et remunerator est« (Bog obstoji. On je nagraditelj), onda nam je očito, da nutarnji put našeg duhovnog života sliči kružnom gibanju, u kojem gledamo sebe kao nešto Božjega, što od Boga dolazi i k Njemu se vraća. Svaki pa i najmanji naš duhovni napor i duhovna vježba bit će razvijanje ovoga načela, koje u sebi sadržava sve. U tom pogledu možemo reći da duhovne vježbe imaju samo jednu metodu, koju je vrlo dobro poznavala ciela kršćanska bogoslovska starina; koju je sv. Toma naučno obradio u svojoj »Sumi teologije«, a sv. Ignacije praktički proveo u svojoj knjižici »Duhovne vježbe«.

Dakako da će se stvarna provedba ovoga občenito zamišljenog nacrta mijenjati prema različnim okolnostima, u kojima se drže duhovne vježbe. Ona će zavisiti o duhu i uzgoju onoga, koji ih daje kao i onoga, koji ih prima. Međutim, metoda bilo kako zamišljena, postići će plod, samo ako bude odgovarala cilju, koji joj je postavljen. Nije sve za svakoga, a svakome nije ni potrebno sve. Propovjednik će u pojedinim slučajevima odrediti što je najuspješnije, pa će ga prilike dovesti do izbora i primjene uspješne metode.

U tome i jest opasnost podhvata pisanih duhovnih vježbi, određenih za sve kršćane, a samo s nekim občenitim osvrtom na redovničke osobe, premda se upravo u njima najbolje ostvaruje punina Kristova života. Opasnost je to veća, što se radi o podhvatu posve praktičnom i stvarnom, koji mora poslužiti potrebama pojedinačnog slučaja. Ako je istina ono, što veli

Aristotel, da znanost ne može biti individualna, onda gotovo i ne postoji mogućnost da se napišu duhovne vježbe, koje bi svakoga zadovoljile.

No o tome se i ne radi, niti ova knjiga ima zadaću da udovolji tim potrebama. Ovo ovdje je samo pokušaj da se dođe u susret dušama, koje će, potaknute mislima sadržanim u ovim predavanjima, same obaviti posao svoje duhovne osame i sabranosti.

Međutim, ako imademo na pameti, da su duhovne vježbe napor duha, kojim čovjek ostavlja grieh i obraća se Bogu, onda bi se mogao ipak postaviti neki občeniti nacrt i provesti neka metoda, koja bi bar nekoga mogla zadovoljiti. U tom slučaju ćemo najprije pogled svoje duše upraviti k Bogu, prvom počelu i zadnjoj svrsi svega, da upoznamo istinu naše podpune ovisnosti o Bogu i potrebe da k njemu težimo (I. dan). Zadržavši se uviek u Bogu bacit ćemo barem letimični pogled na ponor zla, koje nas udaljuje od njega i razdvaja vječno od sreće (II. dan). Kad smo upoznali te dvie oprečnosti, lako možemo prosliediti naše duhovno vježbanje. Ponajprije ćemo mrtvenjem i pokorom rušiti zlo grieha (III. dan). Ako smo redovnici, razmatrat ćemo o zavjetima, kojima se vraćamo Bogu (IV. dan). Naročito ćemo se zatim pozabaviti ljubavlju, koja nas tiesno sjedinjuje s Bogom (V. dan). Budući da je Krist posrednik našega jedinstva s Bogom (VI. dan), koji nam daje milost posvećenja (VII. dan) i čini da Duh Sveti bude u nama, a mi s Duhom Svetim u Bogu i u nebu (VIII. dan), daljnja naša razmatranja bit će prožeta naukom o našoj tiesnoj vezi s Kristom, s kojim moramo i trpjeti, i biti proslavljeni, i osjećati, i moliti.

Sigurno da svakoga ovaj nacrt ne će zadovoljiti; ne će se svatko složiti ni time, što su izpuštene neke, prečesto uobičajene teme, kadre naročito uplašiti duše; a možda ni time, što su neka predavanja ponešto dogmatska. Pisac ovih redaka je sviestan ne samo mnogih nedostataka svog podhvata, nego naročito toga da svakoga ne može u svemu zadovoljiti.

Međutim se nada, da bi misli izražene u ovim predavanjima mogle ipak potaknuti koju dušu na jaku ljubav prema Bogu i spremniji prezir vremenitih prolaznih dobara, pa se zato odlučio, da ih objelodani. Ako te duše u ovim redcima nađu koju istinu, koja će ih tjesnije povezati s Bogom, onda je djelo okrunjeno uspjehom, jer drugog cilja ova knjiga nema.

UVOD

Imade časova kad naročito osjećamo blizinu Boga. To su časovi posebnoga njegova pohoda našoj duši. Tada nam se čini kao da više ne postoji prostor između nas i njega. Bog nam se približuje i govori našoj duši. Shvaćajući uzvišenost božanske osobe, mi mu se predajemo podpuno, slušajući njegovu rieč i njegova sveta nadahnuća. Tada se naša duša izpunja Bogom, a srdce naše širi nam se u prisutnosti neba.

Takvi su časovi povučenosti za vrieme duhovnih vježbi, u kojima pred svojim očima imamo samo Boga, pa ne vidimo drugo nego Boga. Osjećamo, da je On među nama.

Bog među nama! Tu se krije tajna sreća duhovnih vježbi. U tim danima, kad podpuno sve ostavljamo, Boga nalazimo. Kao da su oči naše zatvorene svemu drugome, ne vidimo ništa drugo osim Boga, naše uši ne čuju drugo nego Boga, a naše srdce ne nalazi drugo nego Boga. Zato i želimo poći za Bogom.

Poći za Bogom i naći Boga, to je program, koji kanimo ostvariti u ovim svetim danima. Dani povučenosti jesu dani, u kojima naša duša traži onoga, koga ljubi. Ona prolazi odajama svoje nutrinje i traži onoga, koga ljubi. Jeste li vidjeli onoga, koga ljubi duša moja, njezino je pitanje ovih dana.

Kao putnik, koji je nezgodnim slučajem zapao u dugu neprohodnu pustinju, uporno teži za tim da dođe do svietla, koje proviruje kroz šikarje neprohodne pustinje, tako i naša duša izgubivši se u pustinji svjetske izpraznosti, hoće da se što prije izbavi i dođe do svietla Božjega.

Ne će biti lagodan taj posao. Put je ovaj posut trnjem, i njime treba da prođemo. Dok s jedne strane osjećamo svu ljepotu svjetlosti Božje koja nas privlači, možda. s druge strane nije slabija u našem srdcu pohota strasti, koja nas zaustavlja na putu i ne daje nam napried. Osloboditi se strasti, to je ono najteže u ljudskom životu.

Ali baš to moramo učiniti u vrieme ovih ozbiljnih dana. Ovo su dani, kad se treba osloboditi sebe, svieta i đavla. Dani, kad treba zaći u svetu vojnu protiv svega onoga, što se protivi Bogu, protiv našega najvećeg neprijatelja, protiv grieha. Pa

koliko je naša duša još uviek tiesno privezana uz sviet, toliko će nas više krvi stajati ovo nasilno kidanje i ovo njezino oslobađanje.

Bit će teško, ali bit će također i Bog s nama. Duh Sveti će ovih dana lebdjeti nad nama, bit će uz nas i pratit će svaki naš napor. Ne samo pratiti, nego i podpomagati. On će glavni posao obavljati u nama, a mi ćemo se samo osloniti na njegovu svetu milost, koja će ovih dana biti nada sve obilna i velika. Samo treba u tišini sabranosti poći za Bogom i slušati njegov glas.

Ako je za ove dane naređena naročita sabranost, to je stoga, što je Bog blizu i što naša duša treba mira da u Njemu odpočine. Ako ne smijemo s drugima obćiti, to je stoga, što nam je dovoljno da Boga imademo. Duša će sigurno osjetiti, kako u Bogu nalazi sve, pa joj ne treba ni za čim drugim težiti nego samo za njim. Ona će vidjeti da u Bogu nalazi svoju sreću, svoje blaženstvo i svoj mir, pa će se podpuno predati svome Prijatelju, s kojim će u tišini svoga srdca razgovarati.

Bog će učiniti svoje djelo, samo treba da mi slušamo i da ga primimo. On upravo dolazi zato da nas izbavi od zla i da dade našoj duši konačni mir, koji je uzaludno tražila u svietu.

Treba slušati Božja nadahnuća, jer su ona veoma dragocjena i potrebna baš našoj duši. Ona su upravo određena nama. Ona se nas tiču. Bog će kucati upravo na vrata našega srdca, nastojati da uđe u nutrinju naše duše. To su dakle milosti za nas.

Bog kao nitko drugi vidi naše potrebe. On zna što nam je manjkalo i što će nas spasiti. I zato on čini ovaj naročiti pohod našoj duši, jer vidi, da smo ga trebali. Tko zna što bi se bilo dogodilo s nama, da nismo dobili ovu milost? Ali također tko zna što će biti s nama ako odbijemo ovaj divni pohod Božji? Bi li se Bog ikada opet vratio ako ga sada odbijemo od sebe i zanemarimo njegovu milost?

Uostalom nije ni težko shvatiti, da je našoj duši bilo potrebno ovo povlačenje. Dok živimo u vrevi svieta, lako se prašina grieha prihvati duše. U prevelikoj zaposlenosti možda nismo imali niti vremena da mislimo o svome spasenju, niti da se bavimo Bogom. Njegova slika je malo pomalo izbliedila u našoj duši. Onaj prvotni zanos, koji smo gdjekada u životu osjetili, sada je ili nestao ili jenjava. Ideja Boga koja se bila tako živo zasadila u našoj duši, sada je izbliedila. Mi smo došli do takvog stanja, da jedva prepoznajemo Boga u vrtlogu ovoga svieta. Jedva ga vidimo u raztresenosti naših posala.

Potrebno će stoga biti da ovih dana vidimo Boga iz bliza i osjetimo milinu njegove prisutnosti. Mi se varamo, ako mislimo da ga dovoljno poznajemo. Mi ga poznajemo, ali je to poznavanje prilično bliedo; malo utječe na naš život. Kad bismo ga stvarno upoznali, onda bismo ga i ljubili. Naprotiv, kad ga odbacujemo, kad više volimo naslade svieta nego njega, kad ga vriеđamo, onda pokazujemo da ga ne poznajemo. A to je sve zato, što malo ili ništa ne mislimo na njega.

»Najteža bolest«, piše Pio XI., »koja tišti naš viek, i ujedno je bujno vrelo zala, na koja se tuži svaki razborit čovjek, jest ona lakomislenost i nepromišljenost, koja ljude skreće s prave staze i vodi na stranputicu. Tu je izvor vječnom i žestokom prianjanju uz spoljašnja dobra, tu uzrok neutažive požude za bogatstvom i nasladama. Ova požuda u dušama ljudskim malo pomalo slabi i ubija želju za uzvišenim dobrima, a ljude same tako sapinje u vanjsko i prolazno, da im ne da razmišljati o vječnim istinama, o zakonima Božjim i o samome Bogu, jedinom počelu svih stvorenih stvari. A Bog ipak, prema svojoj neomeđenoj dobroti i milosrđu, i u našim vremenima, makar koliko se u pojedinim mjestima razmahala ćudoredna pokvarenost, ne prestaje ljude k sebi privlačiti. Koje bismo sredstvo i koji melem mogli zgodnije predložiti za liečenje ove bolesti, koja tako žestoko hara ljudskom obitelji, nego li pozvati ove mekoputne i nehajne duše da se saberu u duhovnim vježbama? Pa kad duhovne vježbe i ne bi bile drugo nego tek neka kratkotrajna samoća od nekoliko dana s tim ciljem, da čovjeka odijele od običnog družtva smrtnika i množine briga; kad bi one samo pružale čovjeku priliku, da kratko vrieme provede, ne u običnom počivanju, nego u obrađivanju najzamašnijih pitanja, koja duboko i bez prekida zadiru u rod ljudski, to jest o njegovu podrietlu i o njegovoj svrsi »odakle dolazi i kamo ide«, i tada bi svatko morao priznati, da su svete duhovne vježbe veoma korisne.« (Enciklinično pismo Pija XI., »Katolički list«, 1930. br. 1. srt. 2).

Zato je potrebno Bogu se približiti. Treba ga iz bliza pogledati. Treba sbaciti sve ono, što nas dieli od njega i što je zapreka, da ne možemo do njega doći, a to je grieh. To ćemo učiniti sabranošću duhovnih vježbi.

Naročito treba pristupiti k Bogu čista i razkajana srdca. Onda će nam se on pokazati u svojoj slavi. Vidjet ćemo, kako je divna njegova veličina. Hoće li onda biti još oklievanja u našoj duši? Zar ne će ta uzvišena i praktična spoznaja biti dovoljna da se podpuno Bogu predademo?

Samo kad bismo ga vidjeli! Samo kad bismo ovih dana otvorili oči i shvatili, kako je sladak i ugodan Gospodin!

Imajmo veliku vjeru! Shvatimo da nam se na kraju ovih duhovnih vježbi poklanja neko neizmjerno veliko dobro. Bog nas čeka. Sveto Trojstvo nas čeka. Krist nas čeka, da se susretnemo s njime.

Divan će biti taj susret Krista s našom dušom. Tko će moći odoljeti zanosu onoga časa, kad Krist bude našoj duši otvorio svoju nutrinju. Mi ćemo tada vidjeti sve ono, što je određeno za čista srdca.

Bit će to zagrljaj dvaju bića, koja se razumiju i ljube. Zagrljaj dvaju prijatelja, zagrljaj dviju duša, koje se podpuno predavaju jedna drugoj.

Učinimo sav napor, da do toga zagrljaja dođe. Ne štedimo ni truda ni posla, da se jednom u nama ostvari ono, što će biti zalog vječnoga našeg spasenja i vječne naše sreće. Jer kad nađemo onoga, koga ljubi duša naša, tada ćemo kazati: tenui eum nec dimittam: držim ga i ne ću ga nikada pustiti.

Plod ovih duhovnih vježbi bit će u tome, što ćemo s Kristom učiniti zavjet vječne ljubavi i vječne vjernosti. On će postati vječno naš, a mi vječno njegovi.

PRVI DAN

BOG JE POČELO I SVRHA SVEGA

JA SAM BOŽJI, A BOG JE MOJ

TEŽNJA PREMA BOGU

VELIKA BRIGA I VELIKA NEBRIGA

JA SAM BOŽJI, A BOG JE MOJ

Ako u duhovnim vježbama moramo urediti naš odnos prema Bogu, onda u prvom redu treba razsvietliti istinu naše ovisnosti o njemu. Tu ovisnost izrazujemo, kad kažemo, da smo mi podpuno Božji, a da je Bog naš. Mi smo podpuno Božji, jer nas je stvorio. A jer o njemu ovisimo, dužni smo težiti prema njemu: Ono što je Božje, teži samo Bogu. To znači, da je Bog naš, i da se u njemu nalazi konačna naša sreća, ili drugim riečima: Bog je podpuno moj, jer sam ja podpuno Božji.

JA SAM BOŽJI

Zamislimo se u ono vrhovno biće, koje u sebi uključuje sve, što je dobro, istinito i liepo. Probudimo vjeru, pa ćemo vidjeti, da savršenstvo toga bića ne zavisi ni od koga, već je samo od sebe, od vieka. Svojstvo mu je zauviek biti, bez promjene i bez ikakve nesavršenosti. »Od sve vječnosti Bog jest: Bog je savršen, Bog je blažen, Bog je jedan. Bezbožnik se pita: zašto je Bog, a ja mu odgovaram: Zašto Bog ne bi bio? Zar stoga što je savršen, zar bi savršenstvo bila zapreka obstojanja? To bi bila luda zabluda: Naprotiv savršenstvo je razlog obstojanja« (Bossuet, Élévations à Dieur sur tous les mystères, Paris, str. 6).

I eto, ovo savršeno biće postoji od vieka. Tada, kada nikoga nije bilo, Bog je postojao. On je bio sam, jedini; uživao je u svome blaženstvu i svojoj sreći. U sebi je sadržavao svu puninu bivstva, istine i ljepote. Sve što je liepo i savršeno, bilo je u njemu, a izvan njega ništa nije bilo.

Odkuda dakle ovaj sviet? Tko je prouzrokovao ovo, što u vremenu postoji osim Boga? Vjera nam kaže, da je to sve od Boga. »Sve je po njemu postalo i bez njega ništa nije postalo, što je postalo« (Iv. 1, 3). Ako nikoga nije bilo osim Boga, onda je to sve moglo postati od samoga Boga. Luđak se usuđuje kazati, da je to nastalo po sebi, a ne vidi, da ono što ne postoji, ne može djelovati; što nije, ne može ništa davati. Pa kad prije svieta nije bilo nikoga osim Boga, onda se mora zaključiti,

da je sve od Boga. »On je rekao, i bilo je učinjeno, on je zapovjedio, i bilo je stvoreno« (Ps. 148, 5).

»On sam daje svemu život i disanje i sve« (Dj. A. 17, 25). Sve je od Boga, jer je on sve stvorio. Stvoriti znači: ništa ne predpostaviti, a sve dati. »U početku je Bog stvorio nebo i zemlju« (Gen. 1, 1). U početku vremena, kad još nije bilo vremena, Bog je sve stvorio. U početku svega, kad još nije bilo ničega, Bog je sve pokrenuo. Ništa nije predpostavio, jer je upravo sve dao.

Zamislimo se u kaos onoga časa, kada ništa nije postojalo; oživimo u mašti ono stanje, kada nije bilo ni neba ni zemlje, kad je sam Bog postojao, koji osim sebe nije imao ničega. Koje li promjene u času, kad se iz punine toga savršenog bića začu stvaralački glas Boga: Fiat — neka bude! »On reče, i bi učinjeno«. Ova silna rieč Božja, koja je od vieka postojala u krilu Otca, imade neizmjernu stvaralačku snagu. Ona čini ono, što nije nijednom smrtniku dano, ona snagom svoje rieči od ničega stvara. Ova je vječna Rieč sazdala sviet, nebo i zemlju, i ni od čega sve stvari stvorila.

»O Bože, kako je bilo veliko neznanje sviju onih mudraca ovoga svieta«, kliče Bossuet, »koje nazivlju filozofima, kad su učili, da si ti, savršeni graditelju i absolutni stvoritelju svega što postoji, u svojim rukama našao neku vječnu neoblikovanu tvar, koja je čekala da je usavršiš. Sliepci, koji ne vide, da je sposobnost primati oblik, sama po sebi neki oblik, da je sposobnost primati savršenstvo već samo po sebi neko savršenstvo. Ako je dakle materija imala sama po sebi početak savršenstva i oblika, mogla je imati sama od sebe i svršetak usavršavanja« (Bossuet, cit. dj., str. 65). Zašto da ne priznamo istinu i ne kažemo: Sve je od Boga, a ničega nema, što ne bi ovisilo o njemu.

Kao što nema sunčane svjetlosti bez sunca, ni ikakvog savršenstva bez prvog savršenstva, tako nema ni jednog bića bez prvotnoga bića. I kao što se sve sunčane zrake konačno svode na svoje središte, na izvor: sunce, od kojega i dolaze, tako se i svako biće konačno svodi na Boga, na taj izvor postojanja, od koga dolazi svako biće.

»Bog je onaj, koji jest« (Ex. 3, 14). Samome Bogu je vlastito bivstvovanje, njemu samome, i nikome drugome. Kad bi bilo moguće jednom rieči izreći narav Božju, onda bismo morali kazati, da je Bogu vlastito: *Biti.* No ako je njemu samome vlastito biti, onda je nama svojstvo: *Ne biti.* Ako on sam po sebi *jest;* onda mi sami po sebi *nismo.* Pa ako po sebi nismo, onda smo po njemu. Stoga on sam, i izključivo on sam, *jest* po sebi, a sve drugo je po njemu. Budući da nama nije vlastito da jesmo,

moramo tu vlastitost dobiti od onoga, kome je to svojstveno. To znači da je Bog naš Stvoritelj.

Kada kažemo, da je Stvoritelj, time izrazujemo, da je sve od njega. Bilo da ovaj sviet promatramo u njegovoj cjelini, bilo da se osvrnemo na njegove sakrivene ljepote, bilo da se zaustavimo na pojedinim njegovim česticama, uviek moramo kazati, da je sav od Boga. Svaki i najmanji atom, najmanja čestica, od njega je.

Nije to tako samo u prirodi, nego i u nama samima. Svoje tielo i svoj duh dugujemo Bogu. Naše sposobnosti i naša djela dolaze od Boga. Koliko se preko dana ne odigrava različnih djela u našoj duši! A to sve je od Boga. Koliko čuvstava i osjećaja, koliko djela ljubavi, umnih spoznaja i različnih duševnih doživljaja! I to je sve od Boga. Čovjek, kao i svaka druga čestica ovoga svemira, sav je u svojoj biti, kao i u svojim činima, od Boga.

Bog ga je nesamo stvorio, to jest od ničega učinio, nego on u njemu djeluje i daje mu svaki pokret i svako djelovanje. Bog je vrhovni umjetnik, koji snagom svoje stvaralačke moći daje sve što postoji i što jest. »U njemu živimo, mičemo se i jesmo« (Dj. A. 17, 28).

Bog je umjetnik, kome nema sličnosti u prirodi. Dok smrtni umjetnik samo oblikuje i preinačuje tvar, koju imade u rukama, Bog ništa ne predpostavlja, već stvara iz ničega. On je prvi pokretač, koji daje sve. Čovjek od stvari koja već postoji, čini neku drugu, prilagođuje ju i preinačuje. Bog daje samu stvar i njezin oblik. Čovjek čini, da nešto bude takvo ili onakvo. A Bog, da neka stvar jednostavno jest. Sve, što jest, sve je od Boga; sve se k njemu vraća, na njega *svodi;* svemu je on izvor. On je stvoritelj, to znači, on je sve od ničega učinio.

Od neopisive je utjehe istina, da je u nama sve od Boga. Jer ako je sve Božje, onda je u nama sve sveto i čisto. Što dolazi od Boga, ne može biti drukčije nego čisto i sveto. Da čovjek nije grijesima izkvario svoju narav, ona bi uviek bila sveta i čista, pravi odraz dobrote Božje.

Kad je Bog, iza kako je stvorio ovaj sviet, pogledao njegovu ljepotu, tada je kazao, da je sve dobro. »Et vidit Deus quod esset bonum« (Gen. 1, 12). Bilo je dobro, jer je od onoga, koji je sama dobrota. Kao što svietlo može dati samo svietlo, tako je od Boga, same dobrote, moglo doći samo dobro. Od savršenog majstora sve je savršeno.

Pogotovu je to u čovjeku, kojemu je Bog posvetio naročitu brigu. Stvarajući sviet, Bog je jednostavno kazao neka bude. Ali kad je došao na čovjeka, tada je sam svojim rukama sazdao onoga, koji je imao da bude kralj ciele prirode i slava Boga. To mu nije bilo dovoljno, nego je utisnuo u njega svoj duh i učinio

ga na priliku i sliku svoju (Gen., 1., 26.). Doduše u svim djelima očituje se Božja dobrota, pa su puna nebesa i zemlja slave Božje, ali se naročito u ovoj slici Božjoj, u čovjeku, očituje njegova slava. »Oblikovao je Gospodin Bog čovjeka iz gliba zemlje i udahnuo je u lice njegovo dah života, i postao je čovjek živo biće« (Gen. 2, 7).

Zar time nije htio Gospodin posvjedočiti, da je svu svoju milinu htio utisnuti u čovjeka? Dahnuo je u njega. Dao mu svoj duh: upravo ono, što mu je najintimnije, ono, što je njemu samome vlastito. Htio je Gospodin, da čovjek živi njegovim životom i da diše njegovim duhom. Zato ga je i odvojio od ostalih bića i sam ga svojim rukama sazdao i utisnuo mu svoj duh. Tako je postao slika Božja.

Tko može posumnjati, da djelo takvog jednog umjetnika, učinjeno s toliko brige nije remek-djelo, dostojno svakog divljenja i poštivanja? Kad se sjetimo veličine mudrosti Božje, koja radi sve u »mjeri, broju i veličini« (Mud. 11., 21.); kad se opet sjetimo uzvišenosti njegove moći, a znamo, da je toliku pažnju posvetio stvaranju čovjeka, onda će nam biti jasna ljepota onoga koji je vriedan da bude kralj ciele prirode. Minuisti eum paulo minus ab angelis(Ps. 8., 6.). Dovoljno je kazati da je čovjek svojina Božja, da je prožet mudrošću i ljubavlju Božjem, i time smo izrazili svu veličinu njegovu.

Ali ako smo podpuno Božji, onda smo mu podpuno podložni. Mi nismo gospodari svoga života kao ni svoga bića. Bog nas je od ničega stvorio, i sve moramo njemu zahvaliti. On je naš podpuni gospodar. On imade vlast nad nama. Bogu pripada sve, što je u nama, pa stoga smo mi Božja svojina.

Danas je u čovječanstvu zavladala želja za neobuzdanom slobodom, pa ljudi misle, da nemaju nikakvih obveza prema Bogu. Međutim, ako se sjetimo, da je u nama sve Božje, lako ćemo dokučiti, da mi nikako u tom pogledu niesmo slobodni, nego da smo podpuno ovisni o Bogu. Ako smo stvar Božja, onda Bog može s tom stvari razpolagati po miloj svojoj volji. On nam može zapoviedati što hoće; narediti što hoće, a mi se moramo podložiti.

To je veliki teret, koji nam nameće Stvoritelj. Ali to je i velika sreća. Sreća, jer nam od Boga može doći samo dobro. Pa zvala se i zapovied, sladka je, jer je od Boga; ako to i jest skučenje naše slobode, ugodno je, jer dolazi od samoga izvora slobode.

Čovjek mora biti ponosan na svoju veličinu. Od velikoga može nastati samo veliko. Čovjek, djelo uzvišenog majstora, mora biti nešto uzvišeno i veliko. Stoga, kad kažemo da je čovjek B o ž j a stvar, time označujemo, da je on nešto uzvišeno, dostojno djelo takvog majstora, kao što je Bog.

Bog imade velike ciljeve s nama. Budući da nas je stvorio, htio je da mi svojom veličinom pronosimo njegovu slavu. Kad nas je učinio na sliku i priliku svoju, onda mu je stalo do toga da vjerno odrazimo njegovu božansku narav.

Sve, što Bog radi u nama, okreće se na naše dobro. Sve to imade samo jedan cilj, da postanemo podpuno Božji. Drugog cilja Bog nema. Od časa, kad smo nastali, do zadnjeg daha našega zemaljskog života Bog ostvaruje taj program u našim dušama i oblikuje nas na svoju sliku. Svaki njegov utjecaj, svako njegovo posredovanje čini, da budemo uviek više Božji, podpuno Božji.

BOG JE MOJ

Ako smo mi Božji, posve Božji, onda je i Bog podpuno naš. On je naš, jer nam se podpuno daje. Ne bismo mogli biti Božji, kad nam se Bog ne bi davao. Baš zato, što nam se daje, što nam od svoga priobćuje, mi se možemo smatrati njegovima, a također i njega možemo smatrati svojim. On je naš, jer sve ono, što jesmo, po njemu jesmo.

On je naš, jer nam se daje u svome životu. Toliko puta je božanski Spasitelj kazao, da je došao zato, da nam život dade. I dao nam ga je. Ali ne, bilo koji život, nego s v o j život. Tako život Božji postaje naš život.

U tome je neizmjerna dobrota Božja, što nije htio da sebi išta pridrži, nego se svome narodu podpuno daje. Htio je, da njegov narod uživa u njegovoj sreći i u njegovu blaženstvu. Zato se je dao svome narodu on — njegov gospodin i njegov Bog. »Ja sam Bog tvoj« (Ps. 49., 7.), neprestano on opetuje.

Upravo je u tome svo značenje velikog djela uzimanja izabranog naroda, što narod postaje Božji, a Bog narodni. Bog ostavlja po strani masu čovječanstva i uzimlje jedan mali dio naroda i proglasuje ga vlastitim narodom, te mu daje sreću, da ga nazivlje i smatra svojim Bogom. Sve ono, što je liepo u milosti izabranja Židovskog naroda, ono što ga je činilo sretnim, što ga je dielilo od ostale mase čovječanstva, sve ono uzvišeno, čime se je izraelski narod ponosio i dičio, izražavao je Gospodin jednom rieči: »Ja sam tvoj Bog«.

Znamo kolikom je uztrajnošću Gospodin čuvao pravo na svoj narod, kako ga je oštro kažnjavao svaki put, kad bi se u nepromišljenosti svojoj zanosio za izpraznim idolima. To je Gospodin činio samo zato, da izabrani narod dođe do uvjerenja, da je on samo njegov Bog, da ne smije imati drugoga Boga osim njega. »Ego sum Dominus Deus tuus fortis z e l o t es« (Ex. 20., 5.).Ako je Gospodin ljubomoran na svoj narod, to je stoga, što hoće, da se podpuno dade svome narodu i da bude u podpunom

smislu rieči njegov Bog. Zato i naglasuje neprestano, upravo nekim ponosom: »Ja sam Bog otca tvoga, Bog Abrahama, Bog Izaka, i Bog Jakova« (Ex. 3., 6.).

Tako je Bog sa svojim narodom sklopio ugovor, po kojem se on sam daje svome narodu, a narod se daje njemu. To je ugovor neke posve neobične vrsti, u kojem narod bira Gospodina za svoga Boga, a Bog uzimlje narod za svoj narod. »Danas si izabrao Gospodina, da ti bude Bog i da hodaš njegovim putovima, da vršiš njegove obrede, zapoviedi i odredbe i da budeš podložan njegovoj vlasti. I Gospodin te je izabrao danas, da mu budeš izabranim narodom, kao što ti je govorio i da vršiš sve zapoviedi njegove« (Deut. 26, 17-18).

Gospodin je doista izvršio svoje svečano zadano obećanje i pokazivao se uviek svome narodu kao dobri Bog. Štitio ga je i branio od njegovih neprijatelja, pohađao ga i obdarivao svojom prisutnošću, razgovarao se s njime kao sa svojim prijateljem, očitovao mu se u svojim svečanim objavama, slao svoje proroke i odkrivao svoje nutarnje tajne. Htio je, da njegov narod shvati ljubav, koju Bog imade prema njemu, pa je sve učinio, da njegov narod u njemu nađe sve: svoga utješitelja i osloboditelja, svoga vođu i učitelja. Sudjelujući s njime u svim njegovim nevoljama i brigama, Gospodin je htio biti svome narodu upravo sve. U tome je značenje njegovih divnih rieči, koje Gospodin neprestano upravlja izabranom narodu: »Ja sam Bog tvoj«.

Ali taj ugovor između Boga i naroda nije bio savršen. To je bila sjena onoga što se moralo odigrati u Novom Zavjetu, kad će Gospodin doći osobno k nama, a ne više preko proroka. To je bilo u času, kad je druga božanska osoba uzela našu narav i ujedinila nas sa sobom u jedno mističko tielo. Mi smo na taj način najbliže ujedinjeni s Bogom u Kristu, jedinstvom, od kojega se veće i bliže ne može zamisliti. To je Novi Zavjet, savršeni ugovor, koji je preko Jeremije bio najavljen već u Starome Zavjetu, a o kojem tako liepo govori sv. Pavao. »Evo idu dani, govori Gospodin, i sklopit ću s domom Izraelovim i s domom Judinim Novi Zavjet; ne po zavjetu, koji sam ugovorio s otcima njihovim u onaj dan, kad ih uzeh za ruku, da ih izvedem iz zemlje egipatske; jer oni ne ostaše u zavjetu mome, i ja ne marih za njih, govori Gospodin. Jer je ovo zavjet, koji ću sklopiti s domom Israelovim poslije onih dana, govori Gospodin: Dat ću zakone svoje u pamet njihovu i na srdcima njihovim napisat ću ih, i b i t ć u i m B o g, i o n i ć e b i t i m o j n a r o d« (Žid. 8, 8-10; Jer. 31, 31).

Bit ću im Bog. Trebalo bi se uživjeti u cielo značenje ove uzvišene rieči, koju židovski narod nije ni smio izgovoriti, da upoznamo, koliko smo obdareni. To je rieč, u kojoj je uključeno

sve, što je liepo i dobro. To je punina svake sreće i svakog blaženstva. I eto, to je naše.

Bog je neizmjerna punina najdivnijeg života, što od vječnosti cvjeta u krilu triju božanskih osoba i nikada ne jenjava u svojoj vječnoj osebujnosti i plodnosti. A to je naše.

Bog uključuje u sebi neizmjerno dobro, upravo neograničenu puninu svake dobrote, koja je sreća i slava svih blaženika. A to je dobrota naša, jer je Bog naš.

Bog nam je dao pravo, da ga zovemo svojim Bogom, da ga smatramo vlastitom svojinom, da uživamo u njemu da se radujemo u njemu, da nađemo svoje blaženstvo u njemu, da konačno nađemo svoj život, svoj duh, upravo sve da imademo u njemu. Deus meus et omnia. Bog mi je zapravo sve. Nemam više ništa drugo željeti, ni za čim drugim težiti. Kad imadem Boga, imam sve.

Tko bi mogao da se uživi u ono silno veliko bogatstvo, koje je sadržano u prvome biću, a koje je uviek isto, uviek nepromienjeno, uviek svježe i novo, a koje izrazujemo jednom jednostavnom rieči *Bog*. I eto, stoga što je Bog naš, sliedi, da je cielo to bogatstvo naše. Jer kao što se hranimo od svoje imovine, tako se hranimo Bogom; kao što uživamo u svojoj baštini, tako uživamo u Bogu; kao što imademo veselje i radost u napredku svjih stvari, tako se veselimo i radujemo napredku slave Božje; kao što je u zemaljskom pogledu naša baština za nas sve, tako nam je u duhovnom pogledu Bog sve.

Kad imademo neki predmet, recimo, neko skupocjeno odielo ili dragocjeni biser, mi se u njemu veselimo, prisvajamo ga sebi, izrazujemo svoje pravo na njega. Ako nam je ta stvar nadasve draga, postavljamo u nju svoju sreću i svoje blaženstvo. A zar u Bogu ne nalazimo svoje veselje i svoju radost? Zar ga poslije sv. Pričesti ne privijamo tiesno na svoje grudi i molimo ga, da ostane s nama, da bude naš? Zar nismo spremni da sve izgubimo, da sve žrtvujemo, pa čak i život, samo da njega dobijemo? Zašto bi dakle oklievali priznati: B o g j e m o j? Mi, koji toliko puta, pa onako i nepromišljeno, kažemo preko dana jednostavne rieči: Bože moj; rieči tako obične, a ipak tako pune sadržaja i značenja? Ta, ona prva rieč označuje onoga, koji je sve, a drugo potvrđuje, da je to sve naše.

Imade li netko, tko je tako biedan, da oskudieva na najpotrebnijem i najnuždnijem? Neka se baš taj veseli, jer može sa svom sigurnošću kazati: Bog je moj. Imade li netko, tko je najveći siromah na svietu, koji je od svakoga zapušten, koji ni u kome ne nalazi razumievanja, koji je prezren, zabačen, zlostavljen i progonjen? Neka se baš taj veseli, jer je njegovo kraljevsko nebesko, a to kraljevstvo nije ništa drugo, nego Bog.

Stoga upravo taj može dubokim, neopisivim veseljem izustiti divne rieči: Bog je moj.

Moj je Bog konačno, i zato, jer je on moja nagrada. »Ne boj se, Abrahame, ja sam tvoj zaštitnik i tvoja nagrada veoma velika« (Ex. 15, 1). Merces tua magna nimis. Veoma velika, jer se ne može zamisliti veće od Boga. Nikada radnik ne će biti više nagrađen, nego što je nagrađen vjernik.

S kakvim oduševljenjem očekuje umorni radnik plaću, koju će mu najamnik udijeliti na kraju napornog dana! Ali što je ta nagrada, ako se uzporedi s nagradom, koju sam Bog daje svojim vjernicima? To je nagrada dostojna Boga, koji i nema ništa sebe dostojna, što bi dao svojim vjernicima, nego samoga sebe.

Bog im daje sebe zato, jer su oni njegovi sinovi. On ih je snagom svoje milosti preporodio na život i dao im svoj život. Zato oni dišu istim duhom i žive istim životom. No ako su sinovi, onda su i baštinici. Pa ako su sinovi B o ž j i, onda su i baštinici Božji. Sam Bog je naša baština, sam Bog je naša nagrada. »Dominus pars haereditatis meae et calicis mei: Gospodin je dio moje baštine i moga kaleža« (Ps. 15, 5). Znamo, da nas je jedamput zauviek sam Bog uveo u svoju obitelj i učinio nas članovima svoje najbliže zajednice. Odkrio nam je sve svoje tajne i postupa s nama kao sa svojim prijateljima i sinovima. Radi toga hoće on da bude naša baština, naša nagrada, naše veselje i naše blaženstvo. U jednu rieč, on je naš. Naš je u podpunom smislu rieči.

Uživajmo i radujmo se u njemu! Bacimo se u to nepregledno carstvo razkoši i veselja, obuhvatimo i pritisnimo na svoje prsi tiesno, taj dragocjeni dragulj, stisnimo ga svojim slabim rukama i prisvojimo ga sebi, jer je to naše. Ali s druge strane dajmo mu se i mi podpuno. Predajmo mu sve svoje biće i sdružimo se s njime, jer je on naš, podpuno naš.

To je svečani ugovor, koji smo sklopili s Bogom na dan svoga krštenja. Tada smo se zakleli, da ćemo biti Božji, posve Božji, a to je značilo, da ćemo vršiti samo ono što je Božje. A Bog se obvezao da će biti naš. Mi nismo ništa sebi pridržali nego smo sebe posve poklonili Bogu. Rekli smo mu da hoćemo biti njegovi u svojim mislima, u svojim djelima, u svojim čuvstvima, u cielom životu. A Bog je kazao također, da će biti podpuno naš: u blaženstvu svojem, u životu svojem, u svemu. To je ugovor, kojim nešto dajemo, a nešto primamo. Dajemo sebe, a primamo Boga. Dajemo sebe, da budemo podpuno Božji, a kad smo Božji, onda smo za Boga, onda je Bog naš.

TEŽNJA PREMA BOGU

BOG JE ČOVJEKU ODREDIO UZVIŠENU MISIJU

Naša je veličina u tome, što smo djeca Božja. Nešto, što je samo od Boga i što pripada samo njemu. Ako pogledamo sve čestice našega života pa se uživimo u raznolike čine našega djelovanja, vidjet ćemo, da je sve to od Boga.

No ako smo stvar Božja, onda Bogu pripadamo. Ako smo njegova svojina, onda on ima pravo na nas. Svaku stvar treba postaviti na njezino mjesto. Budući da pripadamo Bogu, zato samo u Bogu možemo dobiti pravo svoje mjesto. Ako svako stvorenje odrazuje Boga, onda svakako i mi, koji smo podpuno Božji, odrazujemo Božju veličinu. Tako ga slavimo.

Zato je u biti čovječjoj da slavi Boga. Zaniekati to, značilo bi zaniekati samoga sebe. Kazati, da čovjek ne mora slaviti Boga i podpuno se njemu predati, značilo bi zaniekati istinu, da je sve u nama od Boga. Time bi se zabacila istina stvaranja, po kojoj znamo, da smo mi od ničega i da moramo samo Bogu zahvaliti svoj postanak.

Zato što stvorenje cielim svojim bićem odrazuje Boga, ono mu se mora podpuno predati i biti njegovo. Tako i čovjek u svojim mislima i svojim čuvstvima mora da bude podpuno Božji; a to znači, da mora svojim činima slaviti samo Boga. Nikoga drugoga nego Boga.

Bog se na taj način proslavljuje u nama, što mu se podpuno predajemo, kao što mu se na svoj način predaje ciela priroda. Znamo da se u svemu odrazuje veličina Božja, da su puna nebesa i zemlja slave Božje. Na svoj niemi način ciela priroda samim svojim postojanjem naviešta slavu njegovu. Svojom ljepotom priroda govori, kako je Stvoritelj liep, a svojom veličinom kako je silan i moćan.

Tako i čovjek svojim životom proslavljuje Boga. To je cilj, radi kojega je Gospodin stvorio čovjeka. Drugoga cilja on mu nije mogao dati. Zajedno s cielom prirodom čovjek je dobio zadaću da slavi svoga Stvoritelja. A budući da je on razumno i

slobodno biće, čovjek mora da svojim umom i svojom voljom proslavi Stvoritelja. Umom da ga upoznade, a voljom da ga ljubi.

Kad je Bog usadio u prirodu divna svojstva, nije imao nikakav drugi cilj, nego da stvorenje razvije svoje sposobnosti i tako izvrši zadaću koju mu je Bog odredio, to jest da pronosi slavu njegova imena. Čovjeku, kao svome najsavršenijem stvoru na zemlji, dao je Bog posebno divnih svojstava i sposobnosti, među kojima se iztiče razum i volja, i opet samo zato, da se u njima proslavi.

Živjeti, dakle, znači slaviti Boga; znači odgovoriti prvom pozivu Stvoritelja kad je On, stvorivši sve od ničega, pozvao sva svoja djela, da svako na svoj način proslavljuje Gospodina.

Kad sv. Toma Akvinski dokazuje, da smo dužni štovati Boga i svojim govorom kao i cielim tielom, on to izvodi iz razloga, što je i tielo od Boga. Budući da je čovjek podpuno Božji, treba da Boga slavi čitavim svojim bićem, dušom i tielom.

Slaviti Boga zapravo ne znači drugo nego posvjedočiti njegovo veličanstvo i gospodstvo. A Božje je veličanstvo i gospodstvo u tome, što je on gospodar svega i što sve zavisi o njemu. Zato najveću slavu Bogu dajemo upravo tada, kad ispoviedamo da smo podpuno od njega i da o njemu zavisimo.

Bog je na neki način ljubomoran na svoju slavu. »Soli Deo honor et gloria« (I Tim. 1, 17). Samome njemu slava i čast, jer je on sam Stvoritelj. On sam je od sebe, a sve drugo je od njega. Bog na ništa drugo ne pazi toliko, koliko na to, da ga svi slave. Tko bi tražio slavu izvan Boga i mimo njega, taj bi zloupotrebljavao ono, što je vlastito samo Bogu.

Ako slaviti nekoga znači očitovati njegovu veličinu, onda možemo kazati, da je bit stvorenja u tome, što naviešta veličinu Božju. Kad bi nerazumna bića mogla progovoriti, njihova prva rieč bila bi: »Mi smo Božji«. Time bi stvorovi očitovali ono, što je najbitnije u njima. Svako stvorenje već time što je stvorenje, označuje, da potječe od drugoga i da tome drugome mora zahvaliti sve, što imade.

Ali ako nerazumna bića ne mogu progovoriti veliku rieč slave Božje, može je progovoriti čovjek. Bog mu je zato i dao razum i slobodnu volju da tu liepu rieč izgovori. Pa kad čovjek pjeva: »Ti si sam Bog, ti si sam Previšnji«, onda on izrazuje ono, što je Bogu najviše na srdcu.

To nam pokazuje, da se čovjek mora neprestano osjećati u nekoj ovisnosti o Bogu. Mora biti sviestan, da je sve od Boga i da njemu mora zahvaliti sve što ima. Time on ne samo da obavlja najdublji čin vjere, kojom priznaje obćenito Božje gospodstvo, nego time obavlja i čin, na koji se konačno s v o d i svako naše dobro djelo. Jer, ako molimo, ako Boga častimo, ako ispoviedamo

njegovu veličinu, ako pazimo, da ga ne uvriedimo, sve je to samo stoga, što priznajemo, da je on vrhovni gospodar i da podpuno zavisimo o njemu. Naša vjera nije drugo nego odgovor na Božje stvaranje. To je zapravo s naše strane produženje samoga stvaranja. To je vječno priznanje naše ovisnosti o Bogu.

U nebu Bog prima od stvorova najveću slavu zato, jer blaženici najviše i najuvjerljivije priznavaju svoju ovisnost o Stvoritelju. Ono duboko osvjedočenje, da je u samome Bogu sreća i blaženstvo, da je on sama dobrota; osvjedočenje blaženika, da je uzaludno izvan Boga tražiti izvor sreće, to je najveća slava, koja se može Bogu dati. I protivno, ako se grješnik najviše udaljuje od slave Božje, to je stoga, što prezire Boga i ne će da ga prizna kao vrhovnoga gospodara, o kojemu zavisi sve, pa i isti njegov život. U tome je zloća grieha, što čovjek mjesto da prizna svoju ovisnost o Stvoritelju, odvraća se od njega i obraća se propadljivim bićima.

Time što nam je dao slobodnu volju i moć razmišljanja, Bog je htio da ga baš mi naročito slavimo. Nitko drugi kao mi ne može ga proslaviti, to jest raznositi i posvjedočiti slavu Božju. Mi jedini možemo da ga upoznamo, a to znači da budemo sviestni njegove veličine. Mi jedini možemo ga slobodno ljubiti, a to znači da možemo biti gospodari svojih čina, kojima se podpuno Bogu predajemo. Zato naročito čovjek imade uzvišenu misiju da Boga proslavi.

To se očituje i iz same naravi naših sposobnosti. Ako je predmet našeg uma sama istina, onda je Bog onaj, prema kojemu moramo težiti svim svojim umom. A ako dobrota uzhićuje, onda Bog, sama dobrota, mora biti konačni cilj naših nastojanja i naših želja. To znači, da je Bog naša svrha i da su k njemu usmjerene sve naše težnje.

Bog, sama dobrota, nije mogao drugčije učiniti, nego da sve privuče k sebi. Nije to sebičnost, nego najveća ljubav, što Bog sve čini radi samoga sebe. »Sve je radi sebe samoga učinio Gospodin« (Prov. 16, 4). To u stvari znači da je Bog sve dobro učinio. Drugčije nije moglo biti.

Svaka stvar teži k dobroti. Dobrota je onaj magnet, koji privlači svako razumsko i nerazumsko djelovanje. Kad čovjek vidi nešto dobra, oduševljava se. No ako sve biva radi dobrote, onda je i Bog, najveći djelitelj i prvi pokretač, morao sve stvoriti radi prve dobrote. Budući da se dobrota u njemu nalazi, to je on morao sve radi sebe samoga učiniti. To znači da je sve učinjeno radi njega, da sve ide prema njemu, da je sve usklađeno u njemu: pa i sam čovjek. Bog je konačna svrha čovjeka.

Kao što je u Bogu naše počelo, tako je u njemu i naša svrha. Mi dolazimo od Boga i konačno se njemu vraćamo. Naš život je

sličan kružnom gibanju koje imade svoj kraj baš ondje gdje mu je i početak. Stvarajući čovjeka Bog ga je dao iz sebe da ga pritegne k sebi.

Bog je stoga magnet, koji priteže sva bića, pa i čovjeka. K njemu moraju biti upravljena sva naša djela. On neizmjernom svojom dobrotom vuče naša srdca k sebi. On se služi svim predmetima da ostvari svoj cilj, to jest da preko svih predmeta našu dušu pritegne k sebi.

On je naš konačni cilj, kako kažu filozofi. A to znači da je on najveće dobro, radi kojega obavljamo sva svoja djela. To je dobrota koja je sama za sebe dovoljna da probudi u nama želju za djelovanjem i da svojom obilnošću zasiti sve naše želje i napore. U njemu se konačno završuju sva naša nastojanja.

Postoji i izvan njega dobrota, koja nas privlači, ali i ta je Bogu podređena. Kao što je ta dobrota podpuno od Boga, tako isto ova participirana dobrota vodi k Bogu. Mi se ne smijemo ni na čemu zaustaviti. Sve su to kao neke stepenice koje nas vode k Bogu.

Kad postignemo neko zemaljsko dobro, tada u njemu uživamo, ali nas ono ne zadovoljava podpuno, nego je samo kao prielaz k pravoj sreći. Konačnu sreću i konačni cilj možemo naći samo u Bogu. Samo Bog sadrži dvie stvari, koje su potrebne za našu podpunu sreću: neograničeno savršenstvo i najveći užitak. Samo nas on može podpuno zadovoljiti, i kad ga imademo, ne trebamo više ništa tražiti. »Nec infra remanendum est, nec ultra quaerendum« (sv. Augustin, De mor. Ecclesiae, c. VIII).

Da zaključimo: čovjek imade cilj, prema kojemu teže svi njegovi napori, a taj cilj je Bog. Zato čovjek imade uzvišenu misiju, koju mu je Stvoritelj namienio, a ta je da proslavi Boga. To je bio cilj samoga stvaranja; to je Bog htio, kad je stvorio prirodu i čovjeka. Za tim čovjek ide u svim nastojanjima. Čovjek može biti sretan samo tada, kad ga postigne. U svojem djelovanju kao i svom nastojanju čovjek mora težiti za tim. A sada pogledajmo, kako čovjek teži prema tom konačnom cilju i kako vrši misiju, koju mu je providnost označila.

TEŽNJA ČOVJEKA PREMA BOGU

Upravo je žalostno vidjeti kako moderni čovjek nemarno gleda na životnu svoju zadaću i kako malo brige pokazuje da je ostvari. On se bavi svačim, samo ne onim, što je »jedino potrebno«.

Zađimo na trgove i ulice nekoga grada, pa ćemo lako opaziti očajni nehaj za ono, što je »jedino potrebno«. Vidimo ljude u nekoj naročitoj užurbanosti i brizi; na njihovim se čelima opaža neki tajni nemir, koji ih zaokuplja i tjera na rad; užurbanim koracima pokazuju, da ih je osvojio neki cilj, kojemu su se podpuno predali; nervoza, koja ih obuzima pokazuje, da su podpuno osvojeni idealom, koji hoće pod svaku cienu postići. Zaustavimo malo te ljude, pa ih pokušajmo zapitati: Kamo se žure? Koji su cilj sebi postavili? Pitajmo ih: Što ih tako snažno zaokuplja i što ih tjera na tako nervozan rad? Ostat ćemo razočarani, jer ćemo težko naći i jednoga čovjeka, koji će nam odgovoriti da ga tjera želja za ostvarenjem pravoga životnog programa, onoga programa, bez kojega nam nema prave sreće ni pravoga zadovoljstva.

Danas se toliko, koliko nikada prije razpravlja o vjerskim pitanjima. Upravo se opaža poplava vjerskih razprava, pa se vidi, da je čovjek ostao razočaran dosadašnjim nepoznavanjem Boga i da sada traži u Bogu pravo rješenje naučnih i praktičnih pitanja. Razpravlja se o tim pitanjima, ali kako se živi? Možemo li kazati, da je kod ljudi ideja Boga ono, što bi morala biti?

Ideja Boga ili imade svoje pravo mjesto, ili postaje nakaza. Ili je Bog prvi, ili nije ništa. To vriedi jednako u praktičnom kao i spekulativnom životu. Ili ćemo Boga postaviti na pravo mjesto, ili ga ne ćemo praktički priznavati. Za onoga, koji nije postavio Boga za konačni cilj svojih nastojanja, pa ne gleda u Bogu najveće dobro, praktički Bog ne postoji. On ne služi pravome i istinitome Bogu nego idolima svojih strasti.

Mi se zgražamo kad promatramo oporu tvrdoglavost Židova, koji su se neprestano odvajali od pravoga Boga i obraćali se idolima. Kako je čovjek mogao toliko pasti da se klanja djelima svojih ruku iza kako je upoznao dostojanstvo i veličinu pravoga i istinitoga Boga?

Ali zaboravljamo, da bismo mogli i mi sami biti idolopoklonici, ako ne u naučnom, a ono svakako u praktičnom životu. Onaj, za kojega ideja Boga nije prvi pokretač svih njegovih djela, taj se klanja idolima. Onaj, koji bira svoj užitak mjesto da teži k Bogu, taj ga ostavlja i klanja se praktički stvorenjima.

Klanja se idolu, a prezire pravoga Boga u prvom redu onaj, koji traži u svom radu užitak i vlastitu nasladu.

Aristotel je upozorio, da je svako naše djelovanje spojeno sa stanovitim užitkom. Priroda nam je to priuštila zato da nam olakša život. Malo bi tko radio, kad u tome ne bi imao neku nasladu. Ali nije težko dokučiti, da užitak nije konačni cilj našem poslu. To je tek sredstvo, po kojem lakše dolazimo do cilja. Zato su u zabludi oni, koji u radu traže jedino nasladu, kao da bi ona bila konačna svrha našega života.

Mi možda pokazujemo u svom radu prilično marljivosti, pa nastojimo obavljati svoj posao kako treba. Ali ako malo potanko pogledamo, zar i tu ne ćemo naći, da manjka ono, što je najbitnije? Što nam koristi sve naše naprezanje i sav prividni uspjeh, ako je to obavljeno iz razloga, koji nisu prema srdcu Božjem?

Koju ćemo korist konačno imati od toga, ako sve to nije prožeto idejom Boga?

Tko hoće služiti Bogu u duhu i istini, taj mu se mora klanjati u svakom svom djelu. Taj mora praktički pokazati, da svako svoje djelo upravlja Bogu i da ga obavlja radi Boga. Zato ideja Boga mora prožeti cielo naše djelovanje, Bog mora prodrieti u čitav naš život, u politiku slično kao i u molitvu. Jer kao što molitvu obavljamo, da proslavimo Boga, isto tako se bavimo i politikom, da proslavimo Boga u družtvu.

Zapravo naš život ne smije imati neke razdvojenosti. Mi smo Božji uviek, u svakom radu, bilo da jedemo, bilo da pijemo ili drugo što činimo, sve činimo na slavu Božju (I Kor. 10, 31). Kao što smo u svakom poslu ljudi, tako moramo u svakom djelu biti Božji ljudi. Čak bih se usudio kazati, da u molitvi ne moramo biti više Božji nego u javnom političkom djelovanju. Zar se u svakom poslu ne može slaviti Boga? Zar je potrebno, da u nekom momentu budemo manje Božji? Dakle, u svemu moramo Boga tražiti i samo k njemu težiti. Sve je promašeno, što nije tako učinjeno.

Sv. Toma uči, da ne može biti indiferentnih ljudskih čina u pojedinim djelima (I. II. q. 18, a. 8). Svako naše djelo ili je dobro, ili je zlo, a ne može biti indiferentno. To znači, da svaki svoj čin moramo upraviti k Bogu. Bilo v i r t u a l n o i l i a k t u a l n o uviek moramo misliti na Boga i sve raditi samo radi njega. »Sve raditi na slavu Božju«, — upozorava nas sv. Pavao.

Naš život sličan je putniku, koji čezne za svojom domovinom. Toliko vriede naša djela, koliko vode k tom cilju. Iz daleka mi prognanici nazrievamo slavu Božju, do koje moramo stići. Kao da vidimo, kako nam ide Gospodin u susret pozivajući nas da podvostručimo brzinu koraka i da dođemo što prije do njegova zagrljaja. Mudar je samo onaj, koji je čuo poziv Božji i spremno mu se odazvao. Taj ne pozna nikakvih zapreka; taj shvaća važnost putovanja te izkorišćuje svaku prigodu, da što prije dođe do svoga cilja.

Sve zavisi o tomu, da budemo prožeti brigom oko postignuća konačnoga cilja. Kad nas ta briga obuzme, onda će sve lako ići. Onda će se u nama probuditi jedna neopisivo jaka snaga, koja će nas tjerati na posao. Izkoristit ćemo svaku prigodu i sve prinositi Bogu. Što je glavno, nestat će bezbrižnosti i pospanosti, koja se znade ušuljati i u duše Bogu posvećene.

Koja je razlika između osoba prožetih brigom oko spasavanja duše i onih, koje još nisu došle do te mudrosti! Njihovo vladanje odaje veliku nutarnju razliku. Mlitave duše slične su putniku, koji zapravo još ne zna kamo ide. Vidimo ga često na ulicama. Jedva se vucari putem, okreće se sad lievo, sad

desno. Pođe nekoliko koraka napried, ali se odmah zaustavi. Upravi, doduše, pogled prema cilju, lati se posla, ali se odmah zaustavi. Na svom putu se zabavlja stvarima, koje ga samo odvraćaju od postignuća konačnog cilja. Takve su mlake duše. One ne znaju zapravo zašto žive. Često se osvieste, dignu se iz drijemeža, uprave svoj pogled prema Bogu i pođu dalje, ali ubrzo klonu. Učine nekoliko koraka, ali odmah padnu. Kod sv. ispoviedi odluče, da će se popraviti, ali je ta odluka časovita i nesigurna. Već se u prvoj prigodi iznevjere odlukama i zaborave obećanje Bogu zadano. Koji put u molitvi uprave svoj pogled prema Bogu, reklo bi se, da su se digli, ali ih tielo vuče k zemlji i za čas popuste. Od takvih duša ne će nikada biti ništa, ako tako nastave.

Kako se takve duše razlikuju od onoga vjernika, koji se podpuno predao Bogu. Eno ga vidimo: sličan je putniku, koji je ravno upravio svoj pogled prema Bogu. Ne obazire se ni desno ni lievo. Prolaznici ga pozivaju sad na ovu sad na onu zabavu, ali on se ne okreće, on sve to prezire. Njegov je pogled upravljen ravno k cilju, vidi se, da ga taj cilj podpuno obuzima, upravo je to prvi pokretač cieloga mu djelovanja.

To je slika vjernika, koji misli u svakom svom djelu na Boga. Njegovo srdce je ustaljeno u Bogu. On zna zašto živi. Zna da postoji jedan uzvišen, divan cilj, kojemu treba posvetiti sve svoje sile. On je dosljedan toj spoznaji. Sve što je oko njega, čini mu se dosadno i biedno. Ništa ga ne može zadovoljiti. Vidi se, da mu je ovaj sviet težak, i da je njegovo srdce ondje, gdje je njegovo blago.

Kad bismo mi samo znali što je dar Božji! Kad bismo bili osvjedočeni, da nas gore na svetom brdu čeka divno nebesko kraljevstvo s neizrecivom ljepotom! Kad bismo shvatili, da postoji veliko srdce našeg nebeskog Oca, koje neprestano kuca za nas i milo nas pozivlje, da dođemo k njemu i odpočinemo u njegovu naručju! Onda bi sve bilo riešeno. Onda bi nestalo krzmanja i oklievanja, a naše bi se duše predale podpuno Bogu.

VELIKA BRIGA I VELIKA NEBRIGA

VELIKA BRIGA

Kad pogledamo divno uređenu i ukrašenu prirodu, koja svojom ljepotom okružuje čovjeka, možemo se pitati: čemu je Bog osim čovjeka stvorio tako mnoge stvari? Čemu je nebo uresio tako čarobnim i krasnim zviezdama? Na to moramo odgovoriti: To je sve zato, da bi čovjek mogao izpuniti svoju zadaću i spasiti svoju dušu.

Diveći se ljepoti i mudrosti sadržanoj u ovom svietu, moramo zaključiti, da je Bog posvetio neobično veliku brigu, da taj sviet dotjera i učini ga savršenim. Ali čemu tolika briga? Što je zapravo bilo na srdcu božanskom umjetniku? Ništa drugo, nego da po tim stvorovima čovjek dođe do svoga spasenja i na taj način proslavi vječnoga Boga.

Kad promatramo neobično čudnovati život različnih bića na svietu i opazimo, da su svi od Stvoritelja upravljeni jednoj stalnoj težnji, prema kojoj svagdano teže, pitamo se koja je to svrha, prema kojoj sve stvoreno teži. Opet isto moramo odgovoriti: nijedna druga nego ta, da čovjek po tome spasi dušu svoju, i tako proslavi Boga.

Postoji dakle samo jedno nuždno i jedno jedino potrebno, a sve drugo je sporedno. To je mislio božanski Spasitelj, kad je kazao Marti, koja mu se tužila što je njezina sestra ostavlja samu: »Marta, Marta brineš se i uznemiruješ za mnoge stvari, a samo je j e d n o p o t r e b n o« (Lk. 10, 41).

Mi smo nažalost i previše zaokupljeni zemaljskim brigama. Brinemo se, kako ćemo se odjenuti i čime ćemo se nahraniti. Upravo zemaljske brige podpuno zaokupljuju našu dušu. Međutim, moramo biti sviestni, da je jedno potrebno, a to jest, da radimo na svome vječnome spasenju i da u Bogu nađemo svoje smirenje. Sve drugo je sporedne važnosti.

To je dobro shvaćala Marija, sestra Lazarova, koja je sjedila postojano do nogu Učitelja, upirući svoj pogled prema njegovu licu i brineći se za jedino potrebno, gutala rieči vječnoga života.

To je shvaćala sv. Terezija od Maloga Isusa, koja je u času, kad je na nebu vidjela u Orionovu pojasu oblik slova »T«, kazala svome ocu: »Gledaj, tata, moje je ime zapisano na nebesima«. Iza toga više nije htjela da gleda zemlju, nego je svoj pogled uviek k nebu upravljala i samo o nebu mislila.

To je shvaćao i sv. Petar, kad je na Taboru, zadivljen ljepotom preobraženoga Krista, zaželio da za uviek ostane na visini razmatranja zamolivši Učitelja neka mu dopusti sagraditi šatore, gdje će uviek s njime boraviti.

To je bar kojiput u životu duboko shvatio i svaki od nas, kada je, zanešen ljepotom Božje prisutnosti, gledao samo Boga. Bili su to sretni časovi, kada nam se Bog pokazao u svom sjaju, a mi smo osjetili njegovu ljepotu i oduševili se njegovom dobrotom: Zamrzili smo ovaj tužni sviet i, osjetivši njegovu težinu, htjeli smo bar srdcem odpočinuti za uviek u Gospodinu.

To su shvaćali svi svetci, koji su svoje srdce upravljali Bogu i samo u njemu odpočivali. Zato su energije cieloga njihova života bile upravljene k nebu. Oni su poput sv. Dominka govorili samo o Bogu ili s Bogom, ili poput sv. Franje u svim stvarima gledali samo Boga, ili poput sv. Davida pozivali sve stvorove da slave i časte Boga.

Hettinger priča u svojoj apologiji kršćanstva da je neki biskup postavio za geslo svoga apostolata ove jednostavne rieči: »Omnia uni«, sve samo jednome. To znači, da moramo samo Bogu posvetiti sva djela svoga života. Raditi tako da samo na Boga mislimo i samo da njemu služimo, znači ispravno shvaćati kršćanski život.

To je jasno izrekao božanski Spasitelj, kad je kazao: »Tražite najprije kraljevstvo Božje, a sve će vam se drugo pridodati«. (Lk. 12, 31). U životu je samo jedno važno, a to jest, da dođemo do Boga i postignemo svoje vječno spasenje. Treba još kazati, da nam drugo ništa ne koristi, ako smo to promašili. »Što koristi čovjeku, ako zadobije cieli sviet, a duši svojoj naškodi?« kaže božanski Spasitelj (Lk. 9, 25). Sve je promašeno, ako je spasenje izgubljeno, a sve je dobiveno, ako je ono postignuto.

Mogli bismo posjedovati sva blaga i bogatstva, postati kraljevi cieloga svieta, ali ako smo duši naškodili, ništa nam sve to ne bi koristilo. Onda propadosmo, jer smo izgubili ono, što je jedino potrebno i nuždno.

Kako mnogo truda i brige posvećuje ovaj sviet da stekne zemaljsko bogatsvo! U većini slučajeva te su brige okrunjene konačnim uspjehom, i mnogi od njih uživaju u postignutim uspjesima. Ali se mora kazati, da im to ništa ne vriedi, ako su promašili u onome, što je jedino potrebno, i izgubili svoju dušu.

S kako velikom grozničavošću teže mogućnici ovoga svieta za slavom i pobjedom. Čestoput im i uspije da postignu svoj cilj. No to im sve ništa ne koristi, ako naškode svojoj duši, jer je sve prolazno i sve je sporedno, a samo je jedno nuždno, a to je slaviti Boga i spasiti svoju dušu.

Ne voditi brigu o konačnoj sreći svoje duše, a sav se iztrošiti u postizavanju drugih ciljeva, znači očajno promašiti i napraviti pogrješku u računu, koja se nikako ne da izpraviti.

I učenik slabo napravi svoju zadaću, pa kažemo da je slabo računao. To je zlo, ali to se zlo dade popraviti. I vojnik slabo izvede planove svojih častnika, ali i to nije najveće zlo, jer se i to dade popraviti. Ali kad pogrieši onaj, koji vodi druge, kao učitelj u računu, ili vojskovođa u strategiji, onda je to kobna pogrješka, koja se ne da popraviti, jer dovodi do propasti.

I mi u životu više puta slabo računamo, pa napravimo mnogo pogrješaka. Dođe netko drugi i izpravi nas. Ali kad čovjek pogrieši u zadnjoj svrsi i slabo računa u pitanju svoga vječnog spasenja, to je kobna pogrješka, koja se ne da izpraviti.

Ako obćenito zahvatimo sve vrste bića, vidjet ćemo, da se ona mogu podieliti na dvie skupine: na jednoj strani je neograničeno dostojanstvo i veličina Boga, a na drugoj sva ostala bića. Kad smo tako odielili jedno od svih ostalih, odmah moramo kazati, da je samo ono jedno nuždno, te da samo za njim moramo težiti, a sve drugo da je sporedno. Samo je Bog onaj predmet, prema kojemu moramo podređivati i usklađivati sva naša nastojanja.

Predočimo sebi neizmjerno veliki i liepi lanac bića, koja je Bog stvorio. Prieđimo jednu po jednu sve verige toga lanca i morat ćemo uztvrditi, da preko svega toga treba što prije proći, a samo u Bogu odpočinuti.

Ljepote ovoga svieta moraju biti za nas poput svetih stepenica, po kojima će naš duh na krilima svetog razmatranja uzlaziti do Boga. Sve stvari nas moraju poticati samo na Boga kao što su poticale i onoga čuvenog poganskog mislioca, koji ovako piše:

»Tko je, dakle, dovle upućen u tajne ljubavi, promatrajući ljepote tim redom i pravilom, taj će, približujući se kraju tajna ljubavi, najedanput ugledati nešto po samoj svojoj prirodi čudesno liepo. To je baš ono, Sokrate, radi čega su se i vršili svi prijašnji napori: nešto što je prvo, vječno i što niti postaje, niti propada, niti se množi, niti ga nestaje; zatim, što nije s jedne strane liepo a s druge ružno; ni danas liepo, a sutra nije; ni prema ovome liepo, a prema onome ružno; ni ovdje liepo, a ondje ružno, kao da je samo za jedne liepo, a za druge ružno. Još nešto: ne će mu se ta ljepota pokazati kao kakvo lice, ni kao ruke, ni kao išta drugo što pripada tielu; a ni kao kakav govor, ni kao kakvo znanje; a ni kao nešto što je sadržano u čemu drugom, bilo to u živom biću, ili u zemlji, ili na nebu, ili u čemu drugom, nego kao nešto, što je s a m o p o s e b i i s a s o b o m j e d n o v r s t n o i v j e č n o. Međutim, sve ostalo, što je liepo, učestvuje u tome na takav čudan način da sve ostalo nastaje i nestaje, a ono niti se povećava, niti se smanjuje, niti mu se išta nova događa«. (Platon, Gozba, priev. dr. Miloš Đurić, Beograd, str. 82—83).

Bog je postavio čovjeka usred prirode da joj bude njezin posrednik koji će je Bogu prikazati. Priroda po sebi ne može slaviti Boga. Ali zato čovjek svojim umom može da je sebi prilagodi i tako prikaže Bogu. U njegovoj duši ona postaje divno izgrađena pjesma, koja će vječno slaviti Boga i davati mu dostojnu čast.

Čovjek je svećenik, koji se služi prirodom, da prikaže žrtvu Bogu. Koliko puta se mora lišiti ovoga ili onoga predmeta. Koliko puta mora podnieti ovo ili ono. On sve to prima, svim se time služi da prikaže žrtvu svoga života.

Čovjek je pokornik, koji priznajući težinu svojih grieha prima za njih težkoće prirode i prikazuje ih Bogu. Priroda mu tako postaje prikladno sredstvo za izkupljenje kazne.

Čovjek gleda prirodu kao svetac, koji je izkorišćuje za svoje posvećenje i zato da što više ugodi Bogu.

Čovjek je, konačno, kralj prirode, kojemu ona služi da izvrši uzvišenu misiju povjerenu mu od Boga. Svaki i najmanji predmet je od Boga određen čovjeku samo kao sredstvo, da što lakše i sigurnije dođe do konačnoga cilja za kojim idu svi njegovi napori, a koji je u tome da proslavi Boga i tako spasi svoju dušu.

VELIKA NEBRIGA

Sv. Toma na široko dokazuje, kako čovjek ne može naći svoju sreću ni u čemu stvorenome, nego samo u Bogu. Ako je naše srdce upravljeno bezkonačnome, onda ga ništa, što je stvoreno, ne može zadovoljiti. Ne može bogatstvo, jer je ono osjetno, a duh je nadosjetan; ne može tjelesna naslada, jer je časovita i prolazna; ne može slava, čast, jer je čašćenje ljudsko varavo i prevrtljivo; ne može ni koje stvoreno dobro, jer je naša volja određena punini svakog dobra, dobroti kao takvoj, koja se nalazi samo u Bogu. Jer je svako stvoreno dobro tek neki odraz same Božje dobrote, sliedi, da se ni u kojem ne možemo zaustaviti. Ništa nas ne može zadovoljiti, pa svoju konačnu i punu sreću moramo tražiti u punini svake dobrote, u onome, koji »izpunja dobrima tvoje želje« (Ps. 102, 5).

Sve se ovo tumači time što su stvorenja samo sredstva, po kojima dolazimo do konačnog cilja u Bogu. Ako cilj osvoji

čovjeka i zarobi njegovo srdce, onda sredstva imaju samo toliko privlačivosti za nas, koliko nas vode k cilju. Jer smo postavili neku svrhu svome putovanju, zato putujemo; jer hoćemo na svaki način nešto postići, laćamo se rada i ne sustajemo do konačnog postignuća cilja. Prožeti težnjom prema cilju naravno biramo sredstva, koja vode do njega.

Ipak je lako opaziti, kako je velika razlika između sredstava i cilja. Dok je cilj konačna točka našeg nastojanja, sredstva su samo posredna pomagala. Dok cilj daje pravac i vriednost radu, sredstva se biraju prema potrebi i naravi cilja.

Kada znamo, da je samo Bog konačni cilj našega života, a sva stvorenja da su nam dana kao sredstva, po kojima moramo doći do postignuća cilja, onda će nam biti jasan naš odnos prema stvorovima. Stvorovi su za nas samo prielazna točka, preko koje moramo što prije proći, da što sigurnije i prije dođemo do Boga. Stvorenje za čovjeka nema konačnu vriednost, koja bi sama bila dovoljna. Ono vriedi samo toliko, koliko nas dovodi k Bogu. Zato se ne smijemo na stvorenjima zaustaviti kao na konačnoj svrsi.

Bog nije imao drugoga cilja u stvaranju svieta nego da po njemu dođemo do neba. Zato nam je dao ovaj sviet na upotrebu. Mi stoga ne smijemo uživati u ovom svietu, nego se moramo samo njime služiti.

Veoma je velika razlika između toga da u nečemu uživamo ili se samo time služimo. Kad u nečemu uživamo, tada se na tome naslađujemo i na tome ostajemo ne tražeći ništa drugo. Naprotiv, kad se nekom stvari služimo, tada ne ostajemo na njoj, nego je upotrebljavamo da preko nje dođemo do nečega drugoga.

Međutim samo Bog može zasititi težnje na takav način, da više ništa drugo ne očekujemo. Budući da je samo u njemu punina svih dobara, ne ćemo biti zadovoljni, dok ne dođemo do Boga. Naše srdce ne će mirovati sve dok se ne smiri u punini dobrote.

Velika je kršćanska mudrost shvatiti, da je sve izpraznost, a samo jedno punina »Vanitas vanitatum et omnia vanitas« (Eccl. 1, 2). Ako izprazno označuje prazninu, t. j. negaciju sadržaja i dubine, onda je nerazborito zaustaviti se na tome i ostaviti puninu dobrote.

Kako je varava »mudrost« ljudi ovoga svieta, koji posvećuju svu brigu izključivo tome da steku prolaznu slavu i ništavo bogatstvo! Kojim naporom i kojom se brigom prihvaćaju toga posla! Njihove duhovne i tjelesne moći podpuno su zaokupljene izpraznostima. Uz to zaboravljaju ono, što bi jedino moglo zasititi njihovu dušu: ne misle na Boga.

Mi moramo sasvim drugačije postupati. Ravni svoj pogled moramo upraviti na Boga, a sve svoje sile i moći upotriebiti u to, da do njega dođemo, ne obazirući se na sviet ni na njegove naslade. Davši se podpuno Bogu, moramo u njega postaviti svu svoju nadu, samo na njega misliti i samo njega ljubiti. Ljubav Božja mora nas tako zaokupiti, da ni ne mislimo na sviet. Dobrotom Božjom moramo biti tako zaokupljeni, da se niti ne osvrćemo na stvari ovoga svieta. Sve što nas okružuje, kao da za nas niti ne postoji. Prema svemu moramo biti ravnodušni.

To više, što znamo, da se Otac nebeski brine za nas i obilno nam providja potrebno.

Nauka o Božjoj providnosti nas uči, da je Bog za svakoga od nas napravio plan prema kojemu imamo doći do konačne sreće. U neizmjernoj svojoj mudrosti i dobroti Bog se pobrinuo za sve nas na taj način, da nam je već unapried stavio na razpolaganje sve ono, što je njegova velika mudrost mogla najbolje da izmisli za nas: pobrinuo se za svaki čas našega života i za svaki naš korak. Sve je tako divno uredio da nam bude dobro i liepo.

Zato moramo živjeti u svetom miru, osvjedočeni, da se »onima koji ljube Boga, sve obraća na dobro« (Rim. 8,28). Kad će nam se sve dati (Lk. 12, 31), onda budimo ravnodušni prema svemu, što nam dođe. Ta, znamo da je sve od dobroga Oca, a za naše dobro. Nuždno je samo to, da dodjemo do spasenja. Na koji će se način to zbiti, posve je sporedno. Sporedno je, da li ćemo u zdravlju ili bolesti sprovesti svoj život; da li ćemo dugo ili kratko živjeti; da li ćemo biti u ovom ili onom mjestu; da li će nas ljudi voljeti ili prezirati; da li ćemo imati uspjeha ili neuspjeha u svome radu. Glavno je za nas da vršimo u svemu volju Božju, jer se tako dolazi do jedino potrebnog.

Kad Spasitelj kaže »Tražite najprije kraljevstvo Božje, a sve će vam se drugo nadodati« (Lk. 12, 31), izrazuje istinu, da je jedno potrebno, a drugo da sve samo po sebi dolazi. Kad sv. Pavao u svojoj glasovitoj pjesmi ljubavi naglasuje, da nam ništa ne koristi ako govorimo anđeoskim jezicima, ako imademo sva proročtva, ako znamo sve tajne, ako brda prenosimo, ako i tielo svoje predajemo na sažganje, a ljubavi kad ne bismo imali, također potvrđuje ovu duboku istinu, da je samo jedno potrebno, a sve drugo da je sporedno. Nije velik pred očima Božjim onaj, koji mnogo propovieda ili poučava, koji obavlja velike poslove, koji obraća narode, nego onaj, koji žarko ljubi Boga i služi mu, pa i u sitnim, upravo najčednijim poslovima. Nuzgredno je što obavljamo, kako živimo, a jedno je glavno, da sve iz ljubavi prema Bogu činimo.

Dobro je poznato, koliko je božanskom Spasitelju bilo na srdcu, da nam usadi u dušu ovo neograničeno povjerenje i

svetu nebrigu prema zemaljskim stvarima. Dok je s jedne strane neprestano naglašavao potrebu neograničene brige za spasenje duše, dotle je jednako izticao potrebu nestaranja za tjelesne stvari. »Zato vam kažem: ne brinite se tjeskobno za život svoj, što ćete jesti, ni za tielo, u što ćete se obući. Život je vriedniji od jela i tielo od odiela. Pogledajte gavrane, kako ne siju niti žanju, kako nemaju podruma ni žitnice, i Bog ih hrani. Koliko ste vi vredniji od ptica«. (Lk. 12,22-23).

Bog, koji tako divno odieva polja i livade, kako niti Salamon nije bio odjeven, zar se ne će brinuti za tjelesne potrebe svoje djece? Treba njemu prepustiti brigu o tielu, pa živjeti u miru za sve, što se dogodi, a samo o jednom misliti i za jedno se brinuti, a to je, kako ćemo doći do kraljevstva nebeskog i njegove pravde.

To je ono jedno, čemu je sve drugo podređeno, što je bilo konačni cilj svih stvorova, čemu je sam Bog posvetio svu svoju pažnju. Pa kao što je Bog posvetio svu brigu tomu, da se taj uzvišeni cilj ostvari, tako isto i mi moramo svu brigu posvetiti da do toga dođemo. Uviek moramo na to misliti. To mora postati san našega života. To nas mora tako zaokupiti, da tome sve drugo podredimo i sve prema tome uzkladimo. To je zapravo jedina naša briga.

Postoji dakle jedna velika briga i jedna velika nebriga: V e l i k a i j e d i n a b r i g a o k o s p a s e n j a n a š e d u š e, a v e l i k a n e b r i g a o k o s v e g a, š t o n i j e B o g.

DRUGI DAN

KIDANJE S BOGOM

SMRTNI GRIEH

LAKI GRIEH

ODBIJANJE MILOSTI

SMRTNI GRIEH

ŠTO JE SMRTNI GRIEH?

Kad je Bog poslije stvaranja pogledao svoje djelo, rekao bi da se divio njegovoj savršenosti i vidio, da je sve veoma dobro (Gen. 1,31). Bilo je sve veoma dobro, jer je sve proizlazilo od dobrote i težilo k dobroti. Cielo stvorenje je svojim bićem odavalo poštovanje svome Stvoritelju, slavilo njegovo ime i bilo upravljeno konačnom cilju, od kojeg je crpilo svoje savršenstvo.

Bilo je sve dobro, dok se nije ušuljalo u sviet zlo, koje je poremetilo cieli divno uređeni sklad stvaranja. Dok je ciela priroda svojim niemim glasom odavala počast svome Stvoritelju, digao se glas pobune i unio nesklad u harmoniju ovoga svieta. To je bio glas čovjeka, koji se urotio proti Bogu. To je bio grieh.

Grieh je zlo, koje je ušlo prestupkom prvoga čovjeka u ovaj sviet. Zato što se griehom čovjek udaljio od Boga, pa prezreo njegovu dobrotu i okrenuo se propadljivim, izpraznim nasladama ovoga svieta, zavladalo je zlo u svietu.

Prije grieha sve je odražavalo Božji zakon i slavilo Boga, Zato je sve bilo dobro. U tom pogledu možemo kazati, da se dobrota nalazi samo u Bogu i u onome što teži prema njemu. Čovjek je samo tada dobar, kada je okrenut prema Bogu i kada za njim teži i njega slavi. Postoji samo jedno dobro, a to je u težnji prema neograničenoj dobroti.

Ali ako postoji samo jedno dobro, onda postoji samo jedno zlo. Ako je stvorenje dobro ukoliko slavi Boga i ukoliko teži k njemu, onda je zlo samo u tome, što se stvorenje odvraća od Boga i ne časti ga.

Zapravo to je jedino zlo u očima Božjim. Sve drugo, kao nevolje, bolesti i patnje, jesu doduše zlo, ali samo relativno zlo. To je sve posljedica ovoga jedinoga zla, koje nastaje griehom. Da nije bilo grieha, ne bi bilo nikakvog zla. Grieh je negacija dobra, jer je grieh prezir zakona Božjega.

Bogu nije ništa drugo odurno nego grieh. On šalje nevolje, on određuje kazne, ali se griehu protivi. On mu se protivi kao

nečemu, što je bitno oprečno vječnom dobru. Zato kaže sv. Toma: »Grieh je protivan samom nestvorenom dobru«. (I. P. q. 48, a. III).

Grieh je zapravo negacija Božje dobrote. Grieh ništi ono, što je najsvetije u Bogu. Koliko je do njega, grješnik bi htio, da Bog ne bude konačna svrha i konačni cilj svih nastojanja. Grješnik, kako kaže Job, »diže protiv Boga svoju ruku i protiv Svevišnjega se vrpolji; trči proti njemu uzdignutom oholom glavom« (15, 25-26). Grješnik bi htio, da Bog ne bude gospodar i da ne vlada svietom. Grješnik bi htio da digne Boga s njegova priestolja i da na njegovo mjesto postavi idole svojih strasti.

Trebalo bi se uživjeti u svu veličinu Boga, u njegovu vlast koju imade nad stvorenjem, kao i u neizmjerno veliku njegovu jakost, kojom vlada i upravlja stvorenjem, da bismo bar donekle shvatili drzovitost grješnika, koji bi htio baciti s priestolja Gospodina. Trebalo bi vidjeti neizmjernu dobrotu i veličinu Božje naravi, protiv koje se buni biedni stvor, da bi se mogao izmjeriti bezdan zloće sadržan u griehu. To je sve nemoguće radi ograničenosti naše naravi.

Sluga, koji se buni protiv jednostavnog čovjeka i vrieđa ga, čini zlo, ali ne najveće. Ali kad se najzadnji sluga usudi dignuti bjesomučnu svoju desnicu na najvećeg dostojanstvenika, kad to čini ciničkim priezirom, prelazeći preko pristojnosti i poštenja, onda je njegova zloća zaista velika. Što uzvišeniju osobu vrieđa, to je veća njegova zloća.

Baš je u tome nedokučiva zloća grieha, što se tiče osobe upravo neizmjerne. Zato se sv. Toma ne ustručava kazati, da je u griehu sadržana bezkonačna zloća, zloća, koja se ne može izmjeriti. Ona je bezkonačna, jer se tiče bezkonačne osobe Božje.

»Biti obuzet mržnjom ne samo prema izlievima Božje dobrote, kojom se ova saobćuje nebu ili zemlji, nego prema samom Bogu; željeti da presahne izvor svakoga savršenstva, ocean svake svjetlosti; dignuti ruku uz prietnju k svodu nebeskom i drzovito kazati bezkrajnoj dobroti, koja razprostire bez svoga izcrpljenja talase bića, života i sreće: ja bih htio da ti ne postojiš, kad bih ja bio gospodar, već odavno tebe ne bi bilo — tu je neko bezkrajno otajstvo, koje moja misao ne može do dna shvatiti. Ova nam veličina pokvarenosti tumači prezir Božji prema grješnicima, kao i zadovoljštine, koje on traži, kad hoće da se povrate; strašne muke, ako ustraju u svojoj zloći. Kad bi moć krivca dopirala tako daleko kao njegova volja, onda bi nestalo reda, djelovanja, života, svieta, Boga. Grieh nosi u svojoj nutrinji silu, koja teži da uništi Stvoritelja i stvorove, i nije moguće naći kakvo drugo zlo, koje bi bilo tako

nedokučivo i drzovito kao ovo. Grieh je napadaj čovjeka na samoga sebe, na sviet, na Boga; to je vjetar pobune, koji se širi iz duše krivčeve u svemir, vjetar prave oluje, nereda, smrti, koja ostavlja ruševine; on nastoji razpršiti svako dobro zemaljsko i nebesko, dovesti u kaos djelo onog duha, koji je negda lebdio nad vrućom smjesom elemenata, i zamieniti kraljevstvo Svevišnjega kraljevstvom ništavila i muka. (Janvier, Exposition de la morale catholique, sv. V. Carême 1907. str. 55-56).

Taj prezir sa strane grješnika je to teži, što grješnik vrieđa Boga koji je njegov prvi princip od koga sve dolazi. Kad se sjetimo, da sve, što je u nama zavisi od Boga, da nije moguće proizvesti niti jedno, pa i najsitnije djelo, bez Boga, i da nismo sposobni niti dobro misliti bez njega, onda nam odskače sva bieda grješnika, koji se oholo diže protiv svoga dobročinitelja i prezirno odbija njegovu milost. Dok s jedne strane vidimo neizmjerno veliku dobrotu Božju, koja obasipa svoje stvorenje neprestanim darovima i milostima i očinski se brine za sve njegove potrebe, dotle s druge strane grješnik oholo diže glavu, prezire svaku Božju pomoć i odbija sve njegove darove.

U većini slučajeva grješnik, rasvietljen darom vjere, već dobro pozna sva Božja dobročinstva i njegove milosti. On je, od početka odgojen u vjeri, primio toliko nadahnuća, toliko puta čuo govoriti o Bogu, pa je mogao upoznati neizmjerno veliku njegovu dobrotu, koja svakoga poziva k sebi, svakoga hoće nagraditi i svakome se hoće dati, a ipak ga vrieđa. Krist je na križu molio Otca neka oprosti njegovim neprijateljima, jer ne znadu što čine (Lk. 23, 34). Ali u koliko slučajeva grješnik znade što je grieh, znade vrlo dobro koga vrieđa i sviestan je, velikih dobročinstava, koja mu dolaze od onoga, koga sada ne samo ostavlja, nego oholo prezire i vrieđa.

Osim toga grješnik znade, da je njegova dužnost težiti k Bogu kao svome konačnom cilju. Po prirodi svojoj čovjek sva svoja djela obavlja radi konačnog cilja, koji je sam Bog, pa prema tome po prirodi sva djela mora obavljati radi Boga. Postoji dakle sveta dužnost da Boga uviek tražimo, da se njemu uviek klanjamo i da u svakom djelu na njega gledamo. Ovu svetu dužnost grješnik gazi i prezire.

I to radi ništetnog, propadljivog dobra u stvorenju! Ako je grieh veliko zlo radi prezira Božje dobrote i Božjega zakona, također je velik i radi požude za ništetnim dobrima ovoga prolaznoga svieta. Gospodin se preko Jeremije tuži radi dva zla, koja je počinio njegov narod: radi toga što su ostavili njega, izvor žive vode i posegnuli za praznim zdencima bez vode: »Me derelinquerunt fontem aquae vivae, et foderunt sibi cisternas, cisternas dissipatas, quae continere non valent aquas« (Jer. 2, 13).

Bieda se grješnika očituje ponajprije u tome, što ostavlja tako velikog gospodina, kao što je Bog. Bilo mu je na dohvatu neizmjerno veliko bogatstvo, u kojem je mogao uživati i radovati se. Gospodin mu je stavio na razpolaganje svu svoju nebesku baštinu. Mogao je uživati u njegovu blaženstvu, radovati se njegovoj dobroti i obilno crpsti na izvoru svakog života. A on sve to ostavlja.

On sve to ostavlja; i to radi biednog i prolaznog zemaljskog užitka, koji je časovit i prolazan, kao što je biedna i prolazna stvar, uz koju se privezuje. On, koji je stvoren za vječno, odabira vremenito i časovito; koji ima težiti samo za neizmjernim, priklanja se ograničenom; koji jedino u Bogu može naći svoju sreću, traži je svuda, samo ne u njemu.

Osim toga grješnik bi htio zauviek ostati uz časovite, nedozvoljene naslade. On u prolaznim stvarima traži vječnu sreću i vječni užitak. On bi htio u tome zauviek uživati.

»Samo želim«, govori Bossuet, »da mi priznate, da nijedan čovjek nipošto ne voli gledati konac svoje sreće i svoga zadovoljstva. Ne treba to dokazivati; narav to govori. Tko ne zna, da bi čovjek, gdje god nađe svoju sreću, htio uza nju povezati čitavu vječnost? On ju je postavio u sjetilna dobra. U tome se sastoji njegova neurednost, veli sv. Augustin, (De vera religione, 45, 83) što on, koji se može nadati užitku vječnih dobara, kukavno prepušta svoje srdce prolaznim izpraznostima i što bi, ako u tome traži svoju sreću, htio u njima zauviek uživati. Sve naše želje za neograničenim sadrže nešto, što nema granica, i neku potajnu lakomost za vječnim uživanjima. Koliko puta ste rekli, da ovu nesretnu vezu ne biste nikad htjeli prekinuti? Ili, kad ste nekoga mrzili, da ga nikad ne želite vidjeti? Vječno udaljivanje stvari, koje su nam mrzke, vječno posjedovanje onih, koje nas zadovoljavaju; potajna je želja našeg srdca. Ako se tako ne dogodi, to nije radi naše volje, nego radi naše smrtnosti, koja se tome protivi.« (Bossuet, Govor o Isusu Kristu, predmetu sablazni).

Čovjek dakle vječno prianja uz ono, što je odabrao za predmet svoje sreće. Ako to postavi u Bogu, njegova je sreća osigurana. Ako se naprotiv okrene od Boga i prione uz propadljive stvari, njegova je sreća promašena i vječnost biedna i bolna.

Prionuti vječno uz vremenitu izpraznu sreću, a ostaviti pravu vječnu, to je neopisiva bieda grješnika. Učiniti to uz prezir Božjeg zakona i uz drzovitu uvredu vječne Božje dobrote uključuje bezkonačno zlo, koje ljudski um ne može nikada dovoljno procieniti.

Promatran, dakle, u samome sebi grieh je velika nepravda Bogu nanesena. To je nezahvalnost djeteta prema Otcu i dobročinitelju. Osim toga, to je priezir Božjih zakona i naredaba; drzovito zloupotrebljavanje Božjih prava; to je pobuna biednog sluge proti vječnom Kralju; u jednu rieč: uvreda nanešena neograničenoj Dobroti. Zato grieh imade u sebi nešto od bezkonačnoga zla.

POSLJEDICE GRIEHA

Kada govorimo o griehu ne smijemo zaboraviti, da se nalazimo pred jednim velikim otajstvom. To je nedokučivo otajstvo zloće, čiju veličinu može dokučiti samo nedokučiva Božja mudrost. Samo Bog može procieniti, koliko je zlo sadržano u jednome samome smrtnom griehu, pa je njemu jedinome poznata i očita zloća sadržana u otvorenoj pobuni stvora protiv Stvoritelja. Tko bi htio uvidjeti ponor toga prezira, morao bi ponajprije biti na čistu s nedokučivom dobrotom Božjom, koju grješnik prezire i zatim shvatiti nezahvalnost stvora, koji ostavlja svoga dobročinitelja. A to može dokučiti samo Bog.

Nama je dano, da samo po katastrofalnim posljedicama ovoga zla dokučimo bar malo njegovu težinu. U tim posljedicama se može vidjeti, kako je veliko zlo sadržano u griehu. A kad znamo, da su te posljedice kazne od Boga određene za grieh, onda u njima možemo vidjeti ono, što Bog misli o griehu.

Što Bog misli o griehu, najbolje je pokazao u kazni za grieh odmetnih anđela i u kazni prvoga grieha Adamova.

Ponajprije u kazni anđela. Znamo, kako je Bog svu svoju milinu ulio u ove čiste anđele, koji su ga imali zauviek okruživati u njegovoj slavi i uživati u njegovu blaženstvu. Ne može se izkazati, koliko je Bog uživao u njihovoj ljepoti i dražesti. Pa ipak je dovoljno bilo da su ovi divni anđeli počinili samo jedan grieh, da ih Bog zauviek izključi od sebe i predade vječnim mukama.

Naša se osjećajnost kojiput buni protiv težine takve kazne. Ali ako malo bolje promotrimo stvar, vidjet ćemo, da nije moglo biti drugčije. U kazni za griehe su sadržane dvie stvari, koje bogoslovci zovu »kaznom osude« i »kaznom sjetila«. Prvom se odmetni anđeo zauviek izključuje od Boga, a drugom je zauviek predan mukama. Prva i druga kazna je zaslužena za tako veliko zlo.

Da je kazna vječnog izključenja od Boga zaslužena, vidi se po tome, što grješnik zapravo prezire i bježi od Boga. On sama sebe time osuđuje na vječnu kaznu, jer on sam i nitko drugi ostavlja Boga, pa ne će da mu služi ni da bude njegov. Bog ga prepušta njegovoj slobodnoj volji, pa kad grješnik prezire Boga i ne će da bude njegovo diete te se tako zauviek udaljuje od njega, Bog to dozvoljava i vječna kazna je gotova, koju je sam čovjek sebi nametnuo.

Čovjek sam prezire Boga. Čovjek sam zauviek prekida s najvećim dobrom. Čovjek sama sebe izključuje iz posjedovanja Boga. Čovjek konačno sam odlučuje da vječno bude bez Boga.

U tome je veličina vječne kazne. Sva težina pakla sadržana je u jednoj jedinoj rieči, koja uključuje sve, a ta je: bez Boga. Biti bez Boga zauviek, bez sunca istine i žara dobrote, to je ona neizmjerna kazna, koja je nuždna posljedica svakoga smrtnoga grieha.

Grieh kida svetu vezu blaženog družtva, koju je Bog htio sklopiti s nama. Volja je Božja, da nas priljubi što tiesnije uz sebe i da se ujedini podpuno s nama davši nam život u svojoj zajèdnici i učinivši nas dionicima svoje sreće, svoga blaženstva i svoga života. Ne može se dovoljno ocieniti ljepota ovoga tiesnog jedinstva koje Bog hoće imati s nama. Njegova je volja, da to jedinstvo bude vječno, kao što je i on sam vječan.

A grješnik kida ove svete veze. On ne će da bude s Bogom, njemu je odurno da uživa u jedinstvu s Bogom. On ostavlja Boga i hoće da bude daleko od njega. Kad bi grješnik ovdje na zemlji shvatio stvarnost ovog prekida, za njega bi na ovoj zemlji počeo pakao. Jedino zato što grješnik nije sviestan gubitka Boga, ne može vidjeti veličine grieha, koji ga zauviek odvaja od najvećeg dobra.

Odvaja ga od pravoga dobra, da ga sramotno priveže uz robstvo propadljivog stvora. I u tome je težina njegove »sjetilne kazne«: u tome, što je postao rob propadljive, sjetilne naslade.

Dok smo u tielu, ne možemo shvatiti ovoga poniženja, i biede u njoj sadržane. Ali u času, kad se naš duh rieši okova tjelesnih spona i slobodno bude mogao vidjeti svoju duhovnu veličinu, onda će moći upoznati također i biedu onoga čovjeka, koji se priveže uz zemaljsko.

Čovjek, kao duhovno biće, stvoren na sliku i priliku Božju, određen je za Boga i samo u njemu može naći svoju veličinu. Kako je onda veliko robstvo kad se onaj, koji je stvoren za tako uzvišen cilj, podaje ništetnim i izpraznim predmetima! To je najveće poniženje, koje čovjek može doživjeti.

Služiti velikom gospodinu za nas je čast. Ali postati sluga ništetnih i izpraznih stvari, sniziti se do najnižeg ništavila sjetilnih užitaka, to ponizuje čovjeka i to je najveća duhovna muka za njega. U času, kad čovjek uvidi svoje dostojanstvo i kad mu bude jasna veličina njegova duha, tada će upoznati biedno stanje grješnog robstva uzvišene svoje duše.

Težinu grieha možemo vidjeti također u žalostnim i golemim posljedicama iztočnoga grieha.

Radi prekida s Bogom i nedozvoljenog traženja stvorova

nastao je svaki metež u čovječanstvu. Dok je prije grieha u čovjeku vladala divna harmonija, grieh je unio nesklad i urotu.

Tako su divno bili obdareni naši praroditeli od Boga. Uživali su ponajprije u jedinstvu svoje duše s Bogom divan i nepomućeni mir. To je jedinstvo bilo izvor ostalog sklada pa je unosilo harmoniju između viših i nižih sposobnosti. Razumu su bile pokorne sve ljudske moći; volja, usidrena u Bogu, gospodarila je cielim čovjekom.

Dovoljan je bio samo jedan grieh, da se sve to izgubi. Volja se pobunila protiv Boga, i time je nastao nesklad u svim njegovim moćima. Niže se moći uzbunile protiv razuma i volje, a priroda mu postala neposlušna. Čovjek je zapao u strašan nesklad, koji će zauviek kidati njegovo duševno jedinstvo i ostavljati razdor u njegovu djelovanju. Dok mu se prije sve pokoravalo i sve slušalo njegove naredbe, sada se sve urotilo protiv njega i sve koči njegov napredak kao i njegov mir.

Zato će ga odsada pratiti svaka bieda i nevolja. Radi jednog samog grieha Bog je ošinuo strašnim kaznama cielo čovječanstvo. Da nije bilo Adamova grieha, ne bi bilo ni smrti ni nevolje. Grieh je prouzročio sve zlo, što od izkona prati bolno čovječanstvo. Ako hoćemo vidjeti posljedice grieha, prieđimo umom svu onu biedu, koju je čovječanstvo pretrpilo od početka svieta, pa koju će trpjeti da kraja, uživimo se u biedu onih međusobnih ratova i prepiraka, zađimo duhom u odaje tolikih bolnica, sjetimo se glada i biede, koju trpi čovječanstvo, pa ćemo moći bar izdaleka dokučiti, kako je strašnu stvar učinio prvi čovjek time, što je počinio samo jedan grieh. Da nije grieha, nevolje ne bi bilo, zla ne bi bilo. Stoga u korienu je samo jedno zlo, a to je grieh. Samo jedno moramo mrziti, samo jednoga se moramo čuvati — grieha.

Ali treba baciti samo jedan pogled na križ, da shvatimo svu strahotu grieha. Qui propter nos homines et propter nostram salutem descendit de coelis«. Druga božanska osoba je samo radi grieha došla na ovaj sviet. Da nije bilo našega grieha, ne bismo trebali Spasitelja. Grieh je bio konačni uzrok da je Spasitelj umro za nas na križu.

Nebeski otac je neizmjerno ljubio svoga jedinorođenog Sina. Ne može se izkazati, koliko ga je volio. A ipak »proprio filio suo non pepercit Deus«, nije poštedio ni vlastitog Sina samo zato, da nas izbavi od grieha.

Krist je na križu podnio silno velike muke. Kako govori sv. Toma, a s njime i ciela kršćanska tradicija, nije nitko od smrtnika trpio niti će trpjeti toliko, koliko je Krist podnio. A sve je to podnio zato, da nas izbavi od ovoga velikoga zla, grieha.

Na križu je trpila prava i istinska osoba božanska. To je Sin Božji, pravi i istinski Bog. Grieh je tako veliko zlo, da jedino sama božanska osoba može dati zadovoljštinu za nj.

Kazali smo, da se u griehu krije neizmjerno zlo. Ono je zaista bez kraja, jer se njime vrieđa onaj, koji je bezkonačan i vječan. A upravo pogled na križ nam pokazuje, da tako bezkonačno zlo nije mogao nitko drugi popraviti, nego sama bezkonačna osoba, Sin Božji.

Pogledajmo kadgod na križ i zadubimo se u neizmjerno velike muke Sina Božjega i u pameti svojoj prieđimo sve one boli, kojima je druga božanska osoba bila podvrgnuta, pa ne zaboravimo ni to, da je to sve radi nas i radi naših grieha. »Bio je ranjen radi naših grieha i bio je ožalošćen radi naših zločina« (Iz. 53, 5). Sam ovaj pogled na križ će nam odkriti dubinu zla, sadržanog u jednom smrtnom griehu. Onda ćemo shvatiti, da je samo grieh ono jedino zlo, kojega se moramo čuvati. Vidjet ćemo i to, da treba i život svoj prije dati, nego počiniti i jedan smrtni grieh.

LAKI GRIEH

ZLOĆA LAKOGA GRIEHA

Tko hoće da se čuva velike nesreće smrtnoga grieha, taj mora izbjegavati ono, što do njega dovodi, a to su svojevoljni, tako zvani lagani griesi. Time ne mislimo one slabosti, koje preko dana i dobre duše čine, nego na promišljene svojevoljne lakše prestupke, u koje neke lakoumne duše padaju.

Istina, velika je razlika između smrtnoga i lakoga grieha. Što se tiče odbacivanja i prezira Božjeg, kaže sv. Toma, razlika je upravo neizmjerna. »Peccatum mortale et veniale differunt in infinitum ex parte aversionis« (I. II. q. 72, a. V, ad 1). Dok smrtnim griehom čovjek prekida svaku vezu s Bogom i odvraća se podpuno od njegove dobrote, lakim griehom se samo otežčava njegovo putovanje k zadnjemu cilju. U jednom i u drugom je neki nered, samo s tom razlikom, što smrtnim griehom čovjek poremećuje svoje odnose s konačnim ciljem, a lakim griehom poremećuje svoje odnose prema sredstvima, koja dovode do toga cilja.

Ako duhovni život gledamo kao putovanje prema nebu, ili kao neko naporno uzpinjanje na brdo savršenstva, onda će nam ta razlika jače odskočiti. I u jednom i u drugom pogledu naše se putovanje poremećuje a uzpinjanje otežčava. Ali je razlika u tome, što se smrtnim griehom to putovanje podpuno prekida, a lakim samo odgađa. Smrtnim griehom čovjek pada podpuno u ponor zla, bez nade da u takvom stanju ikada dođe do vrhunca, a lakim samo osporava svoje uzpinjanje i putovanje.

Zato je kršćanska tradicija u smrtnom griehu uviek gledala smrt duše, a u lakom samo oboljenje. Kako i samo njegovo ime označuje, s m r t n i je grieh podpuna smrt duše. Ako duša imade život samo u zajednici s Bogom, onda prekid s Bogom znači pravu smrt. Prezreti izvor života, udaljiti se i okrenuti se od sunca milosti, znači ne živjeti. Zato grješnik u stanju smrtnoga grieha ne može nikada imati života u sebi. To je Spasitelj jasno kazao riečima: »Tko u meni ne ostane, izbacit će se na polje kao loza, i osušit će se, i skupit će se i u oganj baciti i gorjet će«

(Iv. 15, 6). Naprotiv, laki grieh ne donosi smrti, jer grješnik ne prekida podpuno vezu s Bogom, nego je samo oslabljuje. Čovjek nije lišen života, ali je bolestan.

To ne znači, da laki s v o j e v o l j n i grieh nije veliko zlo. Nije mala stvar ono, što se tiče Boga; uvriediti takvo veličanstvo i u najmanjoj stvari, veliko je zlo. Ako to zlo zovemo lakim, to je samo zato, jer nam ga neizmjerno Božje milosrđe na neki način lako oprašta, pa i bez sakramentalne izpoviedi. Ipak, promatrano sa stanovišta uvrieđenoga Boga, nije to mala nego velika stvar.

To su dobro shvaćali svetci, koji su se čuvali i svake sjenke grieha. Prozrevši duhom vjere svu zloću grieha, bili su spremni podnieti svako zlo prije nego i najmanji svojevoljni grieh počiniti. Ako je sv. Katarina iz Genove bila spremna da se radije baci, pa i u vječnu vatru, a sv. Alfons Rodriguez da podnese sve patnje pakla prije nego svojevoljno sagrieši, to je bilo stoga što su ovi kao i svi drugi svetci znali, da je grieh, pa i maleni, najveće zlo, kojega se treba prije svega čuvati.

Bili su sviestni, da je svaki, bio on i najmanji grieh, uvreda Bogu, jer u njemu se pokazuje neki prezir Božje dobrote. U njemu stvorenje traži sebe i sliedi svoje naslade prije nego zapovjedi svoga Stvoritelja.

Grieha, pa ni malenoga, nema, doklegod bar u nečemu ne ostavimo Gospodina i ne priljubimo se nedozvoljeno uz stvorenje. Prema tome svaki, pa i najmanji grieh, uključuje bar neki prezir Božje zapovjedi. Ako nam Bog na pr. zapovieda, da ne lažemo, a mi to činimo, onda preziremo njegove naredbe. Tko bi mogao kazati, da je taj prezir mala stvar? Štogod se odnosi na Boga veliko je.

»To više se treba čuvati grieha, jer nije malenkost ono, što je protiv tako uzvišenog veličanstva, a uz to znamo, da nas to veličanstvo gleda!« kaže sv. Terezija (Put savršenosti, gl. 41, Izdanje »Istina« svez. II, str. 139). Trebalo bi pred očima imati veličinu Boga, da nam odskoči grdoba svakoga grieha. Kad znamo, da je Bog sama čistoća, da je u njemu sama dobrota, onda možemo shvatiti i to, koliko mu je odurno sve nečisto, i koliko mrzi grieh. Zato i opominje sv. Terezija svoje sestre: »Nastojte uistinu upoznati Boga, koji ne gleda neznatne stvari onako, kako vi mislite« (Cit. dj. str. 140).

Zato ispravno piše Lallemant: »Mi lake griehe shvaćamo samo kao neku lakoumnu rieč, taštu pomisao, djelo malih posljedica. To je velika varka. Vjerska je istina, da Bog kazni griehe većim i težim kaznama nego što su najgore muke na ovome svietu. Po tome se vidi, da je zloća lakoga grieha neizporedivo veća u očima Božjim, nego u ljudskim. Laki je grieh tako veliko

zlo, da sili neizmjerno dobrog Boga, da kazni dušu, njime okaljanu, najtežom kaznom« (Nauka o duhovnom životu, Sarajevo, str. 72).

Bog ljubi čovjeka mnogo, upravo neizmjerno, velikom ljubavi kojom mu želi najveće dobro. Ipak je njegova kazna velika, kad se radi o griehu. Tko bi mogao izkazati veličinu otčinske ljubavi, koju nebeski Otac imade prema nama? Ljubav je ta tako velika, da nam je i Sina svoga dao. Ne možemo dakle ni najmanje posumnjati u očinsku njegovu sklonost prema nama. Ipak to ne sprječava njegovo srdce, da nas kazni i to najtežim kaznama, kad se radi o griehu. On toliko mrzi na to zlo, da ga šiba gdjegod ga nađe, pa i u svojim intimnim prijateljima.

Upravo se čudimo, kako je Božja pravda postupala u kažnjavanju grieha, pa i kod svojih najboljih prijatelja. Radi samo jednoga nepouzdanja, koje su veliki sluge Božji Mojsije i Aron pokazali, Bog ih tako oštro kazni, da ih zauviek izključuje iz obećane zemlje, za kojom su žarko težili i u koju su vodili svoj narod. Radi malog uzbuđenja oholosti i samodopadnosti Davida, Bog težko šiba njegov narod velikim pomorom.

Ne moramo se čuditi ovoj Božjoj strogosti prema njegovim prijateljima. Jer baš u prijateljima Božjim, laki je grieh veoma oduran i nepoželjan. Kao što je težko i zamisliti, da bi dobro diete, koje je toliko puta osjetilo toplinu otčeva srdca, moglo i iz daleka uvriediti otca, tako se ne bi smjelo dozvoliti, da prijatelji Božji, koji na svakom koraku osjećaju dobrotu Božju, povriede njegovu dobrotu. To je nezahvalnost, koja naročito vrieđa Božje srdce.

Laki je grieh nezahvalnost, koja u sebi krije i neku dvoličnost. »Pravednik, vrieđajući Boga«, govori sv. Terezija, »kao da kaže: Gospodine, premda ti je ovo mrzko, ipak ću učiniti. Znam, da ti vidiš, znam i upoznajem, da toga ne želiš, a ipak ću poslušati mušičavost i pohotu radije nego tvoju volju« (Cit. dj. str. 139). Izpravno opaža svetica, da to nije malenkost. Pravednik konačno dobro znade, što znači ljubiti Boga, on je osjetio milinu Božje ljubavi, pa treba od njega očekivati da predade Bogu srdce svoje podpuno, kao što je Bog njemu predao svoje. I dok bismo očekivali da će ljubiti Gospodina svim srdcem, i svom snagom svoje duše, on se iznevjeruje u malenim stvarima i tako pokazuje činom, da malo drži do Boga i njegove ljubavi.

»O, kako je velika stvar ne vrieđati Gospodina!«, kliče ista svetica (str. 138). To je najveća sreća, koju čovjek može doživjeti. To je također najveća pobjeda, koju može postići. Ne griešiti znači držati svezane neprijatelje Božje. Svaki put kad čovjek grieši, đavao slavi slavlje, a Bog je među ljudima ponižen, a svaki put, kad čovjek odbija grieh, Bog slavi slavlje, a

đavao je svezan. Zato je to pobjeda nad svim pobjedama. To je zaista pobjeda dostojna jednoga Boga.

Da zaključimo: Poslije smrtnoga grieha, laki je grieh jedino zlo, koje se može dogoditi čovjeku. Dovoljno je kazati, da se griehom, pa i lakim, vrieđa pravda Božja da shvatimo, kako je on zaista veliko zlo za čovjeka. Lakim griehom čovjek pokazuje nezahvalnost prema Bogu, odbija i prezire njegovo milosrđe, pa je shvatljivo, da Bog tako oštro kazni svaki, pa i najmanji grieh.

KOBNE POSLJEDICE LAKOGA GRIEHA

Zlo je lakoga grieha i u tome, što on pripravlja dušu na pad u smrtni grieh. Laki grieh, doduše, ne uništuje nadnaravni život u našim dušama, ali slabi jakost naše duše i njezinu duhovnu oštroumnost. A baš je u tome velika pogibelj lakoga grieha.

Ta slabost duše može biti veća ili manja, već prema tome, kolikim intenzitetom i lakoumnošću duša pada u lake griehe, ali u svakom slučaju duša oboljeva.

Lakoumno padanje u svojevoljne lake griehe moglo bi tako oslabiti dušu, da više nema snage oduprieti se težkim napastima, kad ove nadođu u težkim časovima. Kao svaka bolest slabi čovjeka i izcrpljuje njegovu životnu snagu privodeći ga k smrti, tako isto i svaki laki grieh slabi snagu duše pripravljajući je na konačni kobni pad.

Što bismo kazali o bolesniku, koji bi se neposredno poslije ozdravljenja, a da se još podpuno nije oporavio, ponovno izložio pogibelji i zapao u ponovnu bolest? Takav će čovjek prije ili kasnije oboliti na smrt i ne će se više pridići. Ali također, što bismo kazali o duši, koja bi se lakoumno izlagala pogibelji, pa neprestano svojevoljno padala u lake griehe? Takva duša je izložena ozbiljnoj pogibelji, da s vremenom u jednom nenadanom času zadobije smrtni udarac, od kojeg se ne će nikada oporaviti.

Jedna mala rana ne mora biti smrtonosna za čovječji organizam. Ali ako se takove rane neprestano ponavljaju, organizam će oslabiti, pa će konačno podleći jednome malome udarcu. Putnik, koji posrne jedanput, ne mora od toga poginuti. Ali ako se njegov pad neprestano opetuje te se k zadobivenim i neizliečenim ranama druge nove gomilaju, konačno će podleći i malom udarcu.

Ni duhovni put naše duše ne mora prestati laganim padom. Ali ako se te duhovne rane neprestano gomilaju, rane će se sve jače zarezati u naš duhovni organizam, a duša će sve više slabiti i konačno podleći.

Ako svako dobro djelo, učinjeno u ljubavi, uvećava snagu naše duše, onda, protivno, svaki prestupak slabi njezinu energiju. A kad uz to znademo, da je njezina snaga ograničena, onda možemo lako naslutiti, što će biti od one lakoumne duše, koja svojevoljno prosiplje svoje sile.

Nitko najedanput ne dolazi do svoje propasti. To vriedi pogotovu za duše koje žive duhovnim životom. Do smrtnoga grieha ne dolazi se obično u jedan dan. Njihovo duševno razpoloženje ipak je takvo, da se s lakoćom i pripravnošću čuvaju smrtnih udara. Ali je žalostno, što se ne čuvaju lakih grieha, pa lakoumno gledaju na one prestupke, koji slabe njihovu duhovnu energiju. A jer ne polažu dovoljnu pažnju lakim griesima, one malo pomalo slabe, sve više gube oštrinu duhovnog pogleda, savjest sve više otupljuje i sve se više približavaju smrtnome grijehu.

Juda nije najedanput izdao svoga Učitelja. Ta, bio je i on, kao i njegovi drugovi, dobar apostol, koji je ljubio svoga Učitelja, slušao njegove rieči i nastojao da živi prema njima. Ali je malo pomalo počeo popuštati. Prvi pad je bio posve neznatan, ali je već taj pad pripravio dušu za dublju ranu; duh je sve više slabio, volja je postojala slabija, savjest otupljivala a duhovni se organizam pripravljao za konačnu strašnu katastrofu. Ono što je na početku izgledalo strašno i veliko, postalo je na kraju popuštanja neznatno i maleno. Grješnik s nekom nevjerojatnom lakoćom počinja ono, što je u danima dubokog duhovnog života izgledalo njegovu profinjenomu duhu veliko i strašno.

Zato nas upozorava Duh Sveti, da će onaj, koji prezire male stvari, malo pomalo propasti (Eccl. 19, 1). Što bude lake griehe više opetovao, to će njegove sile više slabiti. Tim više što nas laki grieh lišava Božjih nadahnuća, bez kojih se ne možemo oduprieti napasti.

Laki grieh, doduše, ne uništuje života milosti u nama, ali nas lišava novih nadahnuća i Božjih poticaja, bez kojih ne možemo napredovati u duhovnom životu. Bog nas neprestano okružuje svojim milostima i nadahnućima, spreman da nas u svakom času pomogne i pridigne. Učinak toga božanskog utjecaja u nama je veoma velik. On jača dušu, kriepi našu volju i razsvjetljuje naš razum. Međutim, u času grieha, pa i lakoga, čovjek prekida vezu s Bogom. Privezan uz zemaljske stvari, čovjek odbija Božju milost i tako, prepušten samome sebi, gubi postepeno duhovnu snagu.

Bog redovito dieli svoje milosti prema našem odzivu. Onaj, koji shvaća dar Božji, i prima ga, stoji neprestano pod Božjim utjecajem. Na neki tajanstveni način, svojstven samo božanskom pedagogu, Bog malo pomalo izgrađuje našu dušu ulievajući u nju milinu svoga duha i svoje ljubavi. Ali ako se grješnik neprestano navraća na svoje nedozvoljene užitke, pokazujući,

da mu je više do vlastite koristi i osobnog zadovoljenja nego do Božje ljubavi, onda je jasno, da će taj Božji utjecaj prestati, duša će se sve više udaljivati od Boga, i njezina će energija sve više slabiti.

Sve se tumači time, što nas grieh, pa i laki, udaljuje od Boga, a to znači, da nas udaljuje od izvora snage i života. Savjestne duše naročito paze na ovu tiesnu vezu s izvorom svoje snage, pa se čuvaju, da je ne povriede ni s kojim griehom. Onaj, koji ne shvaća blagodati ove veze, pa neprestano okreće leđa Bogu, neprestano se pokazuje nevjernim i neprestano se priklanja uz stvorenje, taj ne može osjetiti blagodati Božje blizine.

Nije čudo, da u takvim dušama oslabi žar za savršenstvom kao i za Bogom. Mjesto da njihova pažnja bude usredotočena u Bogu, i da tako svim svojim silama teže za konačnim svojim ciljem, njihov je organizam razdvojen i raztrgan. One se zaustavljaju na polovici puta, ogledavaju se tamo, amo, zadovoljavaju se ovom ili onom stvari, zasićuju ovim ili onim predmetom, a najmanje misle na konačni cilj i konačnu dobrotu. Zaokupljeni raznim željama, njihov pogled gubi od one vidovite oštroumnosti pravednika, koji gleda samo na Boga, kao i od one spremnosti jakih, duša koji rado Bogu sve žrtvuju. U jednu rieč, mjesto da njihova nutrinja bude usredotočena u Bogu, ona je razdieljena među stvorove.

Često puta se postavlja pitanje: Zašto svagdanje primanje sv. Pričesti ne donosi ploda koje bismo očekivali za one koji tako dnevno crpe na tako obilnom izvoru života. Odgovor je lagan: One su samo tijelom na tom izvoru, ali je njihov duh raztrgan. Raztrgan je željama, u kojima se nedozvoljeno zadovoljavaju, prekršajima, u koje neprestano padaju. Pa kako bi se mogle priljubiti uz Boga u istom času, dok su prikovane uz stvorenje?

»Pad duše dolazi od umnožavanja lakih grieha. Laki griesi smanje razsvietljenje i božanska nadahnuća milosti, oslabe duševnu gorljivost i snagu, da se opremo navalama neprijatelja. Tako dolazi zaslieplјenost, slabost, česti pad, navika, neosjetljivost, jer kada stečemo stalnu sklonost, tada griešimo i ne opažajući grieha« (Lallemant, Nauka o duhovnom životu, Sarajevo, str. 73).

Shvatljivo je, da će u takvim dušama oslabiti svietlo svete vjere, pa ne će ništa ili samo malo shvaćati Božje stvari. To je samo svojstvo kreposnih i savršenih duša da s nekom naročitom nadnaravnom oštroumnošću shvaćaju Božje stvari i zagrijavaju se za njih. Kao što čisto jezero u svojoj bistrini odrazuje i najmanji potez svemira, tako su i vjerne duše kadre da odraze ljepotu i veličinu Boga. Gledajući i odmarajući se neprestano u

Bogu, one su dobile neko nadnaravno gledanje Boga, kojim jasno razlikuju, što je dobro, a što treba izbjegavati.

Naprotiv, duše koje svojevoljnim griesima blate bistrinu svoga duha, ne mogu posjedovati ove duhovne oštroumnosti. Neprestanim padanjem njihov vid oslabi, smisao za Božje stvari otupi, savjest postaje popustljiva i njihova je duša sve spremnija, da se poda nedozvoljenom griehu. Ovo popuštanje je tako kobno, da posve lako može dušu dovesti do vječne propasti.

Bog će lako shvatiti nehotične naše slabosti kojima i pravedne duše podliežu u životu, pa će nam to oprostiti. Bog dopušta da padnemo u takve nevolje da nas vježba u strpljivosti i poniznosti. Strpljivo snosimo ove nevolje i molimo Gospodina, da nas rieši toga onda, kad mu se bude svidjelo. Ali se zato čuvajmo svojevoljnih grieha, koje mnogo Boga vriеđaju a nama škode. Treba se riešiti tih grieha zato, što nas to izlaže velikoj pogibli smrtnoga grieha i vječne propasti, i jer slabi energiju naše duše i svietlo našega razuma, a naročito stoga, što je to uvreda Bogu nanesena, a to je jedino zlo, koje postoji.

ODBIJANJE MILOSTI

POTREBA MILOSTI

Postoji još nešto, čega se treba nada sve čuvati, jer bi moglo biti veoma štetno za naše vječno spasenje. To je svojevoljno odbijanje milosti i Božjih nadahnuća. Pod tim mislimo na ono lakoumno držanje, kojim neke duše malo paze na milosti i nadahnuća, što ih svakim časom primaju od Gospodina. Mjesto da se odreknu koje lične udobnosti i samodopadnosti, one se zanose za izpraznostima svoga srdca i odbijaju milosrdnu Božju ruku, koja ih obdaruje svojim milostima i svojim nadahnućima.

Da svakim časom primamo Božje milosti, to nas uči sveta vjera. Bog, dobri otac, uviek se brine za nas i uviek nam šalje svoju pomoć. Desnica njegova milosrđa neprestano bdije nad našim glavama i neprestano nam dieli svoju pomoć. Jer kao što riba pliva u vodi, tako i mi plivamo u Božjem milosrđu. Nikada nas ne ostavlja, nego neprestano misli na nas i neprestano vodi brigu o našim potrebama i nevoljama, obasipljući nas svojim milostima.

Potrebno je samo otvoriti oči vjere, da vidimo izljeve tih mnogobrojnih milosti. Možemo ih opaziti u svakom predmetu, koji nas okružuje. Ako stoji, da je sve stvoreno za nas i da se svim tim čovjek služi da dođe do svoga spasenja, onda možemo kazati, da se u svakom predmetu krije neka tajanstvena moć, kojom Bog vodi čovjeka k njegovu konačnom cilju. Tu moć Božju možemo vidjeti u duhovnom čitanju, koje obavljamo, u naredbi starješine, koji nas vodi, u opomeni brata, koju primamo. Zar je težko shvatiti, da nam Bog govori i u ovom ili onom događaju? Tko je samo malo oprezan, lako će čuti rieč Božju i osjetiti njegovo nadahnuće i u nezgodi, koju je možda doživio, kao i u sreći, koja ga prati; u bolesti kao i u zdravlju, u primanju dobročinstava kao i nezgoda.

Kad bismo imali živu vjeru, lako bismo shvatili, da se u Bogu krećemo, živimo i u njemu jesmo. Onda nam ne bi bilo težko vidjeti i to, da on neprestano djeluje u nama i neprestano

nas vodi, tajanstvenim doduše, ali jasnim svojim putovima milosti.

Kazano je, da je ciela priroda pridignuta u nadnaravni red. To stvarno znači, kako kaže sv. Pavao, da se onima, koji Boga ljube, sve obraća na dobro (Rim. 8, 28). U stvari, to nije ništa drugo nego označena jednostavna istina, da se Bog služi svim predmetima u dieljenju svojih milosti. Bog u stvaranju materijalnog svieta nije imao drugoga cilja, nego da preko svieta može čovjeku lakše dieliti spasenje. A to biva preko milosti.

Uostalom dovoljno je malko pameću uroniti u djela providnosti i upravljanja Božjeg, pa da vidimo stvarnost Božje pomoći. Bog je sve unapried providio za čovjeka, unapried ga doveo do zgodnih prilika, providio prikladna sredstva, udesio divna pomagala, kojima će na čovjeku izvesti božanski svoj plan. Pa i kad je već sve to uredio, nije ga posve ostavio sama. On ga prati na svakom njegovom koraku, on je nad njim u svakom času. Posebna mu je briga, da se do u tančine izvede divno providen nacrt uređen od vjekova. Pa makar je Bog lično, bez ikakvog sudjelovanja, zacrtao staze toga nacrta, ipak ga ne ostvaruje sam bez drugoga, već se u tome služi svim predmetima. Služi se čistim anđelima, da nam pošalje svoja nadahnuća, zviezdama da nam udieli svoje veselje, suncem, da nam priobći svoju toplinu, divnom prirodom, da nas potakne na razmišljanje svoje mudrosti. Zar nije on sam prstom svoje mudrosti izpisao divno sastavljenu knjigu prirode, koja toliko govori čovjeku? Božje su misli u njoj sadržane, njegovu mudrost tu nalazimo, kao što također njegovu toplinu u svemiru susrećemo i na njoj se grijemo. Pod nedokučivim prstima Božje mudrosti ova niema priroda postaje tako rječita za čovjeka te je dovoljno otvoriti umne oči vjere, da se nadivimo nedokučivoj Božjoj mudrosti, tom izvoru nadahnuća i milosti.

Da nas Bog odasvuda pomaže, izvodimo i iz toga, što bez Božje milosti ništa ne možemo učiniti. Ne može se dovoljno izkazati, koliko je čovjeku potrebna milost Božja. Kad znamo, da je čovjek uzdignut na nadnaravni red, u kojem on ne može svojim prirodnim silama ništa učiniti, onda nam je jasno, da bi bez milosti čovjek ostao zauviek u griehu. »Bez mene ne možete ništa učiniti«, kazao je božanski Spasitelj (Iv. 15, 5). Milost nam nije dana, da bismo nešto l a k š e učinili, kao da bismo bez milosti uobće n e š t o mogli. Nego nam je milost dana jednostavno zato da č i n i m o. »Nije kazao Spasitelj«, kaže sabor Milevitanski, »bez mene biste teže nešto izvršili«, nego je kazao: »Bez mene n i š t a ne možete učiniti« (Denz. 105).

Crkva je uviek osuđivala mišljenje, po kojem bismo mi svojim prirodnim silama mogli nešto nadnaravno dobro učiniti. To se

očito protivi apostolu, koji kaže: »Ne kao da bismo bili sposobni misliti nešto po nama kao po nama samima, nego je sposobnost naša od Boga« (2 Kor. 3, 5). Pa i sama priprava je od Gospodina, prema riečima Apostola milosti, koji veli: »B o g j e o n a j, k o j i d j e l u j e u n a m a i h t j e t i i u s a v r š i t i s e z a d o b r u v o l j u« (Fil. 2, 13). Od Boga je da djelujemo, od Boga je, da mislimo, da hoćemo i uobće da nešto dobra učinimo. Uobće se ne može zamisliti neko djelo, koje Bog ne bi dao da ga izvršimo i u kojem on sam ne bi bio svojom milosti i svojom pomoći. On je uviek u nama, u našem djelovanju i u našem radu. Uviek je svojim nadahnućima u našim mislima i svojim milostima u našim željama i našim djelima. Cieli je naš život izpunjen Božjim milostima.

VELIKA ŠTETA ODBIJANJA MILOSTI

Odtuda možemo zaključiti, kako je u velikoj pogibelji onaj, koji odbija milosti. Takav je osuđen na duhovnu smrt. Odtrgnut od izvora života on ne može živjeti. Ako je u Kristu izvor života, onda je jasno, da bez njega ne možemo ništa, kako je i sam kazao.

Sveta Crkva je na Arauzikanskom saboru ovako kazala: »Nitko nema po sebi drugo nego grieh i laž. A ako postoji u čovjeku nešto istine i pravde, to je od onog izvora, na kojem se moramo napajati u ovoj pustinji, da okriepljeni njegovom rosom ne sustanemo na putu života« (Denz. 195). Ta rosa života, kojom se napajamo u ovoj pustinji, nije drugo nego Božja milost. Po milosti občimo s Bogom i od njega dobivamo. Zato onaj, koji odbija da se napaja na tom izvoru pa je prepušten samome sebi, ne može drugo imati nego grieh i laž.

Odbijati milosti znači ostati u svojim griesima i nemati sposobnosti da se iz njih izvučemo. Vjera nas uči, da se možemo osloboditi grieha samo po milosti. Milost je ona sveta kupelj, u kojoj se naša duša osvježuje i preporađa oslobađajući se nečistoće grieha. No ako odbijamo i prezremo tu kupelj, čime ćemo se očistiti?

Odbijati milosti znači ostati u vrtlogu svojih strasti. Kad znamo u kakvim neprilikama čovjek živi, kako je odasvuda okružen strastima i napastima, onda uviđamo potrebu milosti. Ne shvaćati te potrebe i lakoumno je odbijati znači sustati. Izložen strastima i napastima a ne oslonjen na onoga, koji bi jedini mogao da ga oslobodi, čovjek je bezuvjetno osuđen na propast.

Dovoljno je kazati, da biti bez milosti znači biti bez Krista. Krist nam je neprestano naglasivao, da ostanemo u njemu, prieteći nam se, ako ne ostanemo u njemu, ne ćemo imati života u sebi. Ostati naprotiv u Kristu, znači ostati u njegovoj ljubavi

i u njegovoj milosti. Jedino po njegovoj milosti dobivamo od njegova života i jedno postajemo s njime. To znači, da onaj, koji lakoumno odbija milosti, odbija Krista i njegovu pomoć.

Taj također odbija Boga. Mi se u Bogu krećemo, mičemo i u njemu jesmo, kako govori sv. Pavao (Dj. A. 17, 28). Ovu intimnost s Bogom dobivamo samo po milosti. Milost je dioničtvo Božje naravi, zato po milosti postajemo jedno s Bogom. Ona čini, da mu postanemo slični i po njoj presv. Trojstvo stanuje u našim dušama. Primajući milost, naša duša postaje živi hram Duha Svetoga, a odbijajući milosti odbijamo i Boga. Ne može se drugim načinom zamisliti prisutnost Boga u našim dušama, nego po milosti.

Odbijati milosti znači ne napredovati u duhovnom životu. Bog nas jedino po milosti izgrađuje u savršenog nadnaravnog čovjeka, kako kaže sv. Pavao (Ef. 4, 13). On imade zaista divne planove, da od nas učini posude svoje mudrosti i svoje ljepote. Malo pomalo svojim nadahnućima i svojim milostima kleše našu dušu čisteći je od svake zemaljske natruhe. On hoće da nas učini na svoju sliku i priliku, a ako to biva samo po milosti, možemo misliti, koje zlo čini onaj, koji je odbija.

Božja je nakana, da nam dade svoj život i dioničtvo svoje naravi. On hoće, da budemo njegova djeca, koju on preporađa čineći je sličnima svome Jedinorođenome Sinu. Njemu je milina, da može u nama gledati sebe, svoju mudrost i svoju ljepotu. Koliko stoga zlo čini onaj, koji odbija tu milost posinovljenja!

GRIEH ODBIJANJA MILOSTI

Odbijanje milosti vrieđa Božje milosrđe. Pružajući svoju milost Bog dolazi k nama kao dobri Otac, koji ljubi i voli svoje diete. Shvaćajući naše potrebe on se snizuje do naše nevolje i izlieva nad nju puninu svoga milosrđa i svoje dobrote. Pa dok bi se očekivalo, da će čovjek shvatiti takvu dobrotu Otca, možemo misliti koliko ga vrieđa ova nezahvalnost.

Tim gore, što se radi o daru, čija se veličina ne da opisati. Milost, zato što je dioničtvo Božje naravi, neizmjerno nadilazi svako naravno dobro. Dapače, sva dobra u prirodi sakupljena zajedno, ne mogu se usporediti s najmanjim darom milosti. To je nedokučivi dar Božji, dostojan jednoga uzvišenog i neizmjernog Boga. Kakvu veliku ludost čini čovjek odbijajući od sebe taj uzvišeni dar! On se u tom času lišava onoga, što je najljepše u Božjem kraljevstvu.

Grieh je to veći, što ga čovjek čini iz pohlepe za ništetnim i izpraznim dobrima, kao što su zadovoljavanje nižih strasti i poriva. Odbaciti tako velika dobra radi neznatnog i časovitog grješnog užitka, je grieh, koji se ne da izkazati. Učiniti, da izgu-

bimo vječno kraljevstvo radi časovitog, prolaznog i izpraznog grješnog užitka najveća je ludost.

Jest, također i nezahvalnost je to prema Bogu, koji s toliko ljubavi i milosrđa dolazi k nama. Treba se samo sjetiti, koliko je samoga Boga stajala svaka ova milost, koju bismo mogli dobiti. Dovoljno se sjetiti, da je Sin Božji morao na križu težku smrt podnieti, da nam zadobije milost, da vidimo njezinu vriednost. Prezreti i odbiti milost jest grieh proti ljubavi Božjoj, kojom za nas predaje ljubljenoga Sina svoga grješnicima.

Taj je grieh nadasve velik kod nas, koji smo razsvietljeni i poučeni o veličini Božjeg dara. Toliko smo puta čuli govoriti o milosti. Toliko puta je bila naglašena njezina vrlina i potreba. Pa ako bi se moglo dogoditi, da bi netko lakoumno odbijao te Božje darove, to se ne smije nikada dogoditi nama. Naročito mi, koji smo redovnici i svećenici, moramo shvaćati dar Božji i ne dozvoliti, da i nama upravi Božanski Spasitelj ono, što je kazao Samaritanki: »O, kad bi ti znala dar Božji!«

Mi, koji primamo nadasve dragocjene i liepe milosti! Svaka milost je uzvišena i liepa, jer nas čini da budemo slični Bogu. Ali se mora kazati, da svećenici i redovnici, kao osobe posebno odabrane od Boga, primaju neobično liepe i birane milosti Božje. Bog njih naročito ljubi, pa ih zato naročito nagrađuje i obasiplje izvanrednim darovima. Prezreti i odbiti te dragulje znači pokazati veliku nezahvalnost prema Bogu, pa nije čudno da onda Bog oštro kazni tu nezahvalnost.

Koliko težka, toliko je i pravedna kazna, koju Bog šalje onima, koji odbijaju njegove darove. Takve Bog jednostavno odbija od sebe, i to na taj način, što im uzkraćuje svoju milost. »Nije čuo narod glasa moga, i Izrael me nije shvatio. I pustio sam ih, da idu za željama svoga srdca« (Ps. 12, 13). Kad Bog nekoga pusti, da ide za željama svoga srdca, onda se on više ne brine za njega, onda ga on prepušta njegovim strastima i njegovim zlim sklonostima. Tako čovjek dolazi u biedno stanje, kada prepun pogibelji, koje izviru iz njega samoga, nema pomoći ni oslona. Što možemo očekivati od vojnika gotovo podpuno nemoćna, a izložena najtežim borbama i pogiblima?

Za takve bi se moglo primieniti rieč Svetoga Pisma koja kaže: »Zasliepio je njihove oči i otvrdnuo njihovo srdce« (Iv. 12, 40). Zapravo čovjek prepušten samome sebi, bez Boga, niti imade oči, kojima bi vidio pogibelj, niti snage da se bori proti njoj. Biti bez milosti znači biti bez Boga, a to je isto što i biti izložen sigurnoj propasti.

Kazna je nesamo strašna, nego i pravedna. Što bi mogao od nas očekivati čovjek, koji odbija naše milosti i ne će naše pomoći? Što može od Boga očekivati čovjek, koji odbija njegovu ljubav i prezire njegove milosti? U tom času Bog jednostavno udovoljava njegovim željama. Ta, sâm čovjek ne će milosti, sâm čovjek prezire milosrđe Božje, konačno sâm čovjek odbija Boga i ne će njegovih nadahnuća. Ako dakle nadođe čas, kad ga Bog zapusti, to je jednostavno po volji samoga čovjeka. To je on htio, to je želio i to mu je Bog učinio.

Kako onda moramo biti oprezni, da se ne igramo s Božjim milostima. Milosrđe je Božje veliko; to znamo. Ali također znamo, da je za svakoga od nas određena neka stanovita granica, do koje dolazi Božja dobrota. Dakako, ne možemo kazati, da će se ikada izcrpsti njegovo milosrđe, jer je neizmjerno, bez kraja i konca. Ali također zastalno možemo kazati, da ne budemo li odgovarali njegovim nadahnućima, pa budemo prezirali njegovo milosrđe, onda on može učiniti s nama ono, što je učinio s mnogim drugima. Može kazati jednostavno: Dosta!

Kad će to doći i kako će doći, ne znamo. Znamo samo to, da bi moglo doći. Znamo također i to, da je često dolazilo onima, koji nisu odgovarali Božjim nadahnućima i odbijali njegove milosti. Božja pravda se izpunila i zatekla ih u času, kad su se najmanje nadali.

To je za nas velika opomena, da budemo oprezni. Igrati se s Božjim milostima je najopasnije. Tko nam kaže, da ova milost, koja nam sada dolazi, nije zadnja? Tko nam jamči da će Gospodin doći opet sutra i onako snažno zakucati na naša vrata? Sigurno je, da ne mora. Čak i to je sigurno, da ga nemamo prava očekivati, ako smo ga jednom odbili.

»Budimo stoga oprezni, pa kad danas čujemo njegov glas, nemojmo da ogluše naše uši« (Ps. 94, 8). Primimo ono, što nam dolazi od Gospodina, jer je to zalog novoga i obilnijega Božjeg blagoslova nad našim dušama. Kadgod Gospodin nađe plodno tlo, on ga više ne ostavlja. On se opet navraća, obilno šalje rosu svoje milosti i natapa dušu otvorenu Božjim nadahnućima. Takva duša, koja prima Božje milosti, može da neprestano raste i napreduje u duhovnom životu. Ona stoji pod neprestanim utjecajem Božjim, pa se sustavno izgrađuje i stalno usavršuje.

TREĆI DAN

UNIŠTAVANJE GRIEHA

RAZMATRANJE O SMRTI

MRTVENJE

POKORA

RAZMATRANJE O SMRTI

Pustošenje grieha ćemo naročito osjetiti, ako se malo zamislimo u jednu od posljedica njegovih, naime u smrt. Tu ćemo vidjeti, da je smrt obćenita kazna za griehe, da se ona sastoji u posvemašnjem rušenju života i konačno, da preko nje dolazimo do boljeg života.

SVI ĆEMO UMRIETI

To je istina, koju mi svi bez razlike usvajamo. Nemoguće bi bilo naći čovjeka, koji je ikada u nju posumnjao. Ljudi su niekali sve, gotovo za svaku istinu se našao čovjek, koji ju je odbacio, ali se nitko nikada nije usudio da zanieče činjenicu svoje vlastite buduće smrti. Uza sve, što se tu radi o najtežoj istini, proti kojoj se buni ciela naša narav, ipak mi je primamo i jednodušno usvajamo. Mi se nadamo, da ćemo mnogo živjeti, čestoput mislimo, da nam smrt nije blizu, ali nikada nismo pomislili, da ona ne će doći. Osvjedočeni smo, da je na čelu svakoga od nas napisana osuda smrti. Netko na tu činjenicu misli više, netko manje, ali svi u nju vjerujemo.

Kad se diete rodi, mi ne znamo što će od njega biti. Hoće li biti bogato ili siromašno, učeno ili neuko, visokog ili nizkog staleža, dugog ili kratkog života. To nam je sve nepoznato. Ali jedno znamo: ono će umrieti.

Znamo, da ćemo umrieti, jer znamo, da smo sagriešili. »Plaća grieha je smrt« (Rim. 6, 23). Onim časom, kad je prvi čovjek sagriešio, zavladala je smrt čovječanstvom. Bog, sam u sebi bezsmrtan, stvorio je i čovjeka bezsmrtna. Obdario ga je tim darom, kojim je mogao zauviek živjeti i kazni smrti nije morao podleći. Međutim, onim časom, kad je ušao grieh u sviet, ušla je i neprijateljica, smrt. »S griehom je došla smrt i tako je na svakoga čovjeka prešla smrt«, kaže sv. Pavao (Rim. 5, 12). Na svakoga bez iznimke. Zato će svi umrieti, svi su podložni tom zakonu. I svi smo osvjedočeni, da ćemo umrieti.

Ali nažalost, samo abstraktno. U načelu mi prihvaćamo tu težku istinu, i s te strane ona nam ne čini nikakvih težkoća. Ali

stvarno ona ne utječe na naš život. Rekao bi čovjek, da mi u životu i ne računamo s tom činjenicom. Mi smo navikli živjet, ali ne umirati. Kao oni, koji nismo doživjeli tu nesreću, pa nismo osjetili njezinu težinu, mi nekako ne računamo na nju: živimo kao da ona ne će nikada doći. Brinemo se za stvari, kao da ćemo ih uviek imati. Kako malo misao smrti djeluje na nas, vidi se po tome, što smo privezani uz predmete, kao da će uviek naši biti; srdce nam je privezano uz osobe, kao da se ne ćemo nikada od njih razstaviti, a na tielo pazimo, kao da se ne će nikada raz-pasti.

A ipak nas božanski Učitelj ovako strogo opominje: »Neka budu vaši bokovi opasani i svjetiljke zapaljene u vašim rukama; i vi kao ljudi, koji čekaju gospodara svoga, kad će se vratiti sa svadbe, da mu odmah otvore, kad dođe i pokuca« (Lk. 12, 35—36). Moramo biti slični domaćinu, koji je uviek u strahu od tata, spreman da ga dočeka: »I vi budite spremni, jer u koji čas ne mislite, doći će Sin čovječji« (Isto, 20). Spremni stoga, što će smrt sigurno doći, a da ne znamo časa toga dolazka. Osuda je pala, samo ne znamo kad će se izvršiti.

Moramo biti spremni, jer ne znamo k a d a će smrt doći. Netko može računati, da će mnogo živjeti, ali se može i prevariti. Zdrav čovjek ne misli na smrt, jer se pouzdaje u svoje zdravlje, ali znamo također, da i jedna mala stvar može najkršnije ljude slomiti. Izkustvo nas uči, da umiru mladi kao i stari, pa da se smrt ne boji nikoga, jer joj je sve pokorno.

Također ne znamo k a k o ćemo umrieti, da li naravnom ili nasilnom smrti; da li poslije duge, kratke, ili čak nikakve bolesti; da li u ovom ili onom stanju. Sve je to zavijeno velikom tajnom. Jedno znamo: kakav život — takva smrt!

Tajnom je prikriveno i m j e s t o g d j e ćemo umrieti. O tome opet ništa ne znamo. Da li u kući ili vani, na bolestničkom krevetu ili na putovanju, na ovom ili onom mjestu. Bog je htio, da nam čas smrti kao i njezine okolnosti ostanu sakrivenom tajnom. O tome nitko ništa ne zna. Znamo samo, da ćemo umrieti, da to može biti i prije nego što se nadamo, kao i to, da je sve to posljedica grieha. Ali također možemo znati, što znači umrieti.

ŠTO ZNAČI UMRIETI?

Umrieti znači prestati živjeti. To je negacija života. Kad čovjek umre, kažemo, da ga više nema, da je prestao živjeti. Iako duh živi i dalje, tielo je mrtvo. Duh se na neki način povlači, sustegne svoj utjecaj, i tielo ostane samo, prepušteno sebi, bez pomoći i bez života. Mi vjerujemo, da duša prelazi u drugi život, koji je vječan, ali duh više ne oživljava tielo. A jer bez tiela nema čovjeka, kažemo stoga da čovjek umire.

Umrieti stoga znači ostaviti ovaj sviet. Sa svim njegovim bogatstvom. Za mrtvog čovjeka više ne postoji ništa. Sviet je mrtav za njega, ili bolje, on je mrtav svietu. Pa kad bi uz njega postavili sve blago ovoga svieta, to mu upravo ništa ne bi koristilo. Mi često svoje srdce privežemo uz blago svieta, a ne znamo, da to zapravo nije naše. Smrt nas poučava, da ćemo morati to jednom zauviek ostaviti. Bogatstvo i imanje nije naše; to nam je dano samo na upotrebu. Time se samo za neko izvjesno vrieme služimo, ali konačno to moramo ostaviti. To jednom ne će biti naše. Sretni su oni, koji »se služe ovim svietom kao da se ne služe« (I. Kor. 7, 31).

Umrieti znači ostaviti svoje prijatelje, rodbinu i znance. Kolikogod ih mi ljubili, ipak ćemo ih izgubiti. Pa bilo nam težko bez njih živjeti, bili oni oslon našega života, mi ćemo se morati i njih lišiti. Prije ili kasnije, svojevoljno ili prisilno, mi ćemo se od njih razstati.

Razstat ćemo se od njih, ali samo sjetilno. Smrt će prekinuti njihovu tjelesnu prisutnost, ali će oni duhom uviek biti uz nas. Smrt će kidati tjelesne i sjetilne veze, ali duhovna zajednica svih svetih duša ostaje. Ona ne umire, ona je vječna, kao što je i Bog vječan, u kojem i po kojem ljubimo svu Kristovu braću. Duhom ćemo i dalje biti uz naše drage, ali će smrt nemilosrdno prekinuti sve naše tjelesne veze s njima.

Umrieti također znači ostaviti svoje tielo. Vidjeli smo učinke smrti. Više nema života. Oči ne vide, uši ne čuju, udovi se ne pokreću. Nema duha, a ostala je samo gola tvar. Nepokretna tvar, koja ne pokazuje više ni jednog znaka života. Duh je pošao svojim putem a zemlji ostavio hrpu tvari, na milost i nemilost propadanja. Duh tako ostavlja sve: tielo, sjetila, udove, rodbinu, bogatstvo i sviet. Koja je to pouka za nas, koji se tako grčevito držimo tjelesnih naslada, misleći da je to naša svojina zauviek! A istina je, da to nije naše, već nam je dano na upotrebu, i to samo časovito, nekoliko dana života.

U smrti možemo vidjeti, što Bog hoće s nama. Tu nam je očito, da naslade nisu vječne, nego časovite, da ugađanje tielu nije naše pravo dobro, a tjelesni užitak da je kratkotrajan. Vidimo, da bogatstvo nije naše, jer ćemo ga ostaviti. Vidimo konačno, da nam sjetilna ljubav naših prijatelja ništa ne koristi, jer ćemo ih ostaviti. Smrt kida prisilnim načinom sve te veze. Smrt uništava najvećim poniženjem sve ono, uza što se naš duh nerazborito privezao.

Smrt je stoga najveće poniženje, što ga čovjek može doživjeti. Poniženje, jer ga lišava svega. Smrću čovjek ostaje sam, lišen svega, siromašan do skrajnosti. On više nema slobode, jer nema života. Prepušten je na milost i nemilost drugoga. Svatko

može njime razpolagati po miloj volji. Ne može se nikome oprieti. Ne može ni na što reagirati, ni na što se potužiti. Mora biti sa svime zadovoljan. Gdjegod ga smjeste, kakogod ga oblače, kudagod ga pomaknu, sve mu je pravo, ili prema svemu je ravnodušan. Ne može se ni na što potužiti, jer ne može ni pokazati nijednog znaka života.

I zaista, njegova okolina, slušajući zakon prirode, pribavlja mu najveće poniženje. Mjesto da ga čuvaju i miluju kao osobu, koja im je bila uviek draga, oni ga ostavljaju. Nesamo ostavljaju, nego izbacuju van. Upravo se žure, da ono, što im je više nepoćudno čim prije izbace iz kuće radi loših posljedica, koje bi nastale njegovim dugim zadržavanjem.

Bacaju ga, ali opet u poniženje i siromaštvo. Treba prisustvovati toj žalostnoj ceremoniji, da osjetimo svu biedu poniženja, koje čovjek doživljuje. Radnici se požure, da izkopaju ležaj duboko u crnoj vlažnoj zemlji; s užetima spuste u taj žalostni ležaj ono, što smo dosada zvali čovjekom; prisutni, u znak poštivanja bace polako najprije male grude zemlje; zažele mu, da mu ona bude laka i otiđu za svojim poslom . . . Da mu bude laka, ali mu je ona zaista težka. Prirodnom svojom energijom ona se baca na svoj plien, zadubi se svojim sastojinama u njegovo tielo; sustavno, malo pomalo, izgriza njegov organizam, i za nekoliko vremena od svega toga nema ništa, nego nešto gnjiloće i praha. »Gnjiloći rekoh: ti si mi otac, a crvima: vi ste mi majka i sestre« (Job, 17, 14).

SMRT KAO OSLOBOĐENJE

Kad je svećenik došao do smrtnoga kreveta nekog redovnika i kazao mu da se treba pripraviti, ostaviti sve i putovati, redovnik mu je odgovorio: ja sam već davno umro i sve ostavio.

To je prava kršćanska mudrost, umrieti prije nego što nas smrt zateče. Preteći prisilnu smrt svojevoljnim umiranjem.

Prisilnoj smrti ćemo se svi podložiti. Ona će doći, kad za svakoga od nas kucne čas. Ali, nažalost, svi ne umiru svojevoljnom smrti. Svi ne umiru griehu i svietu prije nego ih od toga razstavi smrt.

Onaj umire svojevoljnom smrti, koji je dosljedan svom krstnom zavjetu, te se odrekao svieta, đavla, grieha i svih djela njegovih. Umire svojevoljnom smrti i redovnik koji sa svoja tri zavjeta ostavlja blago ovoga svieta, tjelesne naslade i svoju volju.

Takvi dobri kršćani i redovnici ne trebaju nikako da se boje smrti. Ona ih ne će iznenaditi ni raztužiti. Ono što će obaviti prirodna prisilna smrt, to su oni već davno učinili. Oni su na sve pripravni, jer su već davno ostavili sve, što će im smrt oduzeti. Predavši se podpuno Bogu, oni više ne žive nikome dru-

gome nego Bogu. Samo na njega gledaju, samo njemu ugađaju i samo u njemu nalaze zadovoljstvo.

Koja razlika između dobre i loše smrti! Čovjek, koji je svu nadu postavljao u sviet, mora doživjeti samo razočaranje i očajnu žalost u času smrti. Možemo zamisliti, kakvom se grčevitom snagom priljubio uz blago ovoga svieta. Kao zasliepljeni škrtac drži ga i privija tiesno uz sebe bojeći se, da mu ne bude oduzeto. Svoju misao prislanja uz naslade i uživanje svieta za koje se tako tiesno privezao; svoju nadu postavlja u ljude, koji su se oko njega okupili. Htio bi da sve to privuče k sebi, da sve to usvoji, da u tome još više uživa.

Međutim, sada doživljuje strašno razočaranje. Kucnuo je čas, kada mora sve to ostaviti. Pa što je više njegovo srdce uz to privezano, to je bolnije ovo nasilno kidanje. On konačno dolazi do spoznaje, da je sve to bila varka, da je najveća ludost svoje srdce uz to privezati. On vidi, da njegov život nije imao nikakvog smisla, pa bi sada htio da pođe drugim putem i da sve to popravi. Ali već je prekasno.

Naprotiv, smrt pravednika je mirna i sladka. Pravednik na smrti osjeća onu slobodu duha, za koju se cielog života borio. Sada uviđa podpuno, da je sve varavo, da je nepametno privezati svoje srdce uz ovaj sviet. A sretan je, što se tako uviek vladao. Pa kad mu smrt progovori rieč razstanka, on je vedro pogleda u lice, dočeka je mirna duše, kao stvar, koju je davno izčekivao.

Zato svetim mirom prima viest o smrti. S kršćanskim pokojem u duši on je dočeka kao svoju prijateljicu, koja će ga osloboditi od ovoga grješnoga tiela, velike pogibli grieha. Kroz cieli svoj život se tužio na tromost toga tiela, koje ga povezuje uz zemlju; tužio se na nestalnost ljudi na koje se nije mogao nikada stalno osloniti; upoznao je izpraznost naslada, koje ga nisu mogle nikada zadovoljiti ni umiriti; pa je prezreo sve to, oslobodio se svega i čekao samo da se sjedini s Bogom. Zato je u smrti gledao oslobođenje.

Odpočinuvši u Gospodinu, koji je podpuno osvojio njegov duh, on je prezreo sav zemaljski sjaj, odrekao se svake izpraznosti postavši podpuno ravnodušan za bogatstvo i sjaj ovoga svieta. Mogli bismo kazati: on je bio mrtav svietu.

Bio je mrtav, jer je svaki dan umirao. Quotidie morior; svaki dan je umirao svietu, kojeg će na pragu vječnoga života ostaviti. Umirao je griehu, koji je bio uzrok naše smrti. Umirao je zemlji, da živi nebu; umirao stvorenju da vječno živi Stvoritelju.

To je ona duhovna smrt, koja predhodi tjelesnoj. »Mrtvi ste«, upozorava nas apostol naroda, »i život je vaš sakriven s Kristom u Bogu« (Kol. 3, 3). Mi smo mrtvi, jer smo se odrekli

svega onoga, što je grješno, kao i onoga, što je prolazno, a što nije vječno. Mrtvi smo, jer ne živimo sebi nego Bogu.

Zato i neprestano čeznemo za smrću. Cupio dissolvi et esse cum Christo »Želim umrieti i biti s Kristom« (Fil. 1, 23), jest poklik svakoga dobroga vjernika, nadasve redovnika. Ako je već stari poganski filozof plakao na pomisao, da živi u tielu, koje sprječava jedinstvo njegova duha s Bogom, što moramo kazati mi kršćani, koji smo svoj duh podpuno predali Bogu? Za nas je smrt svečano oslobođenje od svega onoga, što nas spriečava na putu savršenstva. Smrt nam donosi preobraženje života.

U času, kad je izvor života umro na križu, prestala je za nas strahota smrti. Na križu je svojom smrću Krist oslobodio sve svoje vjernike od smrti. Poslije toga događaja mi živimo vječnim životom. Naš život više nikada ne prestaje. Smrću se naš život mienja, ali se ne uništuje, kako liepo pjeva prefacija u mrtvačkoj Misi. Mienja se iz zemaljskoga u nebesko, iz tjelesnog u duhovno, iz propadljivog u nepropadljivo. »Jer ovo razpadljivo treba da se obuče u nerazpadljivost, i ovo smrtno u besmrtnost, onda će se izpuniti rieč, što je napisana: »Pobjeda proguta smrt. Gdje je, smrti, pobjeda tvoja? Gdje je, smrti, žalac tvoj? Žalac je smrti grieh, sila grieha je zakon. A Bogu hvala, koji nam dade pobjedu po Gospodinu našemu Isusu Kristu« (I. Kor. 15, 53—57).

Pobjeda je naša gotova. Grieh je svladan, a po njemu i smrt. »Jer kako u Adamu svi umiru, tako će u Kristu svi oživjeti« (I. Kor. 15, 22). Razsulo i gnjiloća, koje doživljujemo smrću, jest samo izvanjska i časovita.

Ponajprije samo izvanjska, jer mi u duši svojoj već sada živimo vječnim životom. »Ili zar ne znate, da smo svi mi, koji smo kršteni u Isusa Krista, u smrt njegovu kršteni? S njim smo dakle ukopani krštenjem u smrt, da kao što je Krist uzkrsnuo od mrtvih slavom Otčevom, tako i mi novim životom da živimo. Jer, ako smo s njim najuže sdruženi u sličnosti smrti njegove, bit ćemo i uzkrsnućem; znajući to, da je naš stari čovjek s njime razapet, da se uništi griešno tielo, te mi više ne robujemo griehu« (Rim. 6, 3—6). Uništuje se naše grješno tielo, ali zato duh živi.

Poniženje je naše također časovito, i stoga, što u nama ne živi duh svieta, nego duh Kristov. »A ako li stanuje u vama Duh onoga, koji Isusa uzkrisi od mrtvih, onaj koji uzkrisi Krista od mrtvih, oživjet će i vaša smrtna tjelesa Duhom svojim, koji stanuje u vama« (Rim. 8, 11). Duh, koji je Krista uzkrsnuo od mrtvih i nas će uzkrsnuti. Jer mi živimo istim duhom, kojim on živi, zato ćemo uzkrsnuti na isti način, kako je Krist uzkrsnuo. Mi dakle, koji se ponizujemo, koji se odričemo svieta i grieha, mi koji s Kristom umiremo, mi ćemo uzkrsnuti.

Radi toga umiranje je za nas sladko. Ono je prielaz u život. Ništa ne uzkrsne, što prije nije palo. U tom pogledu smrt je za nas priprava velikog događaja. To je prielaz u uzkrsnuće boljeg života, kad će se cielo naše biće preobraziti u Boga, a naše tielo obasjati svietlo uzkrsnuloga Boga.

Krist, koji je na sebe uzeo cieli teret naših grieha, da ih u svom tielu podpuno uništi i Bogu za njih zadovolji, željno je čeznuo za smrću. Za njega je smrt bila veliki događaj, koji će uništiti griehe, povratiti život i spasiti čovječanstvo. Kao što je čeznuo za uništenjem grieha, tako je čeznuo i za razsulom svoga tiela.

Sviestni, da je teret grieha u našem tielu, moramo sliediti Krista. Smrt je doduše bolno kidanje našega života, ali je također uslov našega uzkrsnuća. Mi vjerujemo, da naš Odkupitelj živi i da ćemo u tielu svome vidjeti Boga Spasitelja svoga (Job. 19, 26). Ovim istim očima, koje će se u prah pretvoriti, do malo ćemo ugledati svjetlost spasenja. Razpadanje i uništavanje tiela ne može da nas prestraši, jer je to uslov naše slave i našega uzkrsnuća. Jer kao što umiremo s Kristom, tako ćemo i uzkrsnuti i biti proslavljeni s njime.

MRTVENJE

POTREBA MRTVENJA

Naš kršćanski život mogao bi se označiti kao neprestano umiranje. Poput božanskog Spasitelja, koji je na križu postigao život za nas, i mi neprestano nosimo svoj križ i neprestano sebe mrtvimo. Život Spasitelja je bio »križ i mučeničtvo« (Nasljeduj Krista, Knj. II, gl. 12). Tako i mi moramo sebe neprestano mrtviti. Do života dolazimo smrću. To nam je Krist pokazao svojim životom. I svojom naukom. Toliko puta je naglasio potrebu mrtvenja.

»Ako tko hoće za mnom da ide, neka se odreče samoga sebe, uzme svoj križ i ide za mnom« (Mt. 16, 24). Evanđelist sv. Luka iznoseći tu misao Spasitelja, navodi jedno zanimljivo mjesto, na koje upozoravaju sveti Oci. Prema njemu Krist je kazao, da treba nositi svoj križ »s v a k i d a n« (Lk. 9, 23), pa se s pravom naglasuje da svoj križ ne smijemo nikada odložiti. Ako pod rieči »križ« označujemo samoodricanje i pokoru, onda sliedi da moramo svaki dan pokoru činiti, ili kako kaže Spasitelj, »odreći se sebe« (Cit. mj.).

Ljudi ovoga svieta ne mogu shvatiti čemu bi se čovjek odricao i zatajivao sama sebe. Ako je kršćanstvo nauka života, čemu govoriti o mrtvenju i o smrti? Mi moramo razviti svoje energije, tako govori sviet, nastojati da se očituje u nama sve ono, što je dobro, a ne da to umrtvimo. Priroda je dobra, nadovezuje praktični naturalizam, pa je ne treba spriečavati u njezinom razvoju.

Priroda je, doduše, dobra, ali za svakoga nije svako prirodno dobro. Ono, što je dobro za niža bića, ne mora biti dobro za čovjeka. Čovjek je razumno biće i za njega je dobro samo ono, što odgovara razboritim zahtjevima njegove naravi. Sve težnje u čovjeku mogu biti dobre, ali samo pod tim uvjetom da su usklađene razumu. Ono, što se protivi razumu, protivi se i čovjeku, kao takvom.

Čovjek je nadasve sastavljeno ili složeno biće, sastavljeno od mnogo različnih počela koja mogu lako međusobno doći u sukob. Kad bi čovjek bio čisti duh, tada mrtvenja ne bi uobće

trebalo. Ali jer je sastavljen od duha, koji ide prema duhovnome, i tiela, koje teži prama tjelesnom, lako u njemu dođe do sukoba i borbe. »Jer tielo želi protiv duha, a duh protiv tiela« (Gal. 5, 17), psihološki upozorava sv. Pavao. Popuštati neobuzdanim težnjama jednoga i drugoga principa u nama ne možemo; služiti dvjema oprečnim gospodarima nije uobće moguće. Ne kaže se stoga, da je tielo zlo, niti da bi tjelesne želje bile u sebi zle, ali one postaju takve, čim se urote protiv duha, koji mora vladati i upravljati sa svim našim sposobnostima. Liepo kaže sv. Pavao: »Zato je težnja tiela neprijateljstvo protiv Boga, jer se ne pokorava zakonu Božjem, a niti ne može. A koji žive po tielu, ne mogu Bogu ugoditi« (Rim. 8, 7—8).

Upravo želja za životom traži od nas samozataju i mrtvenje. Težnja za onim višim životom duha, kojim graničimo s čistim duhovima. Tko hoće duhovno živjeti, na način dostojan razboritog čovjeka, taj mora da se odriče onoga, što ga spriečava u tom nastojanju, mora se odreći tjelesnih pohota. Zato i kaže sv. Pavao odriješito: »Ako živite po tielu, umriet ćete. Ako li duhom djela tjelesna mrtvite, živjet ćete« (Rim. 8, 13).

Ta se oprečnost između tiela i duha još više zaoštrila iztočnim i osobnim griesima. Bog je stvorio čovjeka čista i uzklađena. Primivši od Boga nadnaravnu milost, prvi je čovjek uživao podpuni mir i sklad u svojim sposobnostima. Njegov razum i njegova volja su preko milosti i ljubavi bili podpuno podložni Bogu i s njime ujedinjeni, tako da je u cielom čovjeku vladao podpuni sklad i red. On zato nije osjećao onu težku oprečnost nižih i viših sposobnosti, kojoj smo mi podložni i radi koje se uviek moramo boriti.

Međutim, griehom je nastao nered u čovjeku. Razum i volja su se odciepili od Boga, a niže strasti više nisu htjele da se pokore razumu. Tako je čovjek osjetio ranu u cielom svom organizmu: razum je njegov potamnio, volja je oslabila i postala sklona zlu; a u nižim sposobnostima je nastao veliki nered. Oslabljena volja i potamljen razum više nisu mogli vladati onako neobuzdanim i pokvarenim strastima. Ove su se urotile protiv razuma, i nastala je ona oštra borba, koju mi svaki dan živo osjećamo. Čovjek odcjepljen od Boga, principa jedinstva, našao se raztrgan i razdieljen u sebi samome. Osjetio je dva zakona, koji se međusobno bore za prevlast. »Ali vidim drugi zakon u udovima svojima, koji vojuje protiv zakona uma mojega i zarobljava me pod zakon grieha koji je u udovima mojim« (Rim. 7, 23).

Svi na sebi živo osjećamo ovu oštru borbu nižega i višega čovjeka, o kojoj govori sv. Pavao. To je borba na život i smrt. Onaj, koji se podpuno prepustio nižim osjećajima i predao se

svojim strastima, tome dakako ne treba borbe. Ali onaj, koji je postavio ideal u duhovnim vrednotama, taj je sviestan, da ne može ništa polučiti bez borbe i bez odrešitog kidanja. »Ja nesretni čovjek! tko će me izbaviti od ovoga smrtnoga tiela« (Rim. 7, 24), kliče sv. Pavao, koji je sviestan, da u svome životu imade neprijatelja, protiv kojega se mora boriti. Tko hoće da zaista dođe do pobjede, taj se mora upustiti u odrešitu borbu i snažno vojevati protiv onoga, koji je nepokoran ostalo zdravom razumu. Zato i kaže o sebi sv. Pavao: »Nego morim svoje tielo i zarobljavam, da ne budem možda, dok drugima propoviedam, sam zabačen« (I. Kor. 9, 27).

Borba je to žestoka između dvie naravi, koje se ne će pomiriti a koje su u neprestanom sukobu. To je borba između dva počela koje trgaju i razdvajaju naše jedinstvo i našu cjelinu.

Mi se nalazimo kao između dvie vatre, koje se međusobno izjedaju: vatre ljubavi Božje i vatre nižih strasti. Budući da se ove dvie sile neizmjerno razilaze i sukobljuju, ne može nastati među njima nikada pomirenje. Svako popuštanje nižim strastima znači podticati vatru grieha, koja guši slobodu ljubavi Božje. Tko hoće da se u njegovu srdcu razvije oganj Božje ljubavi, taj mora mrtvenjem ugušiti vatru nižih nesređenih strasti.

Da nije moguće zadovoljiti jednom i drugom gospodaru, ljubavi Božjoj i nižim pohotama, možemo se uvjeriti i po tome, što je energija naše duše ograničena i omeđena. Onaj tko utroši svoje sile u zadovoljavanju nižim osjećajima, taj nema,što bi poklonio Bogu. Srdce je naše i previše maleno, a da bismo ga mogli dieliti između svieta i Boga. Tko nema energije da se otrese svieta i očisti svoje srdce, taj ne će više imati što bi poklonio Bogu.

POTREBA MRTVENJA ZA NAŠE JEDINSTVO S BOGOM

Ta je borba i mrtvenje potrebno i zato, da se možemo sjediniti u čistoći srdca s čistim Bogom. Bog je sama čistoća, i on se priključuje samo čistim srdcima. Ako hoćemo da uđe u naše srdce, onda se moramo očistiti. Bogu nije ništa odurnije od nečista srdca, pa uzkraćuje zato svaku milost onima, koji se ne znaju osloboditi od grieha. Samo u čistoj posudi neokaljana srdca može da se prelije balzam milosti Božje. Samo čisto srdce može vidjeti Boga.

Kao što neki određeni oblik, recimo oblik topline, ne može se razviti i biti s oprečnom formom u jednom te istom subjektu, tako niti oblik milosti Božje ne može stati u srdcu zadojenom korovom strasti. Bog je spreman da u vrtu našega srdca iz svoga božanskoga Srdca presadi divno cvieće svojih božanskih krepostí, ali prije svega traži, da se iz njega iztriebi korov strasti.

To je potrebno i stoga, da se lakše možemo dovinuti do Boga. Liepo je sv. Augustin kazao: »Svaka se stvar giblje prema svojoj sili teži: lake stvari, kao zrak i vatra, gore, a težke, kao zemlja i voda, dolje« (Isp. Knj. 13, gl. 9). Što se više oslobodimo svieta i grieha, to postajemo lakši, i to se lakše vinemo prema nebu. Naprotiv, što više popuštamo nižim strastima, to smo sporiji i to se teže dižemo prema nebu.

Naša duša, jer je duhovno biće, već po svojoj naravi teži prema nebu. Dolazeći od neba, ona prirodno teži k nebu. Zato i kaže sv. Toma, da ona po prirodi ljubi Boga nada sve: upravo više nego išta. No zašto se taj duh zaustavlja u svom lietu? Zašto ne može da slobodno leti prema svom izvoru i prema svom konačnom cilju? Jedini razlog može biti u našoj neumrtvenosti. Zato što je taj duh prikovan uz zemlju, zato što je sputan u okove naših tjelesnih strasti, ne može slobodno disati i slobodno se kretati, jer sporo ide k Bogu. Trebalo bi prekinuti te veze, trebalo bi se umrtviti, i onda će sve lako sliediti.

Kao što ptica prikovana uz hridinu ne može da uzleti k suncu, tako isto i naš duh prikovan uz tielo ne može da leti prema nebu.Svi su svetci uzdisali za oslobođenjem onoga, što ih prieči u duhovnom uzletu i što zarobljuje slobodu duha. A to se ostvaruje mrtvenjem.

Upravo ova sloboda duha traži od nas neprestano nuždno odricanje. (Rim. 6, 16). »Onaj, koji služi griehu, rob je grieha«, kazao je sv. Pavao. Duša, koja pristaje uz stvorenje, postaje mu slična. Što god mu se ona više priljubi, to se više s njime izjednačuje. Ljubav nas naime spaja s predmetom koji ljubimo i izjednačuje nas s njime. Stoga, kad svoje srdce predajemo svietu, ono postaje svjetovno, kad predajemo griehu postaje griešno. Kako može onda da se srdce, izpunjeno svjetovnim željama i svjetovnim duhom, dovine k Bogu? Jer kao što se pahuljica neovlažena slobodno diže u visine i slobodno leti, a čim padne rosa na nju, pada prema zemlji, tako se i duša, kad je slobodna od svjetovnih želja, lako diže prema nebu, a oslabljena griehom pada prema zemlji.

Svatko se rado druži i obći sa sebi sličnim. Ako nam je srdce izpunjeno svjetovnim težnjama, koje ne znamo umrtviti, onda ono osjeća na svjetovnu, i rado obći sa svjetom a ne s Bogom. Zato i vidimo, da ljudi, koji su uviek svojim mislima u svietu, ne shvaćaju nebeske stvari i ne mogu da obće s Bogom. Molitva im je težka,

Mi se često tužimo, da ne možemo razmatrati i da ne možemo obćiti s Bogom, kako smo to možda nekad činili. Ali bi trebalo malo bolje pogledati naše srdce i vidjeli bismo, da je glavni razlog u metežu naših osjećaja, koji nas sapinju. Kad bi

naše srdce bilo čisto od svih zemaljskih težnja, onda bi ono moglo lako da obći s Bogom.

U mutnom jezeru, gdje se mutež digao na površinu, ne možemo vidjeti ljepote neba. Ako su se niže strasti podigle u našem tielu i pomutile vedrinu duše, ne može da se u njemu odrazi ljepota Božja. Tko hoće da njegova duša postane posuda Božje mudrosti, taj treba da se otrese svega, što je grješno i svetim mrtvenjem očisti svoje srdce od svega, što nije po Duhu Božjem. Samo čisto srdce vidi Boga.

Najbolje će nam odskočiti potreba mrtvenja, kad se sjetimo uzvišenog cilja, koji Bog imade s nama. On nas zove u zajednicu svoga života, i to odmah sada na zemlji. Mi lako shvaćamo, kako ništa nečista ne može da uđe u nebo baš stoga, što je nebo tiesno jedinstvo duše s Bogom, koji je sama čistoća. Ali zaboravljamo, da se mi i ovdje na zemlji tiesno sjedinjujemo s njime, da on zaista stanuje u nama, da smo mi postali dionici njegove naravi, njegova blaženstva i njegove svetosti. Kako se može zamisliti i tračak nečistoće zajedno s tako čistim Bogom?

Ako nas je Bog očistio od grieha na sv. krštenju, pa nam oprostio sve naše griehe, to je stoga, što želi da dobijemo njegovu milost i živimo njegovim životom, u tiesnom jedinstvu s nama gdje postajemo jedan duh s Bogom. Volja je dakle Božja da mi isto osjećamo što Bog, da živimo istim životom, kojim i Bog živi. No kako bi se mogla i zamisliti ta zajednica osjećaja i čuvstava u duši okaljanoj griehom i nadahnutoj duhom ovoga svieta? Ako stoga hoćemo postignuti svoj cilj, najprije je potrebno da se očistimo i da istriebimo sve ono, što se protivi Bogu.

Bog nas je pozvao u zajednicu svoje obitelji, davši nam pravo nazivati se sinovima Božjim. Kao sinovi Božji imademo pravo na vječnu baštinu gdje sudjelujemo u istom blaženstvu s njegovim Jedinorođenim Sinom. Ne može se zamisliti, da će nas Bog primiti u tu svetu zajednicu, ako se prije nismo očistili od svega, što je Bogu odurno i što on mrzi. Kao što ništa nečista ne može služiti Bogu, tako ništa grješna ne može da se sjedini s Bogom.

Tu je cielo značenje sv. krštenja, kojim smo se ujedinili s Kristom i postali djeca Božja. Upravo na sv. krštenju dobivamo novi život, oblačimo se u Krista. Ali ako oblačimo Krista, zato svlačimo staroga čovjeka. Zato smo i kazali na sv. Krštenju da se odričemo svega, što se protivi Bogu, đavla, grieha, svieta i svih djela njegovih. Tu smo preko onoga, koji nas je zastupao svečano izjavili, da hoćemo biti učenici Kristovi, koji se odriču svega što nije Kristovo. Upravo u tom svečanom času, kad smo počeli da živimo kršćanskim životom, jasno smo posvjedočili, da će cieli naš život biti neprestano odricanje, neprestano mrtvenje.

Jasno se po sebi razumije, da odricanje nije cilj, i da ga nismo tražili radi njega samoga. Ako smo se obvezali na odricanje, to je stoga što smo prihvatili jedan novi život. Ostavili smo sviet, da prigrlimo nebo, odrekli se đavla da pristanemo uz Krista. I baš zato, što smo primili uzvišeni Božji život, koji teče u našim dušama preko Krista, baš zato što smo bili neizmjerno obogaćeni, zato smo ostavili ono, što bi moglo ugušiti uzvišenu luč upaljenu u našim dušama. Htjeli smo biti jedno s Kristom.

Jedno s Kristom, koji je bio propet, koji je neprestano zatajivao samoga sebe. Ako je cieli život Kristov bio neprestano mučeništvo, »tota vita Christi crux fuit et martyrium« (Nasljeduj Krista, knj. II., gl. 12), onda je jasno, da i naš život mora biti neprestano odricanje. Kako hoćemo da živimo istim Kristovim životom, a odričemo se onoga, što je najbitnije u njegovu životu! Mi znamo, da je najvažniji čas njegova života bio na Golgoti kad nas je spasio. Kako stoga možemo biti njegovi učenici, ako se odričemo mrtvenja? »Pudeat sub spinato capite membrum fieri delicatum«. »Nek se stidi tko bi htio biti razmaženim članom u tijelu glave trnom ovijene« lijepo kaže sv. Bernard (Govor V. na blagdan Svih Svetih br. 9).

Konačno moramo prigrliti sv. mrtvenje i radi našeg apostolata. Mi se varamo, ako mislimo, da ćemo spasiti sviet i pomoći bratu bližnjemu drugačije, nego što je božanski Spasitelj učinio. Spasitelj je jedanput zauviek pokazao put kako da spasimo sviet. To je po smrti i križu. Dakle po mrtvenju.

Božanski Spasitelj, iza kako je uvidio, da svojim propoviedanjem malo koristi ljudima, učinio je zadnji napor, najdivniji napor u svom životu, i bacio se na križ. I tada je »sve privukao k sebi«. (Iv. 12, 32). Time nam je pokazao, kako ćemo patnjom i mrtvenjem najbolje njemu slični postati i najbolje djelovati na druge.

Smrt Kristova na Kalvariji je najuzvišeniji i najdivniji događaj u poviesti. To je središte svega. Prema tom uzvišenom činu proroci su upirali prstom kao u zalog svoga spasenja. Mi, koji poslije dolazimo, gledamo u tu točku i ubiremo sa toga stabla cviet našega spasenja. Tako žrtva i smrt Kristova na križu postaje središnja točka, oko koje se sve okreće. Prolivena krv Spasiteljeva slična je čistoj vodi, koja se prelieva po cielom čovječanstvu, pere njegove griehe, čisti ga i posvećuje. Tu je izvor svake milosti i svakog života.

To znači, da je patnja i mrtvenje ono najdivnije, što nalazimo u životu Kristovu, divnije od njegove uzvišene nauke. Zapravo to je tako uzvišeno, da je najviše bilo na nišanu njegovih neprijatelja. Baš su se tu sablaznili ne samo njegovi neprijatelji, nego su se uzkolebali i njegovi učenici. Nauka je Kristova

naišla na odpor svieta, koji ništa nije shvatio od njegova propoviedanja. Ali nema zasade, koja bi bila više niekana, više ismijavana, više zabacivana, kao ideja patnje i mrtvenja. To je tako uzvišeno, tako božansko, da ljudski um ne može doći do toga. Ali zato je to i tako potrebno i tako nuždno za svakoga tko hoće biti učenikom Kristovim. To je ona sveta mudrost Božja koja je od svieta bila smatrana ludošću. Radi toga mi moramo baš ovdje učiniti najveći napor, da dobro shvatimo ovu nauku Spasiteljevu. Ovdje se nadasve treba otresti duha svieta, ovdje treba produbsti mudrost Kristovu, koja nam odkriva, možemo slobodno kazati, najdivnije kutove svoga božanskoga Srdca.

Dobro je shvaćao tu nauku papa Pijo XI. kad je nekoga dana organizirao jednu nadasve specijalnu križarsku vojnu. Našavši se pred velikim zlom modernoga svieta koje je trebalo popraviti, sv. Otac, namjestnik Krista, pozvao je sve one, koji su jaki i hrabri da stupe zajedno s njime u veliku vojnu reparacije i iztriebljenja zla, koje hara svietom. I odazvao se veliki broj sve hrabrih heroja, koji su mladenačkim zanosom svom žestinom stupili u križarsku vojnu. Divno je bilo vidjeti neustrašivost te vojne ekspedicije, sastavljene od hromih, bolestnih, nevoljnih, gladnih i žednih. Sve što je nevoljno, što je siromašno, što je biedno, stupilo je u tu vojnu. Sve ono, što sviet smatra slabim, Kristov duh je smatrao jakim. (Osservatore Romano, 1937, br. 5). Njihov će primjer sliediti na hiljade nemoćnih i bolestnih udova velikog i mističnog tiela Kristova, pa će ovi, koji su prvi u kraljevstvu Kristovu izprositi blagoslov na sviet.

U tome oni sliede primjer sv. Pavla, koji je snažno napisao: »Radujem se patnjama, koje trpim za vas i dovršujem nedostatke nevolja Kristovih u tielu svojemu za tielo njegovo, a to je Crkva« (Kol. 1, 24). Krist nam je svojim mukama zaslužio nebesko kraljevstvo, niti će itko od vjernika ući u kraljevstvo nebesko drugčije nego preko tih svetih muka. Njegove su muke bile dovoljne za naše spasenje. Ali on je trpio kao glava, a mi moramo izpuniti ono što spada na udove. Kao što je glava trpjela, tako moraju trpjeti i udovi toga tiela. U tom pogledu u svim se udovima, pravim i istinskim udovima, mora odražavati sve ono, što se odigralo u častnoj glavi. Pa budući da je ta glava bila okrunjena trnovom krunom, i svi udovi moraju proći kraljevskim trnovitim putem Kristovim.

Krist je doduše sve izpunio, ali se još nije sve prelilo u udove. Dozvolimo stoga, da se sve, što je u Kristu, prelije u nas. Dozvolimo, da se i njegove patnje preliju u nas, jer ćemo jedino tako biti pravi njegovi učenici. Pa kao što se veselimo da se mudrost Kristova prelieva u našu dušu, kao što se radujemo da se njegov život prelieva u nas, tako dozvolimo i veselimo se da se i patnje Kristove preliju u nas; da i u tome budemo njemu slični. Najprije u tome, pa će onda sve drugo sliediti.

Možemo stoga kazati, da svaki vjernik imade jednu misiju, koju mora izvršiti u mističnom tielu Kristovu. Nije to misija učenosti ili znanosti, niti propoviedanja, nego je to misija patnje i mrtvenja. Krist nam je svima odredio dio svoga mučeničtva i svojih patnja i veselimo se, što smo postali dionici njegovih patnja. Ali budimo sviestni svoje misije i ne zaboravimo, da Gospodin traži od nas nešto veliko i određuje nam uzvišenu zadaću, pa otvoreno, velikodušno i spremno izvršimo ono, što on traži od nas. Jednom spremnošću kao što je je to učinio njegov Jedinorođeni Sin, koji je s velikim oduševljenjem prigrlio križ i patnju.

Ako se sjetimo one izkonske oprečnosti, koja vlada između tiela i duha, koja je još pogoršana iztočnim i vlastitim griesima; ako računamo na to, kako smo pozvani u zajednicu uzvišenoga Božjeg života, koji je sama čistoća, onda će nam biti jasna svečana izjava Spasitelja, koji svima dovikuje, da se treba odricati onaj tko hoće biti njegov učenik. Onda shvaćamo izjavu, koju je neki svetac kazao: »Kad bi jednom nogom bio ti već u raju, a odrekao se mrtvenja, ja bih ozbiljno posumnjao u tvoje spasenje«.

POKORA

POTREBA POKORE RADI NAŠEG JEDINSTVA S KRISTOM

Kad je sv. Ivan Krstitelj naviештao dolazak Spasitelja i pozivao vjernike, neka se približe kraljevstvu Božjemu, tada im je kazao: »Pokoru činite, jer se približuje kraljevstvo nebesko« (Mat. 3, 2). Odavajući svojim držanjem, svojom odjećom i svojim ponašanjem duh pokore, ozbiljno je opomenuo Židove: »Činite djela dostojna pokore« (Isto, 8), pa ih je i krstio krštenjem pokore (Isto, 11). Tako je bilo na početku kraljevstva Božjega jasno označeno, da se samo po pokori može ući u kraljevstvo nebesko. Punih devetnaest vjekova kasnije, kad se bl. Djevica Marija pokazala u Lurdu da obnovi kraljevstvo Božje, nije znala prikladnije rieči, kojom bi pokazala majčinsku brigu prema nama, nego kad je triput izustila veoma važnu riečː Pokora.

Sam božanski Spasitelj izjavljuje da nije došao pozvati pravednike nego grješnike na pokoru (Lk. 5, 32), i time označuje, da je cilj njegova dolazka na ovaj sviet bio u tome, da nas pozove na pokoru. Koliko je on držao do toga, vidi se po riečima, koje glase: »Ako ne budete činili pokore, svi ćete poginuti« (Lk. 13, 5). Da su prvi apostoli shvatili misao svoga Učitelja, vidi se po njihovim propoviedima, u kojima neprestano naglasuju potrebu pokore: »Pokoru činite, i neka se svaki od vas krsti« (Dj. A. 2, 38). Težko bi bilo naći vjernika, sljedbenika Kristova, redovničku zajednicu ili skupinu, koja ne bi dobro shvatila ovu istinu i djela pokore postavila temeljem duhovnoga života.

Pokoru treba činiti zato, jer smo svi grješnici. Da nije bilo grieha, pokore ne bi trebalo, ali kad je svietom zavladao grieh, nastala je potreba pokore. Kad naime kažemo da je grieh najveće zlo, čak jedino pravo zlo, onda je jasno, da onaj koji je to zlo počinio, mora ga žaliti. A u tome je pokora. Pokornik žali učinjene griehe s nakanom da ih uništi. »Po prirodnom je zakonu«, kaže sv. Toma, »da se netko kaje za griehe, koje je počinio. I jer ga boli, što ih je počinio, traži na neki način liek bola, pa to očituje nekim znakovima« (III P. q. 84, a. VII, ad 1).

To je kajanje za griehe potrebno, jer grješnik prisvaja sebi najprimitivnija prava Božja, po kojima mu stvorenje mora izkazivati čast i hvalu kao svome Stvoritelju. Grješnik, mjesto da se pridruži ostalim stvorovima i dade Bogu hvalu, diže se protiv njega vriedjajući njegovo Veličanstvo. Ako je dakle, grieh povreda najprimitivnijih prava Božjih, onda je pokora pravedna kazna za to zlo. Zato i kaže sv. Toma, da pokora spada na krepost pravde, kojom Bogu dajemo ono, što mu pripada.

Bog kao pravedni sudac, koji oštro kazni zlo i potiče na dobro, nesamo da ustaje protiv svakoga grieha, nego i traži zadovoljštinu za tako veliko zlo. Zgodno kaže sv. Augustin, da je ljepota reda takva, te nered počinjen griehom ne može postojati ni časa bez ljepote osvete (De lib. arb. Lib. III, c. 44). A jer se griehom ruši divno uređeni sklad, stvoren mudrošću Božjom, Bog oštro kažnjava svaki grieh i traži neminovni popravak toga zla. Kad sam vjernik preuzme na sebe tu ulogu, onda čini djela pokore. Kad on to ne će, pa Bog preuzme, onda je to Božja osveta. Zato i kaže sv. Toma, da se na dva načina može izpraviti i nadoknaditi zlo grieha: osvetnom pravdom i svojevoljnom pokorom. Dakako, puno je bolje, da mi sami svojevoljno preuzmemo misiju toga popravka i zadovljštine, ne čekajući da se nad nama izpuni pravedna osuda Božja.

U tome je značenje pokore. »U pravednoj kazni«, kaže sv. Toma, »zlo se nadoknađuje po volji sudca, a ne po volji uvriedenoga ili onoga, koji je uvriedio. Ali u pokori ta zadovoljština uvrede biva po volji grješnika i po odredbi Boga, kojega vriedjamo: ovdje se naime ne traži samo uzpostava jednakosti pravde, kako to biva u kaznenoj pravdi, nego radije prijateljsko pomirenje, što biva, kad grješnik dade zadovoljštinu onome, koga je uvriedio po svojoj volji« (III. P. q. 90, a. II).

Bitno je dakle u pokori da mi sami svojevoljno preuzmemo na sebe dužnost zadovoljštine za griehe. Time podpuno razoružavamo Božju osvetnu pravdu, koja je povriеđena griehom. Mi tim načinom preuzimamo stvar Božju protiv nas samih, svojstvo Božje, kojim se protivi griehu i srdi na njega. Pa kao što se Bog srdi i kazni grieh, tako se i mi moramo srditi i kažnjavati te iste griehe.

Mi znamo, da je glavna svrha dolazka našega Spasitelja na ovaj sviet bila rušenje i uništavanje grieha. Zato je i cieli njegov život bio neprestana pokora. Eto, tu misiju moramo preuzeti i mi na sebe.

Time se podpuno izjednačujemo s Kristom i s njegovom misijom. Zato bismo morali jednakim oduševljenjem i jednakom ljubavi preuzeti na sebe ovu divnu misiju, kao što ju je preuzeo sam Spasitelj. U tom pogledu kaže sv. Toma, da pokora »sura-

đuje na rušenju prošloga grieha, ukoliko je ovaj uvreda Bogu nanesena« (III. P. q. 85, a. III). A to je zapravo misija Spasitelja.

Mi to moramo stoga, što smo tiesno povezani s Kristom. Sjedinjeni njegovim mističkim tielom moramo isto osjećati, isto misliti, kao on, koji je tako težko trpio radi grieha roda ljudskoga. »Da postane Spasiteljem roda ljudskoga«, kaže Bossuet, »htio je biti žrtvom. Ali jedinstvo njegova mističkog tiela traži, da svi udovi budu također žrtve paljenice« (Bossuet, I. Sermon pour la Purification, Izd. Lebarq, vol. IV, str. 52).

Trebalo bi se uživjeti u duh Kristov, trebalo bi, da nas prožmu njegovi sveti osjećaji i njegova sveta čuvstva, da shvatimo potrebu pokore. Tada bismo vidjeli, koliko je on mrzio grieh i koliko mu je bilo stalo do toga da razruši u našim dušama svaku sjenku grieha. Svetci, koji su disali duhom Kristovim, upravo su ne samo mrzili grieh, nego svim silama nastojali, da ga unište u sebi i u vjernicima. Upravo ih je ovo sveto oduševljenje tjeralo na djela pokore. Sve im je bilo sladko, štogod je vodilo ovome cilju.

Surađivati s Kristom na rušenju grieha — to je uzvišeni cilj pokore. Uništavati ovo veliko zlo čovječanstva i zadovoljavati Božjoj pravdi — to je misija pokornika.

Jedna od najutješljivijih dogmi naše svete vjere jest vjera u rušenje grieha. Mi tu divnu istinu izrazujemo jednostavnim riečima: vjerujem u odpuštenje grieha. Za nas ta jednostavna formula, prepuna dubokog sadržaja, tako je stalna i tako je istinita kao što je istinita vjera u jednoga Boga. Mi smo uvjereni stoga, da više nad nama nema grieha, da je to veliko zlo jedanput zauviek razrušeno. Krist prolazi pobjedonosno među svoje vjernike, izriče preko svećenika jednostavne stvaralačke rieči apsolucije, i težki okovi robstva padaju s nas, veze đavla se kidaju, mi postajemo slobodni.

Nije li baš u tome veličina Kristova, što je pobjedonosno svladao grieh koji više ne vlada? Prije Krista »vladao je grieh u smrti« (Rim. 5, 21), kako kaže sv. Pavao. Nad nama je bila zapisana kazna smrti, svi smo bili robovi onome, kome smo služili. Ali dolazkom Kristovim sve je preokrenuto. Grieh je razrušen, upravo podpuno uništen, a smrt nema više vlasti nad nama. Mi smo slobodni. Krist nas je jedanput zauviek oslobodio od robstva. Krist je učinio pokoru za nas.

Ali ovu divnu vlast rušenja Krist u nama ne obavlja bez nas. On hoće, da i mi sudjelujemo na tome. Nije to stoga što njegovo djelo ne bi bilo dovoljno, nego zato, što je u biti same stvari, da se i mi kajemo za griehe i pokoru za njih činimo. Na taj način Krist hoće da nam priobći od one svoje uzvišene vlasti,

koju imade nad svojim neprijateljem. On od nas ništa drugo ne traži nego pristanak. On hoće da i mi jednako kao on pokoru činimo, da jednako kao on mrzimo na griehe, da nam bude žao, što se Božja dobrota vrieđa. Sva ova naša nastojanja, prepuštena sebi, ne bi polučila ništa. Ali kad su ona podkriepljena Kristom, kad mi te čine kajanja obavljamo u kreposti Kristovih zasluga, tada oni dobivaju jednaku rušilačku moć, koju je Krist posjedovao. Ujedinjeni tako s Kristom, mi radimo zajedno s njime na popravljanju velikog zla nanesenog griehom.

Krist je doduše naš osloboditelj, ali nam od toga nema nikakve koristi, ako mi sami svojevoljno ne prihvatimo plodove toga oslobođenja. Kao što bi utamničeniku malo koristila snaga osloboditelja, koji provaljuje u njegov zatvor, kida svojom snagom sve verige okova i pušta ga na slobodu, ako sâm utamničenik ne prihvati svojevoljno milost oslobođenja i ne izađe na slobodu, tako i djelo Kristovo nema za nas koristi, ako ga mi ne prihvatimo pokorom. Krist je uistinu učinio veliko djelo silnih razmjera našega oslobođenja. Veliko je to djelo Kristovo, ali ono nam ne nanosi nikakve koristi, ako ne pođemo za njim. A poći za njim znači isto osjećati kao on. Znači uzeti u ruke mač pokore, s njime zajedno rušiti sve ono, što se protivi pravdi Božjoj. Pa kao što je on sve učinio iz velike gorljivosti za dobrom i iz mržnje prama griehu, tako mora i cielo naše biće odavati dva čuvstva: gorljivost prema dobru i mržnju prema griehu.

Tako se Kristovo odkupljenje primjenjuje na nas, a mi, u ovisnosti s njime, sudjelujemo na njegovu djelu odkupljenja i primjenjujemo na sebe njegove stečene zasluge.

POTREBA POKORE RADI GRIEHA

Uostalom potreba pokore izvire iz same biti stvari. Pokora označuje ponovni povratak k Bogu, koga smo prezreli i izgubili griehom. Dok se griehom grješnik udaljuje od Boga i priklanja prolaznom dobru, pokorom ostavljamo vremenito, nedozvoljeno dobro i priklanjamo se ponovno Bogu.

P o k o r a n a s p o n a j p r i j e v r a ć a B o g u. Sva zloća i težina grieha je u tome, što čovjek kida vezu s Bogom. Dok ljubavlju pristajemo uz Boga i s njime se sjedinjujemo u istim čuvstvima i osjećajima, grieh, koji je čin protivan ljubavi, odciepljuje čovjeka od Boga i ruši ovo jedinstvo. Grješnik više nije prijatelj Božji, pa ne misli niti osjeća više kao Bog. Jednostavno kazavši, on se udaljio od njega.

No kako drukčije može nastati ovo jedinstvo nego tako, da se grješnik opet povrati k Bogu; a to biva pokorom? Kao što se putnik, koji je nekom nesrećom pao s vrhunca, kamo ga

je vodio konačni cilj, mora obnovljenom snagom vratiti natrag i ponovno popeti do vrhunca, ako hoće polučiti svoj cilj, tako isto i grješnik, koji je nekom nesrećom pao s vrhunca Božje ljubavi, mora da se ponovno vrati natrag, ako hoće da se ujedini s Bogom.

Pokora je povratak starom putu. Jednostavno kazano, ona je popravak stare grješnosti. Ona stoga žali i tuguje nad nesrećom, koju je grješnik doživio. Žali i odlučuje, da će se čuvati toga, kao što se prirodno svatko čuva zla. I to je bitno u pokori: ovo nutarnje razpoloženje, kojim se čovjek osjeća krivcem, pa se stoga kaje radi učinjenih prestupaka.

Zato liepo opaža sv. Toma, da za pokoru nije dovoljan prestanak grješnog čina, nego je potreban protivni napor ustajanja iz grieha. Jer kao što je onome, koji je pao, potreban teži napor da se digne, tako isto i grješnik, ako hoće popraviti svoju pogriešku i izliečiti se, mora napraviti nadasve veliki napor, da se pridigne iz ponora, u koji ga je grieh strmoglavio.

Griehom čovjek nesamo prestaje činiti dobro, nego sebi nanosi veliko zlo. Grieh je smrtonosna rana, koja dušu slabi i omlitavi, te je onesposobljuje za dobro, a pripravlja za teži pad. Čovjek težko pogođen bolešću, mora se ne samo osloboditi bolesti, nego i oporaviti od slabosti u njoj zadobivenoj. Tako i grješniku nije dovoljan prestanak grješnog čina, nego je potreban naročiti napor oko oporavka. Ako ne će da podlegne vrtlogu strasti, na koje neprestano nailazi, bezuvjetno je potrebno da ojača, oporavi se i okriepi, a to biva pokorom.

Udaljivanje od izvora topline prouzrokuje u našem organizmu nered i slabost. Tako isto i grješno odcjepljenje od Boga, izvora života, prouzrokuje u nama nered i slabost. Tu je neobhodno potrebna pokora, da se izliečimo i pridignemo.

Ona je potrebna i zato, da odstrani neurednu pristajanje uz propadljivo dobro. S ove strane, kako kaže sv. Toma, »grieh ostavlja u duši neki nered, pa čak i nerazpoloženje, ako je čin bio višeput opetovan« (III. P. q. 86, a. V). Tim se neredom duša previše privezuje uz stvorenje i ne može da se dovine do Boga. A u tome je sva naša nesreća, što smo previše privezani uz stvorenje. Kad bi to bilo dozvoljeno traženje vremenitih potreba, bez kojih čovjek ne može živjeti, ne bi naškodilo našoj duši. Ali kad uz prezir Boga čovjek postavlja svoj konačni cilj u propadljivom i vremenitom dobru, onda to oslabljuje i ranjava naš duh. To su takozvani »ostatci grieha«, kojima je podložna duša i poslije oproštenja, a koji na taj način na nju djeluju da je sapinju i ne daju joj slobode. Ne zaboravimo, da je izvor naše slobode samo u Bogu. Sve ono što se protivi Bogu, spriečava i protivi se slobodi. Zato duša koja se privezuje uz stvorenje, ujedno sku-

čuje svoju slobodu. Ona je slična prikovanoj ptici, koja ne može da se dovine topline sunca.

Činiti pokoru u tom pogledu znači rušiti nedozvoljenu privezanost čuvstava i osjećaja, kidati s okovima neurednih strasti, oslobađati se od pretjeranog traženja svjetovnih zabava i užitaka, u jednu rieč, prekinuti s griehom i sa svim njegovim posljedicama. Zato nije ništa čudno, što ona duša, koja se tiesnije privezala uz stvorenje, mora veći napor učiniti, da te veze odrješitije i uspješnije prekine i dođe do slobode.

Sve zavisi o tom naporu pokore. Suvremeni englezki pisac Faber izjavljuje, da je mnogo vremena razmišljao, koji je razlog tome, što neke duše malo i ništa ne napreduju u duhovnom životu, pa je došao do zaključka, da je to radi manjka duha pokore, »jer manjka postojana bol, potaknuta sjećanjem na grieh« (Progrès de l'âme, gl. XIX). »Jer«, nastavlja pisac, »početo napredka nije samo ljubav, nego težnja, nastala iz oprosta« (Isto).

Kad bi zaista naše pokajanje bilo duboko i odrješito, ne bismo se nikada vraćali na griehe. Onaj, koji uistinu vidi zloću i grdobu grieha, pa mu je žao, što je takvu stvar počinio, i zato se kaje, takav se ne će nikada više povratiti na ono što mrzi. Što mrzimo, to izbjegavamo, a bit pokore je u tome, da mrzimo griehe.

Kad čovjek uvriedi svoga prijatelja, tada mu je žao takve podlosti, pa se kaje za to. Međutim, kakva iskrenost bi mogla biti u pokajanju čovjeka, koji malo iza toga pada u istu pogriešku?

Kolika je snaga odrješitog i dubokog pokajanja vidi se iz obraćenja svih velikih svetaca. Sv. Pavao je u jednom dubokom činu kajanja, dakako uz naročitu milost Božju, postao od velikog progonitelja revni apostol Krista. Sv. Marija Magdalena od velike grješnice postala je u jednom času velika pokornica. Tu sve zavisi od jakosti, kojom iskreno žalimo za svoje i tuđe griehe.

Bitno je u ovoj stvari, da se osjećamo krivcima pred velikim Božjim veličanstvom. Treba se često sjećati, koga grješnik vrieđa i tko je onaj, koji ustaje protiv tako velikog Gospodina. Kad bismo bar donekle shvatili veličinu i dobrotu Božju, od koje se udaljujemo i koju vrieđamo, onda bi nas obuzelo sveto oduševljenje pokore i kajanja. Koju tjeskobu ne mora osjećati čovjek, koji bi na pr. u zaboravljivosti bio krivcem nevina života! Možemo misliti, da takav čovjek ne će nikada više u svom srdcu osjećati mira ni zadovoljstva. Kao neka mőra progonit će ga sjena zločina, i neprestano biti pred njegovim duševnim okom.

A grješnik je zapravo krivac smrti Sina Božjega: »Rursus crucifigentes in sibimetipsis Filium Dei«, ponovno propinje Sina Božjega (Žid. 6, 6). Dovoljno se sjetiti, da je samo radi naših grieha Sin Božji došao na sviet i bio razapet na križu, da naše pokajanje bude iskreno i duboko, kako se to osjeća kod svih pravih pokornika.

Jedan od najljepših časova apostolata doživljuje svećenik u časovima dirljivog i dubokog kajanja svojih vjernika. Malo gdje se jače očituje snaga milosti Božje kao tu, u tom liepom sakramentu, gdje se duša podpuno preokreće, te pod jakom rukom Božjeg milosrđa dobiva novu, neopisivo jaku snagu i odvažnost. Tko bi mogao zaustaviti takvog pokornika u njegovu svetom oduševljenju? Tko bi ga mogao zadovoljiti u zahtjevima pokorničkih čina? Osjećajući u svojoj duši svu biedu grješnoga svog života, zadivljen s druge strane milinom pogleda Božjeg, koji ga zove k sebi, spreman je na svaku žrtvu i na svaku pokoru. Čini mu se, da je sposoban u jedan dan preokrenuti podpuno svoj život i dati dovoljnu zadovoljštinu za sve zlo, što je učinio. Pokorničkih i dobrih čina nikada mu nije dovoljno i spreman je preuzeti na sebe i najtežu pokoru, koju mu izpovjednik dade. To je snaga pokore.

U tome je neprocjenjivi plod duha pokore. Tko ga je dobio, spreman je na svaku žrtvu. Svetci, što su dublje zašli u ponor Božjeg milosrđa i neizmjerno velikog zla grieha, znali su se dublje kajati i činiti pokoru.

U tome su svi sliedili božanskog Spasitelja, koji je na sebe uzeo sve naše griehe i za sve činio pokoru osjećajući bol, kakvu nijedan pokornik nije osjetio. Zato i kaže sv. Toma: »Krist nije osjećao bol samo radi gubitka svoga tjelesnog života, nego i radi grieha svih drugih. Ova je bol u Kristu bila veća nego što je bol bilo kojeg pokornika, i to stoga, što je proizlazila iz veće ljubavi i veće mudrosti, kojom se uvećava bol kajanja; kao i stoga, što je tugovao radi grieha svih nas zajedno prema onoj Izaije (53, 4): »Uistinu je nosio naše bolesti« (III. P. q. 46, a. 6, ad 4).

Budući da je božanski Spasitelj bio sviestan težine tereta, koji je ležao na njegovim leđima, pa je duboko shvaćao težinu grieha, mogao je osjećati tako veliku bol i odvažno poduzeti tako gorku pokoru. Njegovo radostno prihvaćanje križa bilo je logički zaključak nutarnjeg duha pokore: onoga svetog duha, koji je mrzio grieh i Bogu htio dati dovoljnu zadovoljštinu.

Zato se može kazati da vanjska djela nisu niti bitna u pokori. Glavno je, da dobijemo duh kajanja, da nas prožme i podpuno obuzme sveta mržnja na počinjene griehe, a poslije će sve lako nadoći. Djela će doći sama po sebi.

Zato treba nastojati da poput velikog pokornika Davida »imademo uviek grieh svoj protiv nas« (Ps. 50); da budemo sviestni, da smo samome Bogu sagriešili i zlo pred samim njim učinili, pa će nas onda obuzeti sveti stid, koji će biti izvor i poniznosti i neobično jake velikodušnosti: operuit confusio faciem meam« (Ps. 68, 8). Onda će svaka naša molitva, svako naše djelo biti učinjeno u duhu skrušenog srdca, koje neprestano vapi: »Još više me operi, još više me operi!« (Ps. 50, 3). Onda ćemo konačno rado snositi težkoće našeg dnevnog života i bit ćemo sretni, kad osjećamo oskudicu, kad smo progonjeni, kad nas zlostavljaju, kad smo gladni i žedni. U jednu rieč, onda ćemo živjeti životom našega božanskog Spasitelja, koji je u pokori proveo svoj život za sve nas.

ČETVRTI DAN

SREDSTVA ZA POVRATAK K BOGU

POSLUŠNOST

PONIZNOST

ČISTOĆA

POSLUŠNOST

NARAV POSLUŠNOSTI

Kao što svako zlo dolazi od neposlušnosti, tako je korien dobrote u tome, što se pokoravamo volji Božjoj, a to biva preko poslušnosti koja sjedinjuje našu volju s Božjom voljom.

Poslušnost je moralna krepost, koja nas potiče, da podložimo volju svoju volji poglavara, ukoliko su oni zakoniti predstavnici Boga. Ona čini, da se naša djela, kojima je volja prvi pokretač, usklade s voljom Božjom.

Bog je prvi pokretač svega i sve je podložno njegovoj svetoj volji, pa i volja, prvi nutarnji pokretač naših čina. U prirodnom redu sve zavisi o Bogu te nije moguće bez njegove privole da se dogodi ni najmanji pokret u gibanju fizičkih pojava. Nesamo to, nego njegova volja upravlja i daje pravac i svim pokretima, pa je sve podložno njegovim odredbama.

Od tog sveobćeg zakona nije izključena niti naša volja. I ona se mora podložiti odredbi Božje providnosti, koja svakome providja njegov pravac i svakoga vodi konačnome cilju. Zato kaže sv. Toma: »Sve volje moraju se pokoravati božanskoj zapovjedi« (II. II. q. 104, a. IV).

Moramo Boga slušati i zato, jer je on naš Stvoritelj. Podpuno zavisni u svom postanku od njega, mi smo ovisni o njemu također i u našem djelovanju. Božja providnost u svakom času prati naše djelovanje i vodi ga konačnoj svrsi. Bez Boga ne možemo ništa. On daje da počnemo i da dovršimo svako djelo, tako da smo u svakom času podpuno o njemu ovisni. Pa kao što »sve njemu služi« (Ps. 118, 91), zato što je sve stvoreno od njega, tako mu se i čovjek, remek djelo njegovih ruku, mora pokoravati i slušati ga.

Ta je ovisnost to veća što nas je Bog još i po svome Sinu odkupio od grieha. Podpavši griehom u robstvo đavla, mi smo bili podpuno njegovi robovi, a grieh je gospodario s nama. Iz toga robstva nas je Krist izbavio svojom rukom. On je za to kao odkupninu dao svoju krv i svoj život. On nas je donekle kupio

tako, da više ne pripadamo sebi, nego njemu. »Više niste svoji« — kaže sv. Pavao — »odkupljeni ste velikom cienom« (I. Kor. 6, 20).

No ako smo podpuno Božja svojina, onda smo i podpuno zavisni o njemu, pa mu se moramo u svemu pokorovati. Kao neograničeni vlastnik našega života, koji imade pravo nad nama, on nama može zapoviedati po miloj volji, određivati pravac i način života davati direktive u pojedinačnim činima. A mi, u svemu ovisni o njemu, moramo ga i u svemu slušati.

Na taj način mu odajemo čast kao vrhovnom gospodaru i stvoritelju svega. Tako svečano priznajemo Božja prava nad nama i nad cielom prirodom. Ujedno ispoviedamo, da je sam Bog neograničeni gospodar, koga sve mora slušati (Ps. 118, 91).

Koliko je Bogu stalo do ovisnosti, vidi se po tome, što je prvom čovjeku ostavio posebnu naredbu, koja će ga uviek sjećati njegove ovisnosti o Bogu. Značenje zabrane jela od stabla znanja dobra i zla je u tome, što je čovjek morao za cielogа svoga života osjećati ovisnost o svome gospodaru.

A u tome je narav poslušnosti, da priznamo pravo Božje nad nama, radi čega mu se moramo u svemu pokoravati i u svemu se pokazati poslušnim i vjernim slugama.

To neograničeno Božje pravo nad nama mi izpoviedamo naročito onda, kada u zavjetu poslušnosti poklonimo Bogu svoju volju. Budući da volja upravlja i zapovieda svim sposobnostima, to onaj, koji daje Bogu svoju volju, daje mu sve. Taj je zaista poslušan i pokoran.

Ovisan od Boga u duši i tielu, čovjek se mora podložiti Bogu i klanjati mu se cielim životom, duhom i tielom. Budući da smo sve primili od Boga, to mu moramo sve i žrtvovati i u svemu poslušni postati. Upravo svim snagama svoga života moramo mu se pokoravati i služiti mu.

Međutim, zato što je volja najuzvišenija sposobnost, koja zapovieda i upravlja svim ostalim moćima, onaj tko pokloni Bogu svoju volju, poklanja mu sve. Žrtvujući svoju volju redovnici Bogu daruju cieli svoj život i volju i ono, čime ta kraljica svih sposobnosti ravna i upravlja.

Zato je zavjet poslušnosti kadar da nas sjedini s Bogom. Kadgod slušamo pokoravajući se volji svojih starješina, Boga slušamo i vršimo samo ono, što Bog hoće. Zato svoju volju i žrtvujemo Bogu po volji svojih poglavara. Žrtva poslušnosti je velika, jer se pokoravamo slabom čovjeku, kao što smo i mi svi. Kad bi trebalo Boga slušati, za koga znamo, da je nepogrešiv i da nas ne će zavesti u bludnju, to ne bi bilo tako težko. Ali mi se obvezujemo slušati čovjeka, jednakih sposobnosti kao što smo i mi. Koji put se radi o čovjeku slabih moralnih

kvaliteta, zadojenu možda i subjektivnim tendencioznim ciljevima, za koje se ne može kazati, da su u svakom pogledu posve izpravni.

Ali se pravi redovnik ne obazire na vriednost osobe koju sluša, nego na očitovanje volje, u kojoj gleda izražaj Božje volje. Njega ne zanima tko je naredio, nego koga zastupa njegov poglavar, a to je Bog.

Moglo bi se dogoditi, da mu se naredba njegovih poglavara ne sviđa, pa mu je težka; koji put će mu se pričiniti previše stroga, možda malo opravdana. To njega ne smeta. On se zapoviedi ipak pokorava, jer u njoj vidi očitovanje Božje volje.

Ne pokorava se stoga, što bi stvarno takva jedna pojedinična naredba starješine bila najbolja, i najsavršenije bi odgovarala objektivnim Božjim zakonima, nego samo stoga, što u poglavaru vidi zamjenika Božjega. Starješina imade doduše, dužnost da svoje naredbe daje što je moguće više u skladu s Božjim zakonima, kojima je on podložan i kao pojedinac, i kao član te poglavar zajednice. Ali to je stvarno njegov posao, koji će on obaviti više manje spretno, prema mogućnostima, sposobnostima i okolnostima.

Međutim takva točnost ne samo da nije praktički uviek moguća, nego nije ni potrebna. Podložnika se ništa ne tiče, da li je neka stvar razborito ili nerazborito naređena, da li ona odgovara praktičkim prilikama ili ne. On u činu naredbe gleda očitovanje volje Božje, i to mu je dovoljno za sigurnu direktivu u djelovanju. On se tome pokorava, i uviek dobro radi.

Dobro, dakako, moralno uzevši. Izvršena naredba poglavara mogla bi podložnika stajati velikih napora i žrtava. Štaviše, ona bi mogla biti i od velike materijalne štete za redovničku obitelj općenito ili za redovnika pojedinačno. S te strane djelo redovnika je loše. Ono je promašeno. Ali sa strane Božje ono je uviek dobro, jer je učinjeno po volji Božjoj.Redovnik je u tom činu gleda samo Boga.

U tome je izvrsnost poslušnosti, što redovnik sluša samo radi Boga. Poglavar je za njega u davanju svojih naredaba istinski zamjenik Boga i kad njega sluša, Boga sluša; kad se njemu pokorava, Bogu je podložan.

Kad bi Bog svakoga pojedinca direktno vodio i njime neposredno upravljao, onda poglavara ne bi trebalo i morali bismo slušati samo Boga. Međutim, jer smo mi oslonjeni jedan na drugoga, pa se spajamo i udružujemo u različna družtva i jer je to od Boga, potrebno je da postoje zamjenici Božji koji će u ime Božje davati direktive zajednici i pojedincima. Bog preko tih poglavara, kojima je dužnost brinuti se za zajednicu, priobćuje svoju volju. I zato su njihove naredbe, ako su dakako u skladu s očitim Božjim zakonima, ujedno naredbe Božje, i

treba ih vršiti kao što izvršujemo izričite naredbe Božje zadane na pr. u sv. Evanđelju. Radi toga kaže sv. Pavao: »Nema vlasti nego od Boga, a tko se protivi vlasti, protivi se Božjoj naredbi« (Rim. 13, 1-2).

Znamo, da Bog neposredno providja svima nama i da je sam, bez ičijeg sudjelovanja, odredio pravac svim nitima našega života. Ali premda nas neposredno p r o v đ a, ipak nas posredno v o d i i s nama upravlja. On se služi svim stvarima, a najviše ljudima, da nam priobći svoju volju i dovede nas do vječne slave. I jedan od najlakših načina kako da upoznamo ono što Bog hoće, jesu poglavari. Preko njih nam Bog najjasnije očituje svoju volju.

Zato redovnik u poglavaru gleda osobu Božju. Pa bio on i grješnik, za njega je poglavar namjestnik Božji, koji mu tumači nakane Božje. I radi toga mu je podložan, pa ga sluša.

UZVIŠENOST POSLUŠNOSTI

U tome je njezina uzvišenost. Ona nas prenosi do Boga i čini, da cielo naše djelovanje postane izpravno i Bogu ugodno. Sv. Toma razpravljajući o redovničkim zavjetima nalazi, da je prvi među njima poslušnost. Njime Bogu dajemo ono, što je najljepše i Bogu najdraže, naime svoju volju. Bogu je draža naša volja od našega tiela, koje mu poklanjamo zavjetom čistoće. Milija mu je također i od svih zemaljskih stvari, bogatstva i uživanja, koje poklanjamo zavjetom siromaštva.

Osim toga, nastavlja sv. Toma, zavjet poslušnosti sadrži ostala dva, što se ne zgađa protivno. Redovnik, koji je poslušan, on će biti i siromašan i čist, kao što će vjerno izpunjavati sva ostala pravila svoje ustanove.

Konačno, zavjet poslušnosti je bliži i vlastitiji cilju redovničkog života, t. j. službi Božjoj. S poslušnošću Bogu najbliže služimo, jer mu poklanjamo ono, što mu je najdraže i nama najdragocjenije. Stoga se niti ne može zamisliti redovnički život bez poslušnosti, koja daje bit i temelj svakoj redovničkoj zajednici. Ovim zavjetom mi najviše slavimo Boga, najviše mu služimo i najbolje posvjedočujemo i izpoviedamo njegovo vlasničtvo i gospodstvo nad nama, a u tome je krepost religije (II. II. q. 186, a. VIII).

Tako naša redovnička djela dobivaju ovim zavjetom naročitu vriednost i zaslugu pred Bogom. Djela jednog redovnika, učinjena iz poslušnosti, pa bila ma i kako malena, velika su u očima Božjim. U njima Bog gleda izpunjenje svoje volje, a to mu je najmilije. S naše strane u njima se očituje ona pripravnost volje, da se podložimo Bogu, a to je nama najspasonosnije. Obćenito govoreći, ta su djela učinjena voljom, podpuno pripravnom, da služi Bogu.

Zato se poslušnost Bogu više sviđa, nego bilo koja žrtva. »Bolji je posluh nego žrtve« (I. Kralj. 15, 22), bilo je kazano već u Starome zavjetu. Iako je žrtva najuzvišeniji čin bogoštovlja, ipak je ona samo toliko vriedna, koliko posvjedočuje pokoravanje ljudske volje volji Božjoj. »Zar hoće Gospodin žrtve paljenice i zaklanice, a ne radije da se sluša glas Gospodnji?« (Isto). Bogu nije stalo niti do naših darova, niti do naših doprinosa. Ako mu se oni sviđaju, to je samo stoga, što se u njima očituje pripravnost naše volje da se pokorimo Gospodinu. Drugim riečima, Bogu je stalo do naše volje.

Njemu je stalo do volje zato, jer je to jedini dostojan dar, koji bismo mu mogli prinieti. U volji je dobro i zlo. Dobra volja čini dobra čovjeka, a pokvarena ruši svako dobro. Vanjsko djelovanje ne vriedi ništa, ako nije učinjeno iz pripravne volje služiti Bogu. Kao također nema u našim činima nikakve pogrješke, ako volja nije okaljana. Tko je Bogu u poslušnosti poklonio volju, darovao mu je sve.

Osim toga u poslušnosti postajemo podpuno slični našem Spasitelju, koji je došao na ovaj sviet da vrši volju svoga nebeskoga Otca. Kad se nebeski Otac nije naslađivao u žrtvama i paljenicama, tada je došao njegov ljubljeni Sin i kazao: »Žrtava i darova ne ćeš, ali si mi tielo pripravio. Paljenice i žrtve za griehe nisu ti ugodne. Tada rekoh: evo dolazim; u knjizi pisano je za mene, da učinim volju Tvoju, Bože« (Ps. 40, 7—9; Žid. 10, 5—7).

Cieli život Spasitelja na zemlji protekao je u vršenju volje nebeskoga Otca. On se utjelovio, porodio od prečiste Djevice, propoviedao, preuzeo križ i umro za nas na križu, da izvrši volju Otca nebeskoga. »Ne tražim volje svoje, nego volju onoga, koji me je poslao« (Iv. 5, 30). On je sišao s neba »ne da čini volju svoju, nego volju onoga, koji ga je poslao« (Isto, 6, 38). Težko mu je bilo prihvatiti težinu križa, pa je molio Otca, neka digne od njega taj kalež, ali se ipak prilagodio i odano molio: »Neka bude volja tvoja« (Mt. 26, 42). Koliko mu je bilo stalo do svete poslušnosti vidi se po tome, što se i sam podložio svojim roditeljima i »bio im poslušan« (Lk. 2, 51). I nas je naučio, neka se svagdano molimo Otcu, da se izvrši njegova sveta volja (Mt. 6, 10), što biva naročito u zavjetu poslušnosti.

U poslušnosti na neki način nastaje izmjena naše volje s voljom Božjom. Mi postajemo dionici svetosti Božje volje. S moralnog stanovišta nemamo više, doduše, svoje ljudske volje, ali dobivamo svetu Božju volju. Mi se lišavamo propadljive i nestalne naše volje, ali se prilagođujemo nepromijenljivoj i

stalnoj Božjoj volji. Tada je naše djelovanje usklađeno s voljom Božjom. Tada zapravo ne djelujemo mi, već Bog radi u nama.

U poslušnosti mnogo Bogu dajemo, upravo mu sve žrtvujemo. Ali zato Bog nama sve daje: daje nam svoju volju. Tada je cielo naše djelovanje pod utjecajem svete volje Božje, pa postaje sveto, kao što je i Bog svet, savršeno, kao što je savršen Otac naš nebeski. Tada Bog djeluje u nama. To su zaista djela Božja u nama.

U nebu je sve sveto i savršeno, jer se u nebu vrši podpuno volja Božja. Kad bi se na zemlji vršila volja Božja kao na nebu, zemlja bi postala raj. Zato se i molimo u molitvi Gospodnjoj: Budi volja tvoja, kako na nebu tako i na zemlji. Redovničke zajednice u kojima vlada poslušnost, pa se u svemu vrši volja Božja, jesu prave oaze neba. To je istinsko kraljevstvo nebesko, u kojem je sve podložno vječnome kralju mira.

Ljepota i savršenstvo kraljevstva je u tome, što se podpuno vrši volja kralja. U onome kraljevstvu, gdje se svi pokoravaju kralju, vlada podpuni mir i sklad, sve je na svome mjestu, i kraljevstvo je savršeno. Takvo je kraljevstvo nebesko, u kojem se podpuno vrši volja Otca nebeskoga. Nebo možemo imati i na ovoj zemlji, ako se prilagodimo volji Božjoj, pa ako je podpuno i u svemu izpunjamo.

Ne može se izkazati, koliko su uzvišena naša djela, ako ih vršimo pod utjecajem volje Božje. Vršiti volju Božju znači činiti baš ono, što Bog čini i znači nasljedovati Boga. A znamo, da on hoće samo dobro i sveto. On hoće samo uzvišeno i veliko. Zato su velika i sveta sva najmanja djela učinjena iz poslušnosti. Jednostavno kažimo: to su djela Božja.

Zato silno moramo ljubiti volju Božju i poštovati je do krajnjih, najtežih žrtava. »Volja Božja«, kaže Lallemant, »tako je savršena i privlačiva, da zaslužuje, da je volimo više nego išta, što nije Bog. Boli, pogrde, sve što je najstrašnije u prirodi, postaje sladko i ugodno, kad se u tom nalazi volja Božja. Volja nam je Božja dala biće. Po njoj smo ono što jesmo, što možemo, po njoj možemo, što posjedujemo, po njoj posjedujemo, što se nadamo, po njoj se nadamo. Volja je Božja pravilo svih naših dužnosti. Ona je njihov početak, i mi nismo ni na što vezani, što ne bi bilo osnovano na volji Božjoj i što iz nje ne bi primalo svu svoju snagu« (Cit. dj. str. 241).

Moramo mnogo držati do izpunjenja volje Božje, jer je u tome naše savršenstvo. Ovo postizavamo jedinstvom s Bogom. A jedno smo s Bogom kad isto osjećamo i isto hoćemo što i Bog. Stoga sjedinjenjem s voljom Božjom u poslušnosti postizavamo baš ono, što je najbitnije i najvažnije u našem kršćanskom životu, postizavamo savršenstvo.

Lako onda shvaćamo koliku sreću posjeduje poslušni redovnik. On je sviestan, da se nad njim uviek vrši volja Božja, a to je izvor mira i zadovoljstva.

On ne treba mnogo misliti i mnogo tražiti, što će učiniti. Njemu je dovoljno, da sluša poglavare, u kojima vidi Boga, i on je siguran, da vrši volju Božju.

Ljudi u svietu su često u tjeskobi, da li su njihova djela u skladu s Bogom. Tko ih može uvjeriti, da je sve onako kako Bog hoće? Redovnici se rješavaju ove težkoće na najsigurniji način. Njima se na svakom koraku objavljuje volja Božja. Oni je mogu lako upoznati. Dovoljno je, da se prilagode poglavarima, i sve je u redu.

Otuda dolazi onaj sveti mir, koji uživaju redovnici, a koji se ne može naći u svietu. Sama pomisao, da su pod neprestanim utjecajem Boga, i da neizmjerno sveta volja Božja prati njihove korake, donosi njihovoj duši smirenje, koje mogu naći samo ljudi dobre volje, oni koji su se podpuno u Bogu smirili.

»Pokoravajte se svojim predstojnicima i slušajte ih, jer oni bdiju nad dušama vašim kao oni, koji će dati račun, da to s radošću čine, a ne uzdišući, jer vam to ne bi koristilo« (Žid. 13, 17). Tako sv. Pavao opominje prve kršćane. Poglavari će Bogu odgovarati, da li je nešto bilo dobro ili loše učinjeno. Mi se za to ne brinemo. Mi smo odgovorni samo za to, da naređeno točno izvršimo. Ako to izvršimo, onda smo izvršili što Bog traži. A onaj tko vrši volju Božju, spasen je. Tko je poslušan, taj slavi pobjedu (Prov. 21, 28).

PONIZNOST

ŠTO JE PONIZNOST

Ako moramo Gospodina slušati, to je stoga, što smo podpuno zavisni o njemu. Mi ga moramo i častiti zato, jer je on vrhovni gospodar, o kojemu sve ovisi. Kad kažemo, da je on Stvoritelj, time razumievamo da svi potječemo podpuno od njega i da njemu dugujemo dar svoga života. Uvjerenje da je sve od Boga i da njemu moramo na svemu zahvaliti, odnosi se na poniznost. Svojstvo je poniznosti, da časti Boga i da mu se podpuno podloži kao onome, od koga sve zavisi. Mi onda vidimo, kako se krepost poniznosti uzko nadovezuje na poslušnost.

Poniznost je nadnaravna krepost, koja nas potiče da, na temelju spoznaje o nama samima, sebe držimo ni za šta, a Bogu pripisujemo sve zasluge za sva dobra djela koja posjedujemo. Temelj poniznosti je u iskrenoj spoznaji vlastite nedovoljnosti i siromaštva, da od sebe nemamo ništa.

Ništa nije opravdanije do poniznosti, kao što nije ništa jasnije do istine, da sve zavisi od Boga. Kad božanski Spasitelj izjavljuje, da bez njega ne možemo ništa učiniti (Iv. 15, 5), onda izključuje svako, pa i najmanje dobro djelo. Zato nadodaje sv. Pavao: »Ne kao da smo sposobni od sebe promisliti kao od sebe, nego je naša sposobnost od Boga« (II. Kor. 3, 5). Ali ne samo sposobnost, nego je i svako najmanje djelo od Gospodina: »Što imadeš što nisi primio?« (I. Kor. 4, 7). Sve smo primili od Gospodina ili, kako kaže isti sv. Pavao: »Po milosti Božjoj sam ono što jesam« (I. Kor. 15, 10). »Dar je Božji i to, kad pravo mislimo, kao i to, kad svoje korake od laži i nepravde sustežemo; kolikogod puta dobro radimo, Bog u nama djeluje da bismo mogli raditi«. Tako je Crkva odredila naše stanovište u Arauzikanskom saboru (Denz. 182).

Moramo naglasiti, da se nalazimo na temeljnoj istini naše sv. vjere, koju nalazimo iztaknutu na prvoj stranici Svetoga Pisma. Zapravo ciela objava nam govori o njoj. Kad se sjetimo da stvaranje znači od ničega nešto napraviti, onda ćemo lako zaključiti, da je od Boga sve, a od nas ništa.

Svetci su nadasve produbili ovu duboku istinu naše vjere, pa su jasno vidjeli svoju biedu i svoje ništavilo. Ako su u svom srdcu imali osjećaj poniznosti, pa su se smatrali vriednim svakog prezira; ako su se veselili u nevoljama i progonstvima, to je stoga, što su bili osvjedočeni, da od sebe nemaju ništa, a da je sve od Boga.

Sv. Katarina Sijenska naročito je naglasila potrebu ove spoznaje, koja je ujedno temelj svake poniznosti. »Treba otvoriti oči svoga uma i upoznati sebe i Boga«. Tada ćemo vidjeti temeljnu istinu, koju je svetici Duh Sveti objavio: »Ja sam onaj, koji jesam; a ti si ona, koja nije«.

Bog je onaj, koji jest. To je njegovo vlastito ime, koje najdublje, po našem shvaćanju, izrazuje njegovu narav. »Ja sam onaj koji jesam. Tako ćeš kazati Izraelu: Koji jest, poslao me k vama« (Ex. 3, 14). No ako se mi razlikujemo od Boga, a njemu je vlastito b i t i, onda će nama vlastito ime zvučiti: n e b i t i. Mi ćemo stoga biti oni, koji nismo.

Težko to, a možda i čudno, zvuči na prvi mah. Ali ako se malo bolje zamislimo u tu istinu, vidjet ćemo, da zaista mi nismo ništa. Postavši od ničega, mi smo ostali uviek ništa. Dakako, sami po sebi. Pa ako zaista nešto jesmo, to smo po Bogu. Ako se čime dičimo, to moramo njemu zahvaliti.

Nitko ne će kazati, da u nama nema dobrih svojstava i liepih sposobnosti. Konačno, ako smo u milosti, onda smo ugodni i dragi Bogu, i možemo se ponositi svojom veličinom. Mi dakle jesmo, mi smo veliki, jer smo Božji. Ali dobro poglededajmo što znači, da smo Božji, pa ćemo upoznati da nismo svoji, već Bogu pripadamo.

Tu je istinu sv. Crkva tako liepo izrazila, kad je kazala: »Nitko nije ništa Bogu žrtvovao, što od Boga nije primio da žrtvuje, kao što je kazano (I. Pet. 29, 14): Što smo od tvoje ruke primili, to ti dajemo« (Denz. 184) Ili još jače: »Bog čini u čovjeku mnogo dobra, što ne čini čovjek. Ali nikakvo dobro ne čini čovjek, što Bog sam ne bi dao čovjeku da čini« (Denz. 193).

Ne radi se o tome, da zaniečemo svako dobro u čovjeku. Naprotiv, moramo priznati, da je čovjek već po naravi nadasve uzvišeno i krasno biće, u koje je Gospodin ulio svoju milinu, uresio ga divnim nadnaravnim svojstvima koja čine da bude Bogu slično i da živi s njime u zajednici vječnih dobara. Ali je u tome poniznost, da sva ta dobra pridademo Bogu, a njemu samome na svemu tome zahvalimo, a sebi ništa ne prisvojimo.

Kad bi sv. Dominik, na svom apostolskom putovanju, imao da uđe u koji grad, pokleknuo bi pred gradskim vratima i vruće molio Gospodina, da ne kazni narod, radi velikog grešnika koji sada u grad ulazi. Ne možemo misliti, da ovaj osjećaj nije bio iskren i uvjerljiv, pa se pravom pitamo, kako je ovaj

divni svetac mogao sebe smatrati većim od mnogih drugih očitih grješnika?

Ali je sv. Dominik, kao svetac, vidio da je sva veličina od Boga. Bio je dakako sviestan, da je narešen mnogim vrlinama. Ali je također bio osvjedočen, da je sve to od Boga, a da on na tome nema nikakve zasluge. A pomisao, da takove darove nije izkoristio kako bi trebalo, ponižavala ga je do smrti. Pa kad se sjetio, da bi se mnogi drugi s tim primljenim darovima bili mnogo bolje okoristili, onda mu je bilo jasno, da se mora pred svima poniziti i da mora sebe smatrati najzadnjim u kraljevstvu nebeskom.

Pogrješno je misliti da bi poniznost bila u niekanju darova, koje smo primili od gospodina. Bl. Djevica Marija je bila sviestna veličine, do koje ju je Gospodin podigao, a ipak je bila ponizna, pa je izpravno pjevala: »Učinio mi je velike stvari onaj, koji je silan«. Ali je također bila sviestna, da sve to dolazi od Gospodina, pa je govorila: »Pogledao je na poniznost službenice svoje«.

Stoga je često upozoravala sv. Katarina Sijenska da poniznost imade dvie strane, na koje se treba uviek obazirati: stranu Božju i stranu našu. Kad gledamo na sebe, onda se samo smućujemo i ponizujemo. Ali kad gledamo Boga i na ono, što je u nama učinio, to nam daje snage i oduševljenja.

Zato je poniznost izvor naše velikodušnosti. Uvjereni s jedne strane, da po sebi nismo ništa, mi se ponizujemo i osjećamo se nejakim i malenima, pa živimo u nekom neprestanom strahu za svoje vječno spasenje, smatrajući se malenima, upravo zadnjima u kraljevstvu Božjem. Ali gledajući Božje milosrđe, dobivamo nadasve veliku snagu i oduševljenje. Mi postajemo sviestni svoje jakosti pa smo kadri poduzeti i najteža djela: Omnia possum in eo qui me confortat: Sve mogu u onome, koji me kriepi (Fil. 4, 13).

Ne treba ni naglasiti, da prave poniznosti ne bi bilo bez promatranja jedne i druge strane. Jednostrano izticanje naše slabosti bez promatranja Božje jakosti i Božjeg milosrđa dovelo bi nas do očaja. A samo izticanje Božje veličine i Božje dobrote u nama, moglo bi nas dovesti do preuzetnosti. Poniznost je u sredini. Ona priznaje, da čovjek po sebi ne može ništa, ali da može sve po Bogu. Ona izpovieda, da mi po sebi nismo ništa, ali da smo po Bogu veliki.

Takav primjer poniznosti nalazimo u svakom svetcu. Možda se on najbolje očituje na svetici naših dana, na sv. Tereziji od M. Isusa. Na malo kojem drugom svetcu kao na njoj je blistalo ono dvostruko uvjerenje, koje je bitno za svaku poniznost, uvjerenje o svojoj slabosti i svojoj jakosti. Zato je i hodala malenim putem poniznosti i putem odvažne velikodušnosti.

Ona njezina neograničena vjera u Božje milosrđe, njezina djetinja odvažnost, da se što tješnje približi božanskom Srdcu, da zađe u najintimnije kutiće njegovih tajna, dolazi od osvjedočenja, da je kao maleno, neznatno diete ipak nošeno dobrotom velikog Otca. Pa kolikogod se je ponizivala i postajala manja, toliko je osjećala, da je velika i jaka. Njezina snaga je dolazila od Boga.

Poniznost je dakle osvjedočenje, da po sebi ne možemo ništa, nego da je sva naša snaga u Bogu. A jer je jakost Božja neizmjerna i neizcrpiva, upravo u poniznosti, nalazimo izvor kršćanske velikodušnosti, koja nas potiče na velika djela.

POTREBA PONIZNOSTI

Poniznosti nas je naučio sam božanski Spasitelj koji »u biti Božjoj nije držao za nepravdu, da je jednak Bogu; ali je sebe poništio uzevši bit sluge i postao sličan ljudima, i vanjštinom bio je kao čovjek. Ponizio je sama sebe i bio je poslušan do smrti, do smrti na križu« (Fil. 2, 6-7). Iako je bio pravi i istinski Bog, kojemu se moraju pokoravati sva pokoljenja, ipak se u vanjštini izjednačio s grješnicima, s njima se družio, za njih se žrtvovao i sebe na križu za njih prikazao. Tako nam je božanski Spasitelj cielim životom pokazivao put poniznosti.

Također i naučavao: »Niti se zovite vođe, jer je jedan vaš vođa: Krist. Najveći između vas neka vam bude sluga. A koji sebe uzvisuje, ponizit će se, i koji sebe ponizuje uzvisit će se« (Mat. 23, 10-12).

Koliko mu je bilo stalo do ove uzvišene kreposti, vidi se po tome, što ju je stavio naročitom preporukom na srdce svima onima koji ga hoće sliediti. »Učite se od mene, jer sam krotak i ponizan srdcem, i naći ćete pokoj dušama svojim« (Mt. 11, 29). Ako išta moramo naučiti od božanskoga Srdca, to je krotkost i poniznost.

Mogao nam je božanski Učitelj preporučiti svoj neizmjerno veliki žar za spasenjem duša, svoj duh molitve i pokore, ali poznavajući naše slabosti i naše potrebe, upozorio nas je, da iz njegova Srdca presadimo u prvom redu ovu čednu, ali potrebnu krepost, bez koje nema napredka u duhovnom životu. »Nije rekao«, veli sv. Augustin, »učite se od mene stvarati sviet i sve vidljivo i nevidljivo, i u samom svietu tvoriti čudesa i mrtve uzkrsavati, nego je rekao: Učite se od mene, jer sam krotka i ponizna srdca« (De verbo Domini in Evangelium sec. Math Sermo 18). Bolji je onaj, koji ponizno stupa putem poniznosti, nego koji tvori čudesa.

Sigurniji, jer je poniznost izvor svake milosti. Duh Sveti je kazao da se Bog protivi oholima, a poniznima daje milost. Ništa toliko ne odvraća Gospodina od čovjeka kao oholost, a

ništa ga toliko ne privlači kao ponizno srdce. Kad znamo da se oholica smatra sebi samome dovoljan, onda je jasno da ga Gospodin ne će pomoći. Tko misli da je sve od njega, ne treba pomoći Božje, taj odbija svakoga pa i Boga. Dakako, da mu onda Gospodin ne će pomoći, jer je prvi uvjet Božje pomoći, da od njega očekujemo milosti.

Kad bi nam došao koji siromah, koji doduše ne bi ništa imao, ali bi se ponašao pred nama oholo i superiorno, izjavljujući da ne samo ne treba naše pomoći, nego da i prezire naše milosrđe, mi se ne bismo nikada ganuli da mu pomožemo. Čovjeku, koji pred nama izjavljuje, da nas ne treba, ne možemo ništa dati.

Milost ćemo u tolikoj mjeri primati, ukoliko se budemo osjećali ovisnim od Boga. Tko Gospodinu pristupi kao siromah, koji je sviestan svoje nevolje, pa se zato utječe gospodaru svih dobara, taj će dobiti milost od milosrdnog Otca. Molitva u biti svojoj nije drugo, nego priznanje naše nevolje i našeg siromaštva. Pa ako nam se Gospodin smiluje, to je stoga, što vidi priznanje naše biede.

Gospodinu je toliko stalo do poniznosti, koliko do svoje slave. Samo ponizno srdce slavi Boga. Samo ponizan duhom sve Bogu daje, a sebi ništa ne pripisuje.

Kolikogod je Gospodin ljubomoran na svoju slavu i svoje darove, toliko pazi na našu poniznost. On, kao dobar Otac, rado nagrađuje svoju djecu. Ali ujedno i pravedni sudac, koji traži da se dade priznanje onome, koji je dostojan slave. »Meni samome slava, niti ću je kome dati«, kazao je (Iz. 42, 8). A slaviti Boga znači priznavati njegove darove i izpoviedati, da od njega ovisimo i da za sve moramo njemu zahvaliti. To biva poniznošću.

Kad Bog hoće, da ga svi stvorovi, pa i čovjek, slave, on u tome zahtieva, da pred njegovim veličanstvom budu ponizni. Jer koji neumjereno uzvisuje sebe, ponizuje dostojanstvo Božje. Onaj, koji traži slavu svoju i hoće, da njega ljudi poštuju i njega proslave, umanjuje ili čak podpuno uništuje slavu Božju.

Oduzimajući mu ovo priznanje, oholica prisvaja nešto, što je izključivo svojina Božja. Svetci su zato zgodno govorili, da je oholica u nekom pogledu kradljivac, koji otima vrhovnom biću ono, što je izključivo njegovo i što on ne će nikome da dade.

Ne moramo se onda čuditi, da Bog najstrože kazni oholicu. On ga kazni na taj način, da ga prepusti njegovim strastima i griesima. Kolikogod je pravedna kazna, toliko je strašna. Ona je pravedna, jer se baš oholica vrpolji, da može nešto bez Boga, a Bog mu stvarno pokazuje, što može sam. Onoga, koji oholo diže glavu izjavljujući superiorno, da je sam sebi dovoljan i ne

treba nikoga, pa ni Boga, Bog jednostavno ostavlja, prepuštajući ga sudbini njegovih strasti. Kazna je pravedna, jer je zaslužena: nitko drugi, nego sam oholica, traži da ga Bog ostavi.

Ali je i strašna. Može li se zamisliti gore kazne nego da Bog prepusti nekoga njegovim strastima? Takav će se sve više udaljivati od Boga, sve će dublje padati u ponor svojih strasti i sve će se jače zapletati u okove svojih grieha.

Eto, radi čega je poniznost potrebna našim dušama. Sredovječni su mistici uporedivali poniznost gladkoj dolini, u koju se slieva obilno rieka Božje milosti i obilno natapa Božje milosrđe. Uvjet, da nešto postignemo, jest poniznost.

Upravo je ciela kršćanska tradicija jednodušno naučavala, da je poniznost temelj našeg duhovnog života, bez kojega nema kršćanskog napredka. Svaka krepost, koja se ne temelji na poniznosti, labava je i kratkoga vieka. Zato nam je ova krepost najpotrebnija. Bez nje će zgrada našega duhovnog života biti labava, a s njom će i čedne kreposti možda polako, ali sigurno napredovati.

Na težkoću, kako se može poniznost smatrati temeljem, kad Sveto Pismo govori o vjeri kao temelju duhovnog života, odgovara sv. Toma ovako: »Da je nešto prvo u sticanju kreposti, može se shvatiti na dva načina. Na prvi način tako, da odstranjuje ono, što prieči napredak. U tom pogledu je poniznost prva, ukoliko izbacuje oholost, kojoj se Bog protivi, i čini čovjeka podložna i uviek pripravna za primanje utjecaja Božje milosti, jer odstranjuje nadutost oholosti. Zato se i kaže (Jak. 4, 6): da se Bog protivi oholima, a poniznima daje milost. I po tome se smatra poniznost temeljem duhovne zgrade. Na drugi način može biti nešto u krepostima prvo direktno zato, što nas najprije približuje Bogu. A prvi pristup k Bogu je vjera (Žid. 116): Treba da vjeruje onaj, koji pristupa Bogu. U tom pogledu možemo vjeru izpravnije smatrati temeljem« (II. II. q. 161, a. V. ad 2).

Kad se sjetimo, da je u Bogu neizmjerno milosrđe, koje hoće svakome pomoći, svakoga do spasenja dovesti, svakoga privesti do visokog stepena savršenstva, onda ćemo shvatiti, koliko zlo nanosi čovjeku oholost. Ne može se naći drugoga razloga, zašto nam Bog ne bi pomogao, nego ljudska oholost. Bog je uviek spreman, da nam pomogne. On je uviek dobar, pa hoće činiti dobro, On se veseli, da nam može davati. Zašto uviek ne daje? Zato jer čovjek neće, jer je ohol, pa smatra, da je dovoljan samome sebi i da ne treba pomoći od drugoga, a najmanje od Boga.

Zato je Gospodin kazao: »Blago siromašnima duhom, jer je njihovo kraljevstvo nebesko« (Mat. 5, 3). Treba se osjećati siromahom, treba osjećati potrebe, treba se poniziti, i sve će

biti. Kraljevstvo Božje bit će naše. Siromah duhom, a to je ponizan, može biti siguran, da je njegovo kraljevstvo nebesko. Upravo nema razloga zašto mu se Bog ne bi smilovao i pomogao mu. Svi su uvjeti za njegovo spasenje tu. Božja dobrota je uviek pripravna, duša njegova je dovoljno pripravna poniznošću i on će stalno doći do milosti. Milost će se kao bujica vode nuždno izliti u dolinu njegove poniznosti.

ČISTOĆA

UZVIŠENOST ČISTOĆE

Da naše jedinstvo s Bogom bude što tjesnije, koristno je, da mu se privežemo zavjetom djevičanstva, koji se sastoji u tome, da se svojevoljno, iz ljubavi Božje, odrečemo tjelesnih naslada, koje bismo mogli imati u stanju dozvoljenoga braka. Djevičanstvo nije naređeno niti je absolutno potrebno za spasenje. »A za djevice nemam zapoviedi Gospodnje« kaže sv. Pavao, »nego dajem savjet« (I Kor. 7, 25). Ali je veoma koristno za lakše postignuće kršćanskog savršenstva. Stoga nas je i božanski Spasitelj pozvao da svojevoljno prigrlimo djevičanstvo: »Ima ih, koji se odriču ženidbe poradi kraljevstva nebeskoga. Tko može shvatiti, neka shvati« (Mat. 19, 12).

Da je djevičanstvo uzvišeno sredstvo našeg sjedinjenja s Bogom, vidi se ponajprije po tome, što nas ono lišava vremenitih obiteljskih briga, koje nadasve zaokupe čovjeka ne dozvoljavajući mu, da misli na Boga. »A ko je neoženjen, brine se za Gospodnje, kako će ugoditi Gospodinu. A koji je oženjen, brine se za svjetovno, kako će ugoditi ženi, pa je razdieljen« (I Kor. 33—34).

Međutim, ovdje se ne radi samo o slobodi od zemaljskih briga, koju nam donosi djevičanstvo, nego je govor o slobodi duha, koju nam donosi posvemašnje odricanje tjelesnih užitaka. Poznata je stvar, da su putene naslade veoma impulsivne, pa mogu podpuno zarobiti ljudski duh. Već je filozof Aristotel upozoravao, kako u ovim stvarima strasti mogu zavladati čovjekom, da svu njegovu pažnju skrenu na tjelesno, pa se on ne može baviti Božjim istinama. (Etika knj. III). Prevelika privezanost tjelesnim užitcima odstranjuje duh od težnje prema Bogu.

Naprotiv, djevičanstvo nas najtjesnije sjedinjuje s Bogom. Kao što je čovjek najmanje čovjek, kad se podaje izživljavanju putenih strasti, tako je najviše duh kad ih se odriče i podaje višem intelektualnom životu. Kazano je, da se u čovjeku kriju dvie sile: živinska i božanska. Kad jedna prevladava, jenjava druga. Kad čovjek muževno suzbije bujicu živinskih strasti,

njegova se energija odrazuje u čisto duhovnom te u tielu postaje gotovo čisti duh.

Podpuno odricanje tjelesnih naslada daje mogućnosti našem duhu da razvije svoje duhovne energije do najvišeg stupnja. Ona podaje čovjeku čisto duhovno obilježje. Takav čovjek je u pravom smislu rieči duhovan, jer se snaga njegova duha očituje u svim njegovim radnjama. Zato s pravom čiste duše uspoređujemo s anđelima, koji ne poznaju ništa puteno i nečisto. Kao bistro oko bezazlenog djeteta, kojemu je sve čisto, tako srdce djevičanskog čovjeka ne poznaje nikakve nečistoće niti nesređene strasti.

Mogli bismo kazati, da su oni još uzvišeniji od anđela. Jer, dok anđeli po svojoj prirodi imadu dar čistoće, nama je suđeno, da je stečemo velikim trudom i naporom. Zato je čistoća kod nas mnogo zaslužnija i donekle Bogu draža.

Ono što je udivljenja dostojno u našoj čistoći jest pobjeda duha, koji se po njoj očituje. Pobjeda nad svim valovima uzbuđenih strasti, koje poput okrutnih nemani redovito navaljuju na čistoću našega duha. Koliko napora treba, koliko opreza, koliko borbe, da ne izgubimo ovaj uzvišeni biser u krhkim posudama putene naše naravi!

Ali to znači da djevičanstvo dotjera do vrška najuzvišenije sposobnosti ljudske. U takvom biću osobnost je najviše razvijena; njegove duhovne sile su najaktivnije; a sloboda najveća. Pogotovu se sloboda očituje na čistom čovjeku. Dakako prava, istinski shvaćena sloboda duha, koja dominira nad strastima, gospodar je samoga sebe. Sloboda je svojstvo duha, kao što je robovanje svojstvo tvari i osjetnosti. Strastven biti znači izgubiti slobodu, a biti rob najnižih poriva. Takav čovjek nije nikada gospodar u svojoj kući. Strast je pobjedničko živinsko biće, koje, kad zaokupi čovjeka, sputava ga u svoje mreže i ne daje mu slobodno disati. Djevičanska duša, naprotiv, lišena je svih tih spona, slobodna od svih nižih poriva. Ona se kreće slobodno u carstvu čistih duhova.

Čiste djevičanske duše žive višim anđeoskim životom. Lišene svakog zemaljskog tereta a slobodne od svake tjelesnosti, one poput čistih duhova žive u višim sferama duha. Njihove misli, njihovi osjećaji su čisto nebeski, njihovo zanimanje, njihove želje nisu zemaljske nego nebeske, u jednu rieč, sadržaj njihova života nije od ove zemlje, nego od neba.

Njihov život je tiesno ujedinjen sa životom Kristovim. One su u mislima kao i u osjećajima slične nada sve nevinom Janjetu. Zato ga one sliede i prate na svakom koraku. »I vidio sam, i gle, Janje je stajalo na gori Sionskoj i s njime sto četrdeset i četiri tisuće, koji su imali ime njegovo i ime Otca njegova napisano na svojim čelima. I čuo sam glas s neba kao šum mnogih voda i kao glas silnoga groma, i glas, koji sam čuo, kao glas svirača, koji sviraju na citarama svojim. I pjevali su novu pjesmu pred priestoljem i pred četiri životinje i pred starješinama. I nitko nije mogao da nauči pjesme, osim onih sto četrdeset i četiri tisuće, koji su odkupljeni sa zemlje. Ovo su, koji se ne okaljaše sa ženama, jer su djevice. Ovi prate Janje, kudgod ono pođe. Ovi su odkupljeni od ljudi kao prvenci Bogu i Janjetu. I u njihovim ustima ne nađe se laž, bez mane su« (Otkr. 14, 1—5).

Tkogod je osjećao jaču potrebu, da iz bliza sliedi Krista i tiesnije se sjedini s Bogom, kako to biva kod redovnika, prigrlio je ovo stanje djevičanstva. Intimno sjedinjenje s čistim Bogom, kao i neprestano razmatranje Božjih stvari i intenzivna težnja prema savršenstvu traži slobodu duha od svih tjelesnih spona, kojima je vezan život putenih naslada.

Zavjet djevičanstva tako je nešto Božje da nije bio poznat pravednicima Staroga Zavjeta, jer još nije bila došla punina milosti koja je došla na dan dolazka Duha Svetoga. Kolikogod su starozavjetni pravednici bili Bogu ugodni i dragi, pa kolikogod je njihov život bio pred Bogom dragocjen i uzvišen, ipak se mora priznati, da nisu imali toliko milosti, da bi došli do ovakvog shvaćanja čistog jedinstva s Bogom. Prvoj je bl. Djevici Mariji, Majci Božjoj, Bog dao ovako uzvišeno shvaćanje i milost, da ga može ostvariti. Tako je ona prva započela divnu četu čistih djevica, koje će poput nevinih anđela, sliediti Janje kuda god ono pošlo (Otkr. 14, 4). Djevičanstvo je nešto tako uzvišeno, toliko daleko od ljudskog shvaćanja, tako strano čovjeku, koji samo prirodno sudi, da je trebala punina milosti Majke Božje za njegovo najidealnije ostvarenje u čovječanstvu. I svi sljedbenici prečiste Djevice i Majke mogu biti ponosni nad obiljem milosti Božje, koja im je udieljena za očuvanje ovoga zavjeta. Predvođeni ovom uzvišenom Majkom, koja je bila spremna žrtvovati i božansko materinstvo za ljiljan čistoće, oni oduševljeno prihvaćaju križ odricanja i samozataje, potreban za očuvanje ovoga zavjeta. Postojani, čisti poput sunca, stupaju k izvoru i uzroku čistoće i svetosti.

Djevičanstvo je dar čistoga Boga Otca, koji u nesebičnoj čistoj ljubavi rađa čistog Sina, taj uzvišeni »cviet polja i ljiljan brežuljaka«. Ono je dar Boga Sina, koji se je htio poroditi od djevice; koji je za poočima izabrao djevičanskog muža; koji je djevičanskog Ivana najviše ljubio. Ona je konačno, dar Duha Svetoga, koji se poslužio čistom zaručnicom Marijom, da iz njezine prečiste krvi sazda tielo drugoj božanskoj Osobi.

DJEVIČANSTVO NAS SPAJA S KRISTOM

Kao naročiti dar Božji djevičanstvo nas čini nada sve sličnim Bogu. Odstranivši iz našega srdca sve zemaljsko, djevičanstvo nas približuje Bogu. Ta je sličnost naših duša s Bogom tako velika, da Krist naše duše uzimlje za svoje zaručnice. Time hoće posvjedočiti, da hoće s nama sklopiti savez najintimnije ljubavi. Jer kao što nema intimnije veze do one između zaručnika i zaručnice, tako nema tjesnijeg prijateljstva do onoga što postoji između Krista i djevičanskih duša.

Tu intimnu vezu djevičanskih duša s Kristom ovako je opisala sv. Janja: »Ljubim Krista i bit ću njegova zaručnica. Njegova me ljubav čini čistom. Kušala sam med i mlieko s njegovih usana, te se po ovoj nebeskoj hrani njegovo tielo združilo s mojim i njegova krv daje boju mojemu licu. Pripadam onome, čija je mati djevica, a koga je Otac duhovno porodio. Da, ja sam zaručnica onoga, kojemu služe anđeli, a čijoj se ljepoti dive Sunce i Mjesec« (Lit. na blagdan sv. Janje).

Sam božanski Spasitelj nam je u divnoj priči o svadbenoj gostbi dao razumjeti koliko ljubi djevičanstvo. To su osobe, kojima on daje pravo da ga smatraju svojim zaručnikom i koje ga uviek sliede kamogod pođe. Na toj gostbi ljubavi, koju priređuje nebeski Zaručnik, opažamo mnogo različnih uzvanika.

Svima božanski Zaručnik dieli obilje svojih darova, ali svima ne izkazuje jednaku svoju naklonost. Tu opažamo ponajprije sluge, koje služe za mističkim stolom, a nije im dozvoljeno da sjednu uz Zaručnika i s njime se intimno razgovaraju. Ovi označuju kršćane, koji samo iz straha služe Gospodinu, bojeći se njegovih kazna. Vidimo zatim prijatelje, s kojima dieli hranu i piće, ali i oni stoje podaleko od Zaručnika. Ovi označuju kršćane koji, doduše, ljube Gospodina, ali čim osjete trnovitu stazu njegova poziva, ostavljaju ga i udaljuju se lako od njega; primaju mnogo, ali nisu kadri da mnogo dadu. Konačno, opažamo tiesnu rodbinu Zaručnika, njegove roditelje, braću i sestre. Ovi su okupljeni oko njega, žive zajedno s njime, ali će doći čas, kad će ga i oni ostaviti: »Zato će čovjek ostaviti i otca i mater i prionut će za ženu svoju« (Mat. 19, 5). Ali neposredno uz Zaručnika vidimo njegovu zaručnicu, koja je podpuno osvojila njegovo srdce. Za nju više ne postoje nikakove tajne. Ona mu je nerazdruživa. Svi će ga ostaviti, svi će se konačno razbjeći, ali njegova zaručnica ostaje uviek uza nj. Veza, koja ih spaja, je vječna. On će je uvesti u svoje odaje, da zauviek jedno budu. »Introduxit me rex in cellaria sua« (Pj. nad Pj. 1, 3).

Već u samom krštenju Gospodin nas je digao na dostojanstvo svoje zaručnice, prema riečima sv. Pavla: »Svaku vašu dušu ujedinio sam kao čistu zaručnicu Kristu, zaručniku vašemu« (II Kor. 11, 2). Ali tek u času, kad se po sv. zavjetima Bogu

podpuno posvetimo i ostavimo sve, što smo imali te se odreknemo svoje volje, a naročito kad prezremo svaku ljubav iz ljubavi prema Kristu, tada naša duša postaje vjerna zaručnica Kristova. Tada po zavjetima naša veza s Kristom postaje vječna i nerazdruživa.

Previše je uzvišena ljepota nebeskog Zaručnika nad siromaštvom naših duša, da bismo mogli sa svoje strane tražiti takvu intimnost s Bogom. Ali s druge strane znamo, da je njegovo veselje biti sa sinovima ljudskim (Prov. 8, 31), pa on čezne za našim dušama, u času kad mu se mi u čistoći srdca podpuno predamo. Zavjetujući mu svoju ljubav u djevičanstvu čistoće, mi mu izjavljujemo, da ne ćemo više znati ni za koga drugoga nego za njega, da svoje srdce samo njemu predajemo i da se njegovu srdcu podpuno poklanjamo. Mi mu se tako podpuno žrtvujemo poklanjajući mu svega sebe. Može li se zamisliti da bi Kristova ljubav ostala hladna prema toj našoj spremnosti? Možemo li zamisliti, da ta goruća ljubav božanskog Srdca ne bi odgovorila istom ljubavi i podpuno nam se predala? Zavjet čistoće, savjestno vršen, dovoljno je jamstvo, da ćemo ući u intimnost Kristovu, tiesno zaći u njegovo biće i doći do njegovih božanskih tajna. Čistim dušama Krist ništa ne skriva: On im se podpuno očituje i podpuno predaje. »Krist je ljubio Crkvu i sebe samoga predao za nju, da je posveti, očistivši je kupelju vodenom u rieči, da on prikaže sebi slavnu Crkvu, koja nema ljage ni nabora, ili što slično, da bude sveta i neokaljana« (Ef. 5, 25—27).

Zato čiste duše osjećaju neopisivu slast u svojim intimnim odnosima s Kristom.

Djevičanstvo lišava, doduše, čovjeka naslada, koje bi mogao imati u svietu. Ali te naslade nisu niti sjena upoređene s neopisivim nasladama, koje osjete duše Kristu zaručene. Tko je jedanput osjetio veselje čistoće, nesamo da se ne će nikada više vraćati na izprazni tjelesni užitak, nego će mu on postati i oduran. Krist svojim zaručnicama pribavlja veselje dostojno njega.

»Kad sam jedanput osjetio ljepotu Krista, bila mi je ružna svaka ljepota ovoga svieta«, kazao je o sebi Lacordaire. Ova neizreciva ljubav Krista prema čistim osobama može se samo osjetiti, a nikako opisati. To je veselje sinova Božjih, koji osjećaju da pripadaju velikoj zajednici čistog presv. Trojstva.

Priča se o sv. Bernardu, da bi često pozivao svoju braću u tišinu samostanske povučenosti i oduševljeno im govorio o ljepotama, koje osjećaju duše Bogu posvećene i Kristu zaručene. Tu u samostanskoj povučenosti »in penetralibus regis . . ,« odkrivao je ovaj slavulj Božje ljubavi uzvišeno dostojanstvo čistih duša. On je naročito svakoga redovnika uvjeravao, kako je veselje Kristu, što nas može svih pozvati na intimnu svadbenu

gostbu svoje ljubavi. Dovoljno je, da mi to želimo, da se pokažemo vjernima u svim malenim stvarima, da budemo dosljedni velikom obećanju, Bogu položenom u sv. zavjetima, da nas Gospodin privine k sebi.

»Osculetur me osculo oris sui...« Na taj mistički cjelov Krist zove sve čiste redovničke osobe. On ga ne uzkraćuje nikome od onih, koji mu se zavjetom anđeoske kreposti podpuno posvete. On sklapa s njima vječni savez, pridiže ih u tiesno vječno jedinstvo koje se nikada ne će razpasti. To je jedinstvo dvaju zaručnika izpunjeno zajedničkom ljubavi, zajedničkim osjećajima i zajedničkim čuvstvima. Duša imade samo jednu volju, a to je volja njezina zaručnika. Ona imade samo jednu misao, a to je misao na Boga.

Tko je ušao u taj »raj nutarnje razkoši« kojega je »ljepota sva nutarnja«, ne može više da se odciepi od njega. Već na ulazku u taj perivoj divnih ljepota, čujemo kao izdaleka neki šapat nebeskog glasa, koji nas vuče k sebi. A kad smo već jednom ušli unutra pa okusili tajni užitak sakriven ljudima ovoga svieta, naša duša mu prione takvom ljubavlju, da se više nikada ne može od njega odciepiti. Mi osjećamo potrebu, da se s Kristom vječno zaručimo.

Zato je zavjet našeg djevičanstva vječan. Mi se vječno združujemo s božanskom Rieči i obećajemo joj vječnu vjernost. Mi joj se u vječnim zavjetima vječno predajemo. Zato i sa svoje strane nebeski Zaručnik shvaća našu ljubav i vječno nam se daje. On nam zato već sada daje naslutiti veselje vječnog života u nebu. Samo čiste duše mogu osjetiti, kako je sladak i ugodan Gospodin. Samo one mogu osjetiti, kako je ugodno njemu služiti.

»Dopasti se Gospodinu i brinuti se za njegovu stvar«, to je cilj djevičanskih duša (I Kor. 7, 32). One se nesamo dopadaju Kristu, nego i uspješno rade za njegovu stvar. One s velikim uspjehom rade na proširenju kraljevstva Božjega. Djevičanske duše podpuno slične Kristu jesu najbolji Kristovi apostoli.

Kad je sv. Dominik ostavljao svoju braću, tada im je kazao, da će se na divan način proširiti u svietu ako budu čuvali ljiljan čistoće, kako je to on sačuvao. Ne treba mnogo naglašavati kako je miris čistoće upadljiv i sugestivan. Kršćanske duše instinktivno osjećaju čiste apostole. To se ne dade opisati, ne dade se niti izkazati, ali se nekako tajanstveno osjeća, kako čista duša privlači i uspieva.

A kako bismo mogli misliti, da ova intimna veza duše s Kristom ostane neplodna? Potrebno je stoga govoriti o nadasve velikoj duhovnoj plodnosti čistih duša. Sv. Pavao je pisao Korinćanima da ih je »rodio u Isusu Kristu po evanđelju« (I Kor. 4, 15). Kršćanska tradicija je svećenike uviek nazivala otcima. To je duhovno otčinstvo, koje rađa Kristovu djecu.

Svećenici se odriču tjelesne plodnosti, koja je dakako blagoslovljena od Boga, ali zato, da u duhovnom pogledu budu plodniji. Oni ne rađaju tjelesnu djecu, ali rađaju duhovnu djecu, u kojoj se sve više oblikuje Krist »do pune muževnosti, do podpune zrelosti u Kristu« (Ef. 4, 13). Lišeni svih krvnih veza i obveza, njihovo srdce nije privezano uz neko zemaljsko biće, već se izdiže do svete obćenitosti i obuhvaća svu Božju djecu. Slobodni od svih obiteljskih veza, dobivaju veliku obitelj Kristovu, koja imade svoje središte u srdcu presv. Trojstva. Čisti poput čistog Otca, baštine od njegove svete plodnosti, kao što i od njegove čistoće. Jer kao što Otac rađa Sina, tako i svećenici rađaju Krista u kršćanskim dušama.

Čiste duše, slične čistom Bogu, mogu najbolje obavljati apostolat njegova Sina, prečistog Krista. »Tko da nježnije od djevice nahrani gladna, napoji žedna? Tko će im bolje služiti od djevičanskih duša? Zar u bolnicama, ludnicama, kaznionicama, nahodištima, ubožnicama i drugim sličnim zavodima vrše samaritansku službu oženjeni i udate? Nipošto, nego djevice... Čista ljubav djevičanskih srdaca obuhvata cieli sviet, jer se napaja na vrelu djevičanske ljubavi Kristove; a čiste djevičanske ruke grle cieli sviet čistim zagrljajem, naročito biedne, bolestne, nakazne, jer su djevičanske ruke probodene ljubavlju Kristovom na križu« (B. Strižić, Čist naraštaj, Zagreb 1919., str. 20).

O, kako je liep čist naraštaj sa sjajnošću! Jer je bezsmrtan spomen njegov i u Bogu i u ljudima priznat« (Knj. mudr. 4, 1). To je najdragocjeniji dragulj, koji malo tko nalazi (Sv. Atanazije). Ali tko ga je jedanput našao, taj će sve za nj dati.

PETI DAN

TEŽNJA ZA SJEDINJENJEM S BOGOM

TEŽNJA PREMA SAVRŠENSTVU

»VEZA SAVRŠENSTVA«

BRATSKA LJUBAV

TEŽNJA PREMA SAVRŠENSTVU

ŽAKON NAŠEG PRIRODNOG ŽIVOTA

Podpuno jedinstvo s Bogom, na kojem radimo u ovim duhovnim vježbama, možemo dosegnuti samo u nebu. Ovdje na zemlji možemo težiti samo prema tom uzvišenom idealu. Ne samo to, nego nam je svima sveta dužnost, da svakim danom idemo dalje i sve to više težimo kršćanskom savršenstvu.

Potrebu težnje prema savršenstvu izvodimo ponajprije iz svojstva prirodnog razvitka čovjeka. Kad pogledamo prirodu, vidimo, da se sve razvija i neprestano raste. Ništa nije nastalo savršeno, nego tek teži prema savršenstvu. Tako je i čovjeku dosuđeno da teži prema svojem savršenstvu.

Sam Bog je u sebi od vieka savršen, jer samome njemu ništa ne manjka. On, koji posjeduje sve, ne treba da teži prema nečemu, što bi bilo izvan njega. Ali svima nama nije dano, da tako lako budemo savršeni. Mi moramo neprestano nastojati i neprestano rasti, ako hoćemo da ostvarimo svoj konačni cilj, koji je u jedinstvu s Bogom.

Kad promatramo sjetilni život čovjeka, tada se divimo, kako od tako slabašna djeteta postane malo pomalo jaki muž. Taj se zakon razvitka ostvaruje u svim njegovim učincima. Nesamo tjelesno nego i duševno se čovjek postepeno razvija. Dok u početku nema nikakve spoznaje, postizava je uz veliki napor i u prilično velikom vremenskom razmaku. To isto biva i u njegovom duhovnom razvoju. Nitko se nije rodio savršeno ponizan i savršeno dobar. Svi smo naprotiv uvjereni, da ćemo postati dobri istom, ako budemo nastojali i silu činili samima sebi.

Neprirodno bi bilo, kad bi čovjek u fizičkom razvitku najednom zastao u svojoj snazi, te više niti napredovao niti nazadovao. To bi još čudnije izgledalo, kad bi taj zastoj nastao u njegovom intelektualnom životu. Ali bi najmanje prirodno bilo, kad bi se to dogodilo u duhovnom razvitku, pa čovjek ne bi niti nazadovao niti napredovao.

Žato je ciela kršćanska tradicija naglašavala potrebu neprestanog razvitka u duhovnom životu. Upravo nije moguće, da ostanemo na istom mjestu. Ili idemo napried ili natrag.

Liepo o tome kaže sv. Bernard: »Ne ćeš napredovati? — Ne. — Onda ćeš nazadovati. — Ni to ne. — Dakle, što hoćeš? — Hoću da živim tako, kako bih ostao na istome mjestu do kojeg sam do sada došao. — To nećeš, jer to nije moguće. Ništa na tom svietu ne ostaje na istome mjestu...« (Pismo 254, Ad abbatem Suarinum, n. 4).

Ne može ostati na istome mjestu, jer se nalazi u neprestanoj borbi. Kad se sjetimo, da je čovjek okružen odasvud neprestanim pogiblima, tako da upravo pliva u opasnostima, onda ne možemo shvatiti kako bi bez neprestanog napredovanja mogao ostati na istome mjestu.

Ako naš život uzporedimo lađici na otvorenom uzburkanom moru, onda je nemoguće shvatiti, kako bismo mogli mirno spavati. To je moguće doduše sve, dok se divlje more ne uznemiri i nasrtaj valova ne uzkoleba krhkom lađicom. Ali što će biti s čovjekom, u kojemu se razbuktaju divlje strasti i provale na površinu njegova života, ako bude u takvim časovima spavao?

Doklegod živimo u ovome tielu, ne možemo kazati, da smo sigurni. Ako naš neprijatelj kojiput i spava, te se osjeća, da je zavladala tišina, to je samo mir pred olujom. U času, kad smo se najmanje nadali, probudit će se naše strasti, provaliti van i staviti nas u nepriliku. Ako se budemo borili, bit ćemo spašeni. Ako popustimo, propast ćemo.

Mi, koji neprestano u svome tielu nosimo svoga neprijatelja, moramo neprestano biti budni, neprestano paziti na svoje osjećaje i strasti. Tu nije mjesta mirovanju. Treba neprestano ići dalje, neprestano se boriti.

To je potrebno i stoga, što smo mi po naravi putnici, kojima nije počivati niti odmarati se. Doklegod smo u tielu i daleko od domovine, moramo težiti prema njoj i neprestano putovati prema konačnome cilju. Čudno bi zaista bilo mišljenje putnika, koji bi se na putu prema domovini neprestano odmarao i samo počivao, pa to smatrao svojim konačnim ciljem. Taj neće nikada doći do svoje domovine. Onaj čas, kad pomisli, da ne treba ići dalje, on je osuđen na propast. Vjernik, koji ozbiljno promisli, da mu ne treba ići dalje i neprestano se boriti, on je već time sam sebe osudio. On ne će nikada doći k cilju.

Upravo ova slika putovanja nam pokazuje, kako je neobhodno potrebno za nas, da neprestano idemo dalje i napredujemo u duhovnom životu. Ako smo putnici, onda neprestano nešto ostavljamo, a nečemu se približavamo. Ostavljamo grieh, a približavamo se Bogu. Toliko ostavljamo grieh, koliko se pri-

bližavamo Bogu. Toliko smo daleko od pogibli grieha, koliko smo bliže savršenstvu. A tko može kazati, da za njega nije važno osigurati svoje duševno stanje i osloboditi se grieha?

Što bismo kazali o čovjeku, koji bi se nerazborito igrao nad ponorom, živeći vječno u pogibli, da ne propadne? Mlohavo živjeti, a ne nastojati da se udaljimo od grieha i Bogu približimo, znači vječno se igrati s vatrom. Tko vidi pogibelj, taj bježi od nje. Tko je upoznao, da mu na nekom mjestu pripravljaju zamku, taj se tamo nikada ne vraća. Vjernik, koji je shvatio pogibelj grieha, neprestano bježi od njega.

Za mnoge svetce znamo, da su bili tako utvrđeni u dobru, te je više bilo skoro nemoguće da bi se udaljili od njega. Do takve stalnosti možda ćemo mi težko doći. Ali u svakom slučaju moramo doći do neke moralne sigurnosti za našu uztrajnost, a tu ćemo postići jedino tako, ako se budemo bliže primakli Bogu i sve više od grieha udaljili.

Često naiđemo na duše, koje se neprestano boje za svoje vječno spasenje. Promatrajući svoju budućnost, koja je puna neizvjesnosti, a računajući na slabost, koja je opet izložena neprestanim pogiblima, ove duše s velikim strahom gledaju na svoje vječno spasenje. Međutim imade jedan jedini način, kako da se izbavimo od ovoga straha, a taj je, da se udaljimo od grieha i Bogu približimo. Tko je otvrdnuo u dobru i obračunao sa svojim strastima, taj može moralno biti siguran za svoje vječno spasenje.

Taj će također naći neki sveti mir, koji mogu imati samo duše podpuno Bogu predane. Sviestne, da su se podpuno Bogu predale, one osjećaju, da pripadaju samo njemu, pa da samo njemu moraju služiti. Odciepivši se od stvorenja, one više nemaju ništa što bi ih vuklo za svietom. One su našle svoj pokoj, i ništa drugo ne očekuju.

Koji je razlog, da neke duše ne mogu naći sreće, koju bi morale imati u Božjoj službi? To može biti samo stoga, što se još nisu Bogu podpuno predale. One žive i Bogu i svietu, a ni u svietu ni u Bogu ne mogu naći zadovoljstva. U svietu ne, jer su često osjetili propadljivost njegove sreće, a u Bogu također ne, jer mu se nisu podpuno predale.

Kolikogod se više odciepimo od grieha i udaljimo od duha ovoga svieta, a Bogu priključimo, to veću radost osjećamo u Božjoj službi. Razlog, zašto naše srdce ne može mirovati i odpočinuti u Gospodinu i naći sreću u njemu jest taj, što smo svoje srdce predali svietu, a ne Bogu. A tko se je podpuno Bogu predao, taj će osjetiti radost u službi Božjoj.

Ne samo radost, nego i poticaj za napredovanje. Mnoge duše sporo teže prema savršenstvu zato što su privezane uz sviet. Donekle okovane uz naslade svieta ne mogu se predati

Bogu. Kad bi im uspjelo razkidati veze, kojima je njihova duša vezana uz zemlju, više ne bi bilo zapreke na putu savršenstva.

Ne može se dovoljno izkazati, koliko je važno za početnike, da odmah pokažu dobru i odriješitu volju i obračunaju sa svojim strastima. Tom odvažnošću će odbaciti od sebe upravo ono, što ih smeta na uzponu k Bogu, riešit će se svega, što ih privezuje uz zemlju i ne dozvoljava im, da se dovine do ljubavi Božje. Ali kad to bude gotovo, pa duša ostane čista od svake grješne sklonosti, onda će moći da polete Gospodinu.

Naše strasti nas neprestano vuku k zemlji. Dok bi duh htio, da se predade Bogu, tielo zadojeno strastima to ne dozvoljava. Jedini način, da se dobije sloboda duha, koji bi težio k Bogu jest u tome, da se odvažno lišimo svega što nas sputava na tom putu.

Onda će naša duša biti sve jača. Štogod više napredujemo, to se Bogu više približujemo dobivajući od njegovog svetog Duha. No upravo taj duh daje jakost i snagu našem naporu. Pa ako smo podpuno zadojeni tim duhom, onda možemo misliti s kakvim ćemo oduševljenjem osjećati samo za ono što je Božje.

Težiti prema savršenstvu u stvari znači težiti prema Bogu. Približiti se Bogu, znači njemu postati sličan. No tko je Bogu sličan, taj osjeća za ono, što je Božje. Taj se više ne može razstaviti od njega. U jednu riеč, taj isto misli što Bog. Taj će upravo Božjom snagom težiti prema savršenstvu.

Teolozi uče, da možemo u jednom intenzivnom činu ljubavi više napredovati nego u jednu godinu dana mlakog života. To se tumači time, što intenzivni čin ljubavi pun je Duha Svetoga, u kreposti kojega možemo čudesa praviti na putu našega usavršavanja.

»Motus in fine velocior«, kaže latinska poslovica. »Gibanje je pri kraju sve brže«. Kad bacimo kamen iz neke visine, on sve brže pada, što se više približava zemlji. Veća prisutnost sile teže jače djeluje na njega i više ga privlači. A sila teže naše ljubavi je Bog. Štogod se njemu više približimo, to je težina grieha sve manja, a milina Božje dobrote sve privlačivija. Zato duša, koja odriješito radi na svom usavršavanju, uživa dvije prednosti. S jedne strane težina grieha ne drži je prikovanu uz zemlju, a s druge strane blizina Božja je vuče i privlači k sebi. Naročito povoljno djeluje na nju ova blizina Božja i privlači je.

Ovu čarobnu privlačivost Božje dobrote mogu osjetiti samo duše Bogu podpuno predane. Samo one znadu, kako neodoljivom silom, kojoj se nikako ne možemo oprieti, djeluje milina Boga na nas. Ona nas tako zaokupi, da mu se mi podpuno predamo. Takve duše samo o Bogu misle, samo o njemu govore, i dosljedno samo njega ljube.

Uostalom što se više Bogu približimo, to ga bolje, življe upoznamo, a što ga bolje upoznamo, to ga bolje ljubimo. Kao što redovito ne možemo ljubiti stvari, koje ne poznajemo, tako ni Boga, ako nismo upoznali njegove dobrote. A doklegod stoji čovjek daleko od Boga, dotle se ne može uživjeti u njegovu dobrotu. Treba se dakle približiti Bogu, treba blizu k njemu pristupiti, treba napredovati u savršenstvu ako hoćemo Boga upoznati i u njega se zaljubiti.

Ali ako nas ovi razlozi nisu zagrijali za neprestanu težnju k savršenstvu, sigurno ćemo se za nju oduševiti, kad budemo upoznali ljepotu i uzvišenost savršenih duša.

VOLJA BOŽJA JE DA TEŽIMO SAVRŠENSTVU

Nema ništa ljepšega na svietu od savršenih duša. Bog se ničemu toliko ne veseli, koliko duši koja je uspjela da se dovine do savršenstva, pa je tiesno s njim sjedinjena u velikoj ljubavi.

Teolozi uče, da takva duša daje veću slavu Bogu nego tusuću drugih običnih (Tanquerey, Précis de Théologie ascetique et mystique, str. 243). Treba naglasiti, da ovdje nije poredba između savršenih duša i grješnika, nego između savršenih i dobrih, ali običnih. Svaka duša u milosti posvetnoj je u velikoj cieni pred Bogom, pa možemo slobodno kazati, da je ona, uza svu svoju nesavršenost, ipak veselje cieloga neba. Ali, kad je govor o jakim, savršenim dušama, tada moramo kazati, da su one u naročitoj Božjoj ljubavi. Rekao bi čovjek, da cielo nebo upire pogled na taj dragocjeni biser, koji se u očima Božjim izdiže iznad svih dragulja u kraljevstvu nebeskome. »Bog se u njoj naročito naslađuje; ona je sladka utjeha božanskom Srdcu Isusovu; ona pomaže Isusu na spasavanju i odkupljenju duša, pa je njegova pomoćnica za dobro Crkve« (Saudreau, L'idéal de l'âme fervente, Paris 1923., str. 40).

Uistinu, ništa toliko ne donosi dobra Crkvi i spasenju duša te širenju Božjega kraljevstva kao savršen, kriepostan život povučenih svetih duša. Mi mislimo, da s našim naporima vanjskoga apostolata polučujemo uspjehe, kojima nas Bog nagrađuje. A zaboravljamo, da smo u tom poslu samo nepotrebno oruđe u rukama Božjim, a zasluga ide onim tihim povučenim dušama, koje svojim žrtvama i molitvama prose obilje Božjeg milosrđa na nas.

Uspjeh kraljevstva Božjega ovisi o Bogu i o nikome drugome. Doduše, zavisi i o drugome, ali samo u toj mjeri, u kojoj mu to Bog dozvoli. A Bog će radije i prije uslišati one svoje tiesne prijatelje, koje nadasve ljubi i prema kojima, radi njihove dobrote, osjeća naročitu sklonost, nego one, koji su mlaki i nesavršeni. Koliko se puta dogodi, da mi svojim užurbanim i

nemirnim natezanjem samo spriečavamo razvoj Božje stvari. U tom pogledu nam se dobre duše pokazuju u svoj svojoj važnosti i značenju. One su pomiriteljice između Boga i grješnika; one su zalog Božjeg blagoslova i sreće. To je Bog među ljudima.

Kad me bilo koji čovjek zamoli za koju uslugu, ja mu rado pomognem, ako mogu. Ali, ako me za tu uslugu zamoli onaj, koji mi je tako srdcu prirastao, da ga smatram dielom svoje ljubavi, tada sam spreman sve učiniti kako bih ga zadovoljio i utješio. Zato možemo kazati, da su jake duše, te vjerne zaručnice Kristove, najveća blagodat za zajednicu, narod i Crkvu. To je najveći blagoslov Božji na zemlji.

Težko ćemo na zemlji shvatiti veličinu i uzvišenost samo jednog čina intenzivne ljubavi. Svaki čin ljubavi slavi Boga na neobično velik način i više mu pronosi ime nego sva ljepota Božja u prirodi. Ali čast, koju daje Bogu čin intenzivne ljubavi ne dade se izkazati.

S pravom psalmista veli, da je nebo prepuno veličanstva Božjeg, a da mu zemlja naviešta slavu. Ali sva ova slava nije ništa uzpoređena samo jednom činu malenog djela ljubavi. A što će tek onda biti djelo uzvišene intenzivne ljubavi savršene duše, koja je uspjela da se dovine do Boga i tiesno se s njim sjedini?

To znači, da se Bog naročito veseli našem savršenstvu. Ne možemo pojmiti, koliko veselja prinosi Bogu duša, koja iskreno Bogu kaže: hoću biti savršena. Kad kažemo da Bog drugo ne traži od duše, možemo misliti da ga duša ovom stvarnom odlukom najviše slavi i razveseljuje.

U tom pogledu je savršenstvo duša konačni cilj svih Božjih nastojanja. Bog je stvorio čovjeka, odkupio ga i udielio mu milost samo zato, da čovjek postane savršen. Ništa toliko Bogu nije odurno, koliko nesavršenost i polovičnost. Jer kao što svaki otac želi da njegovo diete bude podpuno njemu slično, tako i naš nebeski Otac želi, da budemo kao on, savršeni kao on.

Zato nam je i naredio božanski Spasitelj: »Budite dakle savršeni kao što je savršen Otac vaš nebeski« (Mt. 5, 48). Savršeni kao što je Bog savršen. Ne smeta, što je to savršenstvo Božje neizmjerno veliko pa nadilazi sve naše sile. Spasitelja to ništa ne smeta već nam čak naređuje neka sliedimo Boga u njegovu savršenstvu i budemo sveti kao što je on svet.

Da nam je Bog naredio slieditі savršenstvo bl. Djevice Marije, sv. Pavla, jednoga kerubina ili serafina, to bi bilo već nešto veliko. Ali sada nas poziva da postavimo svoj cilj ni u koga drugoga, nego u Boga i da sliedimo i ugledamo se u Boga.

Koliko svetog oduševljenja može da donese duši objava ove uzvišene volje Božje! Ona zna, da je Bog zove na veliko

dostojanstvo i imade s njom velike stvari. Znade i to, da je on velik i jak, dobar i milosrdan, pa može izpuniti svoju volju. Dovoljno je, da on kaže, i stvar je gotova. Pa, ako duša pristane, da se odazove tom uzvišenom pozivu i povjeri se tom njegovu vodstvu, stvar našega savršenstva je gotova činjenica.

Neka se neobično velika snaga krije u tom iskrenom odazivu duše, kojim hoće da bude savršena, te da izpuni žarku volju Božju, ako je samo ta njezina odluka iskrena i stvarna. Kad duša odluči, da se dovine savršenstva, pa uistinu nastoji da dođe do svetosti, onda je ne će više nitko zaustaviti na uzponu do gore Gospodnje.

Sv. Bernard veli: »Onaj, koji postojano nastoji da dođe do savršenstva, može se smatrati već savršenim« (Pismo 254). Takav čini sa svoje strane sve, što može, a Bog u ovako uzvišenom poslu ne može doći na manje. Duša u tom stanju podržaje u sebi sveto oduševljenje za boljim, pa je cieli njezin život izpunjen žarkim uzdasima prama Bogu, i ona je na putu sigurnog savršenstva.

Potrebno je zato podržavati ovu vatru svete želje. »Ukoliko će ta želja ljubavi rasti, utoliko će se i sama ljubav usavršavati. Tko vruće želi ljubiti, taj će s oduševljenjem ljubiti« (Sv. Franjo Saleški, Traktat o ljubavi 12, 2). Ni na koji drugi posao ne može se čovjek dati s takvim oduševljenjem i s tako sigurnom nadom kao na ovaj.

Duboki poznavalac duhovnoga života, kanonik Saudreau, pita, zašto mnoge duše, uza sve ozbiljno nastojanje, ipak ne uspievaju da dođu do savršenstva? One su, doduše, krieposne, izbjegavaju griehe, ali se o njima ne može kazati da su savršene. On odgovara, da je to zato, jer nisu sebi odredile i postavile kao cilj samo savršenstvo. Tražile su krepost, ali su se bojale savršenstva, smatrajući kao da ne bi bile tamo pozvane. Osjećale su neku čudnu bojazan prema svemu onome, što je savršeno, kao da to ne bi na njih spadalo. Nisu se usudile, da čitaju pobudne knjige sv. Terezije, sv. Ivana od Križa, jer da je to mistika, koja ne bi bila za njih. Zazirale su od svega onoga, što je uzvišeno. Čitale su samo one knjige, u kojima se razpravlja o početcima duhovnog života, a nikada nisu tražile pobude u knjigama, koje opisuju naše jedinstvo s Bogom. Nisu mislile dovoljno da žive od pouzdanja i od ljubavi. Previše su se zatvarale u same sebe i mislile više na sebe nego na Boga. Nisu shvaćale, kad dođe momenat, da se treba umiriti u Bogu i povjeriti se utjecaju Duha Svetoga, pa zato, da je potrebno u nekim časovima moderirati preveliku aktivnost svojih prirodnih sposobnosti, sustezati maštu i izbjegavati pretjeranost rezoniranja i razmatranja (L. c. str. 38, 9).

Treba stoga svima jasno i otvoreno kazati, da Bog velike stvari daje, tako uzvišene i krasne, kako je on sam u sebi uzvišen. Bog ništa ne taji, Bog nije škrt, pa nemojmo ni mi drugima tajiti ove divne ciljeve Božje Providnosti. Kažimo javno i otvoreno, učimo po ulicama i trgovima i odkrivajmo svim ljudima dobre volje uzvišene tajne Božjeg Srdca i recimo im, da ih sve, bez iznimke, Božja dobrota zove na najviše vrhunce. Ulijmo im svetu nadu, neograničeno pouzdanje u najbolji uspjeh. I sjetimo se, da nikada dovoljno ne ćemo iztaknuti koliko velike i uzvišene ciljeve imade Božja mudrost sa svojim sinovima nego tek kad ih potičemo na savršenstvo. Ne zaboravimo da ne ćemo bolje ugoditi božanskom Srdcu, nego ako nadahnjujemo dušama ovaj zanos i ovu svetu ambiciju prema najsavršenijoj ljubavi Boga. Zar on sam nije došao da baci vatru? Zar je on odredio granice toj vatri? Zar on sam nije htio, da ga bez kraja ljubimo?

Sv. Alfonzu je bilo objavljeno, kako se Bog veseli njegovu radu oko obraćenja grješnika, ali »naročito su Bogu ugodna nastojanja, koja poduzimlje da privede pravednike k savršenstvu božanske ljubavi. Bog je proslavljen najviše preko savršenih duša pa radi njih čak šalje na sviet izljeve velikoga svoga milosrđa« (Život od P. Berthe, knj. I. gl. IX).

Zato možemo biti svi osvjedočeni, da Bog imade velike ciljeve s nama, da nas kani dovesti do velike svetosti. Sa svoje strane on ne štedi svojih svetih milosti i nadahnuća, da nas dovede do vrhunca, koji nam je odredio. On uporno, s nekim naročitim veseljem i oduševljenjem vuče našu dušu k sebi i neprestano nas pozivlje da dođemo k njemu i da se s njime što tiesnije sjedinimo. Potrebno je samo, da mi iskreno i djelotvorno, oduševljeno i spremno odgovorimo pozivu Gospodnjem i da mu već danas kažemo: hoću biti savršen.

»VEZA SAVRŠENSTVA«

BITNOST OVE VEZE

Svaka stvar dosegne svoje savršenstvo, kada postigne cilj radi koje je učinjena. Tako je i čovjek savršen, kad dođe do cilja, radi kojega je stvoren. A jer je čovjek stvoren radi Boga, njegovo je savršenstvo u tome, da dosegne Boga.

Čim smo to kazali, odmah nam se čini nemogućim, da bi čovjek mogao doći do svoga savršenstva i podpuno ga ostvariti ovdje na zemlji. Jer tko će dosegnuti to neizmjerno savršenstvo pa postati sličan Bogu i misliti kao on, živjeti kao on, ljubiti kao on? U jednu rieč, tko može postići djelo sjedinjenja s Bogom?

Čovjek ne može, ali može Bog. Kad se mi nismo mogli dignuti do neba i sjediniti se s Bogom, Bog nam je dao neku tajanstvenu jakost, kojom se možemo dotaći Boga. To su bogoslovne kreposti, a nada sve ljubav, kojima dosižemo neposredno Boga i s njime se sjedinjujemo.

Svojstvo je bogoslovnih kreposti da po njima neposredno občimo s Bogom. One se zato i zovu bogoslovne, jer se bave Bogom. Dok se moralne kreposti tiču vremenitih stvari i uređuju naš život prema predmetima, bogoslovne uređuju naš odnos s Bogom. One nas stoga neposredno spajaju s Bogom.

To naročito vriedi za najveću bogoslovnu krepost, za ljubav. Već je u prirodnom redu razlika između spoznaje i ljubavi u tome, što spoznajom prihvaćamo i na intelektualni način asimiliramo predmet, a ljubavlju se mi sami prenosimo u ljubljeni predmet. Ljubav nas baca ljubljenom predmetu u naručaj. Tako i nadnaravnom ljubavlju neposredno dosižemo Boga i neposredno s njime občimo. Na neki način ljubav nas prenosi do srdca presvetog Trojstva i čini, da uviek zajedno budemo. »Tko ostaje u ljubavi, u Bogu ostaje, a Bog u njemu« (1 Iv. 4, 16).

»Ljubav dosiže Boga, jer nas sjedinjuje s Bogom«, kaže sv. Toma Akvinski (II. II. q. 23, a. 3). U ljubavi ostvarujemo težnje našega srdca, jer se ljubavlju izpunjaju naše želje. Ona

je zato, što nas povezuje s Bogom, predmetom našeg savršenstva, s pravom nazvana »vezom savršenstva« (Kol. 3, 14).

Ljubav je ujedinjujuća, pa nas tako i Božja ljubav spaja s Bogom te čini, da jedno osjećamo i jedno hoćemo. Ljubav čini, da dvie osobe budu međusobno jedno. Razlike, koje među osobama postoje, kao da ljubavlju nestaju, pa se tako dva srdca spajaju u istim čuvstvima i istim osjećajima. Među dvjema osobama, koje se ljube, vlada podpuni sklad i harmonija. One nesamo da se međusobno razumiju, one se vole i međusobno upodpunjuju. One su jednih misli i jednih želja.

Ako se tko pita, na koji način može čovjek isto misliti i isto osjećati što Bog osjeća, tada treba odgovoriti, da on to po svojim silama ne može nikako postići. Ali što ne može svojom silom, može Božjom. A upravo ljubav je sila Božja; zovemo je redovito krepošću, jer nam daje neku snagu i neku krepost. Pa jer je ta snaga B o ž j a snaga, jer je to b o g o s l o v s k a krepost, sliedi, da možemo s njom ono što Bog može. Možemo ljubiti, kako Bog ljubi, osjećati, kako Bog osjeća.

Ljubav je izmjena čuvstava dviju osoba, koje jedna drugoj dobro žele. Ono isto dobro što ta druga osoba sama sebi želi. Tako i ulivenom ljubavi želimo Bogu ono neizmjerno dobro, što on sebi želi, što on naime već posjeduje. A da Bog nas ljubi i da nam želi mnogo dobra, to je svakome očito. Tako isto i mi ljubimo njega i veselimo se njegovoj sreći i njegovu blaženstvu.

Ljubiti znači činiti dobro, i prava djelotvorna ljubav se očituje u djelima. Takva ljubav postoji između nas i Boga. Da Bog nama želi i čini dobro, vidimo na svakom koraku. Sve, što nas okružuje, djelo je njegove neizmjerne ljubavi prema nama.

Ali što mi Bogu dajemo i čime mu odvraćamo ljubav? Kad znamo, da Bogu ništa ne manjka, a mi da opet ništa nemamo, onda ne možemo zamisliti, što bismo mogli Bogu nadodati i čime bismo mu mogli odvratiti. Pogotovu, kad znamo, da smo od njega sve primili.

Sv. Toma odgovara na to ovako: »Mi ne možemo ništa Bogu dati, pa prema tome, tim se načinom ne može naša ljubav prema njemu pokazati. Ali mi se možemo radovati i veseliti onome dobru, što se u Bogu nalazi. I u tome se očituje naša ljubav« (II. II. q. 23, a. 6).

Na taj način se spajamo s Bogom u istim željama i istim čuvstvima. Jer znamo, da se Bog neizmjerno raduje u ljepoti svoje naravi, radujemo se i mi. Jer Bog neizmjerno uživa u svojoj dobroti i svome savršenstvu, radujemo se i uživamo i mi u njegovu savršenstvu.

Tako ostvarujemo želju Spasitelja, kojom nas je pozvao, da ostanemo u njegovoj ljubavi: manete in dilectione mea (Iv. 15, 9). Kao da hoće kazati: ljubite ono, što ja ljubim i radujte se onome, čemu se ja radujem.

Ljubav je stoga zajednica veselja i volje s Bogom. Veselimo se i radujemo onome, čemu se Bog veseli. Uživamo u onome, u čemu Bog uživa. Sreću nalazimo u onome, u čemu je Bog nalazi. A jer je Božja sreća u Bogu, zato je i naša sreća samo i izključivo u Bogu.

Ljubav čini, da ni za što drugo ne znamo, nego za Boga. Kao što Bog gleda samo na sebe, a u sebi vidi sve ostalo, tako i mi gledamo samo na Boga i u njemu nastojimo gledati i prosuđivati sve ostale stvari. Nesamo to, nego i ljubimo jedino ono, što Bog ljubi. Pa kao što Bog ljubi samoga sebe i u sebi ljubi sve ostalo, tako i mi ne ljubimo ništa drugo, nego Boga i u njemu sve ostalo.

Tako se ljubavlju oslobađamo svoga omeđenog vidokruga prosuđivanja stvari i izdižemo se do pogleda Božjega. Kao što Bog s visoka promatra stvari i sve to prosuđuje sa svog stanovišta, tako i mi sve prosuđujemo sa stanovišta Božjeg.

Tako nastaje između nas i Boga najintimnija zajednica. To je zajednica života, jer živimo istim životom. Zajednica želja, jer želimo jedno te isto. Zajednica pogleda, jer prosuđujemo sve stvari sa istog stanovišta. Zajednica veselja, jer se veselimo u istim stvarima. Konačno, zajednica sreće, jer nam je blaženstvo zajedničko.

Znamo, da Bog neizmjerno ljubi samoga sebe. Njegova ljubav se izlieva podpuno na sebe, a samo u sebi zahvaća sve ostalo. Takva je naša ljubav: mi ljubimo samo Boga, a u Bogu sve. Ako što drugo ljubimo, to ljubimo samo radi Boga. Žrtvujemo se radi Boga, veselimo se nečemu samo radi Boga. Tako nas naša ljubav čini sličnima Bogu.

Kad ta ljubav dođe do svoga vrhunca, kako je to bilo kod svetaca, tada nas Božja dobrota zna tako privlačiti i privući k sebi, da nam je sve ostalo odurno i nesnosljivo. Zemaljske naslade nam dosade, privlačivosti ovoga svieta su nam odurne, a naše srdce nalazi svoju sreću i svoje zadovoljstvo samo u Bogu. Ono osjeća, da je samo u Bogu konačna dobrota i da je samo on dostojan naše ljubavi.

Na taj način su svetci osjećali, kako ih može zadovoljiti samo dobrota Božja. Bili su sretni samo u onim časovima, kad su se podpuno predali Bogu, i kad nisu htjeli da znadu ni za što drugo, nego samo za Boga. »Mihi adhaerere Deo bonum est« (Ps. 72, 28); tada mi je dobro kad pristajem uz Boga. U tome je moje veselje, što se u Bogu veselim. U jednu rieč: naći sve u Bogu, znači ljubiti Boga.

Tko bi mogao izkazati uzvišenost Božjih želja i Božjeg veselja! To su želje tako čiste i svete, kao što je Bog čist i svet.

One su toliko uzvišene, kao što je Bog uzvišen, jer Bog ne želi drugo nego sebe i ne veseli se drugome nego sebi. A ipak ta želja i to veselje može biti naše. Ljubavlju mi se ujedinjujemo s Bogom u željama. Njegova želja postaje naša želja, njegova volja naša volja.

Pa stajalo nas to i težkih napora. Ako vidimo, da Bog traži od nas križ, mi se veselimo križu, jer znamo, da je križ Božji; ako nas hoće povesti stazom patnje, mi rado stupamo, jer znamo, da je tuda Bog pošao, a mi ne znamo drugog puta do Božjeg.

T u l j u b a v p o k a z u j e m o u s v a k o j m o l i t v i. Kad molimo, neka se posveti ime Božje, neka dođe kraljevstvo njegovo u srdca svih vjernika, neka se izpuni na zemlji kao i na nebu sveta volja njegova, tada se sdružujemo s njegovim željama i s njegovom voljom i tako ga ljubimo. Kada radimo na apostolatu i širimo njegovo kraljevstvo, kada strpljivo podnosimo nevolje za koje znamo, da nam ih on šalje, nada sve kada pokazujemo otvoreno srdce prema biednim ljudima i pomažemo im svojim slabim silama, tada izpunjamo želje Božje i sjedinjujemo se s njegovom voljom.

Ljubavlju mi ne možemo ništa nadodati Božjoj sreći, jer je Božja dobrota podpuna, i ništa joj ne manjka. Ali mi se možemo veseliti i radovati njezinom proširenju. Kao što uzvišena punina Božje dobrote želi, da se obilno razdade svima, tako smo i mi obuzeti vatrom te Božje ljubavi, te želimo, da se što više proširi među ljudima dobrota Božja, da ona bude svojina svih ljudi, da bude ljubljena i proslavljena od svih srdaca. Tko bi mogao izkazati s kojim žarom ljubavi Božja dobrota želi, da se dade svim ljudima! Taj žar može obuzeti i nas, ta vatra ljubavi može da i nas razpali, pa da čeznemo samo za proširenjem slave Božje i za proslavljenjem njegove dobrote.

Moramo kazati, da nije moguće zamisliti tjesnijeg jedinstva, nego što ga ljubav čini. Dalje se više ne može. Jedno misliti, jedno osjećati, jedno željeti i jedno htjeti što Bog hoće, želi i osjeća, to je vrhunac. To doduše može biti intenzivnije i podpunije prema tome, kako se podpunije Bogu predamo, ali u biti to je vrhunac našega jedinstva s Bogom. To divno jedinstvo ne može u nama nitko drugi ostvariti niti se ono drugčije može izvesti, nego samo onaj koji je veza i jedinstvo presv. Trojstva. To je djelo Duha Svetoga. »Ljubav se Božja razlila u našim srdcima po Duhu Svetomu, koji nam je dan« (Rim. 5, 5).

Duhu Svetomu moramo zahvaliti ovo intimno jedinstvo s Bogom. Duh Sveti je veza Otca i Sina, on ih u vječnoj ljubavi nerazdruživo spaja i ujedinjuje. Taj isti Duh, koji je stvarno i osobno u nama, spaja i nas s Otcem i Sinom. On baš dolazi

zato k nama, da nas učini sinovima Božjim, a braćom Kristovom, pa da nas kao takve prenese u krilo nebeskog Otca.

Tako nas Duh Božji svojom ljubavlju podpuno preobrazi u Boga. Mi se na neki način gubimo u Bogu. Mi više ne osjećamo ništa zemaljsko. Mi dobijemo neki ukus Božjih stvari i osjećamo samo ono, što spada na Boga. Kao što umjetnik dugim vježbanjem dobije profinjeni ukus, tako da mu godi samo liepo, a mrzi ružno, tako i mi spontano osjećamo samo Božje, a mrzimo ono, što se Bogu protivi. Mi kao da smo izgubili smisao za svjetovno, a dobijemo ukus božanskih stvari.

Za taj Božji ukus ne traži se niti velika izobrazba niti duboko proučavanje teoložkih pitanja. Dovoljna je ljubav. Jer onaj, tko ljubi, ostaje u Bogu i Bog u njemu. Ta ljubav ih tako spaja, da oni »postanu jedan duh«(I Kor. 6, 17), pa stoga dišu jednim te istim duhom, žive jednim životom i osjećaju jednim osjećajem. Ta ljubav čini, da duše budu Bogu slične i da se u njoj odraze uzvišena obilježja savršene duše.

PREOBRAŽENJE DUŠE LJUBAVLJU

Primanje Duha Svetoga pokazuje, kako je intimna veza i jedinstvo nastalo između Boga i duše. Bog i duše postanu tako jedno, da isto gledaju, isto na neki način sude, isto prosuđuju, a nada sve isto žele i ljube.

Ponajprije isto gledaju. Darom vjere, koja je u duši veoma živa, ona dobiva pogled Boga, tako da sve stvari promatra na neki način očima Božjim. Zato duboko shvaća otajstvo Božje. Naročito je diraju otajstva dobrote i milosrđa Božjega, u kojima nalazi neizkazanu nasladu i utjehu. Dok nesavršene duše o tim otajstvima Božjeg života samo razmišljaju i nešto izdaleka nagađaju, savršena duša intimno prodire u njihovo značenje. Ne kaže se, da su joj ta otajstva jasna, ali ona osjeća, da mora biti tako; ona je o tom podpuno uvjerena i sigurna, niti je itko može u tome uzkolebati.

Zato i voli razmatrati o tim otajstvima. Upravo se vidi, da u njima nalazi duhovnu hranu. Ne treba mnogo knjiga, njezina je knjiga samo križ, iz kojeg sve razumije i sve dokučuje. Ona samo misli. Ako je pitamo što radi na razmatranju, ona nam to ne može izkazati; samo će reći, poput Arškog župnika, da gleda Isusa i da osjeća da je Isus gleda. Ili će kazati poput sv. Terezije, da ona misli . . .

Rado obći s Bogom i razgovara se s njime. I pobožna duša obavi vjerno i točno, pa često i nada sve sabrano, svoje razmatranje. Međutim, savršenoj duši nikada nije dovoljno razgovora s Bogom. Ona bi uviek ostala u molitvi. Stvarno je ona uviek u molitvi. Sva njezina djela su prožeta molitvom. Ona

doslovno izpunja Spasiteljevu zapovied: molite se bez prestanka i uviek se molite. Njezin rad je molitva. Ona je i u svom poslu sjedinjena s Bogom.

U tim svojim intimnim razgovorima ona ne misli mnogo, ne muči se niti previše razglaba. Obične duše traže misli, kako da izpune svoju dušu. Savršena duša ne treba toga napora. Ona osjeća, da se nalazi pred svojim Ljubimcem, živo osjeća njegovu blizinu i nije joj potrebno mnogo misliti, što će mu kazati. Njezino srdce je prepuno. Ona ga samo odkriva.

Ne samo to! Ona osjeća da je i Bogu draga njezina prisutnost. Misao, da je ljubljena od Boga, izpunja je neopisivom radosti. To je potiče, da ostane uviek uza nj, da se samo s njime razgovara i da bude neprestano u njegovoj blizini. Ona poput sv. Dominika zna samo govoriti s Bogom ili o Bogu. Zato i rado govori o Bogu.

Kaže se, da iz punine srdca usta govore, a svaki čas možemo vidjeti, kako savršena duša samo o Bogu govori, samo na njega misli, samo o njemu sanja. Zato i postoji u njoj neopisiva želja, da svakome naviešta slavu Božju. Htjela bi da sve duše upoznadu milinu Božju, da svi postanu njegovi prijatelji, te se obogate neizmjerno vriednim njegovim darovima.

Ona je veoma ushićena savršenostima Božjim. Ona u tome nalazi veliko veselje i neopisivu radost. Silno je dirnuta mišlju, da posjedujemo na nebesima dobroga Otca, koji je neizmjerno savršen, a koji nas veoma ljubi kao svoju djecu i kojemu ćemo jednom poći, da stanujemo u njegovoj kući i da budemo članovi njegove svete i velike obitelji.

Nada sve se kod nje osjeća intimno obćenje s Isusom. Za nju Krist nije više strogi sudac, koji će je izpitati o svim njezinim manama i pogrješkama, nego blagi otac, kojemu može doći u svaki čas i koji će savršeno shvatiti sve njezine potrebe i nevolje.

Ali je ona također razsvietljena i u svojoj nutrinji. Ona bolje od drugih shvaća svoju biedu i svoju nevolju. S jedne strane vidi neizmjerno veliku dobrotu i savršenstvo Božje, a s druge strane svoju biedu, pa je to drži u svetoj poniznosti. Ona duboko osjeća svoje ništavilo, zna, da je pred Bogom ništa; i to je ponizuje. Zato se veseli, kad može i nešto pretrpjeti.

Ona živi trajno u prisutnosti Božjoj. Duboko ukorienjena u Bogu, ona gleda samo na njega, samo se s njim zabavlja i samo njemu hoće da ugodi. Kod nje više nema naturalističkih i egoističnih namjera. Jedini pokretač njezinih djela je ljubav i samo ljubav.

Ljubav prema Bogu je u njoj tako razpaljena, da ona sva svoja djela čini samo iz ljubavi. Zato i osjeća lakoću u patnjama

i žrtvama. Dok se druge naprežu i na neki način savijaju pod teretom patnja i križeva, ona je vesela, da može nešto pretrpjeti za Gospodina. I pobožna duša obavlja dobra djela, ali nikada s takvom lakoćom, brzinom i pripravnošću kao savršena.

Uostalom ovo postojano razpoloženje, ovo trajno gledanje Boga, ovo smirenje volje u volji Božjoj utječe na cieli razvoj njezina života. Duša toga možda i nije sviestna, ali, kad je jednom izpunjena ljubavlju Božjom, ona više ne živi, nego samo za Boga, ne žrtvuje se nego samo Bogu. Nije mirna, dok se podpuno Bogu ne predade. Ona je gotovo nesretna, ako i jedan čas prođe, u kojem nije nešto Bogu prikazala. Što više, to bolje; što teže, to veselije.

Treba naglasiti, da je sve to u njoj postojano i stalno. Ona ne koleba između dobra i zla. Ona je postojana u dobru. Neprestanim vježbama ukorienjena u Bogu, ona misli samo na njega i samo se njemu žrtvuje, podpuno se njemu daje.

Niti je smeta težkoća posla niti žrtve. Ona gotovo s jednakom lakoćom obavlja težke kao i lake poslove. Ne razlikuje lako od težkoga. Dovoljno je, da je to volja Božja, bilo to težko ili lako, to se mora obaviti. Savršena ljubav ne pozna težkoće.

Zato je i stekla neku gotovo prirodnu lakoću u obavljanju dobrih djela. Ništa je ne zaustavlja na putu prema dobru. Sviestna, da je žrtva Božja, ona je dosljedna svojoj misiji. Ona se daje, podpuno se daje. A znade, zašto se daje i kome se daje. Ona osjeća, da više nije služkinja, već prijateljica i intimna zaručnica Kristova.

Kao što majka živi podpuno za svoju djecu, tako i vjerna duša živi za Boga. Tko bi mogao zaustaviti ljubav majčinu? Tko bi joj mogao kazati, da je dosta? Dok živi, dotle se i daje. Dapače njezin život je u tome, da se daje. Ona ne gleda svoju slabost; ne smeta je krhkost njezina organizma; ne plaši je pogibao za zdravlje; ništa je ne zaustavlja, jer postoji u njezinu srdcu jedan veliki pokretač, koji je tjera na rad i žrtvu. Postoji u njezinu srdcu ljubav, kojoj je svojstvo, da se daje. Tako i vjerna duša.

Obična duša čestoput osjeti težinu svoje egoističke ljubavi, koja je zaustavlja na putu savršenstva. Savršena ne osjeća više toga tereta. Ona ne pozna granica, ne brine se mnogo, ne promišlja mnogo. Ona spontano, gotovo instinktivno, daje sebe, žrtvuje se podpuno i na taj način veselo služi svome Gospodinu.

U jednu rieč, ona osjeća, da se nalazi pod utjecajem jednoga tajanstvenoga Duha, koji je potiče, a kojemu se, da tako kažem, ne može oteti. Čini joj se kao da se nalazi u naručju nekog dragog bića, kojemu se podaje i kojemu se podpuno žrtvuje, pa je radostna, da mu se može podpuno dati.

Jedno od važnih obilježja savršene duše je u tome, što ljubi samoću. Ona je nada sve prijatelj samotnog života. Dok nesavršene duše teže za izpraznostima ovoga svieta, dok se naslađuju i previše uživaju u ugodnostima, previše teže za novostima, savršena duša ne treba ništa od toga. Ona traži Boga, u samoći ga najbolje nalazi, i to joj je dovoljno. »Samo Bog i ništa drugo«, jest njezina lozinka. Prijatelja, kojega mnogo ljubimo, rado imademo uza se, pa bismo neprestano bili s njime i nasamo se s njim razgovarali, te ne ćemo da nas u tome tko smeta. Tako i savršena duša, jer je našla u Bogu sve, jer je vidjela u njemu najboljega prijatelja, voli biti sama s njime, neprestano se s njime razgovarati i njemu se moliti. Zato i vidimo da pobožne duše mrze ovaj sviet, upravo su im odurne njegove naslade i njegova uživanja. One osjećaju samo ono, što je Božje i vesele se samo onome, što promiče kraljevstvo Božje.

Sve se tumači time, što savršena duša na savršeni način odrazuje savršenstvo Božje. Ona je puna Duha Božjega. Zato osjeća, što je Božje, misli ono, što je Božje, ljubi ono, što je Božje. Ona opaža, da postoji tiesno jedinstvo između nje i Boga, pa zna, da se njihovi interesi podudaraju, da prema tome imadu istu želju i istu misao. Kad kažemo, da se Duh Sveti razlio po ljubavi u svetim i krepostnim dušama, onda ćemo shvatiti, zašto takve duše uživaju u onome, što je Božje. Svak se veseli onome, što je njegovo ili što je njemu slično, a savršene duše slične su Bogu.

Sv. Bernardo opisuje to jedinstvo duše s Bogom ovako: »Kao što mala kap vode na puno vina, izgleda da podpuno nestaje, premda poprimi boju i okus vina; i kao što usijano i užareno gvožđe postaje slično ognju, te izgubi prvotni i vlastiti oblik; i kao što se zrak, obasjan svietlom sunca, pretvara u isto svietlo te izgleda ne samo razsvietljen, nego da je sam svietlo: tako je potrebno, na neki posebni način, uništiti u srdcima ljudsku narav i skroz je preliti u volju Božju. Kako će inače biti Bog sve u svemu, ako ostane u čovjeku štogod od čovjeka? Doista, ostat će u čovjeku njegova bit, ali u drugčijem obliku, slavi i moći. Kada će ovo biti? Tko će ovo vidjeti? Tko će posjedovati? Kad ću doći i pokazati se licu Božjem? (Ps. 41, 2). Gospodine Bože moj, o tebi mi govori moje srdce: moje lice Tebe traži, ja tražim Tvoje lice, Gospodine. Misliš li, da ću ugledati tvoj sveti hram?« (»Duh. Život« 1940., str. 53).

Pogotovo se to jedinstvo ostvaruje u sv. Pričesti. Tu se na najtiesniji način Krist spaja s našom dušom, kako je to opisala sv. Terezija od Maloga Isusa ovim riečima: »O, kako je sladak bio prvi cjelov Isusov mojoj duši! Da, to je bio cjelov ljubavi! Osjećala sam, da sam ljubljena, pa sam govorila i ja: ja Te

ljubim i dajem Ti sebe zauviek!... Dugo je već, što su se On (Isus) i mala Terezija pogledali i razumjeli... Toga se dana naš sastanak nije mogao više nazvati jednostavnim pogledom, nego sjedinjenjem. Mi ne bijasmo više dvoje: Terezija je izčeznula kao kaplja vode, što se gubi u pučini oceana; samo je Isus ostao; on je bio Učitelj i Kralj! (»Poviest jedne duše«, Zagreb 1935., str. 56).

BRATSKA LJUBAV

TEMELJ BRATSKE LJUBAVI

Bog kao najveće dobro, zapravo kao sama dobrota, jedini je predmet naše nadnaravne ljubavi. On podpuno izpunja naše srdce i zadovoljava svim našim zahtjevima te umiruje sve naše čežnje. Zato bi nepametno bilo tražiti izvan njega predmet ljubavi. Njega moramo ljubiti svim srdcem svojim i svom dušom svojom i svom snagom svojom (Lk. 10, 27). Upravo cielim životom se moramo predati Bogu i njemu posvetiti s v e svoje sile.

To traži od nas sveta zajednica prijateljstva s Bogom, u koju nas je pozvao i koju nam je omogućio razlievanjem ljubavi u našim dušama po Duhu Svetom, koji nam je dan. U kreposti ovoga Duha mi smo ušli u Božju obitelj, postali članovi zajednice presvetoga Trojstva, pa ne ćemo niti možemo da budemo svojina drugoga nego Boga. Ne trpimo da itko uđe u intimnost ovoga prijateljstva između nas i Boga.

Ali u tu zajednicu Božje obitelji ušla su također i naša braća, pa su i oni postali dionici Božjeg blaženstva i Božjeg života. Neizmjerna dobrota Božja razlila se po dušama bližnjega jednako kao po našoj duši, pa postavši svi slični Bogu i sudjelujući u njegovu životu, a ujedinjeni u njegovu Sinu, mi najednom opažamo, da jedan jedinstveni život teče našim bićem.

Eto razloga našeg prijateljstva i naše međusobne ljubavi. Ako se međusobno moramo ljubiti, to je zato, što smo svi ušli u jednu jedinstvenu Božju obitelj, pa imademo zajedničkog Otca na nebesima, koji nam daje, da dišemo istim Duhom i postanemo baštinici istih vječnih dobara.

Ako nema intimnije ljubavi do prave i duboke bratske ljubavi, to je stoga, što postoji među braćom krvna veza. Zajednička krv, koja dolazi od roditelja, spaja braću međusobno i sve zajedno s roditeljima u jednu nerazdruživu vezu, koja se ne da prekinuti. Ali što je ta zajednica krvi prema zajednici Božje naravi, u kojoj sudjeluju sinovi Božji i tako postaju baštinici nebeskoga kraljevstva i dionici Božjega života? Ako se obiteljski osjećaj ne može izbrisati, što se tek mora kazati o nadnaravnoj milosti, kojom primamo Duha Svetoga i po kojem

smo svi jedno? Zapečaćeni smo Duhom Svetim (Ef. 1, 1—3), koji nas sve nerazdruživo i snažno povezuje u vječnu zajednicu sinova Božjih.

Treba se zagledati u srdce presv. Trojstva, da vidimo i osjetimo intimnost nove obitelji stečene krvlju našega Spasitelja. Jer ako smo postali braća Kristova i sinovi Božji, onda je sigurno, da nas Otac nebeski gleda kao sinove, pa nas svojom otčinskom ljubavlju svih grli i ljubi. A jer je njegova volja da ostanemo intimno povezani u njegovoj obitelji, zato hoće da budemo i međusobno povezani, te se ljubimo kao prava braća i sinovi jednoga Otca, koji je na nebesima.

Upravo stoga, što moramo ljubiti Boga, moramo ljubiti i brata bližnjega. Kad znamo, da u bližnjemu stanuje živi Bog, pa ga Božja dobrota zajedno s Jedinorođenim privija uz sebe, onda ne ćemo pokušati, da od Boga rastavimo bližnjega. Onom istom ljubavi, kojom se dižemo k Bogu, obuhvatit ćemo i sve, što je Božje. Pa jer bližnji, kao diete Božje, baštini istu božansku narav i postaje sinom Božjim, moramo ljubav Božju protegnuti i na njega, obuhvatiti u svojoj dobroti i njega te na njega izliti žar svoje dobrote. Na taj način Bog ostaje uviek jedini predmet naših težnja. Ali jer u Bogu nalazimo mnogobrojnu obitelj, moramo je obuhvatiti i ljubiti.

Ne zaboravimo da je ljubav dar, koji nam je dalo presveto Trojstvo. To je ona ista ljubav, kojom su božanske osobe međusobno povezane. Zato ta Božja ljubav mora i u nama imati slične učinke, koje imade u srdcu Božjem. Budući da smo svi mi obuhvaćeni u tom božanskom srdcu, pa nas Bog svojom ljubavi sve obuhvata, moramo to učiniti i mi: moramo ljubiti svu braću.

Konačno, ljubiti Boga ne znači drugo, nego veseliti se njegovoj dobroti. U tome je naša ljubav prema Bogu, što se radujemo baš onome, čemu se Bog raduje i uživamo u onome, u čemu Bog uživa. A budući da Bog uživa i u našem bratu, pa se njegova ljubav i na bližnjega protegla, moramo i mi svoju ljubav protegnuti na diete Božje i ljubiti ga kao što ga Bog ljubi.

Po tome vidimo izpravnost rieči sv. Tome, koji kaže: »Razlog, zašto ljubimo bližnjega jest Bog: to naime moramo u bližnjemu ljubiti, da bude u Bogu« (II. II. q. 25, a. 1). Lacordaire kaže: »Kada ljubimo, mi hoćemo da spasimo dušu, koju ljubimo, to jest hoćemo joj dati, pa i uz cienu vlastitog života, svietlo vjere, krepost milosti, mir spasenja: hoćemo joj dati Boga, Boga spoznatog, ljubljenog i služenog Boga« (Sv. Magdalena, tal. prievod, Milano, str. 24).

Bog ne može dozvoliti, da bismo i za jedan čas odvratili svoje srdce od njega. Jer je u njemu punina svake dobrote, Bog

hoće da samo njega ljubimo i podpuno se samo njemu damo. Ali, jer je u Bogu zajednica svih njegovih sinova, jer on, da tako kažem, nije u svojoj božanskoj kući sam, naša se ljubav prema njemu mora protegnuti na sve ono, što je njemu drago. Moramo ljubiti sve ono, što i on ljubi. »Ta ljubav«, kaže sv. Katarina Sienska, »ne traži sebe, niti traži bližnjega radi sebe, niti Boga za sebe, nego sebe i bližnjega za Boga, a Boga radi njega samoga. Samo on, najviša i vječna dobrota, zaslužuje svu našu ljubav . . .« (Pismo redovnici Montagni, Cfr. Jurkić, Sv. Katarina Sienska, Zagreb, str. 28). Bog je razlog i temelj naše ljubavi.

Bog je također i začetnik naše ljubavi. Naši su odnosi djelo Duha Svetoga, koji nas uvodi u odnos s ljudima. Kadgod Boga ljubimo i s njime se sjedinimo, onda nam on pokaže svoju djecu i traži, da se naša ljubav protegne na sve njih. Mi stoga ljubimo samo radi Boga, jer vidimo, da Bog tako hoće.

Prvi nas je ljubio Krist i za njim svi oni, koji su slušali njegovu zapovied o međusobnoj ljubavi. Zato je ista veza, što vezuje ljude međusobno, koja ih vezuje s Bogom. Jedno je bratstvo s Isusom i s njegovom braćom. Otčinstvo Božje je temelj svih naših bratskih odnosa.

»Neka vaša zajednica bude s Otcem i Sinom«, naređuje sv. Ivan (1, Iv. 1, 3). U tu nas zajednicu uvodi Duh Sveti spajajući nas jednim jedinstvenim vezom svoje ljubavi. Duhu Svetome je svojstvena ljubav, pa kako intimno vezuje Otca i Sina, tako povezuje i naše duše s njima.

Ta kršćanska ljubav imade stoga dublji korien od prirodne simpatije, koja se temelji na prirodnoj srodnosti i podudaranju. Dublji također od bratske ljubavi, koja se osniva na krvi i rodbinskim vezama. Naša kršćanska ljubav je ukorienjena na prolivenoj krvi Spasitelja kojom nas je sve oprao i sve u jedno ujedinio. Dublja je također od prirodne čovjekoljubivosti, koja izvire iz sličnosti i jednakosti naravi svih ljudi. Ako se počelo jedinstva naravi tako snažno odrazuje da najtjesnije zna povezati ljude u jednu nerazdruživu obiteljsku zajednicu, narodnosti i države, što ćemo kazati o principu nadnaravnog jedinstva koji se temelji na sličnosti naravi s Bogom? Jer smo svi primili jednu narav, jer dišemo istim duhom, jer sudjelujemo u blaženstvu Božjem, naša kršćanska veza je jača od svake prirodne zajednice. »Veće je bratstvo«, kaže sv. Ambroz, »po Kristu nego po krvi. Bratstvo po Kristu izrazuje jedinstvo srdaca i duša, kao što stoji pisano u Djelima Apostolskim: A u mnoštvu, koje vjerova, bijaše jedno srdce i jedna duša« (Govor 9).

S koje strane mi promatrali naše oživljenje u Kristu: ili kao intimnu obitelj, kojoj je Bog zajednički Otac, a mi njegovi sinovi,

ili kao jedinstvenu zgradu, kojoj je Krist temeljni kamen, na kojem se mi svi zajedno izgrađujemo, ili kao intimno prijateljstvo, — uviek ćemo vidjeti potrebu tiesnoga i intimnoga našega međusobnog odnosa. Kad nas je jedanput Spasitelj sve preporodio i kad je uništio zakon, koji nas je razstavljao i učinio »od obojice jednoga novoga čovjeka«, pomirivši nas sve zajedno u Kristu, onda je moralo u nama nastati jedinstvo i sloga. Zato i naređuje sv. Pavao: »Sa svom poniznošću i krotkošću, sa strpljivošću podnosite jedan drugoga u ljubavi, starajući se, da čuvate jedinstvo Duha, u vezi mira. Jedno tielo i jedan Duh, kao što ste i pozvani u jednoj nadi prema zvanju svome. Jedan Gospodin, jedna vjera, jedno krštenje. Jedan Bog i Otac sviju, koji je nad svima i kroza sve i u svima« (Ef. 4, 2—6).

To jedinstvo je potrebno i stoga, što smo svi članovi jednoga mističnog tiela, kojemu je glava Krist. Kao što u fizičkom tielu mora vladati sklad i jedinstvo, tako isto i u Crkvi mora vladati ljubav. »Jer kao što je tielo jedno, te ima mnoge udove, a svi udovi tiela, premda su mnogi, jedno su tielo, tako i Krist. Jer jednim Duhom mi se svi krstismo u jedno tielo, bili Židovi ili Grci, robovi ili slobodni. I svi se jednim Duhom napojismo. Ta i tielo nije jedan ud, nego mnogi. Ako reče noga: jer nisam ruka, nisam od tiela, zar zato nije od tiela? I ako reče uho: Jer nisam oko, nisam od tiela, zar zato nije od tiela« (I Kor. 12, 12—16).

Čudna bi zaista bila pojava, kad bi nastao sukob među dielovima našega tiela, pa bi neki od njih tražili odciepljenje drugih od cjeline. Prirodno je naime svakom organizmu, da čuva jedinstvo svojih dielova i da se bori protiv svakog razpada kao i odciepljenja, pa i najmanjih čestica. Zato svako i najmanje kidanje bolno odjekuje u cielom organizmu.

Jednako i u kršćanskoj zajednici svaki pojedinac, ako je prožet Duhom Krista, osjeća tiesnu povezanost sa cjelinom pa instinktivno želi, da svi udovi mističnog tiela Kristova budu tiesno međusobno povezani, što biva po bratskoj ljubavi.

Ako među ljudima nema sloge i ljubavi, to je stoga, što je nestalo vjere u naše jedinstvo s Bogom. Mi radije ističemo oprečnosti, koje nas razdvajaju, osobine pojedinaca, kojima se razlikujemo, nego intimnu Božju ljubav, koja je razlivena u našim srdcima po Duhu Svetom, u kojem svo svi jedno. Upravo je žalostno vidjeti, kako je ljudima najpreče ono, što ih razdvaja i što odgovara samo njihovim pojedinačnim težnjama i njihovu egoizmu. A zaboravljaju, da uza svu njihovu individualnu oprečnost i njihovo lično razilaženje postoji u dubini njihove duše Bog, koji ih sve obuhvata otčinskim svojim srdcem i ujedinjuje u jednu tiesnu i vječno trajnu zajednicu.

UZVIŠENOST BRATSKE LJUBAVI

To je nešto divno i dobro, kad se braća međusobno ljube (Ps. 132, 1). Ne može se izkazati, kako je ugodno vidjeti skladno uređenu bratsku zajednicu. Njezinu ljepotu možemo uporediti ljepoti jedne skladno izvedene pjesme, u kojoj odskače red i harmonija.

Ako se divimo ljepoti svieta, to je stoga, što u njemu vlada harmonija. Zamislimo, kako bi neka majstorska simfonija izgledala, kad bi se pojedini dielovi orhestra odciepili od zajednice i svoju tjerali! Kakav bi opet red bio u svietu, kad se sve ne bi pokoravalo vječnim zakonima, koje je Stvoritelj posadio u prirodu! Kako bi zajednica također izgledala, kad se sve ne bi pokoravalo jednom zakonu ljubavi, koji sve to povezuje i spaja u jednu cjelinu! Ljubav čini sklad i red u jednoj zajednici. Ljubav povezuje razbacane udove u jedno mistično tielo. Ljubav izjednačuje oprečnosti i različnosti i dovodi zajednicu do skladne suradnje.

Utoliko je nešto liepo i dobro, ukoliko je jedno, kažu filozofi. Utoliko može biti dobrote u svietu, u zajednici, ukoliko je uspjelo da nastane jedinstvo i red. Upravo ovo jedinstvo daje ne samo obilježje nekoj zajednici, nego daje joj sve. U času, kad nestane toga jedinstva, nestane i zajednice. Čim se udovi našega tiela počnu razpadati, a duh više ne može, da ih sve drži na okupu, nestane i nas, čovjek umire. Čim se članovi jedne zajednice odvajaju jedan od drugoga, ova se razpada i nestaje. To je smrt zajednice.

Smrt nastupi, kad od povezanih dielova odciepimo princip jedinstva. Tako i u zajednici nastane smrt, kad se princip jedinstva poruši. U času, kad članovi ustanu jedni protiv drugih, pa izbliedi povezanost i smisao za cjelinu, u tom času više nema jedinstva. A to znači, nema duše zajednice, pa je smrt neminovna.

Jedinstvo ljubavi je stoga duša zajednice, jest uvjet svakoga blagostanja i svakoga napredka. A kad kažemo da počelo toga jedinstva i ljubavi nije nitko drugi nego Bog, onda možemo vidjeti, kako je uzvišena i liepa kršćanska ljubav. Budući da je Bog počelo ljubavi i jedinstva, kršćanska ljubav ima u sebi nešto nadasve veliko.

U njoj se očituje nešto vječno, kao što je Bog vječan. Ona je iznad prostora i vremena. Ona prelazi preko svih oprečnosti i razilaženja. Ona nas vezuje vječno uz Boga.

Mnogi ne mogu shvatiti kako kršćani mogu ljubiti i svoje neprijatelje. Ali baš je u tome izvrstnost kršćanske ljubavi. Mi ne ljubimo drugoga, jer nam je simpatičan, niti stoga što nam je učinio koje dobro, nego samo zato, jer je on Božji. Pa kad

bi nam i napravio koje zlo, mi prelazimo preko toga i računamo samo na to, da je i on diete Božje. »Čuli ste da je kazano: ljubi bližnjega svoga i mrzi neprijatelja svoga. A ja vam kažem: ljubite neprijatelje svoje (činite dobro onima, koji vas mrze) i molite se za one, koji vas progone (i kleveću), da budete sinovi Otca svoga nebeskoga, koji čini, da sunce njegovo izlazi nad zlima i dobrima i daje kišu pravednima i nepravednima. Jer, ako ljubite (samo) one, koji vas ljube, kakvu ćete plaću imati? Ne čine li to i carinici? I ako pozdravljate samo prijatelje svoje, što osobito činite? Ne čine li to i neznabožci? Budite dakle savršeni, kao što je savršen Otac vaš nebeski« (Mt. 5, 43—8).

Kršćanska ljubav je spontana. Kršćani ne ljube drugoga zato, jer su nešto primili, nego zato, jer je dobro ljubiti. Ona prva priskače u pomoć, ona prva oprašta i prva daje. Ako ljubiti znači davati, onda je kršćanska ljubav najidealnija, jer upravo joj je svojstvo, da daje pa i onome, od koga nije ništa primila. Ne samo to, nego se daje i onome, od koga je primila zlo.

Tako kaže božanski Spasitelj: »Čuli ste, da je kazano: oko za oko i zub za zub. A ja vam kažem, da se ne opirete zlu. Nego ako te tko udari po tvom desnom obrazu, pruži mu i drugi« (Mat. 5, 39).

Tu nas je ljubav naučio sam božanski Učitelj. Da je Krist ljubio samo svoje prijatelje, ne bi od našega spasenja ništa bilo. Jer smo svi bili neprijatelji Božji, zato ne bismo dobili ništa od Gospodina. Ali u tome se očituje ljubav Božja što nas je Bog ljubio i tada, kad smo ga mi vriеđali i kad smo bili daleko od njega. Jer je Bog neizmjerno milosrdan, a svojstvo je milosrđa da se smiluje biedniku, Bog se i nama smilovao i to baš u času kad smo bili najbiedniji.

Takva je naša kršćanska ljubav. Ona gleda samo na Boga i vidi, da je njegova volja, da svakoga ljubimo. Zato se daje svakomu i ljubi svakoga.

Do takve ljubavi nisu došli ni najizpravniji poganski filozofi. To je nova, čisto kršćanska krepost. Mogli smo je samo od Boga naučiti. Ona je tako uzvišena, da ljudski um, koji mjeri sve stvari matematičkim razmjerom, ne bi nikada došao do nje. »Novu vam zapovied dajem, da ljubite jedan drugoga, kao što sam ja ljubio vas, da se i vi ljubite među sobom. Po tom će svi poznati, da ste moji učenici, ako imate ljubav među sobom« (Iv. 13, 34—35).

To je tako božanska krepost, da se po njoj mjeri duh Božji u nama. Kadgod nekom zajednicom zavlada duh Kristov, tada procvate ljubav. Upravo ova ljubav pokazuje, koliko smo zadojeni Kristovom naukom i Kristovim duhom.

U prva vremena, kad je naročito vladao duh Kristov u vjernicima, kršćani su se duboko međusobno ljubili. Ta je ljubav bila tako upadna, da su pogani prstom pokazivali na vjernike, diveći se takvoj nadljudskoj ljubavi. Da je netko Kristov vjernik, prepoznalo se po ljubavi.

Uostalom na to nas je upozorio i sam božanski Učitelj. »Po tom ćete upoznati, da ste moji učenici, ako se budete ljubili međusobno« (Iv. 13, 35).

Bratska ljubav je najjasnije očitovanje Božje ljubavi. »Ovu zapovied imamo od Boga, da onaj koji ljubi Boga, ljubi i brata svoga« (I. Iv. 4, 12). Upravo je nemoguće ljubiti Boga, a ne ljubiti bližnjega. »Mi znamo, da smo prešli iz smrti u život, jer ljubimo braću: tko ne ljubi, ostaje u smrti. Svaki, koji mrzi brata svojega, ubojica je, a znate, da nijedan ubojica nema u sebi vječnoga života. Po tom smo upoznali ljubav, što je on za nas život svoj položio. I mi smo dužni položiti život za braću« (Isto, 3, 14—16). Ne možemo kazati da ljubimo Boga, ako brata ne ljubimo. Zato i nastavlja sv. Ivan: »Ako tko reče: ljubim Boga, a mrzi na brata svojega, lažac je; jer tko ne ljubi brata svojega, kojega vidi, ne može ljubiti Boga, koga ne vidi. I ovu zapovied imademo od njega: Tko ljubi Boga, da ljubi i brata svojega« (Isto, 4, 20).

»Bog je ljubav, i koji ostaje u ljubavi, u Bogu ostaje, i Bog u njemu« (I. Iv. 4, 16). Bog je ljubav, jer nas je ljubio, kad smo bili njegovi neprijatelji; Bog je ljubav, jer nam je Sina svoga Jedinorođenoga dao; jer nam je sve naše griehe oprostio; jer nas je konačno uveo u svoj intimni život i dao nam blaženstvo svoje sreće. Ostati u toj ljubavi znači opraštati svojoj braći, vraćati dobro za zlo, život svoj dati za brata bližnjega. Taj ostaje u Bogu koji se vlada prema bratu kao što se Bog vladao; koji se daje svome bližnjemu kao što se Bog nama dao. Taj je jedno s Bogom, koji prelazi preko ličnih uvreda i u veličini svoga srdca obuhvaća svu djecu Božju, izlieva nad njih toplinu svoje duše i daje im se podpuno. Takav ostaje u ljubavi, pa zato ostaje u Bogu.

Gospodin nam je u zadnjim časovima svoga života, u času, kad je njegova ljubav došla do kraja, ostavio kao otčinsku oporuku zapovied, koja mu je najdublje ležala na božanskom srdcu, pa je molio Otca: »Da svi budu jedno, kao što ti, Otče, u meni, i ja u tebi, da i oni u nama budu jedno« (Iv. 17, 21). Ništa toliko nije ležalo našem Učitelju na srdcu kao ovo jedinstvo srdaca i osjećaja, jedinstvo misli i djelovanja života. On je svoj život dao zato, da bismo mi isto osjećali što i Bog osjeća, isto mislili što i Bog.

On je htio, da budemo jedno u Bogu. Što mu je drugo preostalo nego da nas sve poveže u toj intimnoj vezi? To je njegova

misija da nas veže s Bogom, da imademo isti život Božji, a jer se život očituje u mislima i osjećajima, htio je da isto mislimo, što i Bog misli. B o g j e d a k l e o n a n a š a v e z a. Bog nas sve spaja i ujedinjuje. Bog je ona središtnja točka, oko koje se okupljamo i oko koje se ujedinjujemo u jedno nerazdruživo duhovno biće, koje živi s Bogom, diše s Bogom.

Tko bi uobće mogao razstaviti tiesno i vječno jedinstvo presvetoga Trojstva? Ali također zar se može više razstaviti jedinstvo sinova Božjih od nebeskoga Otca? Onaj, koji mrzi brata, pokušava da kida ovo vječno jedinstvo, da dieli ono, što Bog hoće da bude jedinstveno. Pa kao što bi bila velika ludost pokušaj unieti nesklad među božanske osobe, tako je ludost unositi nesklad i u proširenu Božju obitelj, ako hoćemo da Božja ljubav ostane u nama.

Bog je ljubav, a to znači, da je Bog jedinstvo. Kao počelo jedinstva i sloge, Bog nas sve povezuje i sve spaja. Upravo to je sve, što on djeluje u nama. Nema više nikakvih drugih ciljeva, nego da nas ujedini sve u sebi. To je djelo tako božansko, da je bitno spojeno s njegovom naravi.

Unositi mržnju u tu Božju zajednicu znači protiviti se najsvetijim Božjim djelima, znači niekati ono, što je Bogu najbitnije, znači uništavati, što je najviše Bogu na srdcu.

Bog je jedinstvo u trojstvu. Najdublji smisao njegove naravi je u tome, što je jedan u množini. Zato i ljubav, koju je posadio u naša srdca a kojom hoće da budemo jedno, je nešto, što bitno spada na Boga. To je djelo čisto Božje. Nigdje se tako ne očituje Božja veličina i Božja narav kao tu u dieljenju ljubavi i jedinstva. Tko radi na jedinstvu i slozi, taj je najbliži suradnik Boga.

»Sveti Otče, čuvaj ih u ime tvoje, koje si mi dao, da budu jedno kao mi« (Iv. 17, 11). Tko bi mogao zamisliti, kako je intimna i nerazdruživa veza nebeskog Otca i njegova Sina? A ipak takvo tiesno i vječno jedinstvo mora vladati i među nama. »Ja u njima, a ti u meni, da ih veže savršeno jedinstvo« (Iv. 17, 23). Krist nas je jedanput zauviek ujedinio s Otcem. On nas je spojio vječnom vezom, koja se ne smije nikada prekinuti ni radi kojeg razloga, najmanje radi naših ličnih interesa. Ovo jedinstvo je vječno zato, što je Božje. Kao što je Bog vječan, tako je i vječna veza, koja nas spaja po svetoj kreposti ljubavi.

»Ljubav nikad ne prestaje« (I. Kor. 13, 8). Ona ne će prestati, jer nas neposredno spaja s vječnim Bogom. Po njoj smo mi u Bogu, a Bog u nama. A jer smo u Bogu, zato smo u srdcima svih onih, koji su jedno s Bogom. Zato su također po Bogu i svi u nama.

Ona čini, da već ovdje na zemlji počnemo živjeti vječnim Božjim životom. Kad se našoj duši otvore vrata neba, ne će

nastati u ljubavi nikakva promjena. Prestat će proročtva, prestat će vjera, prestat će i nada, ali ljubav ostaje vječna. Ona se ne mienja. Ona je u svojim početcima već sada onakva, kakva će biti podpuno razvijena u nebu. Ona nas već sada vječno spaja s Bogom, pa nas zato već sada prenosi u nebesku domovinu.

Zato je »najveća među njima ljubav« (Isto, 13).

ŠESTI DAN

PO KRISTU ČOVJEKU DO KRISTA BOGA

JEDNO OSJEĆATI S KRISTOM

TAJNA KRIŽA

SAKRAMENAT LJUBAVI

JEDNO OSJEĆATI S KRISTOM

Naše jedinstvo s Bogom ostvaruje se po Kristu. Bog je Krista odredio posrednikom između sebe i ljudi. Krist nas i odciepljuje od grieha, ukoliko nas izbavlja od njega i spaja nas s Bogom. Zapravo njegova misija je bila, da nas oslobođene pripoji svome nebeskome Otcu.

Bog nam je mogao svoj život dati na različne načine. On je mogao svakoga pojedinca neposredno posvetiti i svakome napose uliti svoju milost. Međutim, objava nam kaže, da nije tako učinio, nego je odabrao Krista da preko njega sve spasi, u njemu sve ujedini i s njime sve spoji sa sobom, da tako život vječni u njemu i preko njega imademo. Pa ako hoćemo shvatiti duhovni život, moramo promatrati naš odnos s Kristom, što ćemo sada učiniti.

ZAJEDNICA S KRISTOM

To je ono veliko otajstvo, koje s nekim naročitim veseljem spominje sv. Pavao, kad kaže, da nam je odkriveno, što prije nije bilo poznato prijašnjim pokoljenjima. »Tajna Kristova, koja se drugim vjekovima ne očitova sinovima ljudskim, kako se sada objavi svetim apostolima njegovim i prorocima u duhu« (Ef. 3, 5). Dovoljno je pročitati samo prvu glavu poslanice Efežanima da vidimo svu ljepotu i zamašitost toga otajstva. Tu apostol naroda u markantnim linijama izlaže, kako je Krist postao središte našega duhovnoga života i kako je Bog preko Krista ujedinio vjernike u svojoj milosti. »U njemu (Kristu) imamo odkup krvlju njegovom, oproštenje prestupaka po bogatoj milosti njegovoj ... da opet sve ujedini u Kristu, što je na nebesima i na zemlji. U njemu i mi baštinici postadosmo ... U njemu se i vi zapečatiste obećanim Duhom Svetim, koji je zalog naše baštine za odkup tečevine na hvalu slave njegove« (Ef. 1, 7—14). »I sve je u njemu postavio« (Kol. 1, 11). »Htio je (Bog), da u njemu stanuje sva punina i po njemu da pomiri sve sa sobom, učinivši mir krvlju njegovom na križu, dà po njemu: sve, bilo na zemlji bilo na nebesima« (Kol. 1, 19).

Zamislimo Krista kao posrednika između Boga i ljudi. Bog je postavio u njegove ruke svu puninu milosti, koja je Kristu pripadala i koju je Krist uostalom i zaslužio svojom smrti na križu. Tako da nema nikome spasa nego preko ovoga slavnoga imena, da, kao što su svi u Adamu sagriešili, tako i svi ožive u Kristu« (I, Kor. 15, 22).

Iz toga možemo zaključiti, koja bi mogla biti misija one institucije, koju je izpravno Bossuet nazvao Kristom produženim u vremenu i prostoru. Zapravo, Crkva nije drugo nego Krist u svojim udovima.

Ovdje se treba sjetiti one nauke, koju liepo predočuje sv. Toma (III. P. q. 8, a. 5), naime, da je jedna te ista milost, koja posvećuje dušu našega Spasitelja kao nekog pojedinca s onom kojom on nas posvećuje djelujući u nama da nas na život milosti preporodi. Krist je primio milost u jednoj nedostiživoj punini. Baš radi te punine ta se je milost u njemu svietlila i prelievala, kao što se i danas prelieva, na vjernike, ostale udove njegova mističnoga tiela tako, da ona ista milost, kojom je on posvećen, djeluje u nama, stvara svetost u nama i daje nam, da nadnaravno živimo. Zato je sv. Pavao mogao kazati: »Živim ja, ali ne zapravo ja, nego u meni živi Krist« (Gal. 2, 20).

Radi toga možemo kazati, da milost Kristova u našim dušama ima slične učinke kao što je imala u duši Kristovoj. Ili da se izrazimo riečima sv. Pavla: »Hoc sentite in vobis quod et in Christo Jesu« (Fil. 2, 5). Treba osjećati isto što je i Krist osjećao. Sv. Pavao je to mogao kazati, jer je bio osvjedočen, da naš život ima svoj izvor u Kristu, pa se naši osjećaji oslanjaju na osjećajima Kristovim. Mi prema tome možemo kazati, da kršćanski živjeti znači kršćanski osjećati, to jest osjećati onako, kako je Krist osjećao. To je naš kršćanski život.

Dok je Krist boravio na zemlji, kao također i sada u nebu, živio je nadasve osebujnim životom. Pod tim razumievamo njegove misli i njegova čuvstva, občenito njegov nutarnji život, koji je bio poticaj za njegovo vanjsko djelovanje. Razumievamo njegovo gledanje na stvari sa stanovišta Boga, njegovu ljubav, njegovu revnost i uobće sve njegove uzvišene kreposti, koje su izpunjavale njegovo božansko Srdce. One kreposti, po kojima je on zadovoljio za naše griehe, i po kojima nas je pomirio s Bogom. Razumijevamo onu hvalu, koju je Bogu prikazao: uobće sve što je osjećao.

No upravo ova čuvstva moraju biti naša čuvstva. Ove Kristove misli moraju biti naše misli. I život Crkve nije ništa drugo nego nasljedovanje ovoga nutarnjega života Kristova. To je onaj tajanstveni sok, koji teče iz Krista u njegove vjernike, iz glave u udove. To je onaj život, koji dobivamo od našega Odkupitelja.

Za nas je sada jedno jedino važno znati: gdje mi najlakše i najsigurnije možemo naći ta autentična čuvstva Kristova? Odmah možemo odgovoriti, da su ona u Kristovoj Crkvi; ona sačinjavaju ljepotu Kristove Crkve, ona su njezin život.

Ali Crkva je sastavljena od to''ko članova, koji svaki za sebe čini jednu cjelinu pa svaki drukčije misli i osjeća, drugčije se moli i drugčije gleda na stvari.

Postoji li jedna autentična molitva, jedna autentična zahvala, jedna autentična žrtva, občenito jedan autentičan Kristov način, kako da občimo s Bogom?

Mi ćemo dobiti decizivan odgovor na ova veoma važna pitanja, ako se sjetimo, da je Crkva nadnaravna ustanova, koju vodi Duh Kristov.

Upravo ova asistencija Duha Kristova daje nam jamstvo da će život Crkve kao Kristove zajednice uviek biti onakav, kako to Krist hoće. Bog ne će dozvoliti, da se taj život Crkve, pa ni za malo udalji od života Kristova, od molitve Kristove, i napokon od čuvstava Kristovih. Službena autentična molitva Crkve, mi to moramo kazati, jest molitva Krista, jest ona molitva, kakvu Krist hoće, kakvu je on obavljao na zemlji i kakvu obavlja još uviek na nebu dok posreduje za nas.

Već bi time bilo dovoljno pokazano, kako se pojam kršćanskog života ne dade odieliti od pojma liturgijske molitve Kristove Crkve, pa ne bismo trebali ništa više govoriti. Međutim, već sama ova definicija može nam razsvietliti mnogo stvari, pa ćemo je malo razmotriti.

OSJEĆANJE S KRISTOM U LITURGIJI

»Najbliža i vlastita svrha liturgije nije štovanje Boga po pojedincu, niti ima svrhu, da njega kao takova, poučava, duhovno budi i izgrađuje. Pojedinac nije nosilac liturgijskih molitava. Niti je to skup više pojedinaca, koji su, na pr. sakupljeni u Crkvi te tako predočuju tek prostorno i vremensko jedinstvo neke »občine«. Nosilac liturgije je cjelina vjerske občine kao takove, nešto više nego jednostavni zbroj pojedinaca; jednom riečju — Crkva. Liturgija je javno i službeno bogoslužje Crkve, te je vode oni, koji su od nje zato i izabrani i postavljeni službenici, svećenici. Ciela duhovna občina kao takova, po liturgiji izrazuje svoje štovanje Bogu, i po tom štovanju ona se izgrađuje« (Gvardini, Liturgijska molitva, D. Život, 1935., str. 22).

I baš na ovaj elemenat jedinstva mislimo, dok promatramo Crkvu. U tom nam se pogledu Crkva predočuje kao kompletno i kompaktno tielo, kojim struji jedan sok života, Kristova milost, koja daje da kršćanski živimo. Štogod više posjedujemo tu milost, tim smo tjesnije sjedinjeni s Kristom, a dosljedno i

s njegovim tielom, to jest njegovom Crkvom. Biti kršćaninom znači sudjelovati na ovom osebujnom životu Crkve, pa prema tome sudjelovati u različnim očitovanjima toga bujnog života, koji struji svim udovima toga velikoga tiela. Odieliti se od toga tiela znači izgubiti život. »Turpis est omnis pars universo suo non congruens«. Ružan je svaki dio, koji ne odgovara svojoj cjelini. (Sv. Augustin). Kršćanski živjeti znači: milost razvijati. Ali također možemo kazati: kršćanski se moliti znači kršćanski osjećati, kršćanski živjeti.

To će nam također biti očito, ako pogledamo što je liturgijska molitva. Svaka molitva je uzdignuće pameti i srdca k Bogu. Tko moli, taj se diže iz zemlje i kao da se sve više približuje k Bogu. No, veli liepo sv. Augustin, k Bogu ne idemo koracima tiela, nego čuvstvima srdca. Kad svoja čuvstva sjedinimo s čuvstvima Kristovim, odnosno Božjim, tada se molimo, tada se uzdižemo od onoga, što je prolazno, i dolazimo do vječnih načela kao i do vječnih osjećaja. Tko se tako moli, taj gleda kao Bog, taj ujedno osjèća kao Bog. Taj može kazati, da Krist živi u njemu: u njegovim mislima i osjećajima.

No gdje ćemo naći autentičnije misli i osjećaje Božje, nego u liturgiji? Crkva, vođena i nadahnuta Duhom Svetim, sabrala je u svojoj liturgiji sve, što je smatrala po tom Duhu, da je Bogu najmilije i da se njemu najviše približuje. Ona je sakupila jednu divnu kitu cvieća, savila je to u jednu cjelinu i dala vjernicima, da prikažu svome Bogu na poklon.

Mnogi se u liturgiji dive krasno uređenoj tvorevini ljudskoga genija, koji je znao u jednu neobično kompaktnu cjelinu spojiti sve ono, što je ljudski um liepa i genijalna iznio. Tu su zastupane sve umjetnosti; tu je glasba, slikarstvo, graditeljstvo i pjesničtvo. To je divan mozaik svih ljudskih sposobnosti.

To stoji, i to je bez sumnje nešto divno i jedinstveno u poviesti čovječanstva. Ali moramo kazati, da je to tek materialni dio, ako je dozvoljeno izraziti se filozofskim izrazom. To je sporedno, a formalni, bitni dio liturgije je u nečemu drugome, kud i kamo uzvišenijem, nego što je ljudska tvorevina. Liturgija, kao djelo Duha Svetoga, je eminentno nadnaravno djelo, i ono, što je važno u njoj, nije umjetnost ljudska, nego umjetnost božanska. To je njezina žrtva i njezini sakramenti kao i njezine misli, koje je ona sakupila iz Objave. Ne ćemo se ovdje zaustavljati na žrtvi Novoga Zavjeta, koja je središte liturgije i koja daje sav sjaj i čarobnost liturgijskoj molitvi, pa koja sama po sebi izdiže liturgiju nad svaku drugu molitvu, već ćemo se osvrnuti samo na drugi dio, tako zvani molitveni dio liturgije, na njezin oficij i njezine obrede, pa ćemo vidjeti, kako se u njoj očituje duh Božji.

Mi znamo, da je uglavnom veći dio liturgijskih molitava uzet iz Svetog Pisma, pa prema tome, da se u njima sadrži rieč Božja, koju nam je sam Bog objavio, a koju nam Crkva tumači i daje na vjerovanje. Veliki dio ostalih molitava je uzet iz djela sv. Otaca i crkvenih naučitelja, koji u Crkvi uživaju veliki ugled. Dakako, da je ona tako obradila liturgiju, vođena Kristovim Duhom, koji je u ovoj predsudnoj stvari ne će ostaviti, već koji uviek sudjeluje u njezinim djelima. Mi se prema tome nalazimo pred jednim djelom, koje se mora pripisati nadahnuću Duha Svetoga. Ako svaka molitva ide za tim, da uskladi naše misli s mislima Božjim i naša čuvstva s čuvstvima Božjim, onda moramo kazati, da ćemo te misli i ta čuvstva Božja najljepše naći izražena u liturgijskoj molitvi, kojom provejava Duh Božji. Ne znači li to, da nas liturgija najbolje odgaja za kršćanski život i da nas malo pomalo prilagođuje duhu Kristovu, koji se odrazuje u svakoj liturgijskoj molitvi?

Ovdje treba najviše imati u vidu, da je obilježje kršćanskog života bitno nadnaravno, a to znači, da sve dolazi odozgo. Mi nemamo prava, da se molimo kako hoćemo, nego onako, kako Bog hoće. Kad je govor o molitvi, tada moramo misliti najviše na to, kako da se Bogu dopadnemo. Uostalom, na to treba misliti u svakoj, pa i naravnoj molitvi, kojom sluga moli svoga gospodara. Bilo bi malo čudno, kad bi netko prisvajao sebi pravo da časti svoga kralja onako, kako on hoće, a ne onako, kako to propisuje dvorska ceremonija. Međutim, ne treba niti naglasiti, da je volja Božja u molitvi očitovana u službenoj molitvi Crkve, u liturgiji.

Čudnovato, kako to, da vjernici, koji poznaju silnu, zapravo bezkonačnu udaljenost između sebe i Boga, koji zato moraju biti u neprilici, kako da dostojno proslave i počaste toga velikoga Gospodina, ne postavljaju pitanje: koji je najbolji način, da se dade slava i čast velikome Bogu?

Kad malo diete, koje je razsrdilo svoga otca, ne zna, kako bi mu pristupilo i kako bi ga udobrostivilo i počastilo, tada se utječe svojoj majci, koja najbolje poznaje osjećaje otca. I mi, koji ne znamo, kako se treba moliti, imamo majku, koja najbolje poznaje želje i osjećaje našega nebeskog Otca. I u časovima, kada smo u neprilici, pa ne znamo, kako da se obratimo svome Bogu i kako da ga molimo, mi se utječemo svojoj majci, svetoj Crkvi, a ona nam savija liepu kitu cvieća i stavlja nam u usta rieči i misli, čuvstva i pjesme, kojima ćemo dostojno proslaviti svoga Boga.

Ali je važno spomenuti i to, da je ona skupila te misli i ta čuvstva iz božanskog Srdca gdje se odigrala najuzvišenija molitva i gdje su nastala najdivnija čuvstva.

Ciela Objava je očitovanje Rieči, koja se imala u vremenu utjeloviti. Bog je narodu svome preko proroka govorio, ali je u vremenu progovorio preko svoga Sina. Sav taj govor, ciela ta objava bila je postepeno objavljivanje vječne sakrivene Rieči, koja nam se krila. Svaka stranica Svetoga Pisma je neki bliedi odraz te nestvorene Mudrosti, koja je imala da dođe. Harfa Davidova je predigra velike pjesme, koja će se kasnije na strunama božanskoga Srdca odigrati. I Bog, koji je znao za sve osjećaje toga Srdca, nadahnuo je Davida i ostale proroke te im objavio tu mudrost, te božanske osjećaje jedinorođenoga Sina svoga. Tako se sve okreće oko Krista, sve je usredotočeno u Njemu, a liturgija opet sve to u sebi spaja i sjedinjuje.

Ako hoćemo shvatiti bit liturgije, moramo se sjetiti, da se u njoj u vremenu opetuje onaj božanski život našega Spasitelja, obnavlja onaj čin hvalospjeva, što se kroz trideset i tri godine Isusova života odigravao u njegovim osjećajima, njegovim željama, u njegovu radu i u svim njegovim i najmanjim djelima. Taj život, koji nije bio drugo nego neprekidno slavljenje Boga, žrtva goruća, što izgara pred Božjim veličanstvom, ljubav neprekidna i žarka, što kuca kucajima neba; cieli taj život našega božanskoga Spasitelja Crkva odrazuje u liturgiji, kao i u svom životu. Eto, zašto je izpravno kazano, da ona prikuplja sve osjećaje toga božanskoga Srdca, sva čuvstva te nebeske duše, sve želje, sve molitve, sve patnje, sve uzdisaje — cieli njegov život, pa opet to Bogu prikazuje, opet to ona sama sa svojim vlastitim životom obnavlja, opet to proživljuje, opet to Bogu žrtvuje. Taj božanski hvalospjev ona svagdano stavlja na usta svojim vjernicima u liturgiji, u toj svojoj službenoj molitvi. Tu božansku žrtvu ona svagdano obnavlja u liturgijskoj žrtvi — u tom svom vlastitom životu.

Kršćanski je život divna pjesma ljubavi. Sv. Pavao nam preporučuje, da občimo međusobno pjesmama i psalmima. »Loquentes vobismetipsis in psalmis et in hymnis« (Ef. 5, 19); »commonentes vosmetipsos psalmis et hymnis« (Kol. 3, 16). To je ono duhovno pjevanje, koje u tišini duše čuje samo Bog. »Kada izrečemo« — veli sv. Toma — »u melodiji i u nekom stanovitom razmjeru vanjske rieči, nastane sjetilno pjevanje. Tako isto, kada nutarnje misli i nutarnje osjećaje po određenom rasporedu i po određenom razmjeru upravimo k Bogu, nastane neka duhovna melodija i neko intelektualno pjevanje«. (Prolog Kom. Pjesme nad Pjesmama).

No, ako je nutarnji život svake duše već po sebi pjesma — ne će li život Crkve, njezina liturgija biti Pjesma nad Pjesmama?

A sav čar te velebne simfonije, tog preludija nebeske pjesme, dolazi od njezina »Leit-motiva«, kojim je prožeta ciela pjesma i kojemu je određena ciela ta čarobna harmonija, naime

od Isusa Krista. »Jer častan i Boga dostojan zbor svećenika« — veli sv. Ignacije Antiohijski — »sjedinjen je i usklađen biskupu kao strune citari. Zato se u koncertu vaših duša i vaše ljubavi Isus Krist opieva« (IV. Posl.).

Krist se opieva, kada prikazujemo žrtvu; kada u tišini molimo časoslov; kada u razkošju katedrale razvijamo osebujne liturgijske obrede; kada u zajednici dižemo Bogu svoje molitve — tada se u svim tim našim tajanstvenim melodijama opieva i slavi onaj, koji je sjaj vječne slave.

Liturgija je pjesma kršćanskoga života. Jest hvalospjev Kristove milosti u nama, jest vrhunac jakosti ljubavi Božje u vjernicima. Liturgija je Kristov život u nama.

Najvažnije je, da se u ovim stvarima otresemo naturalističkog i racionalističkog gledanja. Mi bismo nekako bili skloni misliti, da bolje od Boga znamo, što je za nas potrebnije i kao da ne bi bilo najbolje, da se prepustimo volji Božjoj, neka nas ona vodi u svim našim činima, pa i u molitvi. Ali sam je Spasitelj dao direktivu u toj stvari, kad je kazao: »Kad se molite, ne govorite mnogo kao neznabožci, jer misle, da će biti uslišani za mnoge svoje rieči. Ne povedite se za njima; jer zna Otac vaš, što vam treba prije negoli ga zamolite« (Mat. 6, 7).

Liturgija imade veliku misiju, da probudi Crkvu u vjernicima. Ovo osvješćenje da pripadamo jednome tielu, da smo jedna zajednica, pa prema tome da se moramo svi ujediniti, da moramo složnim silama i živjeti i moliti i raditi, jest veoma potrebno u našim danima. Koliko bi bilo sve lakše, kad bi nas zaokupio onaj duh prvih kršćana, duh ljubavi i bratstva, duh solidarnosti i povezanosti! Prvi su kršćani osjećali potrebu, da se mole zajedno, zato jer su bili prožeti Kristovim duhom, te su se osjećali članovima mističkog tiela Kristova. Ne može biti pravoga kršćanina, koji ne bi osjećao potrebe liturgijske molitve.

Liturgija je u životu s Crkvom, u osjećaju s Crkvom, u tome da se molimo zajedno s Crkvom, da priključimo svoju sitnu prošnju velebnoj i divnoj molitvi, koju zaručnica Kristova prikazuje svome Kralju i svome Zaručniku. Liturgija je u tome, da nas prožme duboko duh Kristov, koji se nigdje tako ne očituje, kao što se pojavljuje u molitvi Crkve, koja je kao neko disanje velikoga mističkoga tiela Kristova. Liturgija je život Kristov što provejava mističnim tielom njegovim i prelieva se malo pomalo u nas. To je jeka onoga božanstvenog života, onoga nebeskog hvalospjeva, što se vječno odigrava među presvetim božanskim Osobama.

Divnog li prizora promatrati tu velebnu molitvu! Sveta i čista zaručnica Kristova u mnogobrojnim svojim različnim članovima razsijanim po cielome svietu, klanja se svome Kralju! To veliko mistično tielo zajedno s Kristom na čelu daje uistinu

doličnu čast presvetome Trojstvu i prikazuje žrtvu dostojnu tako velikog Boga. Ta nedogledna tajanstvena zajednica, razsijana po gradovima i selima, u velikim katedralama kao i u seoskim zabitnim crkvama, u javnim bogomoljama kao i u privatnim stanovima, združuje se u jednu skladnu pjesmu i skupivši sve zvukove sa struna duša svih vjernika prinosi pred priestolje Božje divno usklađenu pjesmu kršćanskog života.

Ako kršćanski živjeti znači kršćanski osjećati i misliti, što biva preko molitve koja je »uzdignuće pameti i srdca k Bogu«, tada liturgija najbolje odrazuje taj osjećaj Krista. Kad smo kazali, da je liturgija život Crkve, uztvrdili smo, da je ona život Krista u našim dušama. Krist je došao na sviet, da nam dade svoj život, jer je on istina i život. Ali on nam taj život daje po svojoj Crkvi, koja živi Kristovim životom u svojoj liturgiji, službenoj svojoj molitvi. Kada prisustvujemo liturgiji, mi se združujemo sa životom Krista, koji se odrazuje u njoj, pa stvarno kršćanski živimo.

Savršenstvo kršćanskoga života je u ljubavi, koja je, kako govori sv. Pavao, »vinculum perfectionis«, veza savršenstva. To je zato, jer ljubavlju dosižemo neposredno Boga, u kojemu je naše savršenstvo i naš konačni cilj. Mi ga dosižemo, jer se sjedinjujemo s njime, s njegovim čuvstvima i s njegovim mislima. No već smo naglasili, da se Božja čuvstva i Božje misli nalaze najsavršenije izražena u liturgijskoj molitvi. Zato će nas liturgija naučiti, kako da se s Bogom što tiesnije sjedinimo i kako da s njim što intimnije živimo; u stvari, kako da postignemo svoje kršćansko savršenstvo.

TAJNA KRIŽA

Sve ide k tome, da se što tiesnije sjedinimo s Kristom. Kršćanski život obnavlja u našim dušama život Kristov. Mi moramo osjećati i misliti ono, što je Krist osjećao i mislio.

A što je Krist osjećao? — Odgovara sv. Pavao: »Ovo mišljenje treba da je u vama, kakovo je i u Isusu Kristu. On budući u biti Božjoj nije držao za nepravdu da je jednak Bogu; ali je sebe poništio uzevši bit sluge i postao sličan ljudima, i vanjštinom bio je kao čovjek. Ponizio je sam sebe i bio je poslušan do smrti, do smrti na križu« (Fil. 2, 5—8).

Križ je ono mjesto, gdje ćemo naći osjećaje i misli Kristove. Križ je ono sveto mjesto, gdje nalazimo Krista Boga. Zato je križ za nas znak naše pobjede i veličine. To je ona sveta knjiga, iz koje su svetci crpili mudrost života. To je predmet našega razmatranja, kao i našeg poklona.

Častimo ga na našim oltarima, dižemo ga na uzvišena mjesta, postavljamo ga na razkršću ulica, cjelivamo ga i na srdce pritiskamo kao simbol naše pobjede, znak naše veličine, uzrok naše radosti i naše sreće. Gorak je i težak, traži od nas neobično velik napor i trud; ali ipak mi ga ljubimo; mi, sljedbenici Kristovi, čeznemo za njim, jer znamo, da je u njemu tajna sreće i uživanja. Sviet ne shvaća ništa od našeg držanja, on nam se ruga, smije se našem oduševljenju; ali mi ne sustajemo, mi se upravo uzdižemo, do svetog ludila se predajemo tom uzvišenom simbolu, u kojem se krije tajna života, velikog nedokučivog Božjeg života.

Tajna života?... Malo tko shvaća, kako bi na križu, u goloj smrti mogao biti izvor života. Sviet vidi samo ono, što je površno: duboko p o n i ž e n j e onog čovjeka, koji trpi do smrti, i to sramotne smrti na križu. Ali površnom oku izmiče pogled u skriveno bogatstvo ljepote, koja je podpuno nutarnja. Što zapravo vidimo na križu?

NA KRIŽU JE ČOVJEK BOLI

»Vidjeli smo ga: a nije bilo na njemu ništa čega radi bismo ga željeli« (Iz. 53, 2). Iznakažen i izmrcvaren. Izčezla je sva

njegova ljepota; već se ne prepoznaje njegovo obličje«. — »O moj dragi«, kliče ljubki Henrik Suzo, »kako si postao nesličan samome sebi! Jer Tvoje nježne ustne, koje su bile poput pupoljka rumenih ružica, Tvoja usta, koja su bila škola svake kreposti i navike, točila su mudrost i sladkoću; pobožna su usta crpla iz njih med i mlieko sladkih, radostnih rieči, i opajala se njima — ta su usta sada sasvim osušena, tako da se jezik od suše priliepio uz nebce; Tvoja liepo građena brada, poput dražestne doline između pašnjaka, sramotno je onečišćena, a grlo iz kojega je provirao Tvoj mili govor, tako da je sve, koji su ga slušali, pogodila sladka strjelica ljubavi, bilo je ogorčeno octom i žući.

O jao meni, kako je pokvareno Tvoje milo lice, nekad ljubko kao raj svih slasti, na kojemu su se sve oči sladko pasle! Ja vidim, da nemaš ni milote, ni ljepote. Tvoje prijazne ruke, oble i ravne i liepe kao da su izdjelane, ukrašene dragim kamenjem, i noge kao mramorni stupovi, utvrđeni na zlatnim podlogama, klonule su od neizmjernog napora, koji su podniele; Tvoje nježno tielo kao kitan uzvišen skladan brežuljak obrastao ljiljanima — sada je obliveno krvlju i od razpinjanja tako utanjeno, da bi se jasno mogle prebrojiti sve kosti« (Bl. Hen. Suso: Knjižica o ljubavi, Duh. Živ. god. III. str. 54).

Oni, koji ga okružuju, rugaju mu se i izsmjehuju ga, veseleći se njegovu poniženju. Zapravo je postao najzadnji među ljudima. Vidimo čovjeka prezrena, čovjeka boli, koji znade za slabosti. To je ono nevino Janje, koje je doneseno na zaklanje, a na koje su postavili sve zločine i sve griehe! Janje, koje nije ni otvorilo svoje ustne. To je nevini Izak, koji na svojim leđima nosi teret žrtve, na kojoj se ima žrtvovati. To je dakle žrtva naroda, žrtva podpuno uništena, do krajnjih granica ponižena, pod noge bačena, nemilo izbičevana, grozno popljuvana i konačno sramotno razapeta. Žrtva grieha.

U Starom Zavjetu je Veliki Svećenik polagao ruke na žrtvu i time pokazivao, kako griesi njegovi i njegova naroda prelaze na žrtvu paljenicu. Nevina žrtva, koja nije ni mogla griešiti, primila je na sebe veliki teret. Izjednačivši se sa slaboćama svoga naroda morala se uništiti tim nevoljama i žrtvovati s njegovim griesima.

To je tajna križa. Nevino Janje, koje nije ni moglo griešiti, nosi na svojim leđima teret svih naših grieha. Uistinu, on je nosio naše slabosti i naše nevolje. Mi smo svi zalutali, svaki je svojim putem krenuo, a Gospodin je na to Janje postavio zloće svih nas (Iz. 53, 6). Težko breme zločina i grieha počinjenih tamo od praotca Adama, od bratoubijstva Kaina preko opačina izabranoga naroda i njegovih velikih svećenika, breme grieha

cieloga čovječanstva i svakoga pojedinca, upravo breme grieha svih nas, kao težki teret, leži na njegovim leđima.

Križ stoga nije samo žrtva, nego je to n a š a žrtva. To je žrtva n a š i h prestupaka i n a š e nepokornosti prema Bogu. Jer smo mi skrivili veliko zlo, udaljivši se od Boga, bilo je potrebno da se to popravi. A jer je to zlo bilo upravo bezkonačno, pa nije mogao nitko drugi da dade dovoljnu zadovoljštinu za tu neizmjernu uvredu, bilo je potrebno, da sam Sin Božji dođe na zemlju i da zadovolji Otcu za naše griehe. Uistinu, tako je Bog ljubio sviet, da nije štedio ni Sina svoga Jedinorođenoga, nego ga predao za sve nas (Rim. 8, 32). Samo radi zloće svoga naroda Otac ga je ošinuo (Iz. 53, 8).

Silno je Otac ljubio svoga Sina. Upravo je svu milinu svoje ljepote i svoje ljubavi izlio u njega, tako, da se nasladio u njemu. A ipak nije ga poštedio, nego ga je predao u ruke grješnika. Može li postojati veća opozicija, od one između Boga i čovjeka grješnika? A ipak sam Otac nebeski daje svoga Sina u ruke njegovih neprijatelja. Rekao bi čovjek, baca ga iz toplog krila otčinske svoje ljubavi, ostavlja ga i zapušta ga tako gorko, da se i tuži: Otče, zašto si me zapustio?

Prokleta je bila zmija, koja je zavarala čovjeka i bila uzrokom grieha; prokleta je bila zemlja, koja je nosila čovjeka grješnika; proklet je sam čovjek, koji grieši, a proklet je također i onaj, koji visi na križu (Deut. 21, 23). Proklet je bio stoga, jer je svojevoljno na sebe uzeo prokletstvo, to jest uzeo je na sebe tuđe griehe, pa je smatram i izjednačen grješnicima: »Et cum sceleratis reputatus est« (Iz. 53, 12). Bio je stoga naša žrtva, jer se podpuno s nama grješnicima izjednačio, jer je htio, da ga takvim smatraju. »Njega, koji nije poznavao grieha, učinio je za nas griehom«.

Što dakle vidimo na križu? Vidimo čovjeka boli, ponižena i gažena poput crva; čovjeka, koji na sebi nosi veliki teret grieha; koji je smatran najvećim grješnikom; čovjeka, koji je postao žrtva, nevina i neokaljana žrtva naših grieha. Mi dakle vidimo na križu našu žrtvu.

NA KRIŽU JE BOG SLAVE

Ali još nešto vidimo na križu. Vjera nam kaže, da je to onaj obećani Mesija, kojega su Židovi s tolikim čeznućem očekivali i tražili. To je druga božanska Osoba, pravi i istinski Sin Božji. Radi toga vjera nam kaže, da na križu božanska osoba visi i umire; da Sin Božji prolieva krv i trpi za nas. Imade dakle na križu nešto više od poniženja. Na križu je izdignuto neko uzvi-

šeno i veliko dostojanstvo. Jest, na križu vidimo sramotu i poniženje, patnju i bol, nevolju i oskudicu. Ali također na križu vidimo sjaj i ljepotu, uzvišenost i veličinu.

Na križu vidimo samoga Boga, drugu Božansku Osobu. Tu je dakle blaženstvo i sreća Božja, veselje i oduševljenje neba, slava i razkoš raja. Na križu je veselje vjernika, ponos mučenika, hrabrost djevica. Na križu je dakle sadržaj sve ljepote, svakoga veselja, svakoga blaženstva.

Izraelci su davno čeznuli za onim, koji je imao biti »očekivanje naroda«, za kojim su narodi vapili kao za svojim Spasiteljem. To je budući oslobodite]j, koji ih imade osloboditi iz sužanjstva, najvećega sužanjstva grieha. Od nekoliko vjekova dizale su se ruke k nebu, da bi se otvorilo i da bi došao onaj, koji će izbaviti svoj narod, onaj veliki kralj i zakonoša njihov, vojskovođa, koji će kao slavni pobjednik slavodobitno poći preko svojih neprijatelja, svladati ih i uništiti i slavno vladati u svojoj nedokučivoj veličini.

Ali gdje je taj veliki vojskovođa, gdje taj kralj, koji imade slavno vladati, gdje je taj ključ Davidov i žezlo kuće Izraelove? Eno ga, visi na križu. Na križu je dakle velika slava i pobjeda. Onaj stoga vlada, koji se uzpinje na križ, onaj pobjeđuje, koji dozvoljava, da mu ruke svežu, da ga ponize i prikuju s trima čavlima.

Budući Mesija je imao doći kao sunce i sjaj vječne svjetlosti, koja je imala da razsvietli one, što su u tami i sjeni smrti. Ali gdje je to sjajno lice, u koje čeznu anđeli gledati, to lice, koje je odraz vječne svjetlosti, što razsvietljuje svakoga čovjeka, koji dolazi na ovaj sviet? Eno ga, na križu, popljuvano je i izkrvavljeno, izmučeno i iznakaženo, da uobće nema na njemu obličja i ljepote. Sjaj i ljepota je dakle u tome, da budemo izpljuvani, iznakaženi, upravo da izgubimo svaki sjaj i ljepotu.

Kazano je, da se uzvišeno nalazi u spajanju prividnih oprečnosti. A upravo na križu vidimo prividne oprečnosti, koje može da spoji u jednu jedinstvenu cjelinu samo pronicavo oko Kristova vjernika. Tu je patnja u najoštrijem stupnju, tu je čovjek bolova, skup žalosti i zapuštenosti, koje čovječanstvo do tada nije vidjelo niti će ikada vidjeti; tu je zapravo skup svijų bolova i muka. Ali ta je bol čudnovata bol. To je bol Boga, koji upravo pliva u bogatstvu uživanja i razkoši. To je bol sladka i ugodna. Bol, koja nije težka.

Na križu je duboko poniženje. Ali to je poniženje Božanske osobe, koja je uviek uzvišena, uviek velika, uviek slavna. Ne, nije istina, u križu nije samo poniženje, nego je slava. Na križu jest, doduše, poniženje, ali ono, koje kraljuje, koje vlada, poniženje, koje pobjeđuje sviet.

Na križu je siromaštvo, golotinja i zapuštenost. Tko prigrli križ, taj ostavlja cieli sviet, sve bogatstvo, taj nema upravo ništa, taj je najveći siromah na svietu. Nema ništa, ali imade sve. Nema ništa od ovoga varavoga svieta, ali imade sve u Bogu. Na križu nema ni odjeće, ni srebra ni zlata: na križu je krajnje siromaštvo. Ali je ujedno na križu Bog, pravi i istinski Bog, sa svom svojom ljepotom i cielom svojom baštinom. Na križu, gdje smo lišeni svega, imademo sve...

Jest, također je i prokletstvo na križu. Tu je najveće zapuštenje, upravo zlostavljanje. Tu je onaj objekt sramote i rugla, oko kojega se svjetina kupi, da ga izrugava, da upravo pljuje na njega i da ga svakim porugljivim riečima zlostavlja. Na križu je dakle sramota. Ali je na križu ujedno i sjaj i slava Boga. Oko toga tajanstvenoga drveta kupe se anđeli, upravo se natiskavaju serafini, da pristupe toj slavi Otčevoj, da promatraju i vide, da uživaju u njemu. Kerubini silaze s neba, da izkažu dovoljnu počast tom uzvišenom sjaju, koje nije mogla potamniti zloća grješnika.

Na križu je smrt. Smrt? Ali to je život, koji umire. Život, koji ne poznaje smrti. Na križu je zapravo život. Jest i smrt, ali je baš preko te smrti došao život. Tada, kada je na križu život umirao, taj isti život je proročkim duhom najavio: »Smrti, bit ću tvoja smrt!« Nema života, nego u ovoj smrti, kao što nema blaženstva, nego u ovoj nesreći, nema uživanja, nego u ovoj patnji i konačno nema radosti, nego u ovoj boli, bolį križa.

Upravo sve je na križu, jer je na križu Bog. »Dakle ukinuta je sablazan križa« (Gal. 5, 11). Križ je postao predmet naše radosti, upravo ono najveće dobro, koje nas privlači.

U križu se krije neka tajanstvena privlačiva ljepota, koja nas oduševljuje, koja nas zanosi. To je ljepota Boga, blaženstvo neba. Mi smatramo križ najvećim našim dobrom, kojemu posvećujemo sve svoje energije i kojemu žrtvujemo sva ostala naša dobra. A smatrati nešto najvećim dobrom i sve drugo podrediti tome, znači postaviti u nešto svu mudrost života. Za nas je stoga tajna križa, mudrost. To je za nas tajna mudrosti. Zato i kaže sv. Pavao: »Jer je rieč o križu ludost onima, koji propadaju, a nama, koji se spasavamo, sila Božja. Ta pisano je uništit ću mudrost mudrih i odbacit ću razum razumnih. Gdje je mudrac? Gdje je književnik?... A mi propoviedamo Krista razpetoga: Židovima sablazan, a poganima ludost. Onima pako, koji su pozvani, i Židovima i Grcima: Krista, Božju silu i Božju mudrost« (I. Kor. 1, 18—24). Čak sv. Pavao izjavljuje, da ne zna što drugo propoviedati, nego Isusa Krista i to razpetoga (Isto, 2, 2). Zato se i ne hvali drugim nego križem, te veli: »A

ja, Bože sačuvaj, da se čim drugim hvalim, osim križem Gospodina našega Isusa Krista, po kojem je meni sviet razapet, i ja svietu« (Gal. 6, 14).

PATNJA JE BOŽJA U KRIŽU

Umjetnici nam nastoje dočarati otajstvo križa na različne načine. Oni se trse, da nam prikažu dubinu boli, koja na njemu visi. Ali zar je u tome cielo otajstvo? Nije li na križu, zajedno s boli, također i slava? Nije li Krist slavan upravo sada na križu? Nije li na križu njegova pobjeda najveća, jer je tu pobiedio sviet i đavla i grieh i konačno odpornost slaboga svoga tiela. Vjera nam kaže, da Krist sa križa kraljuje, da je stoga na križu slavan, ovijen cielom slavom neba. Tada zapravo, kad je bio uzdignut, sve je privukao k sebi i sve je spasio i pomirio s Otcem. Zato i kaže sv. Pavao: »Nije (Krist) slab, nego je silan među vama; jer ako je i razpet bio po slabosti, ipak živi po sili Božjoj« (II. Kor. 13, 3—4). Hoće li se naći umjetnik, koji će nam prikazati cielu tajnu križa: čovjeka biede, i Boga slave?! Hoće li ikada ljudski um shvatiti, a kamo li umjetnički kist izraziti, duboku tajnu križa, istinu naime, da je u patnji veličina, u poniženju slava, a u siromaštvu bogatstvo? Tko će se usuditi izraziti jedinstvo ovih prividnih oprečnosti?

Dvie istine izrazuju cielu stvarnost kršćanskoga života, dvie istine, koje na prvi mah izgledaju oprečne, a u stvarnosti se tako liepo međusobno podudaraju. Prva od njih iztiče veličinu kršćanskoga života. Tä to je Božji život, to je punina života, koja se iz krila presvetog Trojstva prelieva u naše duše. Druga istina izrazuje potrebu mrtvenja, samoodricanja, samozataje, siromačtva i patnje. S jedne strane dakle najuzvišeniji razvitak, upravo bujanje punine života, a s druge strane smrt i samoodricanje, kidanje i siromaštvo.

Kad pogledamo na križ, odmah lako shvaćamo tajnu te prividne oprečnosti. Zapravo su na križu te dvie prividne oprečnosti došle do svoga najvišega stupnja. Tu je najveća bieda, kao i najveća slava; najdublja bol, kao i najuzvišenije uživanje! Najponiznija i najsramotnija smrt čovjeka, kao i najdjelotvorniji život, upravo izvor svakoga života. Tu je smrt i život. Bieda čovjeka i slava Božja.

Svrha je našega života, da nađemo Boga. U tome je sve. Sretan je samo onaj, koji je Boga našao. Za našu sreću Bog nam se jedanput pokazao. On je stvarno rekao, i to svojim primjerom i svojim životom, gdje se nalazi. Gdje ćemo ga naći? Uzalud se biedno čovječanstvo trudi i muči da nađe Boga. Treba uzići na Kalvariju, treba ogrliti križ: tada, kada ogrlimo križ, budimo sviestni, da smo našli Boga.

Kad dovršimo ovo razmatranje, dignimo se, primimo križ života, koji nam Gospodin duhovno u nevoljama šalje. Zagrlimo ga u duhu i uzljubimo i ne zaboravimo, da smo Boga našli i Boga ogrlili.

»O Isuse presladki«, moli bl. Henrik, »moja preblažena mudrosti, Rieči Otčeva, izvore i uvire svih stvari, pogledaj svojim blagim očima, kako sam ja biedan čovjek, neznatan prah i slabo tielo, i da spas čovjeka ne leži u njegovoj moći, nego u tvom blagom pomilovanju. Ah, Gospodine, sjeti se gorke smrti, koju si za me nevriednoga grješnika pretrpio, i održi moju dobru volju, koju si Ti u meni zametnuo. O milosrđe moje, ne ostavi me, o moja obrano, ne odlazi od mene, o moj odkupitelju, budi mi na pomoći, daj mi, da umrem svietu i da se s Tobom pokopam u Tvom grobu, siguran od neprijateljskih napadaja, da me od Tebe nikad više ne razstavi ni život ni smrt, ni kakav bio obrat sreće. Naša ljubav mora svojom snagom svladati smrt, i taj vez ljubavi, o moj mili, treba da svakako uztraje između nas dvoje, od vieka do vieka. Amen« (Bl. Hen. Suso: Knjižica o ljubavi, Duh. Živ. god. III. str. 57).

SAKRAMENAT LJUBAVI

LJUBAV KRISTOVA U USTANOVLJENJU EUHARISTIJE

U svakom se stvorenom djelu očituje neograničena ljubav, koja nas spaja s Bogom. Ali je ona došla do svoga vrhunca u ustanovljenju sakramenta sv. Euharistije. To je vrhunac i kraj bezkonačnog niza izlieva ljubavi Božje.

Divno je promatrati poviest te ljubavi Božje prema čovjeku. Kad znamo, da je Božja dobrota učinila sve iz ljubavi, onda nam se nepregledno more njezino odkriva u cieloj njezinoj zamašitosti i veličini. Tko bi mogao izbrojiti dobročinstva izkazana čovjeku? Trebalo bi pobrati cvjetove ciele razkošne prirode, pobrojiti drhtaje pojedinih atoma, nanizati uzdisaje vasione, koja vapi i naviešta slavu njegove milosti, pa se sjetiti, da se u svemu tome očituje neizmjerna dobrota, da vidimo veličinu te Božje ljubavi prema nama.

Bog je ljubav, i djela Božja učinjena čovjeku od početka do danas, jesu djela neizmjerne ljubavi, koja se neprestano daje. A jer ljubiti znači činiti dobro, zato su i djela Božja izljev dobrote, koja se izdašno daje i intimno priobćuje. Bog hoće da nam se dade, da nam se podpuno priobći, da nam upravo svu svoju nutrinju pokloni. I ustanova Euharistije je konačni izraz toga davanja ovdje u životu.

Stari su govorili da je »bonum diffusivum sui«, svojstvo je dobra da se razlieva. Nikome toliko kao Bogu, nije svojstveno, da se priobći, jer nitko ne ljubi toliko kao Bog. Ta se dobrota Božja i ljubav Božja očituje u svakom djelu, ali je Euharistija konačna faza toga davanja na zemlji. Poslije ustanove Euharistije, koja je nadmašila sva ljudska očekivanja, čovjek nema što očekivati. Boga imade, Rieč je stvarno, bitno u njemu, ona je postala njegova hrana i njegovo piće. Poviest najveće ljubavi Božje je zaključena.

Sv. Pavao je osjećao svu uzvišenost ove poviesti, kad je u prvim redcima svoje poslanice Židovima kazao, da je Bog mnogo puta i u mnogo navrata govorio preko proroka i patrijarha svome narodu. Ima nešto neopisivo veliko u tim riečima,

kojima se kaže, da nam Bog govori. Bog je izkazao veliku milost čovjeku, kad mu je progovorio. Time mu je dao svoju rieč. Sve, što god se sadrži u materijalnim ili spiritualnim predmetima, sve što je napisano u svetim knjigama, ili se sadrži u predaji — to je sve očitovanje Rieči, druge božanske osobe, po kojoj je sve učinjeno. Dvie su velike knjige njezinim prstima izpisane: knjiga vidljive prirode i knjiga izrečene rieči, a na obim knjigama mi nalazimo opet samo Rieč, drugu osobu. Pređimo jednim pogledom svu igru Božje prirode, koja titra pod prstima Božjim, divno uzklađenu simfoniju Božje slave; otvorimo stranice Svetoga Pisma i ne ćemo naći ništa drugo nego Rieč Božju, drugu Božansku osobu.

Zaista, divnih čuvstava i uzvišenih misli nalazimo na svakoj stranici Svetoga Pisma! Tu je sada čuvstvo kajanja, sada osjećaj nade, sada uzhit veselja, sada polet zanosa, sada neograničeno oduševljenje. Iz svake stranice toga pisma, koje nam je Bog poslao u ovu dolinu progonstva iz Domovine izbija neko čuvstvo. Ali odkuda su sva ta čuvstva i sve te misli? One su uzete iz božanskog Srdca našega Spasitelja, iz toga uzvišenog Sunca, koje u sebi sadržaje svu toplinu i svjetlost, a koju nam je svjetlost malo po malo slao, dok nije nadošla punina vremena, da nam dade sve. Stari Zavjet, koji je tek priprava konačnoj objavi, prikazuje nam se kao zora budućega dana, u kome će nam osvanuti konačno sunce. Traci svjetlosti, koji nas u zoru pozdravljaju, dolaze nam od sunca i naviештaju dolazak punine svietla. Sve je u njemu imalo svoj život, sve je od njega i po njemu i u njemu.

Međutim, dogodilo se nešto, što je djelo Božje okrunilo najsjajnijom krunom. U punini vremena došla je i punina rieči i istine, »plenus gratiae et veritatis«. Kroz dugo vremena očekivana i pripravljena, kroz dugo stoljeća najavljivana i nagovještana, pojavila se ona sama, Rieč Božja, govorila je svojim ustima, kazivala istinu svojim srdcem i bila među nama svojom osobom.

Slušali ste majstorsku devetu Beethovenovu simfoniju, u kojoj je umjetnik htio da dade svu svoju dušu, upravo najdublju svoju nutrinu. Pa kad mu to nije uspjelo zaista liepim, ali ipak muklim glasom instrumenta, poslije prvog, drugog i trećeg stavka, najednom u punom zamahu uzbibane muzike, orkestar naglo stane, i nastane tajanstvena tišina, koju prekine živi glas čovjeka: prijatelji, dosta tih glasova! Snažnija pjesma imade da započne! I umjetnik, mimo svih pravila simfonijske glasbe, uvodi ljudski glas, koji nastavlja pjesmu živom ljudskom rieči izražavajući je Schillerovom odom radosti.

Da, mimo svih prirodnih zakona, mimo svakog prirodnog očekivanja, Bog nam je u punini vremena poslao Sina svoga,

Rieč svoju. I učenici, koji su s njim živjeli, mogli su kazati, da su ga ticali svojim rukama, da su ga čuli govoriti, da su obćili s njime i da su ga vidjeli svojim očima. Njega, koji sadrži puninu svega, od kojega je sve učinjeno, i po kojemu je sve sazdano. Velim onu Rieč, od koje je svaka istina i svaka ljepota, koja je »plenitudo divinitatis«, punina Božanstva, sjaj bivstva Otčeva, i koja u svojoj božanskoj naravi sadržaje sve što je ikada pastojalo.

Eto otajstva Euharistije! Da se u onoj maloj čestici sadrži sve: stvoreno i nestvoreno, čovječanstvo i božanstvo; da je u njoj sve sazdano, kako govori sv. Pavao, što je na nebu i na zemlji; da je u njoj »pleroma panton«, punina svega, da je sintetizirano sve — to je tajna vjere, mysterium fidei, o kojoj mi možemo mnogo govoriti, ali koju ne ćemo nikada dovoljno izcrpsti i dovoljno dokučiti. To je središte našega kulta!

Ne može se dovoljno shvatiti, koliku nam je ljubav izkazao božanski Spasitelj u ustanovi Euharistije. Ta se ljubav očituje i u tome, što nam je ostavio ovaj uzvišeni dar u najdirljivijem času svoga razstanka od nas. Kad se razstajemo od drage osobe, ostavljamo joj ono, što nam je najdraže. Tako i Isus »znajući, da mu je došao čas, da prieđe iz ovoga svieta k Otcu, kako je ljubio svoje, koji su bili na svietu, zasvjedoči im izvanrednu ljubav« (Iv. 13, 1).

Ta se ljubav očituje i po okolnostima, u kojima ustanovljuje ovaj sakramenat. To je bio čas njegove smrti, dakle čas, kad se imao za nas predati. »Ako nema veće ljubavi od ove, da netko dade svoj život za drugoga«, onda moramo kazati da je to bio čas, kad nas je neizmjerno ljubio, jer je velikodušno predavao za nas svoje tielo i svoju krv. Čas, kad nam se podpuno predavao, kad je podpuno izgarao za nas.

Nesamo to, nego je Euharistija uspomena ove neizmjerne ljubavi Kristove, kojom život svoj daje za nas. »To činite na moju uspomenu« (Lk. 22, 19). Euharistija je uspomena muke i smrti božanskog Spasitelja. Svakiput, kad prikazujemo sv. Misu, sjećamo se ovoga uzvišenog događaja. »Jer kadgod budete jeli ovaj kruh i pili kalež, smrt Gospodnju navještajte, dok ne dođe« (I. Kor. 11, 26). Euharistija je uspomena najdražeg događaja ljubljene osobe. Ona nas vječno sjeća neograničene ljubavi ljubljene Božanske osobe.

Ta se neograničena ljubav Boga očituje nadasve u daru, koji smo primili. U Euharistiji nam je dao sve, što je imao. Nije nam dao neku bilo koju svoju stvar, nego nam je dao samoga sebe. Nije se zadovoljio da nas usreći svojim dragocjenim darovima, koje primamo u ostalim sakramentima, nego je htio da nam dade samoga sebe. I to podpuno: svoje božanstvo i svoje čovječanstvo; svoje ljudske i svoje božanske sposobnosti; svoja

čuvstva i svoje misli; svoju narav i svoju osobu. U Euharistiji imademo sve, što spada na božanstvo i na čovječanstvo. Tu je plemenita njegova duša i njegovo tielo; njegova prolivena krv i njegovo izmučeno i za nas predano tielo. Tu je podpuni čovjek. Ali tu je i podpuni Bog, pravi i istinski Bog naš. Tu su tri božanske osobe, koje su međusobno nerazdružive; tu je presveto Trojstvo: Otac, Sin i Duh Sveti; tu je sve, što spada na nebo i na zemlju. U Euharistiji je sve, što može čovjeka razveseliti i usrećiti.

Preko liturgijske godine Crkva nas od vremena do vremena poziva, da se napajamo na različnim otajstvima života Boga čovjeka. Uzvišena je to božanska paša, na koju vodi svoje ovce nebeski pastir. Ali u Euharistiji nalazimo usredotočena i s v a otajstva. Tu je cieli Krist sa svojim božanstvom i čovječanstvom. Tu su sva njegova otajstva kao i sva njegova čuvstva. Tu je sve, što spada na ljudski i božanski njegov život.

Tko bi mogao izmjeriti darove, što ih je Bog čovječanstvu podielio od početka do danas? Divan je to niz izlieva Božje dobrote i Božje ljubavi, istinski odraz neizmjerne njegove dobrote. Ali i sva ta dobra zajedno uzeta, izčezavaju pred uzvišenošću Euharistije, u kojoj nam Bog daje samoga sebe, sa svim svojim darovima, sa svim izljevima svoje dobrote i svoje mudrosti! U Euharistiji nam je Bog zaista dao s v e.

Ako se ljubav očituje po daru, onda moramo kazati, da se ljubav Spasitelja ne može izmjeriti. Što neku osobu više ljubimo, to joj veće dobro izkazujemo. Što ćemo onda kazati o ljubavi Spasitelja, koji nam je dao sve, što je imao, dao nam samoga sebe? Njegova uzvišena mudrost nije mogla izmisliti boljega dara, nego što smo primili. Njegova neizmjerna ljubav nije nam se mogla bolje pokazati, nego u Euharistiji. Davši nam podpuno samoga sebe, njegova ljubav prema nama je došla do kraja.

EUHARISTIJSKO SJEDINJENJE S KRISTOM

Ta se ljubav Spasitelja očituje i u načinu, kojim se htio s nama sjediniti. Ljubav je ujedinjujuća i ne trpi da dvie osobe budu međusobno razstavljene. A božanski prijatelj naših duša je htio, da se što tiesnije sjedini s nama. To je postigao preko sv. Euharistije.

Tu nam se daje kao hrana i kao piće. A ne može se zamisliti tiesnijeg jedinstva. Jer kao što se hrana podpuno pretvara u naš tjelesni organizam, te postaje jedno s nama, tako i ova nebeska hrana postaje jedno s našim dušama, s tom razlikom, što se tjelesna hrana pretvara u nas, dok ova nebeska hrana pretvara naše duše u Krista. »Ja sam jelo za odrasle«,

kaže sv. Augustin, »rasti i jesti ćeš me. Niti ćeš ti mene pretvoriti u sebe kao hranu tiela svoga; nego ćeš se ti pretvoriti u mene« (Ispoviesti 10, 10).

Krist je ustanovio ovaj sakramenat pod prilikama vina i kruha, da nam posvjedoči, kako jakost njegova života mora prieći na nas. Zato je i kazao: »Tko jede tielo moje i pije moju krv, ima život vječni« (Iv. 6, 54). Upravo je učinak ovoga sakramenta da dobijemo onaj božanski vječni život, kojim živi sama druga božanska osoba.

»U Euharistiji«, kaže Lebreton, »vrši se jedinstvo Krista s vjernikom i živa transformacija, koja joj je plod. Više se ne radi o pristajanju uz Krista po vjeri, niti o inkorporaciji vjernika po krštenju, nego o novom stvarnom i duhovnom jedinstvu. Tada se može kazati, da onaj, koji pristaje uz Gospodina nije više samo jedan duh s njime, već i jedno tielo. To je tako tiesno jedinstvo, da se Gospodin ne uztručava kazati: »Onako, kako ja živim po Otcu, tako i onaj koji me blaguje, žive kroz mene« (Les origines du dogme de la Trinité, 1910., str. 403).

Krist nas ujedinjuje k sebi, jer nas transformira u sebe.

Ovaj »sakramenat ljubavi« sličan je vatri, koja sažiže sve i pretvara sve u sebe. »Jer ako oganj, ovo tako plemenito počelo, pretvara u sebe sve stvari, što se s njime sjedinjuju, uništavajući najprije na njima sve ono, što mu je protivno, a tada im priobćuje svoj oblik i svoje savršenstvo: koliko će više onaj bezdan neizmjerne dobrote i plemenitosti uništiti svako zlo, što ga nađe u našim dušama i učiniti ih slične sebi« (Rodriguez, Vježbaj se u kršćanskoj savršenosti, II, str. 367). Po Euharistiji se ostvaruje naše preobraženje u Krista. U njoj oblačimo novoga čovjeka (Ef. 4, 24).

Božanski Spasitelj je zato ustanovio presv. Euharistiju, da naše srdce učini po svom Srdcu. Zato je i kazao sv. Mariji Margareti: »Kćeri moja, došao sam, da svoju dušu stavim na mjesto tvoje duše, svoje srdce i svoj duh da zamienim s tvojim, da samo iz mene živiš i za mene« (Cfr. Bernadot, Od Euharistije do presv. Trojstva, Zagreb, str. 152). Gospodin ne dolazi k nama da uništi naš život, nego da ga pridigne, davši nam svoj život. Zato se Newman ovako molio: »Gospodine, tvoj svemogući život ne traži naše uništenje, već naše oživljenje. Ti ostaješ u sebi vazda jedan te isti. Ali iz tebe izvire bez prestanka moć i snaga, te je dodir s njima naša snaga i naše zdravlje«.

Ljubav je ujedinjujuća, pa onaj, koji ljubi pretvara se u ono što ljubi. Što je ta ljubav veća, to je jedinstvo dublje. Ali se mora priznati, da se nigdje takvo jedinstvo ne postizava kao u Euharistiji, stoga što se nigdje nije dalo da bi netko drugoga ljubio kao što nas Krist ljubi u Euharistiji. Zato nigdje nema ni takvog jedinstva kao u Euharistiji. Tu naš zaručnik i ljubitelj naših

duša dolazi u najbližu vezu s našim dušama, vezu, kakvu je samo njegova božanska mudrost mogla i izmisliti. On zalazi u našu nutrinju: »Među grudima mojim boravi« (Pjesma nad Pjes. 1, 12); dozvoljava, da ga usvojimo podpuno, da prisvojimo sva njegova čuvstva i njegove misli, čini, da njegov život postane našim životom, da njegova ljubav postane našom ljubavi. Po sv. Pričesti ostvaruje se ono jedinstvo, o kojem je govorila sv. Katarina Genoveška: »Ja nemam ni duše ni srdca. Srdce i duša Isusa Krista su moje srdce i moja duša« (Cfr. Bernadot, str. 151).

Kad kažemo, da se u Euharistiji nalazi punina otajstava, onda će nam ova duhovna asimilacija odskočiti u pravom svome značenju. Mi u Pričesti primamo cieloga Krista, njegovo čovječanstvo i njegovo božanstvo. Sve, što se u hostiji nalazi. A tu je cieli život Krista, Boga čovjeka. Tu je njegovo vječno rađanje od Otca, tu je na otajstveni način njegovo vremensko rađanje, njegova muka i njegova smrt, kao i njegovo uzkrsnuće i njegovo uzašašće. Sva ova otajstva preko Euharistije postaju naša otajstva, kao što cieli ovaj Kristov život postaje naš život.

Zato i postavljamo Euharistiju kao središte cieloga našega liturgijskog života, onoga života, kojim se u nama ostvaruju otajstva Kristova. Preko liturgijskog godišnjeg ciklusa Crkva nas uvodi u otajstva Kristova i čini, da ona budu naša otajstva: čini, da se mi preporodimo s Kristom, da s njime trpimo i s njime umremo, da s njime uzkrsnemo i s njime uzađemo na nebo. A cieli taj program ostvaruje u nama sv. Pričest.

Primajući dostojno i svetom pripravom ovu anđeosku hranu, Krist nas malo pomalo pretvara u sebe i oblikuje u nama svoj sveti Duh. Naše se misli malo pomalo modificiraju i mi počnemo misliti ono, što Krist misli. Našu dušu zaokupe ideje Krista, mislimo samo na njega i rado se bavimo njegovim svetim otajstvima.

To se isto ostvaruje u našim željama. Izčezavaju pomalo izprazne i tašte želje, i naše se srdce oblikuje prema Srdcu Kristovu. Više ne tražimo sebe, niti svoje naslade, nego nam je užitak boraviti s Kristom i s njime se veseliti. Rado se oduševljavamo za sve ono, što je Kristovo, pogotovu nam je draga njegova patnja i njegova muka. Svoju volju podpuno zatajujemo i rado se podlažemo u svemu volji nebeskoga Otca.

Krist u sv. Pričesti dolazi k nama s velikom čežnjom i ljubavi. On hoće da nas formira po svom božanskom Srdcu. To je njegova volja, on će to učiniti samo, ako ne budemo postavljali zapreke. Zato je potrebno da istom ljubavlju, kojom on dolazi k nama, mi pođemo k njemu. Treba čeznuti za tom uzvišenom hranom, gladovati ovaj nebeski kruh. Ako hoćemo

da nam koristi tjelesna hrana, treba da osjetimo njezinu potrebu, da je gladujemo, rado primamo i osjetimo njezinu slast. Tako je potrebno da gladujemo i osjetimo milinu ove nebeske hrane.

Treba stoga podpuno prekinuti sa svime, što nas razdvaja od Krista i što se protivi njegovu svetom Duhu. Onaj, kojemu je srdce izpunjeno svjetovnim nasladama, pa uživa samo u zemaljskom te se naslađuje u onome, što ga odvraća od Krista, taj dakako ne će okusiti uzvišenosti i ljepote ove nebeske hrane. Ali tko otrgne svoje srdce od svega zemaljskoga, pa okusi milinu anđeoskog kruha, i duša mu uživa slast ove duhovne hrane, tome će ona poći u tek. Krist će ga zaista nahraniti svojim životom i osjetit će, da Krist živi u njemu.

»Dođi, dođi, tielo moga Odkupitelja! Dođi, razžareni ugljene i očisti moje ustne! Razpali me ljubavlju, koja je tebe predala u smrt. Dođi, krvi, koja je iz ljubavi bila prolivena, izlij se u moje srdce, ognjena bujice! O moj Spasitelju, to je dakle tvoje tielo, izmrcvareno ranama! Htio bih da oćutim svaku bol tvoje rane: Za mene je iz njih tekla krv. Sada sam razpet svietu, a sviet meni. Sviet me ne želi. Tim bolje za mene, samo ako i ja više ništa ne tražim od svieta. Razstali smo se: sviet i ja! Ja ću živjeti samo za Isusa: Isus će živjeti u meni«. (Bossuet, Cfr, Baur, Razsvietli se, Zagreb 1941., II, str. 248).

SEDMI DAN

BOG ŽIVI U NAMA

ŽIVOT MILOSTI

BOG U NAMA

MAJKA MILOSTI

ŽIVOT MILOSTI

DAR MILOSTI BOŽJE

Veliko je veselje za nas, da je trnoviti put našega života posut uzvišenim draguljima Božje milosti, kojom se na svakom koraku obogaćujemo i resimo. Jedanput zauviek je s križem spojen život Božji, koji preko patnja i izkušenja ovoga života obilno teče u naše duše. Nije više težko naći Boga: on je u svakom dobrom djelu, on se očituje i daje u svakoj patnji za njega podnesenoj: on je na križu.

Bog nam šalje križ, ali na njemu i Sina svoga. On nam naređuje da prihvatimo i ogrlimo križ, ali na njemu i Boga. On hoće da križ bude naša svojina pa čak i naše veselje, ali također hoće, da i ljepota Sina Božjega na križu razapeta bude naša. Zato kršćanski život imade dvie strane: patnju i uživanje, siromaštvo i bogatstvo.

Kršćanski život je život samoodricanja i pokore. Sam božanski Spasitelj je višeput naglasio, kako ne može ući u kraljevstvo njegovo nitko tko ne uzme njegov križ i njega ne sliedi. Ali moramo otvoreno kazati, da u tome još nije skrivena sva ljepota kršćanskog života.

Kršćanski život je također neprestano vježbanje u krepostima. Kršćanin sebe neprestano izgrađuje, neprestano usavršuje i obnavlja. Ali moramo kazati također, da nije niti u tome sva nutarnja ljepota kršćanskog života. To je tek preduslov onoga, što će Bog učiniti u nama, a u čemu je vlastitost i uzvišenost njegova.

Ono najdivnije u kršćanskom životu, kojim se on izdiže iznad svakog savršenstva, jest u tome, što nam je Bog priobćio samoga sebe, što nam se je podpuno dao, učinivši nas dionicima svoga božanstva, svoga blaženstva, svoje vječne sreće i svoga vječnog života. To sve dobivamo po onom svojstvu, koje nazivljemo posvetom milosti.

Neprestano naglašavanje potrebe ljudskog djelovanja uz Božju milost bilo je uzrokom, da je koji vjernik svu važnost njegovu postavljao u ljudski napor i odricanje, a malo se

osvrtao na ono, što smo primili. Kolikogod bi bilo nerazborito i najmanje umanjivati važnost našeg napora, ipak je potrebno naglasiti, da je kršćanski život prije svega dar Božji. Prije je Gospodin nas ljubio (I. Iv. 4, 8) u Kristu, u kojem nam je dragocjena obećanja darovao (II. Pet. 1, 4) nego smo mi dobro djelovali. Baš se stoga tuži božanski Spasitelj ženi Samaritanki, da ne poznamo toga dara. »Oh, kad bi znala dar Božji« (Iv. 4, 10). Taj dar Božji jest posvetna milost, koju primamo u sv. sakramentu Krštenja, a koja se kršćanskim življenjem neprestano umnožava u našim dušama.

Težko je dovoljno izkazati, kako je uzvišena milost Božja, koju primamo u svoja srdca. Trebalo bi, da se izdignemo do Boga, da shvatimo njegovu uzvišenu narav, da na neki način dobijemo njegovo oko, kojim da zavirimo u tajne kutove njegova života, te shvatimo ono, što nam Bog daje. Jer milost, koju primamo, nije drugo nego dioničtvo njegove naravi. To je zraka svjetlosti, odsjev njegove dobrote i njegove ljepote. To je vatra ljubavi, izbijena iz ponora ovog božanskog ognja, koji vječno gori u srdcu presvetoga Trojstva.

Kad nam prvak apostola kaže, da smo s milosti postali dionici njegove naravi (II. Pet. 1, 4), tad to treba shvatiti doslovno. Tada treba priznati, da nam je Bog dao takav dar, koji nadilazi nesamo svako naše izčekivanje, nego i dostizava granice Božje svemogućnosti. Usuđujemo se kazati, da Bog nije mogao više učiniti, nego je učinio. Nije nam mogao većega dara dati, nego nam je dao. Dao nam je sebe, a time nam je dao sve.

Dakako i u prirodnom redu nas je obdario i priobćio nam od svoje dobrote. Sve je odraz njegove veličine i njegove dobrote.

Ali to darivanje u prirodnom redu preko stvaranja bilo je Bogu izvanjsko, niti se ticalo intimne naravi Božje kao u milosti. U stvaranju se doduše odrazuje Božja veličina, ali nikako njegova bitna nutrinja. Po njemu znamo, da je Bog velik, ali nikada ne bismo doznali što je.

Naprotiv, u nadnaravnom redu nam se je dao podpuno. Priobćio nam je upravo svoju nutrinju, intimni svoj život, samoga sebe. Dao nam je ono zadnje, što je mogao, jer nam je dao sve, što je imao, kad nam je sebe dao.

U naravnom redu nam je dao nešto, što nekako može biti zajedničko stvorenju i Stvoritelju. Jer to da jesmo, da živimo, da shvaćamo, da hoćemo, to su sve svojstva, koja su, iako na različiti način, zajednička nama i Bogu. Ali u redu milosti nam je dao ono, što je njemu samome vlastito, ono, što čini, da on bude Bog, što je bit njegove nutarnje Božje naravi, niti ikome drugome može biti vlastito.

Kad bi čovjek priobćio nekome samo to, da jest, da živi, ili da se može kretati, dao bi mu doduše, nešto od sebe, ali nikada ono, što mu je intimno i vlastito. Ali kad bi tom čovjeku uspjelo da drugome priobći svoju misao, svoje intelektualno shvaćanje ili kažimo jednostavno, duh svoj, tada bismo mogli kazati, da mu je dao sve. Dao mu je sve, jer mu je priobćio baš ono, što je u njemu najintimnije i ono, što ga čini čovjekom pa ga dieli od svakoga drugog bića.

A sada, ako možemo, zađimo u skrovite kutove Božje nedokučive naravi. Prieđimo preko svega onoga, što u njemu može da odkrije siromašno oko našega uma: prieđimo savršenstvo njegova bivstvovanja, njegove istine i dobrote, pa zavirimo u najintimnije odaje te sakrivene Božje tajne, i dođimo do nutarnje njegove biti, onda ćemo tek naći ono, što nam je dao. Kažem, prieđimo preko toga što on jest, što je savršen, što je dobar. To su sve svojstva, koja doduše nesavršeno ali ipak stvarno i sasvim prirodno posjedujemo i mi. Ali u dubini srdca Božjega, u tom skrovitom kutu do kuda ne može da dođe naše oko, u toj tajnoj harmoniji, koje ne može da čuje naše uho, tu se krije nešto neizkazano i nedokučivo što nazivljemo nutarnjom Božjom naravi, pravom i nedokučivom Božjom biti. Tu nam je b i t dao. »Ono, što oko nije vidjelo, što uho nije čulo, a u srdce čovjeka ne dođe, to je Bog pripravio onima, koji ga ljube« (I. Kor. 2, 9).

To je tako uzvišeno, da nikakav ljudski stvoreni um ne može dokučiti ni shvatiti. To je shvatljivo i dokučivo samo Bogu. Mi znamo, da je to nešto veliko, nešto neizkazano, ali kako je, to ne možemo kazati. Pa ako nas netko pita, zašto to mora biti nešto divno, jednostavno odgovaramo, zato, jer je to nutrinja Boga.

Kad bi nam netko pokazao prilično dobru imitaciju krasnog dragulja, kazali bismo, da je to nešto liepo. Ali bismo morali odmah nadodati, da to nije ni izdaleka ono, što se krije u autentičnom dragulju, što ga nitko ne može imitirati. Isto tako kad vidimo ljepotu stvorenja i u njemu odraz Boga, onda kažemo, da je Bog liep. Ali moramo kazati odmah, da ni izdaleka ta slika Božja ne odrazuje nutarnje njegove naravi i one skrivene ljepote za koju on sam znade. Međutim, sada smo i mi dionici toga, jer i nama je Bog dao od onoga, što mu je vlastito.

Svako se biće razlikuje od drugoga po vlastitoj svojoj naravi. I upravo ono, što čini, da nešto bude takvo, to daje da se razlikuje od svih ostalih. I Bog se razlikuje od svih ostalih. Ali se razlikuje nadasve po onome, što je njemu samome vlastito. Tako vlastito, da nikome drugome ne može biti prirodna svojina. I, eto, tu Božju svojinu primismo po milosti.

Zato nam tu milost nitko nije mogao dati, nego on sam, jer nas nitko nije mogao pobožanstveniti nego samo on. »Jer se radi o dioničtvu Božje naravi«, kaže sv. Toma, »koja nadilazi svako stvorenje, ne može se zamisliti, da bi koje stvorenje došlo do takvog dioničtva. Bog sam može pobožanstveniti, kao što sama toplina može da grije« (I. II. q. 112, a. 1). Nitko nam nije mogao dati milosti.

Ali što nitko drugi nije mogao, učinio je Bog. On sam nas pobožanstvenjuje i čini, da mu budemo slični. »Već smo sada sinovi Božji, a još se nije pokazalo, što ćemo biti. Znamo, da, kad nam se objavi, da ćemo biti slični njemu, jer ćemo ga vidjeti onako, kakav jest« (I. Iv. 3, 2).

Pa koliko se Božja narav izdizala nad našim bićem, kolikogod nam Bog bio nedokučiv, mi možemo otvoreno kazati da smo mu slični. Slični, jer sudjelujemo u njegovoj sreći, jer ćemo ga vidjeti, kakav jest, jer smo dionici njegove naravi.

UZVIŠENOST BOŽJE MILOSTI

Težko je izkazati, kako je velik i uzvišen ovaj dar Božji u nama. Upravo nema poredbe, kojom bismo se mogli poslužiti, jer u naravi nema ničega, što bi joj moglo biti slično. Sv. Toma ide tako daleko, da kaže: »Milost pojedinog čovjeka više vriedi nego dobro cieloga svemira« (I. II. q. 113, a. 9, ad 2). Pokušajmo sakupiti na jednu stranu sve ono, što je dobro i liepo u prirodi. Saberimo sve, što je ikada bilo liepo i plemenito i uporedimo s malim darom milosti, koju svi mi imademo u svom srdcu, onda ćemo morati kazati, da to nije upravo ništa prema daru milosti, kojom nas je Bog sve obdario. Upravo tu je neizmjerna udaljenost, kako naučava sv. Toma Akvinski, koju nije moguće prieći.

Pa niti divna prirodna ljepota anđela ne postizava niti izdaleka uzvišenost milosti. Iako su anđeli nadasve liepi i divni stvorovi, iako je Bog u njima pokazao veliku svoju mudrost i veličinu, pa su oni zaista znak Božje ljepote, ipak se mora kazati, da je njihova prirodna ljepota neizmjerno izpod ljepote milosti. Nesamo to, nego uobće nije moguće stvoriti tako liepog anđela, koji bi po prirodnim svojim sposobnostima mogao dostignuti krasotu milosti. Pa kad bi Bog od vječnosti stvarao uviek ljepše i savršenije anđele; i to tako da bi od vječnosti svakog momenta stvarao nove anđele, a svaki novi mnogo nadvisivao prirodnom ljepotom sve prijašnje, i to bi se stvaranje produžilo do u vječnost, Bog bi u njima pokazao neizmjernu svoju mudrost, ali sva njihova ljepota, uzeta zajedno, ne bi ni izdaleka bila slična ljepoti milosti, koju mi svi posjedujemo u svojim dušama.

Nije to nikakvo pretjeravanje, nego stvarno, iako još uviek bliedo, prikazivanje uzvišenosti dara, koji smo primili. Treba se samo sjetiti, da nas milost čini dionicima Božje naravi. Pa kao što se Božja narav izdiže iznad svega onoga, što je stvoreno, tako da je svako pa i najuzvišenije stvorenje upravo neizmjerno različno od Boga, tako je i milost, koja je dioničtvo njegove naravi neizmjerno različna od svakog stvorenja. Morali bismo zahvatiti sve ono, što je najdublje u samom srdcu presvetog Trojstva, uživjeti se u sve ono vječno blaženstvo i sreću, koja je u Bogu sakrivena i do koje čovjeku pristup nije dozvoljen, zahvatiti svu ljepotu vječnog života, koji se krije u Bogu, pa onda jednostavno kazati: to nam Bog daje. Milost nas uvodi u to nedokučivo carstvo Božje sreće i Božjeg života.

Sam je božanski Spasitelj kazao: »Tko vjeruje u mene, imade život vječni« (Iv. 3, 36). Ne kaže: imat će u budućnosti, nego već imade. Život je vječni u njemu jednostavno stoga, što je u njemu život Božji. A život Božji je život vječni.

U Bogu nema nego jedan život, koji ne poznaje ni početka ni svršetka, koji se ne mienja, niti ikada zapada. A mi smo postali dionici toga života, jer mi već sada živimo Kristovim životom. Krist nam već sada priobćuje svoju milost, i time nam daje svoj nutarnji život, kojim on živi na nebu.

Zato sv. Toma kaže, da je život milosti »početak slave u nama« (II. II. q. 24, a. 3, ad 2). Iako mi ne vidimo još slave Božje, jer je naše putovanje u sjeni vjere, ipak moramo kazati, da već sada počinjemo vječni život.

Divna je, gledom na to, u svojoj jednostavnosti nauka o nebeskom kraljevstvu, kojega smo mi građani već sada postali po milosti. Božanski Spasitelj je odmah na početku svoga propoviedanja, kao da je htio u nekoliko rieči sažeti svu svoju nauku, kazao prvim učenicima: p r i b l i ž u j e s e k r a l j e v s t v o n e b e s k o (Mat. 4, 17). Kristova misija jest ta, da nas učini građanima svoga kraljevstva. Zato će poslije naglasiti apostolima, koji su već dobili njegovu milost: došlo je do vas kraljevstvo Božje (Mat. 12, 28). Štaviše: kraljevstvo je Božje među vama samima (Luk. 17, 21). Ono prebiva u duši njegovih učenika. Ono njima nije tuđe. Po sv. Krštenju oni su postali članovi njegova kraljevstva (Iv. 3, 3).

Kasnije se Isus u više navrata pozabavio s tom temom. To kraljevstvo nije od ovoga svieta, rekao je on u svečanom času pred Pilatom (Iv. 18, 36); ono ima svoje međe na nebesima. Ali ono je već tu.

Premda tielom pripadamo prolaznoj pojavi ovoga svieta, ipak smo nebeski građani, jer naša prava i istinita domovina, nalazi se gore na nebesima, a ona je u nama, jer smo već sada postali njezini građani. »Već nismo« — govori sv. Pavao —

»tuđinci i pridošlice, nego građani svetih i ukućani Božji« (Ef. 2, 19). Zajedno s odabranicima imamo isto nebesko prebivalište u krilu nebeskog Otca. On je već sada naš Kralj. On je svima nama već ovdje na zemlji naš Otac.

Štoviše, nema nego jedno jedino njegovo kraljevstvo, u kome pod mudrim vladanjem Božje dobrote, u skladu i nadzemaljskom miru, zajedno veličaju njega i oni gore, koji navieštaju njegovu veličinu i moć, i mi dolje, koji se borimo, kao odabrani njegovi vitezovi, za razširenje i učvršćenje njegova kraljevstva. To je jedna božanska zajednica, koja na zemlji ima svoje početke i svoje duboke koriene, da se što bolje može razviti u ponosno stablo nebeske slave.

Već sada je u našim dušama posađeno sjeme toga kraljevstva, koje kao naravno stablo malo po malo dolazi do svog savršenstva. Taj dar — koji mi drugim riečima zovemo nadnaravnom milosti — Bog daje tako, da se on malo pomalo razvije u našoj duši. On raste postepeno dok ne dođe do svoje punine u nebu. Ali on je već sada tu, jer sada ima svoje koriene u našim dušama, klija i cvate, da donese zrele plodove na drugom svietu.

To je uostalom po sveobćem zakonu ljudskog razvijanja. Čovjek malo pomalo dolazi do jake muževnosti. Premda je uviek jedan te isti čovjek, koji uviek, u svim svojim stepenima razvijanja, ima jednu te istu narav, nije uviek na istom stepenu savršenstva. On se neprestano mienja, neprestano napreduje, dok ne dođe do zadnjeg određenog cilja. Tu vidimo, dakle, uviek istu narav, što se mienja.

Takvo je usavršavanje kraljevstva Božjega u nama. Zato nije smio čovjek, poput anđela, primiti nebesku slavu u jedan čas, bez prvotnog razvijanja, već je konačna slava morala imati u njegovoj duši postepeno usavršavanje. Ono je moralo sići u nj kao maleno sjeme, koje — premda sićušno — ipak ima u sebi svu sadržinu nebeskog života.

Zato s punim pravom uporeduju teolozi posvećujuću milost, koju pravednik sada ima u svojoj duši, sa s j e m e n o m vječne slave. Posvećujuća milost ima u sebi snagu, da se sama po sebi razvije u rajsko gledanje Boga. Štaviše, ona je početak toga gledanja. Ona je prvi stadij vječnog kraljevstva, što svoje početke ima ovdje na zemlji. Milost je prvo počelo vječne slave, jer nam ona pruža rajsko uživanje.

Ako sada ne možemo bistro uživati nebesku slavu, to nipošto nije do milosti, koja naprotiv u sebi ima sve uslove, da nam je dade, već to ovisi o našem tielu a nadasve o našem stanju putovanja k nebu. U času, kad dođe smrt, te se naša duša oslobodi tjelesne spone i postane slobodna od tamnice tiela i prestane vrieme našeg putovanja, ova ista milost će nam

dati da budemo u raju. Tada će nestati onih zapreka, koje su je sprječavale, da se posvema ne razgrani i da ne dade plodove, koje bi mogla dati: u prvom redu nebesko gledanje Boga. Čim tiela nestane, gledanje će doći.

Ali će doći ne kao neka druga i nama do toga časa tuđa narav. To će biti razgranjenje onoga, što se krilo u našoj duši, a neopazice resilo našu narav, da mi nismo to ni naslućivali. To će biti kruna našeg zemaljskog nastojanja: posljednji korak našeg putovanja. U tom posljednjem zemaljskom, a prvom nebeskom času naša će duša sakupiti sav žar svoga srdca, sav plamen svoga života; dat će zadnji najjači čin svoje ljubavi, koji će nas prenieti iz vremena u vječnost. Taj isti čin, dobivši vječno obilježje, ostat će za svu vječnost.

A kad to učinimo, kad svim srdcem uzljubimo Boga, onda se izjednačujemo s nebeskim građanima, kojima život nije drugo nego ljubav, i nebeski raj imamo u sebi. Imamo žar, od kojega gore ljubavlju svete duše nebeskog Jerusalema. I u nama kao i u njima naslađuju se osobe presv. Trojstva. I mi kao i one dajemo svome Otcu božansku pohvalu. Pjevamo zajedno s njima himnu slave i pobjede. Pa iako je taj kliktaj našeg srdca popraćen suzama, iako je ta kita ljubavi ubrana na trnju i draču, ipak pjesma našeg srdca uviek je vedra, uviek je vesela i radostna, pa daje sladkost raja. Mi znamo — pa neka smo u progonstvu — da se ona spaja s vječnim hvalospjevom anđela. A to nam daje, da već sada okusimo radost neba.

»Priznaj, o kršćanine«, kliče sv. Leon papa, »svoje dostojanstvo; i kad si postao dionikom božanske naravi, nemoj da se opet grješnim životom povratiš u prvašnju prostotu« (Govor na Božić). Nemojmo da se opet i na nas božanski Spasitelj potuži kao na Samaritanku i kaže nam: »O, kad bi znali dar Božji!« Nama to ne će kazati, jer mi ga znamo.

Blanka, francuzka kraljica, govorila je jednoć svome sinu, kasnije sv. Ljudevitu: »Sinko moj, ja te ljubim više nego svoje vlastito srdce. Ti si mi jedina utjeha, koja mi je još ostala na zemlji; ti si nada države, no ipak — radije bih te voljela vidjeti mrtva, nego da učiniš hotimice jedan jedini smrtni grieh« (Toth, Proljetne oluje, Zagreb, 1939., str. 66). Jer samo se smrtnim griehom nanosi šteta. Samo se treba njega bojati, jer samo smrtni grieh lišava čovjeka ovoga Božjega blaga, koje je Bog posadio u naše srdce.

Leonida, starokršćanski mučenik, pobožno je poljubio prsa svom malom sinčiću Origenu, dok je spavao, jer je znao »da u onom malenom čistom srdcu stanuje Vječni« (Cit. djelo str. 60). U intimnoj sabranosti svoje duše, stavimo svako jutro čim se probudimo, svoju ruku na svoje prsi, pa ako nas savjest ne

prekorava ni sa kakvog težeg prekršaja, budimo sretni, što se tu, u nutrinji, izpod naše ruke, u našim grudima, krije blago vječnog života.

Kod neke crkvice u Francuzkoj nalazio se malen vrtić, u koji je jedne nedjelje častna sestra Monika povela grupu tihe djece. Uto dođe otac sveta života, vlč. A. Fournier, i zapita: »Sestro, što radite?« — »Velečastni, čuvam djecu«. — »Oh, ta draga djeca«, uzkliknuo je župnik i razporedio ih oko sebe u krugu. Tada se s velikim strahopočitanjem duboko poklonio pred svakim djetetom i poslije toga svakoga pobožno poljubio u prsa i u čelo. Kad se sestra čudila toj zaista čudnoj gesti, župnik je kazao: »O, sestro, svako je ovo diete živi tabernakul Božji . . .«

Ne zaboravimo nikada: mi smo svi živi hram Duha Svetoga!

BOG U NAMA

ZAJEDNICA OBITELJI BOŽJE

Kako je maleno i neznatno to siromašno naše srdce, a ipak tako obilno obogaćeno: ono je postalo živi hram Duha Svetoga. S. Katarina Sienska je običavala govoriti, da je naše srdce slično nebu, u kojem prebiva Bog. Pa kolikogod bila neznatna i sićušna njegova čuvstva, ono je ipak veliko, jer Bog u njemu stanuje.

Gospodin je i u Starom Zavjetu običavao razastrti šator među ljudima i stanovati s onima, koje je nadasve ljubio. Njegova je slast stanovati sa sinovima ljudskim (Prov. 8, 31). Ali tek s dolazkom druge božanske osobe, Bog se udomio među nama i postao Emanuel, Bog s nama. Kristu se mora zahvaliti, što smo ušli u zajednicu s Bogom i što su nam otvorena vrata raja, pa smo tako postali sinovi Božji i ušli u tiesnu zajednicu obitelji Božje. Krist je veliki Svećenik koji nas spaja s Bogom.

Ako Utjelovljenje sadrži jedinstvo Boga s čovjekom, u koliko se Bog daje čovjeku, a čovjek Bogu, i u koliko su u njemu nastale one divne izmjene, kad Stvoritelj ljudskog roda uzimlje ljudsko tielo, a za uzvrat daje nama svoje božanstvo. Onda je Krist Veliki Svećenik zato, što Boga daje čovjeku, a čovjeka pridiže k Bogu, što posreduje između Boga i čovjeka, stvarajući ono intimno jedinstvo među njima, po kojem je Bog naš, a mi smo Božji.

Stoga je misija Krista ujedinjujuća misija. Sve što je on učinio, imalo je za cilj da ujedini u Bogu porazbacano i porazdieljeno čovječanstvo, spojivši ga u jedno jedinstveno mistično tielo, kojemu će on sam biti glava.

Težko se je uživiti u zamašitost epohalnog djela, koje je veliki Svećenik učinio u času Utjelovljenja, a dovršio na križu, na Golgoti. Trebalo bi se sjetiti one upravo neizmjerne udaljenosti, koja postoji između stvorova i Stvoritelja; trebalo bi evocirati svu onu biedu grieha, koji je taj jaz još dublje postavio, da shvatimo veličinu svećeničkog djela Kristova.

Kad znamo, da je u ljudskoj duši usađena težnja prema Bogu i da je njegovo srdce nemirno, dok ne odpočine u njemu i s njime se ne ujedini, onda možemo kazati, da cielo čovječanstvo s neizkazanim uzdasima čezne za svećeničkim dielom Kristovim, kao što čezne za srećom. Poviest Staroga Zavjeta jest poviest težnje čovjeka prema jedinstvu s Bogom, na isti način, kao što je poviest čežnja prema Odkupljenju.

Upravo religija nema drugog cilja nego da čovjeka sjedini s Bogom. Uzaludne su sve naše molitve, sve naše žrtve kao i sva naša djela, ako se konačno ne možemo dovinuti do Boga. Ovaj nesnošljivi razmak između Boga i čovjeka morao se uništiti, bilo na koji način: ili tako da čovjek dođe do Boga ili tako da se Bog snizi do čovjeka.

Ne treba mnogo dokazivati, ali svakako treba dobro naglasiti, da čovjek nije mogao svojim silama doći do Boga. Koliko uzdaha nije bilo upravljeno k nebu, koliko molitava izrečeno, koliko dobrih djela učinjeno, a niti očišćenja, niti mira nije bilo. Sve žrtve prikazane, sva nevina krv prolivena, koja je u potocima tekla žrtvenikom Staroga Zavjeta i zazivala milosrđe Božje, nije mogla da opere ljage čovjeka i da ga pomiri s Bogom i s njim ujedini. Bili su to gigantski napori velike mase svećenika, ali napori uzaludni.

Ali ono što nije mogao čovjek, učinio je Bog. U času, kad krvlju okaljane ruke grješnog čovjeka nisu mogle da dopru do neba, Bog se snizuje do zemlje, ostvarujući onaj divni savjet »divinum consilium« — kako ga zovu sveti Otci — kojim je od vieka odredio da u velikom Svećeniku, svojem rođenom Sinu, ujedini palo čovječanstvo i privede ga tajni svoga Života.

Tajna Božjeg života bila je čovjeku nepristupačna. Neprodiran zastor je sakrivao šator Božjeg unutrašnjeg blaženstva, kroz koji nitko od smrtnika nije mogao proći.

Duboki umnici nešto su svojim umovanjem nagađali, ali u nutrinju nitko nije mogao zaći. I intimni život Boga — tajna presv. Trojstva, nama je bila podpuno zatvorena. Jedinstvo s Božjom obitelji nije se moglo ostvariti.

Međutim, u punini vremena, vrata kuće Božje najednom se širom raztvaraju, zastor pada, a jedna od triju božanskih osoba izlazi van, dolazi u pohode čovjeku, ujedinjuje ga u sebi, čini ga djetetom Božjim i pridiže ga k Bogu.

To je bio svećenički čin Rieči Božje, takve zamašitosti, da je stubokom sve preokrenuo. U jednom momentu griesi se čovjeka ruše; grješnik od neprijatelja postaje diete Božje, te izvučen iz tame smrti, ulazi zajedno s Kristom, velikim Svećenikom, u kuću Božju, postaje članom njegove obitelji i kao njegovo diete spokojno odpočiva u krilu Otca nebeskoga. »Prestali smo biti tuđinci i pridošlice, a postali smo sugrađani svetih

i ukućani Božji, nazidani na temelju apostola i proroka, a ugaoni je kamen sam Krist Isus« (Ef. 2, 19). Djelo, koje je Krist u tom času izveo, tako je bilo veliko i neočekivano, da je cielo nebo ostalo zapanjeno i uzkliktalo od radosti nad čudom, koje se zbilo: čudo da grješnici, dotadanji Božji neprijatelji, postaju najednom njegovi sinovi. Otac nebeski je s udivljenjem pogledao golemu masu čovječanstva i sa zadovoljstvom zagrlio novu djecu, stečenu žrtvom njegova Sina.

U času, kad nas je Prvorođeni Sin Božji ujedinio u sebi i prikazao nas svom nebeskom Otcu kao udove svoga tiela, članove svoje zajednice, tad se dogodilo nešto neobično veliko: ona neograničena ljubav, koju Otac odvieka ima prema Sinu, protegla se također i na sve ono, što je njegovu Sinu pripadalo. Pa jer je osobi Sina počela u vremenu pripadati i ljudska narav, protegla se ta ljubav Otca i na ljudsku narav.

Tko bi mogao dokučiti neizmjernost ljubavi, koju Otac imade prema Sinu, u kome se nasladio i u koga je izlio svu svoju nutrinju? A eto, sada se ta ljubav Otčeva protegla i na nas. Mi smo tako postali »obitelj djece Božje, vojska Boga živoga, njegovo svetište, njegov tabernakul« (Bossuet).

Tako Jedinorođeni nije više sâm. Zaručivši se s našim dušama, zatvorivši nas u svoje božansko Srdce, Krist je dobio mnogu braću, s kojom se solidarizirao i postao jedno. A jer je postao jedno s nama, zato imademo zajedničku sudbinu: dobili smo zajedno s Kristom i poniženje i slavu. Jer je Krist svojevoljno jedno s nama grješnicima, zato ga je Otac nebeski predao u ruke grješnicima. A jer smo mi jedno s Kristom, zato nas je Otac nebeski u njemu gledao, u njemu blagoslovio, u njemu preodredio, u njemu izabrao, u njemu ljubio, u njemu odkupio, u njemu posinio i u njemu proslavio — kako se snažno izražava sv. Pavao. Zato nas je učinio dionicima svoje naravi kao i svoga Sina.

Neopisive je miline istina, da smo mi postali braća Kristova, a sinovi Božji. »Dade im vlast biti sinovima Božjim« kaže sv. Ivan (1, 12). Tako smo postali građani neba. A »biti građanin neba, ne znači samo imati viši stupanj kreposti. To je svetost u jednoj sasvim novoj vrsti, to je bitno kršćanska krepost. Jer kao kršćani, mi smo uvedeni u duboke tajne Božje, u božanske stvari« (Vonier, Ulazak u kraljevstvo Božje, Duhovni život, 1939., str. 325).

Dovoljno je kazati, da smo preporođeni od Boga. Sam je božanski Spasitelj u liepom razgovoru s Nikodemom naglasio to uzvišeno otajstvo. »Uistinu, uistinu ti govorim: ako tko ne bude preporođen vodom i Duhom Svetim, ne može ući u kraljevstvo Božje. Što je rođeno od tiela tjelesno je, a što je rođeno od Duha, duh je« (Iv. 3, 5—6). Mi se ne bismo mogli

nazivati sinovima Božjim, da nas Bog nije preporodio. No ako nas je rodio, onda nam je dao, dao nam je od sebe dioničtvo svoje naravi.

Biti rođen, znači primiti narav od roditelja. Kao sinovi svojih roditelja, mi smo sviestni, da smo primili žvot od njih. Tajanstvenom nekom snagom oni su utisnuli u nas ne samo svoj život, nego također i svoje pojedinačne osebine. Mi smo podpuna njihova djeca, baštinici njihova života. Diete je produženje života roditelja.

Tako isto, ako smo rođeni od Duha, mi smo duh. Kad nas je Bog ponovno rodio na viši nadnaravni život, onda nam je dao svoj život, onda nam je utisnuo obilježje svoje naravi i svoga blaženstva. Upravo moramo kazati, da nam je sebe dao.

U svojoj vječnoj ljubavi nas je gledao u svom Sinu. Zato je tu ljubav prema Sinu izlio također na nas. Pa kao što je njega rodio od vječnosti ljubavlju, koja se izlila na njega, tako je ova ista ljubav izlivena u našim srdcima po Duhu Svetom, koji nam je dan (Rim. 5, 5). Ova stvaralačka ljubav, koja daje ono, što želi.

ZAJEDNICA S BOGOM

Mi smo skloni misliti, da je Bog previše daleko od nas i da mu se ne možemo intimno približiti kao svome prijatelju i Otcu. Držimo, da je on na nebu, a mi na zemlji. Mi mu se samo izdaleka molimo, a on ostaje uviek visoko i daleko od nas.

Da nije tako, možemo se osvjedočiti, ako malo bolje promotrimo ovu divnu vječnu ljubav, koju Bog imade prema nama. Jer Božja ljubav nije kao naša. Dok je naša ljubav siromašna, Božja je stvaralačka. Dok mi ljubavlju malo ili, bolje reći, ništa ne dajemo, Bog daje sve.

Kad mi ljubimo nekoga, to još ne znači, da mu nešto dajemo. Naprotiv, Božja ljubav je izvor davanja. Kad on ljubi, a to znači, kad on hoće nekome dobro, onda on to i čini. Njegova želja jest ujedno izpunjenje. Valjda ne ćemo kazati, da bi njegove želje mogle ostati neizpunjene. Želje jednoga Boga! To znači, da nam njegova ljubav uviek nešto daje; baš ono, što u nama ljubi, to jest ono, što nam želi.

No sada se zamislimo, koje će učinke imati ljubav Otca prema sinu! Kakvih velikih darova ne ćemo primiti, kad znamo, da nas hoće držati kao svoje sinove; kad nas je izjednačio sa svojim Prvorođenim. Kad kažemo, da je to ljubav Otca, ljubav koja rađa Sina, zar je onda težko shvatiti, da nam sebe daje, svoju narav, svoju nutrinju, svoju svetost?

Uzvišenost ove istine tako je velika, da mi ne možemo uobće shvatiti njezinu veličinu. Mi je izrazujemo na razne načine, služimo se različnim slikama, ali ne možemo dokučiti duboki sadržaj istine koju jednostavno izrazujemo: B o g n a m s e b e d a j e.

Tu istinu možemo izreći negativno i pozitivno. Negativno glasi: upravo je nemoguće zamisliti, da bi nešto postojalo što Bog ne bi dao; nemoguće je zamisliti i najmanju svetost i najmanju dobrotu, koja ne bi imala svoj izvor u Bogu. Pozitivno: sve što jest, štogod postoji, je od Boga; svako naše savršenstvo, koje posjedujemo je od Boga; svetost naša je također od Boga; štogod imademo dobra u nama također je od Boga. Ne samo to, nego moramo kazati, da je zato nešto liepo, nešto uzvišeno i u nama nešto veliko, jer nam je to Bog dao. Svetost i kršćansko savršenstvo je zato uzvišeno, jer je to od Boga.

Čuli smo uvelike hvaliti vrlinu svetosti i kršćanskog savršenstva. Zašto je to tako veliko? Zato, jer je to nešto Božje, jer od Boga dolazi. A Bog, koji je velik, koji je zapravo silan u svojoj veličini, ne može nam, kad nam od »svoga« daje, dati drugo nego nešto veliko.

Bog nas posvećuje i nitko drugi! Kako su duboke ove rieči! Koliko puta smo ih čuli, pa nam nije u njima bilo ništa neobično! A ipak se nešto veliko krije u njima. Ako nas Bog posvećuje, tada nam od svoga daje. Iz punine njegove svi primismo, veli Sveto Pismo. Svetost nam svoju daje, savršenstvo nam svoje daje. Što kažemo? Dioničtvo svoje naravi nam daje. Ne bismo se nikada usudili to uztvrditi, da nam sam Duh Sveti nije to objavio preko prvaka Apostola, koji izričito kaže: »Po tom su nam darovana dragocjena i najveća obećanja, da po njima budemo d i o n i c i B o ž j e n a r a v i« (Pet. 1, 4).

Mi često čujemo govoriti, kako Bog mnogo radi u nama, kako se brine za našu dušu i kako nam mnogo dobara daje. Ali što bi nam drugo Bog mogao dati nego samoga sebe? On daje ono, što ima. A nema drugo nego sebe. Zato nam posredno ili neposredno daje uviek sebe. Neposredno u slavi, a po milosti sada.

Bog je neograničeno dobar, čak moramo kazati, da ničega, što bi iz daleka odavalo neku nesavršenost nema u njemu. Zar je onda težko shvatiti, da Bog hoće također i nas dovesti do te iste svoje savršenosti? Svatko daje ono, što imade, a Bog, budući da imade savršenstvo, hoće također da i nama to isto dade. Zato nam naređuje da budemo savršeni, kako je i on sam savršen (Mat. 5, 48).

Bog je neograničeno dobar, čak sama dobrota, a to znači, da sve, što je u Bogu, je sama dobrota. Mi smo s neke strane dobri, a s neke nismo. Zato mi možemo činiti i dobro i zlo. Ali

Bog je sama dobrota; nema u njemu drugo, osim dobrote. Zato on ne može dati drugo, nego ono, što je dobro i to ono dobro, koje sam u sebi imade. On hoće, da mi također budemo onako dobri kao što je on sam, onako sveti kako je on sam svet, pa nam zapovieda: sveti budite, jer sam ja svet (Lev. 11, 14).

Stari su govorili, da se dobro nastoji drugima priobćiti. Tko je dobar, taj želi, da i drugi budu dobri, taj hoće da i drugima nešto priobći, dade od svoje dobrote. Dobrota nije nikada zatvorena. Kao što vatra probija van i hoće da sve uzpali, i kao što svjetlost razsvietljuje sve ono, što je oko nje, tako i dobrota Božja hoće da sve učini dobrim, da svakoga učini sebi sličnim. Postoji u Bogu neka neopisiva težnja, da nas učini dobrim dobrotom svojom i tako usreći.

Svaka stvar imade neko svoje vlastito djelovanje, razmjerno svojoj naravi. Prirodno je toplini, da daje toplinu, ognju da dade oganj, svjetlosti da daje svjetlost. A Bogu je prirodno, kad to bude njegova sveta volja, da dade samoga sebe, da pobožanstvenjuje. Zato su teolozi govorili: kao što je prirodno vatri da daje vatru, tako je i Bogu da pobožanstvenjuje.

Neizrecive je miline i utjehe puna istina, da nam se Bog daje. Već je Mojsije mogao kazati, da nema takovog naroda, koji bi imao bogove tako blizu, kao što je nama blizu naš Bog (Deut. 4, 7). U Starome Zavjetu Bog se intimno razgovarao u obliku čovjeka sa svojim pravednicima, objavljivao im svoju slavu i svoju veličinu, pohađao ih i tješio od vremena do vremena, hrabrio ih na putu u zemlju obećanja, nadahnjivao ih i odkrivao im tajne svoga srdca. Ali u Novome Zavjetu, on nam dolazi još bliže i svečano izjavljuje: »K njemu ćemo doći i kod njega ćemo se nastaniti« (Iv. 14, 23).

Mi neprestano, ako samo hoćemo, rastemo u savršenstvu. Napredujemo od dana na dan i obnavljamo se duhom Božjim. Ali to napredovanje biva tako, da Bogu slični postajemo, odnosno da se neprestano Bogom izpunjamo, ukoliko Bog ostaje u nama, prema riečima sv. Ivana: »Bog u nama ostaje« (I Iv. 4, 12).

Sam je božanski Spasitelj htio naročito, da nam naglasi tu istinu. On je u najsvečanijem času, kad je odkrivao najdublja svoja otajstva, objavio i ovu nedokučivu tajnu našega jedinstva s njime, odnosno njegova prebivanja u nama. »J a s a m u n j i m a, a o n i u m e n i«, tema je govora na zadnjoj večeri. Koliko je bilo stalo božanskome Srdcu, da nam što više razsvietli to duboko otajstvo, vidi se već i iz toga, što je on tu istinu više puta naglasio. On uzimlje i sliku pa uzporeduje sebe s trsom, a nas s lozom, koja dobiva sav svoj sok od njega (Iv. 15, 5).

Konačno, on je došao na ovaj sviet samo zato, da nam dade samoga sebe. Došao je da život imademo i da ga izobilno imademo. Ali samo njegov život. On je život, i onaj, koji vjeruje u njega i koji ostaje u njemu, taj živi. Moramo se dakle sjediniti s Kristom, Bogom našim, s njime se ujediniti, što je moguće intimnije, da uzmognemo živjeti.

Kad je Spasitelj pitao sv. Tomu, što bi htio za nagradu zato, što je tako izpravno o njemu pisao, sv. Toma je odgovorio: Ništa, Gospodine, nego samoga Tebe. Duboki teolog i mistik usuđuje se, da Boga traži, on imade snage da Boga moli, neka mu samoga sebe dade. Boga gladuje njegova duša, za Bogom je žedno njegovo srdce.

Nije postojao svetac, koji bi od Boga nešto drugo tražio, nego samo Boga. Svetac, to je onaj, koji traži i nalazi Boga. Naš kršćanski život, što je to? To je traženje i primanje Boga. I tako je duboko usađena ta težnja u naše srdce, da nas ne mogu umiriti nikakva dobra, nikakvo blago, nikakva sreća, ako Boga nismo našli. Maleno je sve osim Boga, sve je sitno za veliko naše srdce osim Boga. Mi Boga hoćemo, za Bogom čeznemo i vjerujemo, da nosimo Boga u tielu svome (I. Kor. 6, 20). Ako Boga nemaš, mira nemaš.

Sveto Pismo nam prikazuje kršćanski život kao Božju ekonomiju. Bog je gospodar neba i zemlje! On daje po svojoj volji darove, kako hoće, nekome pet, nekome dva, nekome jedan talenat. Mi neprestano primamo od tog Ekonoma obilnih darova. No da li se mi kada pitamo, nad čime vodi Bog svoju ekonomiju? Koja su to dobra, koja on neprestano daje? Bog daje ono, što imade, a budući da imade samog sebe, zato moramo kazati, da Bog daje samoga sebe. »Slavu, koju si mi (Otče) dao, dadoh njima« (Iv. 17, 22). »Ja sam« — govori Bog Abrahamu — »tvoja nagrada veoma velika« (Gen. 15, 1).

Nije potrebno previše naglasivati neizmjernu ljubav, koju Bog imade prema nama. Ljubio nas je do kraja. Gotovo više nije ni mogao. To je ljubav neizmjernoga Boga. Ali to je stvaralačka ljubav, koja se daje. Pa kao što nas je neizmjerno ljubio, tako nam je i neizmjerna dobra dao. Drugim riečima: dao nam je sebe.

Mi smo toliko puta razmišljali o dubokoj izreci našega Spasitelja: »Jedinorođenoga Sina nam je dao« (Iv. 3, 16). Veselili smo se nad istinom, da nam je Bog samoga sebe dao, jer je dao onoga, koji je jedno s njime. Ali se čini, da malo vjernika shvaća duboko značenje ovih rieči, pa su skloni, da promatraju Spasitelja doduše kao jedan dar Božji, ali tako da bi Krist ostao uviek nekako nama samima daleko. Dao nam ga je u koliko ga je predao za nas na smrt, koju je Krist najvećom

ljubavlju prema nama podnio. Ali poslije te svoj smrti, Krist bi se od nas razstavio, mi bismo ostali na zemlji, a Krist bi bio naš kao objekt promatranja i ništa više.

Da to nije izpravno, možemo vidjeti iz svete Euharistije. Ovdje se na najjasniji način vidi, što nam je zaista Krist, i kako se on tiesno s nama sjedinjuje. U Euharistiji mi primamo Boga, mi ga blagujemo, mi se s njime na najtjesniji način sjedinjujemo, njegov život postaje naš život, i mi možemo kazati, da Krist živi u nama, da prebiva u nama, u jednu rieč, da je Krist naš. Bog je dakle naš, ali je naš ne kako mu drago, nego na najtiesniji način. Kao što tjelesna hrana postaje dio našega života, tako i duhovna, ova zaista nebeska i anđeoska hrana postaje naš život. Zato nam se Krist daje u Euharistiji da postanemo jedno s njime, da se podpuno s njime sjedinimo. Tko može onda zaniekati, da imademo Boga i da nosimo u sebi Boga? Ako je Bog u svećeničkim rukama, ako je stvarno u svetohraništu, ako osobno u svetoj hostiji prolazi našim ulicama i našim gradovima, ako zalazi u tiesne kutove siromašnih bolestnika, zašto baš ne bi bio ondje, gdje mu je najdraže, u našim dušama i našim srdcima? Ne ćemo li najdublje izraziti smisao kršćanskoga života, kad kažemo da Boga imademo?

Stari su mistici govorili, da je Bog kao vatra, koja sve pali. Bog je onaj mistični oganj, koji sve sažiže. Nekom neodoljivom snagom, koju ne može nitko zaustaviti, nego samo naša slaba volja, širi se ta vječna Božja vatra. I mi nekako možemo zamisliti našega Spasitelja kao goruću vatru, koja hodajući po Palestini sažiže sela i gradove, širi toplinu i ljubav, daje samoga sebe. »Nisam li došao, da donesem vatru i što hoću nego da se zapali« (Lk. 12, 49).

Kad govorimo o kršćanskom životu, tada ne ćemo da znamo za drugo nego za Boga i za Krista. Ne ćemo da primimo drugo nego Boga, ne ćemo da se usavršimo nego Bogom, ne ćemo da sliedimo drugoga nego Boga: »Imitatores Dei estote« (Ef. 5, 1).

I baš je u tome neopisivo dostojanstvo našega života. Nešto se veliko krije u nama, nešto što ćemo tek na drugom svietu spoznati, a ovdje samo moramo vjerovati. Ne znamo kakvih velikih razmjera je ljepota božanskoga života u našim dušama, ne znamo, kako je to nešto liepo i uzvišeno, ne znamo, koje je ljepote dragulj, što se krije u nama, ne znamo, koju vriednost ima talenat, koji smo primili, ali jedno znamo, da »Bog živi u nama« (Iv. 3, 10), da smo mi u Kristu, a Krist u Bogu« (Iv. 17, 23).

Cieli je naš život Bogom prožet. Mi smo rođeni od Boga, spaseni od Boga, hranjeni i duhovnim mliekom pitani od Boga,

razsvietljeni od Boga, okriepljeni od Boga, podpomagani od Boga, nagrađeni i proslavljeni od Boga. Mi zaista možemo kazati: Bog moj i sve moje! Prije svega: Bog je moj. On je u meni, u mom djelovanju, u mojim mislima i osjećajima, u mojoj sreći i žalosti; Bog je moj, jer me proslavljuje, jer me oslobađa, jer me odkupljuje, jer me nagrađuje; Bog je moj, jer ga posjedujem. Sve moje, jer je sve drugo izprazno i tašto, jer to nije ništa za mene. Ima i izvan Boga nešto, ali je to utoliko dobro, ukoliko je odraz njega, pa zato, kad nađem i kad imam njega, imam sve i ništa mi ne manjka.

MAJKA MILOSTI

Najbolje ćemo završiti ovo razmatranje o milosti, ako se malo sjetimo uloge, koju Marija ima u našem posvećenju. Ona je majka Božja i majka naša. Ali treba naglasiti, da je Marija majka naša stoga, što je majka Božja. Nas duhovno rađa zato, što je Boga porodila. Zato naše spasenje o njoj zavisi, te svaka milost prelazi preko njezinih djevičanskih ruku, i ona postaje posrednica svih milosti.

MAJKA BOŽJA

Bog je izkazao bl. Dj. Mariji najveću čast time, što joj je udielio milost, da bude majkom Božjom. Tim darom ju je izdigao nad sva stvorenja i uzvisio je nad same prečiste anđeoske duhove, koji, uza svu svoju veličinu, nisu ni izdaleka slični dostojanstvu Božjeg materinstva. Ta uzvišena milost, kojom stvor rađa svoga Stvoritelja, pridržana je izključivo bl. Djevici, i ona sama od svih stvorova može se ponositi time, da je majka svoga Stvoritelja.

Ako se malo dublje zamislimo u to dostojanstvo bl. Djevice Marije, opazit ćemo, da s njime postaje druga božanska osoba, bar u nečem, ovisna o Mariji. Biti majkom znači: dati život. Uistinu, koja je uloga svake majke u nedokučivom činu rađanja, kojim daje novo čedo na sviet i postaje uzrokom novoga čovjeka?

Uglavnom rekavši, svaka majka pribavlja svome djetetu narav, kojom je ono sazdano. Ona mu daje tielo od svoga tiela, krv od svoje krvi, kosti od svoje kosti, tako da njezino diete podpuno ovisi o njoj. Radi toga ono mora svojoj majci da zahvali svoju obstojnost i njoj duguje svoj vlastiti život. Zavisnost, dakle, sina o njegovoj majci, jest zavisnost života i bivstvovanja. Sve ono, što ima diete, dolazi od majke.

A mi znamo iz Svetog Pisma, da je Marija dala Kristu baš sve ono, što druge majke davaju svojim sinovima. Ona ga je začela od svoje vlastite krvi, nosila ga u svojoj prečistoj utrobi, porodila ga i hranila svojim vlastitim mliekom: učinila je sve

ono, što druge majke čine svojoj djeci. »Eto ćeš« — veli joj anđeo — »začeti u svojoj utrobi i rodit ćeš Sina i nazvat ćeš ga imenom Isus« (Lk. 1, 35). To diete, koga će ona roditi, bit će pravi i istiniti njezin sin; on će podpuno o njoj zavisiti, a ona će mu dati početo života, kojim će se to čedo začeti, razviti i poroditi.

Zato Marija podpunim pravom zove Isusa sladkim imenom sinka, a on joj odvraća još nježnijim imenom majke. Marija ima podpuno pravo da nazivlje Krista svojim sinom, jer ga je ona uistinu porodila i jer mu je bila prava majka.

Niti što smeta okolnost, što je Marija začela Krista u djevičanstvu. Uistinu, Marija je začela Isusa nadnaravnim, čudesnim načinom. Sam Duh Sveti je sudjelovao u tom začeću i svojom krepošću sazdao tielo iz prečiste utrobe bl. Djevice Marije. Tako se to zbilo posve drugačije, nego to biva kod drugih ljudi.

Ipak djevičanstvo Marijino ne samo da ne diže dostojanstva materinstva, već ga još bolje podkrjepljuje. Jer bl. Djevica nije ništa manje dala svome sinu zato, što je u začeću i rođenju ostala djevica. Nije manje učinila nego to čine ostale majke, jer je neobičnost toga nadnaravnog začeća bila izključivo sa strane otca, a nipošto sa strane majke.

Mi znamo, da diete, koje je ona porodila, nije bio jednostavni čovjek, kao druga djeca, već je pravi i istiniti Bog. Krist je bio ne samo pravi čovjek, već ujedno istiniti Bog. Ljudska i božanska narav obstojala je u jednoj nerazdruživoj božanskoj osobi, tako da čovječja narav, koju je Krist primio od Marije, nije imala svoje ljudske osobnosti, već je obstojala u drugoj božanskoj osobi. A time je ono diete, začeto od Djevice, bilo božanskoj osobi. Tako je Marija prava Bogorodica. Ona je pravi i istiniti Bog. Tako je Marija prava Bogorodica. Ona je naime dala na sviet ne ljudsku, nego božansku osobu. Istina je, ona nije porodila božansku narav, ali je dala na sviet ljudsku narav, koja je bila uosobljena u drugoj osobi presvetog Trojstva. Zato je Marija mogla i morala kazati, da je začela, porodila i odgojila pravoga Boga.

Oni, koji su vidjeli Krista po Palestini; koji su pratili, gledali i promatrali njegova čudesa i uvjerili se o božanstvu njegove osobe, upirali su prstom na nj i govorili — poput svetog Petra — to je pravi i istiniti Bog. To biće, koje se kreće pred našim očima, koje radi djela isto kao i mi, koji je u svemu nama sličan — taj čovjek jest pravi Bog.

A Marija je svim tim ljudima, koji su, među prvima, priznali Krista svojim Bogom, mogla kazati: to sam ja porodila; baš onu istu osobu, za koju vi velite, da je Bog, tu istu osobu, koja se kreće pred vašim očima i koja čini ta čudesa, kojima se vi divite — ta osoba jest moj jedinorođeni Sin, a ja sam njegova prava majka. Marija je, dakle, tu osobu porodila, a budući da

je ta osoba bila pravi Bog, Marija je Bogorodica, jer je uistinu Boga porodila.

Ništa ne smeta okolnost, što Marija nije dala Kristu božansku narav. Da postane Božjom majkom, ona nije mogla ni morala dati božansku narav. Dovoljno je bilo, da dade narav onoj osobi, koja je bila Bog. A to je ona i učinila. Zato i je prava Bogorodica.

Kome bi to činilo potežkoću, neka se sjeti da mi svi ne uzkraćujemo svojoj majci materinstvo, iako nismo primili od nje sva počela života. Poznata je filozofska istina, utvrđena Objavom, da nam majka ne daje upravo ono, što je najglavnije i najvažnije u nama: ne daje nam neumrlu dušu. Dok su nam roditelji dali ovo materialno tielo, koje danas jest, a sutra će se razpasti, duša nam dolazi izravno od Boga. Tako upravo ono što je najplemenitije u nama i čime se izdižemo nad ostala materialna bića, naša neumrla duša, ne dolazi nam od majke. U času našega začeća Bog ulieva u naše fizičko tielo neumrlu dušu, i tako nas on sam, svojim stvaralačkim djelovanjem, neposredno oživljuje i čini ljudima. Uza sve to nitko ne će zaniekati svojoj majci pravo materinstva. Iako svi znamo, da nam je majka dala samo ono, što je materialno, ipak svi mi zovemo to biće sladkim i dragim imenom majka. Ona je naša majka zato, što nas je porodila i što je dala tielo, koje je od Boga oživljeno neumrlom dušom.

Neizpravno je tvrdio heretik Nestorij, da bi Marija morala biti »božica«, ako bi mogla poroditi Boga. Nestorij nije shvatio djelo materinstva uobće i nije se sjetio, da majka ne mora dati svu ljudsku narav zato da bude majkom. Majka je samo zato ljudskom majkom, što je porodila diete, u kojem je intimno združena ljudska duša. Isto tako Marija je s pravom Božja majka zato što je porodila čedo, u kojem je ne samo bio Bog, već koji je bio pravi Bog.

Radi toga Krist ima dvostruko rođenje: vječno i vremenito. On je kao Bog vječno rođen od Otca u krilu presvetog Trojstva. Vječnim činom, kojim Otac upoznaje samoga sebe, rađa drugu božansku osobu: vječnu Rieč. Ali ta Rieč, koja je — kako veli sveti Ivan — oduviek kod Otca i u Otcu, koja je Mudrost Otčeva, a život svemu onome što je prouzročeno od Njega, po kojoj je sve stvoreno i učinjeno — ta vječna Rieč u vremenu je postala tielom i utjelovila se u prečistoj utrobi bl. Djevice, pa se napokon, u punini vremena, porodila na svietu. Time se druga božanska osoba po drugi put porodila i to ovaj zadnji put, po majci Mariji. Dakle, jedna te ista vječna osoba rađa se i od vječnog Otca i od Marije. Otac Vječni je njegov pravi Otac po naravi božanskoj, a Marija je njegova prava majka po naravi čovječjoj.

Tu izbija sva veličina božanskog materinstva Marije. Mi, donekle, shvaćamo tu veličinu Božje majke i vidimo Mariju u krilu presvetog Trojstva. To divno stvorenje, koje nije našlo sličnost ni kod anđela, neprestano kroz cielu vječnost promatra svoga Jedinorođenoga, pa se divi i naslađuje u svome čedu. I najveća naslada, koju sada u slavi uživa, stoji baš u tom vječnom promatranju svoga Sina, u kome je našla svoju nasladu i svoju slavu. A nama se čini, da je vidimo, kako neprestano opetuje jednostavne, ali najdublje rieči: To je moj Sin ljubljeni. Pa kao što sva slava i veličina Otca stoji u tome, da vječno govori i rađa svoga Sina, tako isto sva veličina i slava Marije jest u tome, da promatra i veseli se u rođenom svome Sinu. U tom nebeskom zanosu ona, ponosna, govori neprestano nebeskom Otcu: »Istina je, to je tvoj Sin ljubljeni, ali svi moraju dopustiti, da je to i moj Sin; tvoja slava je u tvojoj Rieči, ali i ja se naslađujem u toj istoj Rieči kao u svom vlastitom čedu i, na neki način, jednako kao i Ti, rodila sam Onoga, koji je slava neba i razkoš raja«.

Tako Marija ulazi donekle u neko srodstvo s presv. Trojstvom. Kao Bogorodica, koja je porodila pravoga Boga, najintimnije se približila Bogu, koji jedini može da dade Boga. A Marija, došavši u uzko srodstvo s Bogom, može da porodi Boga u nama i dade nam ono što pripada Bogu. Time postajemo Bogu slični.

MAJKA NAŠA

Marija je ne samo Božja, već i naša majka, jer je i nas porodila na viši nadnaravni život, pa njoj dugujemo milost, da smo preporođeni i da smo postali sinovi Božji. Postavši Božjom majkom, postala je ujedno majkom svih sinova Božjih i dobila je pravo, da nas sve, koji smo preporođeni Božjom milošću, nazivlje svojom djecom. A temelj tog drugog materinstva nalazi se u tajni materinstva Božjeg. Drugim riečima: Marija je već zato majka naša, jer je majka Božja.

Da nam to bude jasno, razbistrimo malo bolje pojam božanskog materinstva i zapitajmo se: što je Marija porodila? Svak će nam na to jednostavno pitanje odgovoriti, da je ona začela i rodila Boga Spasitelja. Njezin Sin, koga je ona začela po kreposti Duha Svetoga, bilo je naše spasenje i naše odkupljenje. Ona je, dakle, dala naše spasenje: ono, što je nas imalo spasiti. Ali to je ona dala samo zato, što je porodila Boga, koji nas je spasio. Kad ona ne bi bila Bogorodica, ne bi ni dala ono, što nas je imalo spasiti.

Po tome se vidi da naše spasenje, uobće naše posvećenje, zavisi bitno o Mariji. Ono se nalazi u njezinoj volji i u njezinoj

ruci, od koje primamo svaku milost i svaki dar, kojim se posvećujemo. Kad se imao dogoditi onaj svečani čin, kojim se začeo u prečistoj utrobi Sin Božji, Bog šalje anđela Mariji, da je upozori i obavietsi o tome. Ne samo to, već anđeo traži od Marije privolu. On hoće, da ona pristane i da svojom voljom porodi naše spasenje. I baš onoga časa, kad je ona, u onom svečanom i divnom času dala svoj pristanak, u tom času, ona je svih nas porodila i posvetila. Ta divna privola Marijina, o kojoj je zavisilo naše spasenje, prouzrokovala je naše posvećenje.

Po nauci svetoga Pavla znamo, da su svi vjernici udovi jednoga mističnoga tiela, kojemu je glava Krist, a udovi svi vjernici. Ti udovi, uzko spojeni sa svojom glavom, dolaze u tiesan odnos s Kristom, od koga crpe hranu i život. U tom jedinstvu života udovi formalno zavise o glavi i, bitno s njom, čine jedno nerazdruživo tielo. Pa kao što između fizičke glave i udova u ljudskom tielu kola jedan nerazdruživi život, tako isto — zaključuje sveti Pavao — među Kristom i vjernicima kola jedan nadnaravni, božanski život.

A Marija, koja je dala počelo toga života — Krista — dala je sve ono, čime to tielo živi. Od nje dolazi ono, što je najvitalnije u tom tielu. Zato od nje dolazi ono, čime svaki ud živi, čime je povezan u jednu cjelinu i čime nadnaravno postoji. Ona je uzrok, da mi živimo, i njoj moramo zahvaliti, da smo preporođeni i da smo postali djeca Božja. A kad nas je rodila, postala je majkom.

Uistinu, svaka nam milost dolazi po Mariji. Kako nas uči katolička nauka, Marija je posrednica svih milosti. Vječni nam Otac preko nje šalje sve darove, i iz njezinih ruku primamo sve ono, što nam iz neba dolazi. Bog je mogao da nam izravno dade svoje milosti; on nas je mogao neposredno spasiti. Ali, kad je već jednom odlučio naše spasenje preko Krista, Sina Marijina, nuždno je sliedilo da budemo spaseni i preko Marije. Kad je porodila spasenje, postala je majkom spasene djece.

Tu se pokazuje sva dobrota i blagost našega dragoga Boga, koji uređuje sve u mudrosti i sladkosti. Mi smo, istina, imali na nebesima našega Otca, kome smo se mogli uteći i kome smo mogli izložiti svoje biede i nevolje. Taj dobri Otac nas je uviek slušao i uviek je davao ono, što smo od njega tražili. A mi smo bili sretni, da smo mogli, u duhu vjere neprestano vapiti: Otče, Otče. Ali, uza sve to, manjkalo nam je nježno biće, najdraže i najslađe u našem životu. Jer tko može nadoknaditi nedostatak majke? Koji nam stvor može učiniti ono, što nam znade i može učiniti majka naša, to najdraže stvorenje i najnježnije biće?

I eto, činilo se, kao da nam u nadnaravnom redu nedostaje nešto, što će učiniti harmoniju i sklad u životu. Ali Otac nebeski je uvidio tu potrebu i pobrinuo se za našu dragu majku i dao nam u Mariji onu, koja nam je najdraža i najslađa. Je li nam mogao nebeski Otac izkazati nježniju ljubav?

Kako smo sretni uz takvu majku! S koliko nježnosti i s koliko brige ne pazi majka na svoju djecu! Ona je na svakom našem koraku, uviek uz nas, uviek bdije nad nama i uviek budna, da nam možda ne bi što ponestalo i da nam se što zla ne bi dogodilo.

Takav je zakon prirode, da majka ima svu neposrednu brigu oko života i dobra svoga djeteta.

Otac, donekle, prepusti majci brigu svoga sina. On posadi svoje diete u krilo majke. Ide zatim, da se brine za njegov obstanak i da, u znoju svoga lica, pribavi sredstvo, kojim će nahraniti i očuvati svoje čedo. Ali ono, što je za svoga sina zaradio, ne daje mu neposredno, već to pušta nježnim rukama majke, da ga ona rođenom ljubavlju pita i hrani. Majka se zato brine za svoje diete. Ona ga drži u svome krilu, ona ga tetoši, uči i upravlja. Ona je uza nj danju i noću, da ga čuva i da ga odgaja. Ona je uviek uz svoga sina.

Otac nebeski je povjerio Mariji svu brigu oko svoje djece. Sve milosti i sve darove stavlja on u ruke majke, koja, nježnom svojom ljubavlju, dieli ih svojim sinovima i s njima hrani i odgaja sve one, koje je, zajedno s Prvorođenim, porodila na novi, nadnaravni božanski život.

OSMI DAN

KONAČNO SJEDINJENJE S BOGOM

HRAM DUHA SVETOGA

UZDIGNUĆE PAMETI I SRCA K BOGU

NEBESKA, KRISTOVA I NAŠA SLAVA

HRAM DUHA SVETOGA

PRIMANJE PUNINE DUHA SVETOGA

Bog nam svoj uzvišeni život priobćuje na način našoj naravi prikladan, tako da se ono što je u Bogu jedinstveno i nesastavljeno, razdvaja i umnožava u čovjeku. Pa kao što se čovjek u prirodnom životu rađa, razvija i usavršuje, tako je Bog htio, da se i naš nadnaravni ili božanski život najprije porodi, zatim razvije i konačno usavrši. Ali također, jer je u prirodnom razvitku bilo potrebno različitih sposobnosti za rađanje, razvitak i usavršavanje, zato je bilo prikladno da nam i u božanskom životu Bog dade različnih sredstava po kojima ćemo se poroditi, pa onda razviti i konačno usavršiti. I da ne govorimo o ostalim sakramentima, odmah kažemo da je bilo potrebno osim sakramenta krštenja, po kojem se rađamo na novi život, ustanoviti i jedan drugi sakramenat, koji nam daje, da rastemo i da se primanjem Duha Svetoga učvrstimo u tom božanskom, nadnaravnom životu.

Kad predpostavimo da nam je Gospodin Krist ostavio svete sakramente zato da bismo mogli imati život u njemu, onda je očito da je bilo potrebno ustanoviti ponajprije dva različna sakramenta, krštenje i potvrdu. Potreba ustanove krštenja proizlazi iz novosti božanskog života, koji dobivamo po milosti. Sam Krist je naglasio, kako je potrebno da se čovjek preporodi, ako hoće vidjeti kraljevstvo Božje (Iv. 3, 3).

Ali, ako se krštenjem preporađamo, pa dobivamo novi život, onda smo tek nejaka djeca kojoj treba okrepe. Ako krštenjem tek počinjemo živjeti, onda se traži drugi sakramenat, koji će nas dovesti do muževne dobi. Kao što bi neprirodno bilo, kad bi diete ostalo uviek u svojoj djetinjoj dobi, a ne bi došlo do punine muževnosti, tako bi djelo posvećenja bilo nesavršeno, kad ne bi osim krštenja imali i drugi sakramenat, koji potvrđuje i upodpunjuje ono što Krist krštenjem čini u nama. Zato i kaže sv. Toma: »Očito se traži posebno svojstvo da čovjek dođe do savršene dobi, i da može vršiti savršena ljudska djela« (III. P., q. 72, a. 1). Zato i apostol kaže: »Kad sam postao čovjek, odba-

cio sam što je bilo djetinje« (I. Kor. 13, 11). Zato je osim rađanja, kojim se prima tjelesni život, potrebno i rastenje, kojim se dolazi do savršene dobi.

Sakramenat Potvrde upodpunjuje milost krštenja na taj način, što čovjeka ojača, i daje mu neku muževnu duhovnu snagu. Zato se i kaže učenicima, koji su već bili preporođeni na nadnaravni život (Lk. 24, 49): »Sjedite u gradu, dok se odozgo ne obučete jakošću« (Sv. Toma, III. P. q. 65, a. 1). Odatle izvire i potreba posebnog potvrdbenog karaktera, različnog od onog što ga primamo na krštenju, koju sv. Toma izrazuje ovako: »Očevidno je iz sličnosti s tjelesnim životom, da je drugčije djelovanje djeteta tek rođenog, a drugčije kad dođe do zrele dobi. Zato čovjek u potvrdi prima duhovnu snagu da može obavljati djela različna od onih, koja mu omogućuje krštenje. U krštenju prima moć da može obavljati ono, što se tiče njegova vlastitog posvećenja i spasenja, ukoliko sam za sebe živi; a u potvrdi prima vlast da može obavljati ono, što se odnosi na duhovnu borbu, što se odnosi na neprijatelja vjere. To se vidi po apostolima, koji su, prije nego su primili puninu Duha Svetoga, bili u blagovaonici uztrajni u molitvi (Dj. Apost. 1, 13—14), a poslije su izašli i nisu se bojali javno izpoviedati vjeru, čak ni pred samim neprijateljima kršćanske vjere« (III. P. q. 72, a. 5).

Zato isti sv. Toma upoređuje krštenje s djetetom tek rođenim od majke, koje u potvrdi postaje razvijena ličnost, a savremeni teolog Laros gleda u potvrdi sakramenat podpune nadnaravne ličnosti, po kojem vjernik može samostalno djelovati i hrabro se boriti.

U kolikoj mjeri Duh Sveti potvrđuje krštenika, može se vidjeti po prvoj potvrdi izvršenoj na dan Duhova, iako ova nije izvedena na sakramentalni način kako to sada biva. »I kad se navršilo petdeset dana, bijahu svi zajedno na jednome mjestu. I najedanput nastane šum s neba kao kad puše silan vjetar, i napuni svu kuću, gdje su sjedili. I pokazaše im se razdieljeni jezici kao od vatre, i sjede na svakoga po jedan, i napuniše se svi Duha Svetoga, i stadoše govoriti tuđim jezicima, kako im je Duh Sveti davao da govore« (Dj. A. 2, 1—4).

Težko je izkazati veličinu ove prve potvrde apostola, ovoga zaista jedinstvenog događaja, po kojem je Duh Sveti sašao na apostole i nastanio se u Crkvi. Od toga časa Duh Sveti, treća božanska osoba, stanuje u Crkvi na neki naročiti način, koji teolozi ne znaju pravo raztumačiti. Oni nam govore, da vjernik dolazi u neki posebni odnos s trećom božanskom Osobom, koja naročitim darovima djeluje u njegovoj duši; govore također poslije sv. Pavla, da nas Duh Sveti zapečaćuje svojom ljubavi, pa tako postaje zalog našega spasenja; nastoje zatim dočarati

blizinu triju osoba u našim dušama dozivajući nam u pamet filozofsko načelo da uzrok djelovanja mora biti prisutan u svome učinku, pa da je zato i Bog, koji djeluje u nama, prisutan u nama; dočaravaju nam neizmjernu Božju posvudašnjost, koja obuhvata sve, a na osobiti način pravednike, pa je tako posvuda, a posebno u vjernicima; nastoje dakle na različite načine raztumačiti to čudo Božjeg prebivanja u našim dušama. Ali se mora kazati, da sva ta tumačenja ni izdaleka ne izrazuju veličine ove zaista izvanredne činjenice.

U više je navrata božanski Spasitelj govorio o toj stvari uvjeravajući, kako će poslati Duha Svetoga. »I evo, ja ću poslati na vas onoga, koga je Otac moj obećao, a vi sjedite u gradu, dok se ne obučete u silu s visine« (Lk. 24, 49).

Apostoli su zaista Spasiteljeve rieči shvatili doslovno, te su čekali dolazak Utješitelja, u kojega su se imali obući. I prije nego su dobili tu potvrdu odozgo, nisu se usudili propoviedati riječ Božju. Međutim poslije toga događaja, poslije nego su primili Duha Svetoga, sve se najednom izmjenjuje, i oni postaju toliko jaki, te radostno, odvažno i očito izpoviedaju Kristovo ime na javnim trgovima, brane ga pred poglavicama, i neustrašivo navieštaju pred progoniteljima, sretni da mogu nešto podnieti za to slavno ime.

I život prvih kršćana upravo na divan način pokazuje realnost sv. potvrde i istinitost prisutnosti treće božanske osobe. Od onoga sretnoga časa, deset dana poslije Uzašašća, onog svetog i blagoslovljenog devetog sata, učenici su upravo začuđeni prisutnošću toga Duha, koji prebiva među njima. Njegova je nazočnost tako očita, da u običnom svom životu računaju na nju; osjećaju, da ne mogu nijedno djelo poduzeti bez toga Duha; poduzimlju različne misije, ali uviek pod utjecajem toga Duha; ako imaju da biraju nekoga, utječu se Duhu i čekaju da preko njih taj Duh progovori; rekao bi čovjek da se prstom pokazuje na one, koji se odlikuju u primanju toga Duha. Ta je prisutnost tako očita, da Simon Magus, obrativši se, hoće da ga zlatom kupi. Crkva živo osjeća, da je ona postala hram Duha Svetoga, i da treća božanska osoba prebiva u vjernicima.

To je ona specialna misija Duha Svetoga, koja imade posvetiti i potvrditi vjernike Kristove. To je događaj od takve zamašitosti, da ga možemo usporediti s dolazkom druge osobe na ovaj sviet. Pa kolikogod je od goleme važnosti bio prvi dolazak, toliko se čini da je i ovaj drugi. Istina, Sin je došao i utjelovio se u našoj naravi sjedinivši se s njom osobno, što se ne može kazati o trećoj osobi. Ali je sigurno, da ona dolazi,

da je na dan Duhova na poseban način, koji nije bio poznat starim prorocima i patrijarsima, došla u Crkvu, pa da od toga svetog časa, petdesetog dana po Uzkrsnuću, prebiva u dušama vjernika, na poseban način i njih potvrđuje.

Istina je, taj je Duh i prije djelovao u dušama pravednika Staroga Zavjeta posvećujući ih svojom prisutnošću. To je konačno bio Duh, koji je govorio preko proroka, »qui locutus est per prophetas«.

Ali na dan Duhova se odigralo nešto, što nije bilo poznato prijašnjim pokoljenjima, a što su ona tek s velikom čežnjom izčekivala čekajući puninu vremena.

Pa ako hoćemo shvatiti zamašitost sv. potvrde, po kojoj se ostvaruje u našim dušama svetkovina Duhova, treba se sjetiti, da apostoli promatraju taj događaj kao konačno izpunjenje mesijanskih obećanja. »Nisu ovi pijani, kako vi mislite«, kaže sv. Petar, »jer je istom treća ura; nego je ovo, što je kazao prorok: I bit će u posljednje dane, govori Gospodin: Izlit ću Duha svoga na svako tielo, i prorokovat će sinovi vaši i kćeri vaše, i mladići će vaši vidjeti viđenje i starci će vaši snivati sne« (Dj. A. 2, 15—16). Dolazak se Duha Svetoga apostolima pričinja kao konačno potvrđenje djela Spasiteljeva; kao zadnji pečat onoga, što je Spasitelj počeo; kao konačna potvrda, svestrana dopuna onoga, što je krštenjem započeto, i to prema riečima: »Confirma hoc, Deus, quod operatus es in nobis« — Potvrdi u nama, Bože, ono što si već započeo. To je plod odkupiteljskog djela izvedena na drvetu križa.

Sv. Toma Akvinski je toliko osvjedočen o posvemašnjoj dopuni sv. potvrde, te tvrdi, da se u njoj prima punina Duha Svetoga, koja nije smjela biti podieljena prije Uzkrsnuća i Uzašašća, prema onom (Iv. 7, 39): »Još nije bio dan Duh, jer Isus još nije bio uzvišen« (III. P. q. 72, a. 1, ad 1). Zato nadodaje, da je »potvrda sakramenat punine milosti«, te izvodi iz toga zaključak, da ovaj sakramenat nije imao ništa u Starom Zavjetu što bi ga predočivalo, kako su imali neki drugi sakramenti, i to zato, što Stari Zavjet nije doveo ništa do savršenosti prema riečima sv. Pavla (Isto ad 2).

Tolike je zamašitosti ta punina milosti, kojom se apostoli učvršćuju u vjeri, da je bilo potrebno, da Spasitelj sustegne apostolima svoju sjetilnu prisutnost. Zato im veli: »Ali ja vam istinu kažem: dobro je za vas, da ja otiđem; jer ako ne otiđem, Utješitelj ne će doći k vama, ako li otiđem, poslat ću ga k vama« (Iv. 16, 7). Spasitelj također moli za to učvršćenje, te veli: »I ja ću moliti Otca, da vam dade drugoga Utješitelja, da ostane uviek s vama« (Isto, 14, 16). Radi se dakle o različnoj osobi.

Težko nam je na prvi mah shvatiti rieči Spasiteljeve. Kako možemo razumjeti, da je dobro za učenike, što ih ostavlja njihov dragi Učitelj? Čovjek dobiva dojam kao da Spasitelj ostavlja Crkvu, i da joj zato šalje drugoga, odnosno jednu drugu božansku osobu, koja bi imala da nadomjesti njegovu prisutnost.

Sasvim bi krivo bilo to tumačenje.

Da bi bilo krivo, možemo vidjeti ponajprije iz toga, što je nemoguće više zamisliti, da Krist ostavi svoje učenike, s kojima se po krštenju sjedinio u jedno mistično tielo. Pa kao što se glava ne može odciepiti od udova, tako se ne može zamisliti, da bi se Krist odielio od svojih vjernika. To više što sav božanski život, kojim nadnaravno živimo, dobivamo od naše glave, od koje se neprestano prelieva sok Božje milosti u naše duše, pa je neobhodno potrebno, da budemo s Kristom uviek sjedinjeni, kao što je sjedinjena loza s čokotom. Pa i sam Spasitelj kaže: ostanite u meni. Konačno taj Duh, kojega imade Krist poslati, nije drugi nego Duh Kristov, podpuno istovjetan s njime u jednoj jedinstvenoj božanskoj naravi. Duh Tješitelj, o kojem govori Spasitelj, jest dakle isti Duh, kojim i Krist živi, a koji ga spaja s Otcem, te s njim zajedno nama podieljuje život. Zato se samo sjetilnost Kristova oduzima našim očima, da bi nas njegov Duh jače mogao obuzeti.

Zato je misija Duha Svetoga, da oblikuje u vjernicima Duh Kristov, da više ne žive sebi nego Kristu. Upravo taj Duh potvrđuje ono, što je Krist počeo davati: da se vjernici obuku podpuno u Krista, sliedeći njegove kreposti i njegova čuvstva.

To se naročito vidi po djelovanju svete potvrde u prvim učenicima. Upadna je činjenica, da Krist nije bio proslavljen sve do časa dolazka Duha Svetoga. Ne samo za njegova života, nego čak i poslije Uzkrsnuća, pa i poslije Uzašašća, njegovo ime nije tako javno naviešteno. Uzkrsnućem i Uzašašćem Krist je doduše dostojno proslavljen, ali je ta slava još sakrivena.

Duhu Svetom je dana misija, da proslavi to ime među ljudima, i da se ono naviešta neustrašivo svim narodima. Zato on daje učenicima Kristovim jakosti, da ga mogu izpoviedati. Tako se izpunjaju rieči Spasiteljeve: »On (to jest Duh Sveti) će me proslaviti, jer će od mojega uzeti, i dat će vama« (Iv. 16, 14). Tako vidimo, da je svečani proglas imena Isusova i njegove pobjede, koju je izvojštio nad neprijateljima neusporedivom slavom svoga Uzkrsnuća, bio objavljen baš dolazkom Duha Svetoga nad apostole.

Neobično je važna činjenica, da se slava Kristova širi i naviešta po razdavanju Duha Svetoga. Kad se sjetimo, da je u toj slavi bit liturgije, onda ćemo shvatiti ulogu Duha Svetoga

u službenom i javnom davanju časti presvetom Trojstvu. Taj naime Duh, koji pomaže našoj slabosti i koji se moli za nas neizkazanim uzdisajima (Rim. 8, 26), jest onaj isti duh, što ga pokreće i razvija liturgija u dušama vjernika. Taj Duh, koji je ujedno i Duh Kristov, a koji prebiva u našim dušama i daje nam sposobnosti da se možemo moliti Bogu i da mu možemo dati hvalu dostojnu njegove veličine, jest onaj duh, kojim slavimo Kristovo ime. To nas dovodi do zaključka da liturgiju možemo shvatiti kao odjek Kristova Duha, koji smo primili u sv. potvrdi, a koji nas potiče, da isto mislimo, isto osjećamo što i Krist, te mu se tako klanjamo. I to ću ukratko objasniti.

Sakramenat sv. potvrde daje nam posebnu milost, kojom se jačamo u obrani Kristova imena. Ali ta milost nije ništa drugo nego »dioničtvo Božje naravi«, kojim sudjelujemo s Bogom u istom njegovom duhu, napajajući se na njegovim mislima i osjećajima, kojima ga onda proslavljujemo i častimo. Zato nas baš sv. potvrda učvršćuje u liturgijskom čašćenju.

Kad je Bog odlučio, da nas posveti, pa nas tako nagradi svojim darovima, jer nas je do kraja ljubio, nije nam mogao dati drugo nego svoga Duha. Rekao bi čovjek, da Bog i nije imao drugo nego samog sebe, pa nam je dao samoga sebe. Primivši tako njegova Duha mi smo postali njemu slični, u nama se odigrava razmjerno ista djelatnost kao u njemu; zbiva se u našim dušama čudo prisutnosti presvetog Trojstva, koje realno prebiva u nama i čini da Božji osjećaji budu naši. U duhu tih osjećaja mi dajemo Bogu hvalu.

Često vjernici gledaju molitelja kao čovjeka, koji traži i čeka nešto od Gospodina. I takovo je shvaćanje liturgije i molitve izpravno. Ali bi trebalo kazati i to, da u liturgijskoj molitvi mi prije nego što tražimo od Boga, njemu dajemo: dajemo mu ona čuvstva, kojima nas je obogatio. I kad ne bismo primili od njega, ne bismo mu mogli ni dati, i naša molitva ne bi vriedila pred njim, kad ne bi prije primila od njega darove, koje mu poklanjamo.

Bog je nas prije ljubio, a jer je ta ljubav bila stvaralačka, proizvela je u nama velike i dragocjene darove, koje sv. Petar zove dioničtvom Božje naravi. Eto, to je liturgija, da razvijamo te darove, odnosno da dozvolimo, neka se oni sami razviju, da procvatu u nama, i da se vrate ponovno izvoru, od koga su proiztekli. Liturgija je stoga uzdizanje duha k Bogu, ili recimo prema tradiciji: uzdignuće pameti i srdca k Bogu. Pa ako se divimo liturgiji, ako zaista smatramo da se u njoj krije nešto veliko, to je zato, što se u liturgiji krije Duh Božji, što molimo u snazi toga Duha, što taj Duh nije zaspao u nama, što je našao plodno tlo, pa se može razviti i povratiti svom izvoru, od kojega dolazi.

Mi stvarno primamo onog Duha, koji je u početku lebdio nad ponorima, i proizvodio svojom stvaralačkom snagom ponore svemira, i, titrajući česticama kozmosa, inaugurirao prvu simfoniju, koja se odigrava još i danas pred licem Božjim. To je onaj isti Duh, koji je govorio preko proroka i odkrivao im tajne Božje; Duh, koji je drmao srdcima pravednika i patriarha i njihova srdca upravljao prema visinama; isti Duh također, po kojem je začela bl. Dj. Marija svoga Sina, a u kojem je taj Sin izvodio djelo Odkupljenja, i koji ga je vodio njegovu apostolatu. Tim su Duhom apostoli i ostali vjernici potvrđeni neustrašivo navieštali slavno ime Isusovo, razvijajući veliko djelo Božje, »Opus Dei«, kako se ono očituje u našoj liturgiji.

Ako se sjetimo da potvrđenik prima upravo taj duh prema riečima formule: »N. znamenujem te znakom križa i potvrđujem te krizmom spasenja u ime Otca i Sina i Duha Svetoga. Amen« onda nam se odkriva sva uzvišenost ovoga divnog sakramenta. Po njemu se vjernik ubraja u onu nedoglednu vojsku, koja se bori za prava Kristova, proslavljujući njegovo ime ovdje na zemlji. Napajajući se po tom sakramentu na tom istom Duhu Božjem, potvrđenik se ubraja u onu nedoglednu četu Kristovih boraca, koji su sada već na nebu i koji kroz vjekove odvijaju razkošnu liturgiju pred priestoljem Božjim. Taj silni Božji Duh, koji sve oživljuje i sve prožima, koji svakome daje snagu i jakost, koji sve posvećuje i potvrđuje, koji drma srdcima vjernika i mislima anđela da od cieloga toga broja izvede divnu, Boga dostojnu simfoniju, taj isti Duh prelieva se također po potvrdi i u dušu vjernika, da ga potakne, ojača, upravo da ga potrese, i izvabi iz njegove duše uzdah, koji će se sjediniti s tom nebeskom pjesmom pod titrajima vjetra iz dubina...

Ako se sjetimo, da duhovni život nije bez svladavanja zapreka, niti bez suzbijanja neprijatelja, onda će nam milost potvrde zasjati u punom svietlu. Na taj način možemo kao u nekom viđenju promatrati djelovanje Duha, kao djelovanje nekoga velikog vojskovođe. Na čelu vojske stoji sama glava, Krist Gospodin, koji se kao neustrašivi div baca u borbu da skrši svoga neprijatelja, personificirana u svietu, đavlu i griehu. Potvrđujući svog vjernika, on ga zapečaćuje karakterom svoga svećeničtva, pa kao vjernog vojnika obilježuje ga znamenom svoga križa i svoje pobjede, ulievajući mu ujedno svoj duh i ubraja ga među svoje vitezove. A potvrđenici s palmama u rukama, pjevajući vječni Aleluja, idu u susret svome vojskovođi, koji se kao pobjedonosni triumfator, vraća svojoj domovini, da razdieli plien, što ga je stekao.

Tu, u dieljenju toga pliena, u razdavanju tih darova, u razlievanju Duha Svetoga — tu je nastala najsavršenija liturgija,

koja je u prvom redu radostna pjesma pobjede onih, koji su potvrđeni od Boga.

Kad znademo, da liturgijom dajemo Bogu najveću slavu, onda opet moramo zaključiti, da u liturgiji posjedujemo najveće njegove darove. Jer kao što ova niema priroda svojom ljepotom i uobće cielim svojim bićem naviešta ime Božje, pjevajući njemu slavu kao svom uzroku i svom počelu, tako i čovjek glasom svoga srdca, upravo svojim životom potvrđuje, da je Bog izvor njegove ljepote i njegove veličine, i tako ga slavi. Ali bi slava predana Bogu prirodnim našim sposobnostima bila veoma mršava i slaba, kad se sam Bog ne bi bio pobrinuo da ulije u našu dušu veći i uzvišeniji život, koji će neprestano slaviti Božju dobrotu. Kad kažemo, da je milost odraz Božje naravi i dioničtvo njegove veličine i dobrote, onda ćemo shvatiti, da u liturgiji Bogu pjevamo tim istim životom. Osjećaji i čuvstva kojima se molimo Bogu jesu osjećaji i čuvstva, koja dolaze iz neba, iz samog krila presvetog Trojstva. To je konačno odraz darova, koje smo od njega primili, a koje mu opet vraćamo natrag, prema onoj: dajemo ti, što smo od tebe primili.

Zato kršćanska liturgija nadilazi svaki drugi kult i drugo štovanje. Upravo je nemoguće upoređivati kršćansku liturgiju s ostalim kultima, pa je svaka poredba uzaludna zato što postoji neizmjerna razlika među njima. Dok u drugom kultu čovjek daje Bogu biedna svoja čuvstva i donekle grješne svoje osjećaje, u našoj liturgiji mi dajemo Bogu njegove vlastite darove. Kršćanski kult posjeduje darove, koje mi nismo mogli nikada zamisliti, a koje smo primili odozgo; njima se služimo, i njih poklanjamo Bogu. Neko neizmjerno veliko bogatstvo, dragocjeno kao Bog, liepo kao Bog, plodno kao Bog, nalazi se u našim dušama, koje se diže prema Bogu. Te darove dajemo Bogu u liturgiji, poklanjajući mu baš ono, što je njemu najdraže i najmilije.

Da bismo to mogli shvatiti, moramo se sjetiti, da je središte našega kulta Gospodin Isus Krist. Ali ne samo tako da se njemu klanjamo i da njega štujemo. To bi još bilo malo. Mi se njemu naprotiv Bogu njime, Kristom, klanjamo, u našem štovanju, pogotovo u našoj liturgiji mi Bogu njega, Krista, poklanjamo, pa uviek svaku našu molitvu prinosimo Bogu: per Christum Dominum nostrum. Mi siromašni i nevoljni nemamo što bismo u svojoj liturgiji Bogu poklonili. Zato se Krist stavlja po sriedi među nas i Boga i kao da kaže: mene poklonite mom Otcu. A mi u našim molitvama Bogu poklanjamo, u snazi Duha Svetoga, njegova Jedinorođena Sina. Uzdignuće naših čuvstava i naših misli k Bogu znači konačno uzdignuće Sina Božjega k Bogu. To je moguće stoga, što smo postali jedno s Kristom, i što nas je on učinio članovima svoga mističnoga tiela.

Ova se misao dade osvietliti i činjenicom, da mi ne samo štujemo i častimo Rieč Božju, nego je i blagujemo i hranimo se njom. Na jedan divan način, koji je mogla izmisliti samo mudrost Božja, Rieč se Božja tako sjedinjuje s nama, da postaje naša hrana i naš život. U sv. Pričesti Krist ostvaruje sjedinjenje s nama, tako da u savršenom smislu možemo kazati, da mi ne živimo nego da Krist živi u nama. I eto, taj život dajemo Bogu u liturgiji.

Ova se misao dade osvietliti i najdivnijom pjesmom, koju je Majka Božja prikazala Bogu u času, kad je bila izpunjena Bogom i razvila liturgiju svoga »Magnificat«. Razlog zašto mora veličati Gospodina nalazi bl. Djevica Marija u tome, što joj je učinio velike stvari onaj, koji je moćan, pa je izpunio milosti i nju poniznu napunio dobara. I baš ova punina dobara, kojima je bila izpunjena Majka Božja, jer nije mogla biti pasivna, morala je provaliti u pjesmu, pa je tako nastala jedna od najdivnijih pjesama, kao odraz najdivnije punine Duha Svetoga.

Tko bi se htio uživiti u tu krasnu liturgiju, koja se odigravala pred licem Božjim, morao bi zaći u sakrivena čuvstva i misli ove Djevice, proviriti u skrovište njezina srdca, u kojem je Bog stanovao, da vidi, kako ljudske moći poigravaju pod udarcima nebeskoga vjetra, i čuo bi pjesmu, koja se razkošno razvija pod prstima Božjim.

Konačno, to neprestano iztiču liturgičari kad naglasuju, da ciklus liturgijske godine nije samo neko historijsko sjećanje na prošla otajstva, nego da je postepeno uživljavanje u otajstva našega Gospodina Krista. Kad častimo i slavimo Uzkrsnuće, mi uzkrsavamo zajedno sa Spasiteljem, slaveći Uzašašće, uzlazimo na nebo i osjećamo samo ono, što je gore, jednako kao što se za vrieme Božića preporađamo na novi dublji, kršćanski život. Prema tome najveća je liturgijska molitva u tome, da postanemo slični Spasitelju, odnosno da postanemo dionicima njegovih otajstava, kako se to često moli u svetoj liturgiji. U tome je sve značenje sv. potvrde, koja prouzrokuje ono, što se označuje riečima: N. znamenujem te znakom križa i p o t v r đ u j e m te krizmom spasenja . . .

U misnim molitvama Crkva se nikada ne obraća na Duha Svetoga. Ne obraća se zato, jer je taj Duh već u nama, a molimo Otca i Sina, da nas još više u njemu učvrste. Otac nas u neizkazanom svom milosrđu donekle izjednačuje s Prvorođenim nazivajući nas sladkim riečima: Ti si moj sin. Postavši braća Sina Božjega tajanstvenim ujedinjenjem u jedno mistično tielo, mi sinovi Božji, spajamo se s Otcem u Duhu Svetom, da zajedno sa Sinom odgovorimo Otcu: Ti si moj Otac: Aba, Pater. U tom neprekidnom razgovoru: ja te rađam — Aba, Otče, sastoji se čudo presvetog Trojstva u nama.

U tome je uzvišenost toga divnog otajstva, koje mi ne možemo dokučiti, a pred kojim se moramo duboko pokloniti: u tome, da se Duh i Zaručnica spajaju u jednu vezu, te neprestanim uzdisajima svome zajedničkom Otcu vape bez prestanka: Veni, Domine Jesu.

Dođi, Gospodine Isuse, da u razbacanim i nesređenim udovima zakuca jedno jedinstveno Srdce, presađeno iz krila Trojstva.

Poznata je tužna čežnja svih starih filozofa prema jedinstvu. Ali dok je počelo toga jedinstva kod poganskih mislilaca ostalo uviek tuđe čovjeku, koji je tek izdaleka promatrao veličinu i dobrotu toga jedinstva, dotle mi živimo tim Duhom, osjećamo tim istim Duhom, mislimo tim istim Duhom, koji prebiva u nama. Upravo se napajamo tim Duhom, kako snažno govori sv. Pavao.

Pogledajmo jednim pogledom nedoglednu skupinu čovječanstva, tamo od početka, od Adama do zadnjega izabranika. Uživimo se u nedoglednu četu Božjih anđela, koji Bogu kroz vjekove čine ugodnu i divnu svitu, uživimo se dakle u to neizmjerno veliko množtvo i vidjet ćemo čudo mudrosti Božje, koje obavlja po nekom sjetilnom znaku, po polaganju biskupskih ruku; vidjet ćemo, kako od cielog tog nepovezanog množtva postaje jedna jedinstvena harmonična cjelina, napojena jednim Duhom, koji je povezuje s presvetim Trojstvom. Prisluhnite malo pomnjivije kucaje te zajednice i osjetit ćete, kako u njoj Srdce Božje kuca . . .

UZDIGNUĆE PAMETI I SRDCA K BOGU

USTANOVA MOLITVE

Duh Sveti, koji prebiva u nama, daje nam, da se možemo uzdignuti do Boga i jedno s njime biti. Prepušteni samima sebi, ne možemo niti spomenuti ime Isus. Ali taj Duh pomaže našoj slabosti (Rim. 8, 26). U kreposti toga Duha naš se duh uzdiže do Boga, spaja se s presvetim Trojstvom i može obćiti s njime i intimno se razgovarati.

Na taj način je naš život sakriven s Kristom u Bogu. Primivši isti duh Kristov, mi smo više nerazdruživi od njega. Pa kao što je Duh Sveti poveo Krista na nebo, tako taj isti Duh, kojim i mi živimo, vodi preko molitve i naš život do priestolja Božjeg i čini, da budemo jedno s Bogom. Zato je davna starina gledala u molitvi, koja se obavlja u kreposti Duha Svetoga, uzlet pameti i srdca k Bogu.

Nigdje tako kao u molitvi ne osjećamo blizinu Boga. U žarkim časovima molitve nam se čini kao da više nismo na ovoj zemlji, koja nam se čini tuđa, pa osjećajući blizinu Boga, sviestni smo, da nas je on uzeo k sebi, da se nalazimo u njegovoj prisutnosti, ako ne u njegovu naručju. Nije li istina, da svaku molitvu počinjemo s mišlju, da se Bog nalazi pred nama, odnosno, da se mi nalazimo u njegovoj blizini i molimo ga, neka nas uzme i sebi privuče?

Mi, koji sve gledamo prostornim dimenzijama, težko shvatamo ovo naše približenje k Bogu. Međutim, ovdje se ne radi o uzlazku tiela, koje dakako uviek ostaje na zemlji, od koje je i sastavljeno, nego o duhu, kojega ništa ne može priečiti, da u svom zamahu dosegne najudaljenije krajeve netjelesne stvarnosti. Ako napredovati u kršćanskom životu znači neprestano težiti za Bogom i neprestano se njemu približavati, onda sa sv. Augustinom treba nadodati, da to biva ne koracima tiela, nego čuvstvima srdca i mislima uma. A svojstvo je našega duhovnoga života, da se na krilima srdca i uma penjemo prema Bogu, svom konačnom cilju, što biva u molitvi.

Uzaći dakle k Bogu, jedno je te isto, što i s njime se sjediniti. Onaj uzlazi k nebu, koji jedno osjeća što Bog, jedno misli što Bog. Najsavršenije uzlaženje k nebu je osjetio sv. Pavao u času, kad je kazao, da za njega živjeti je Krist. Kad Krist postane naš život, tada smo mi jedno s njime, a tada stvarno uzlazimo k nebu, gdje Krist o desnu Otca sjedi.

Kad se sjetimo, da jedinstvo s Bogom ne možemo ni zamisliti bez naročite Božje milosti, onda ćemo zaključiti, da je i molitva dragocjeni dar Božji.

Ovakova kršćanska molitva je naročito božanska ustanova, koja je mnogo iznad običnog poimanja molitve zamišljene glavno kao odnos molitelja i onoga, kojega molimo. Na prvi mah bismo mogli misliti, da mi svojom molitvom polučujemo izmjenu Božje providnosti nad nama, shvaćajući molitelja kao onoga, koji svojim psiholožkim dispozicijama utječe na izvođenje Božjega plana u našim dušama. U tom pogledu i previše naglasujemo subjektivni momenat molitve ističući nadasve ljudsko nastojanje, koje se u njoj očituje.

Međutim, ne valja zaboraviti, da je kršćanska molitva jedna specialna molitva, specialna ustanova. Molitva je uzdignuće pameti i srdca Bogu, ali uzdignuće pod utjecajem Duha Svetoga. Jedino se pod utjecajem toga Duha razvija molitva u našim dušama. Mi molimo stoga, jer smo primili Utješitelja Duha, koji nas potiče i upućuje u molitvu.

Jer se ljubav Božja razlila u našim srdcima po Duhu Svetom, koji nam je dan (Rim. 5, 5), mi se možemo moliti Bogu i tako mu ugoditi i s njime se sjediniti. Zato molitvu moramo promatrati kao dar Božji, koji nas potiče i upravlja k nebu i daje nam, da se sjedinimo s Bogom.

Ne radi se o tome, da u molitvi razstavimo Božju milost od naših čuvstava i naših misli, kojima se penjemo prema nebu, već je potrebno samo naglasiti to, da se naš duh ne može uzdići do Boga, ako prije nije primio milost Duha Svetoga. Nitko ne uzlazi prema nebu, nego onaj, koji silazi s neba, Sin čovječji, kaže božanski Spasitelj (Iv. 3, 13).

Kao u svakom činu naše duše, tako i u molitvi moramo biti sviestni onoga, na što nas upozorava božanski Spasitelj: »Bez mene ništa ne možete činiti« (Iv. 15, 5). Možemo kazati, da to vriedi naročito za molitvu, koja je najuzvišeniji nutarnji čin. Nigdje tako kao u ovom uzvišenom činu, kojim se dotičemo Boga ne trebamo naročite Božje pomoći i njegova nadahnuća. Veoma su u tom pogledu poučne rieči sv. Pavla: »A jednako i Duh pomaže nam u našoj slabosti. Jer ne znamo zašto da se molimo kako što treba, nego sam se Duh moli za nas neizkazanim uzdisajima. A onaj, što izpituje srdca zna, što je težnja Duha, jer po Bogu moli za svete« (Rim. 8, 26—27).

Pregledajmo neizmjerno veliko množtvo Božjih vjernika razasuto po cielom svietu; bacimo pogled također na Božje odabranike, koji se već nalaze u krilu Otca i uživaju u vječnoj slavi; zahvatimo tako jednim pogledom svu tu nedoglednu vojsku, koja pjeva presvetom Trojstvu pjesmu zahvalnicu i osvjedočit ćemo se, da je ona u svoj svojoj različnosti prožeta jednim jedinstvenim Duhom. Jedan je Duh, koji upravlja pjesmom na nebu kao i onom ovdje na zemlji. Jedan je Duh, koji spaja presveto Trojstvo u nerazdruživu zajednicu kao i onaj, koji nas, njegove vjernike, spaja s Otcem. Kao što je jedan Bog, jedno krštenje, jedna vjera, tako je i jedan Duh, kojim dišemo i kojim se molimo te kojim konačno živimo. »Otče sveti, sačuvaj ih u ime svoje, one, koje si mi dao, da budu jedno kao i mi . . . da svi budu jedno, kao što si ti, Otče, u meni i ja u tebi, da i oni u nama budu jedno, da i sviet vjeruje, da si me poslao. I slavu, koju si mi dao, ja dadoh njima, da budu jedno kao mi što smo jedno« (Iv. 17, 17—22). Kako nas snažno uvjeravaju ove rieči Spasitelja, mi smo s njime jedno i više se od njega ne možemo razstaviti, mi ga u svemu sliedimo i idemo za njime. »Otče, hoću da i oni, koje si mi dao, budu sa mnom gdje sam ja« (Iv. 17, 24).

Zato je molitva izpunjenje volje Božje u nama. Nikada se tako tiesno ne sjedinjujemo s voljom Božjom kao u molitvi. Tada se nad nama izpunja onaj divni plan, koji je već od vječnosti zasnovala volja Božja i koji se u vremenu prema odredbi te svete volje odvija. Združivši se s Gospodinom i postavši jedan duh s njime (I. Kor. 6, 17), naša duša postaje poslušni instrumenat božanskog Umjetnika, koji na njoj igra pjesmu svete svoje volje. Mi zaista tada jedno osjećamo, što Bog, jedno mislimo, što Bog.

Na taj način možemo lako riešiti težkoću, kako možemo Boga moliti za neku stvar, kad znamo, da je Bog već unapried odredio što će nam dati.

Jest, odgovara sv. Toma, Bog je već odredio u vječnosti, što će nam u vremenu podieliti, pa je prema tome nemoguće promieniti njegovu odluku. Ali on je odredio ne samo to, da nam nešto dade, nego i to, da nam to dade preko nekoga sredstva, naime preko molitve.

Sv. Toma po svom običaju i ovdje se uzdiže do samoga Božjega gledanja, ako je dozvoljeno tako kazati, da može riešiti stvari, koje se Boga tiču. On izričito veli, da mi ne molimo Boga zato, da bismo promienili njegovu volju i da bi nam dao ono, što prije naše molitve nije bio odlučio da nam dade. Dovoljno je biti i malo bogoslov, koji Božje stvari ne sudi na ljudski način, da vidimo, kako je bezmislica kazati da bismo mi mogli sa svojim molitvama promieniti plan Božje Providnosti.

Što je dakle molitva? Molitva je izvršenje Božje providnosti. Molitva je zato jedan očiti znak, da nam Bog hoće nešto dati. »Ne molimo se zato« — veli Anđeoski Naučitelj — »da promienimo Božji razpored; već da to postignemo, što je Bog odredio dati nam po molitvi. »Ut scilicet«, — veli Grgur Veliki — »homines postulando mereantur accipere quod eis omnipotens Deus ante saecula disposuit donare (Dialogorum, L. I. cap. VIII. Cf. II. II. q. 83, a. 11).

Tako nam se odkriva sva veličina molitve. Ona je ostvarenje u vremenu i prostoru plana Božjega, po kojem je već unapried sve dobro predviđeno i smišljeno. Sveznajućom svojom mogućnosti Bog je mislio na sve, pa i na najmanje stvari kojima će se kasnije u vremenu sviet razvijati. Među tim predviđenim detaljima nalazi se i naša molitva kojom se dnevno dižemo prema nebu. I ona sačinjava dio Božje providnosti, jer je preko nje Bog odredio izvršiti neke stvari u posvećenju čovjeka. Kad dakle čovjek moli, on izpunja tu Božju volju.

Ciela kršćanska tradicija naročito iztiče sigurnost molitve. I sam božanski Spasitelj se rado navraćao na tu stvar, te nas je naročito snažnim riečima uvjeravao, kako će sve naše molitve biti uslišane. Uobće nema molitve, koja ne bi bila barem na neki način uslišana. Onoliko dobivamo, koliko se molimo.

Tu tradicionalnu istinu ćemo težko shvatiti, ako na molitvu budemo gledali samo sa psiholožke razumne strane. Jer zaista je težko shvatiti, kako bi molitelj svojim silama postigao uviek ono, za što moli. Ali ako teoložki promatramo molitvu videći u njoj izpunjenje volje Božje i ostvarenje vječnoga plana u nama, onda nam ova nauka o uspjehu molitve ne može praviti ozbiljnih težkoća.

Mi smo uslišani svaki put, kad se molimo jednostavno zato, jer je sama molitva jedan uspjeh. Ona je već uzdignuće pameti i srdca Bogu, jednako kao što je izvršenje volje Božje i plana Božjega u nama, a to je uspjeh.

Dakako, ne mora čovjek postići uviek ono za što se molio, to jest ono, što on misli, da je bolje za njega. Ali ako malo dublje promotrimo stvari, vidjet ćemo da sama molitva i nije išla za tim da postignemo ovu ili onu stvar, nego da je to bila naša volja, koja uviek ne mora biti uslišana.

Kad vjernik moli, recimo, za zdravlje, on čini dvie stvari. On se najprije moli i time svoj um podlaže Bogu i diže svoje srdce prema nebu; zatim, on izrazuje Bogu želju za jednu posebnu stvar, konkretno, za postignuće zdravlja. Što se tiče prvoga diela, u čemu je zapravo bit molitve, čovjek uviek postizava milost u molitvi. Svaka molitva uključuje podloženje naše volje volji Božjoj i uzdignuće naše pameti k Bogu. Zato svakom molitvom dobivamo milosti, jer svakom molitvom izpunjamo

ono, što je Bog odredio da postignemo. Ako pak ne postizavamo ono, što mi izrazujemo molitvom, to je zato, jer Bog vidi bolje nego mi, pa znade, da to nije još koristno za naše duhovno spasenje.

MOLITVA NAS SJEDINJUJE S BOGOM

»U molitvi čovjek poklanja svoju dušu Bogu, kojom mu se sa štovanjem podlaže«, kaže sv. Toma (Isto, a. 3, ad 3). I to je glavno u molitvi. A to je glavno također u duhovnom životu. Čovjek, koji se podlaže Bogu, priznaje njegovu veličinu, klanja se njegovu dostojanstvu i spreman je, da se u poniznosti podloži njegovoj svetoj volji. Takav čovjek je savršen. Zato možemo kazati, da nas molitva najizrazitije usavršuje i daje nam sve što nam je potrebno za naše vječno spasenje, pa moramo zaključiti, da je ona uviek uspješna.

Pogotovu se to vidi u službenoj javnoj molitvi crkve, koja je najuzvišenija molitva. Tu se mi odričemo svojih ličnih interesa, kao i ličnih subjektivnih želja i podlažemo se podpuno volji Božjoj, koju slavimo u zajedničkoj službi Božjoj. Liturgija ne pazi izravno na naše pojedinačne želje, ne vodi računa o našim pojedinačnim potrebama. Ali svakako vodi računa o našoj najvećoj potrebi, zapravo jedinoj potrebi, da se podložimo Bogu i da njega samoga častimo i slavimo.

U liturgiji se odričemo doduše formula, koje bi možda bolje odgovarale našim razpoloženjima, ali se zato u liturgiji služimo najsavršenijom formulom, koju je izrazila sama mudrost Božja. Duh Sveti je nadahnuo psalme kao i mnoge molitve, kojima se služimo u liturgiji. Moleći te psalme u kreposti Duha Svetoga, pod čijim utjecajem su i sastavljeni, možemo biti sigurni, da smo podpuno u njegovoj vlasti i da smo podpuno vođeni njegovim Duhom. Tko onda može posumnjati, da se također u tom času najviše uzdižemo od zemlje i približujemo nebu? Tko također može posumnjati, da onda najviše ugađamo Bogu, i da najviše milosti dobivamo?

Ako su Božje misli daleko od naših misli, kao što je nebo daleko od zemlje, tko će se usuditi da uzađe do Boga i misli njegovim mislima? Ali onaj, koji je u krilu Otca, sišao je s neba i odkrio nam tajnu Boga. Sama nam je vječna mudrost objavila svoje misli i svoje osjećaje. To je molitva. Mi uzimljemo te misli pa jednako mislimo kao on, uzimljemo također i njegova čuvstva, pa jednako čuvstvujemo kao on. Tako živimo njegovim životom.

Ako promatramo najuzvišeniju molitvu, koju nas je Spasitelj naučio, vidjet ćemo, da nas njezine divne misli dižu k nebu i sjedinjuju s Bogom. U Otčenašu molimo Otca nebeskog za razširenje njegova kraljevstva, izpunjenje volje Božje i posvećenje

njegova imena. Zar možemo posumnjati, da su upravo to misli i želje Božje, pa da se u toj molitvi tiesno sjedinjujemo s Bogom?

Kad bi nam netko kazao: evo, došao sam do jedne duboke tajne; upoznao sam koje su Božje misli i koje su njegove želje: ako hoćeš živjeti Božjim životom, odnosno ako hoćeš misliti kao što Bog misli i željeti kao što Bog želi, mogu te naučiti, mi bismo bili sretni, da se okoristimo njegovim odkrićem. Međutim, ne bi nam mogao kazati ništa nova. Mi već znamo za tu tajnu. Do nje nitko od ove zemlje nije došao, ali je netko od neba sišao, netko tko je mogao znati, što je u krilu Otca. Tu je sva veličina molitve.

Ako se duhovni život odražava u mislima i težnjama, onda možemo zaključiti, da mi već na ovoj zemlji živimo Božjim životom, jednostavno zato, jer je naša pamet zaokupljena Božjim objavljenim mislima i naša volja zabavljena Božjim željama. Kad znamo, da vjerom dobivamo na neki način pogled Božji, pa promatramo stvari donekle onako, kako Bog gleda na njih, a da ljubavlju pristajemo uz dobrotu Božju i želimo samo ono, što Bog želi, onda ćemo lako shvatiti uzvišenost ovih kreposti, koje čine da živimo već ovdje vječnim životom.

A to je konačni cilj svih Božjih nastojanja. To je konačno ostvarenje svih Božjih težnja. Bog je poslao svoga Sina na sviet da u njemu imademo život, koji dolazi do najvećeg izražaja u molitvi. Sakramentalna milost ne bi imala savršenog svog uspjeha kad ne bi svršavala molitvom. Crkva također ne bi imala smisla postojanja kad ne bi upravljala srdca i pameti svojih vjernika prama nebu. Upravo se ovdje vidi uzvišenost njezine misije, koja svu brigu posvećuje tome da nas upravi prama Bogu. Sav trud, koji Crkva ulaže u nas, dade se izraziti jednostavnim riečima: Ut mentes nostras ad coelestia desideria erigas. Kao brižna majka, ona uviek upravlja naš pogled prema gore, uviek nas opominje, da ostavimo zemlju, da se odciepimo od zemaljskoga i da svoj pogled upravimo prema nebesima, gdje je konačna naša domovina i vječno prebivalište. A to biva molitvom.

Tako nam odskače sve značenje dubokih rieči božanskog Spasitelja: »Treba uviek moliti, nikada ne prestati« (Lk. 18, 1). Ne znači, da uviek moramo biti u crkvi ili u rukama neprestano krunicu držati, nego da uviek moramo biti svojim mislima i svojim srdcem kod Boga. Nitko nas ne može osloboditi od toga, da sve Bogu prikažemo i da uviek prema njemu hodamo. U svakom svom činu moramo njega tražiti. Naše tielo kao i naše sposobnosti mogu biti zabavljene različnim predmetima, jer nam ih je Bog dao za tu svrhu. Ali vrhunac naše duše, naša intencija, uviek mora biti kod Boga: u nebu.

Poznat je teoložki princip, da svako naše djelo mora biti prožeto vrhunaravnom ljubavlju. Ova uzvišena krepost, zapravo kraljica svih kreposti, daje vriednost i veličinu svim našim činima, pa se mora očitovati u svim našim djelima. No znamo također i to, da s ovom kreposti zahvaćamo direktno samoga Boga i da se preko nje nalazimo u njegovoj prisutnosti. Zato nas ova krepost neprestano uzdiže prema Bogu i čini da uviek u nebu budemo. Tako je naš život jedna neprekidna molitva, neprekidno uzdignuće pameti i srdca k Bogu.

Sv. Ivan Evanđelista uspoređuje molitvu svetaca tamjanu, koji uzlazi prema nebu: »On je kao zlatne čaše pune tamjana, koje su molitve svetih« (Odkr. 5, 8). Jer kao što se miris tamjana uzdiže prema nebu, tako se i naše duše u molitvi uzdižu prema Bogu. To su krila naše duše, kojima poput čistih anđela letimo prema visinama, da pjevamo Bogu pred licem anđela (Ps. 137, 1).

Svojim umom čovjek graniči s čistim anđelima i biva im sličan. Zato je i sposoban da duhom živi anđeoskim životom imajući istu sudbinu kao što imaju i ova neokaljana bića, koja neprestano stoje pred licem Otca pjevajući kroz vječnost veselu pjesmu pobjede.

Divno je poimanje upravljanja svieta kod starih mislilaca. Na čelu svakog planeta kao i svakog čovjeka, stoji po jedan čisti duh, koji umno primjenjuje plan Božje providnosti na sviet i pod utjecajem velikoga Graditelja upravlja pojedinačnim dielovima svemira. Ciela ta divna vojska čistih duhova pobire po svemiru svaki i najmanji kucaj, svaki uzdah, svaki i najsitniji pokret, pa ga u svojoj umnosti prenosi do krila Prvog Pokretača i Upravitelja svega.

Međutim, među ostalim zvukovima svemira, koje brižno sakupljaju i sabiru ovi divni duhovi, nalazi se jedan nadasve izrazit i specialan, a to je molitva pravednika. »Kad si molio sa suzama, ja prikazah tvoju molitvu Bogu« (Tob. 12, 12). U molitvi mi se krećemo u krugu anđela i živimo u njihovoj blizini. Molitva nas izdiže iz zemlje i prenosi u atmosferu čiste duhovne stvarnosti, gdje se Bog nalazi.

»Minime solus cum solus« (najmanje sam sâm kad sam sâm), kazao je stari mistik. Nismo sami, kad se povučemo od ovoga svieta i zađemo u nutrinju svoje duše. Baš tada, kad smo sami, pa kad u našu dušu ne dolazi buka ovoga svieta, baš je tada momenat, u kojem se naša duša može da vine na krilima svete molitve prema visinama. Tada se njezinom vidovitom pogledu otvaraju široke poljane neba, po kojima se odvija igra čistih duhova, što se klanjaju priestolju Stvoritelja. Nismo sami, jer smo u zajednici svih odabranika Božjih, koji stoje u velikom

strahopočitanju pred presvetim Trojstvom pjevajući vječnu pjesmu pobjede. U molitvi osjećamo, kako se naša duša polagano, ali uspješno diže prema nebu i sve dublje zalazi u atmosferu čiste duhovnosti, gdje se živi vječnim životom.

Obćiti s Bogom! Onako intimno kao što to biva između dva prijatelja; povjerljivo kao između dvie osobe, koje se razumiju i upodpunjuju: to je veličina molitve! Ako nam nadasve koristi druženje s dobrim i učenim osobama, pa ostavlja u našoj duši nesamo trajnu uspomenu nego i duboki utisak dobrote i učenosti, što ćemo kazati o obćenju s najuzvišenijom osobom jednoga Boga? To je spasonosni razgovor koji nas podpuno preobrazuje pa nas čini dobrima. On nam daje, da živimo Božjim životom. Sugestivnom, sebi samome vlastitom jakošću, Bog u svetoj molitvi djeluje na nas i utisnuje nam svoj sveti duh, te čini, da mislimo, osjećamo i živimo njegovim životom.

NEBESKA, KRISTOVA I NAŠA SLAVA

SLAVA KRISTOVA

U času, kad se neka osoba dieli od svojih dragih, nastaje žalost, pa bi se mislilo, da će i čas Uzašašća našega Spasitelja za učenike Kristove biti žalostan. A ipak je dan Uzašašća dan radosti i slave. Neko neobično veliko veselje obuzima svakoga vjernika na ovaj dan. Crkva je upravo začarana veličinom događaja, koje označuje kao nešto »divno«, nešto »slavno«. Razlog njezina razpoloženja stoji u tome, što njezin vođa, vidljiva njezina glava, ulazi u svoju slavu i na vidan način očituje svoju veličinu i konačnu pobjedu.

Krist je dakako bio i prije slavan. On je imao slavu, koju mu nitko nije mogao oduzeti. Ali ona je ljudima bila sakrivena. Kristovi neprijatelji nisu mogli ni izdaleka naslutiti slave, koja se u Kristu krije. Ali sada je ona očita, sada se pokazala i vanjskim načinom. Njegovo tielo dobiva mjesto, koje mu pristaje.

Prizor je nadasve veličanstven! Pred bezbrojnim zborovima anđeoskim odigrava se događaj silne zamašitosti. Ono, što su stari patriarsi davno željeli i očekivali, ono što su proroci daleko u duhu gledali, za čim su nevine duše pravednika uzdisale, odigrava se u ovom času. Pred licem cieloga neba, u prisutnosti svih korova anđeoskih, otvaraju se vrata neba, diže se zastor, koji je skrivao slavu Boga, razodkriva se krilo Otčevo i odigrava se čudo, do sada neviđeno: l j u d s k a n a r a v u l a z i u k u ć u B o ž j u, u k r i l o O t č e v o.

Ljudska narav, ali ne bilo koja. To je narav proslavljena. To je narav pobjednika, koji se vraća iz boja. To je veliki vojskovođa, koji je skršio svoga neprijatelja pa pobjednički ulazi u svoje mjesto, koje je sam svojom snagom zadobio. To je veliki kralj, koji je oslobodio svoj narod, izbavio ga iz robstva i vodi ga k vječnom spasenju. To je silni pobjednik, okrunjen slavom, koji se vraća svome nebeskome Otcu. Pobjednički ulaz najvećeg pobjednika.

Anđeli u čudu gledaju prizor, što se odigrava pred njihovim očima: »Uznesen je na nebo i sjedi o desnu Boga« (Mk. 16, 19). Diveći se neobično velikom dostojanstvu, na koje se

ljudska naša narav pridigla, u duhu se klanjaju velikom Kralju kličući sa zanosom: »Vrata! Uzvisite vrhove svoje, uzvisite se vrata vječna! Ide Kralj slave«. Padajući u duhu pred velikom tajnom, u čudu pitaju: »Tko je taj Kralj slave? Gospodin krepak i silan, Gospodin silan u boju«.

Pokušajte da nađete mjesto naše ljudske naravi. Trebat će prieći preko svih odaja neba, preko svih korova anđeoskih, zadubsti se u samo krilo presvetog Trojstva i tu, u dubini neba, vidjeti svu u sjaju, slavom okrunjenu našu ljudsku narav, ujedinjenu s drugom božanskom osobom. Tu, u dnu neba, je pravo njezino mjesto. Proslavljena uzkrsnućem već nije mogla da ostane na ovoj tužnoj zemlji, gdje je propadljivost i promjenljivost. Zadobivši obilježje vječne nepromjenljive stalnosti, ljudska narav u Kristu je cielom svojom nutrinjom težila da uzađe na nebo. Jer ono, što je zemaljsko teži prema zemlji, a ono, što je nebesko teži prema nebu. A slavno uzkrsla Kristova ljudska narav više nije imala ništa zemaljskoga na sebi. Ljepota i jakost duše je duboko prožimala cielo njezino tielo, davalo mu od svoga sjaja i svoje gibivosti, kojom se lagano i bez potežkoća dizala u visine.

To joj mjesto pristoji i stoga, što je to narav druge božanske osobe. Ako je ona živjela u nevolji i patnji na ovoj zemlji, to je samo stoga, što je htjela da tako dade zadovoljštinu Otcu za naše griehe. Ali po dostojanstvu druge božanske osobe ljudska narav u Kristu, kao narav božanske osobe, imade mjesto samo u krilu Otca. Sinu se pristoji, da bude uviek uz Otca sa svim svojim bićem, odnosno sa svim dielovima svoje nerazdružive osobnosti. Zato je i Kristova ljudska narav težila da se preseli s ove zemlje u nebo, da tako dobije ono mjesto, koje joj kao božanskoj osobi pristoji i da tako uviek bude zajedno s Otcem.

To je također bila nagrada za patnje koje je svom Otcu na ovoj zemlji prikazao. Došao je na ovaj sviet da čini volju Otca. Tek što se začeo, počeo je prikazivati svoj život u slavu Otca. Blagujući kruh Otčeve volje, ponizio se sve do smrti i sramote križa. »On budući u biti Božjoj nije držao za nepravdu, da je jednak Bogu; ali je sebe poništio uzevši bit sluge i postao sličan ljudima i vanjštinom bio je kao čovjek. Ponizio je sam sebe i bio je poslušan do smrti, do smrti na križu. A zato ga i Bog uzvisi i darova mu ime, koje je nad svako ime, da se u ime Isusovo pokloni svako koljeno onih, koji su na nebu i na zemlji i pod zemljom i svaki jezik prizna za slavu Boga Otca: Isus Krist je Gospodin« (Fil. 2, 9—11).

Tu vidimo vriednost patnja i poniznosti. Kao što Krist nije bio uzvišen prije nego je bio ponižen, kao što nije mogao uzaći prije nego je sišao i kao što »nitko ne uzlazi na nebo nego

onaj, koji silazi iz neba, Sin Božji, koji je na nebu« (Iv. 3, 13), tako ni mi ne ćemo biti uzvišeni, ako se prije ne ponizimo. Ništa se ne diže, što ne pada; ništa se ne uzvisuje nego što je poniženo. Nitko ne dobiva slave, nego onaj, koji se ponizi.

Tu vidimo snagu rieči Kristovih: »Tko se ponizi, bit će uzvišen« (Mt. 23, 12). Slava Kristova je sjajna potvrda Spasiteljeve nauke. Kroz cieli svoj život nam je pokazivao i riečima a nada sve svojim primjerom, da se treba poniziti, da treba uzeti zadnje mjesto, da treba dozvoliti, neka nas progone, zlostavljaju i ponizuju. Kazao nam je i djelom i primjerom, da su blaženi oni, koji plaču, koji tuguju, koji su gladni i žedni, koji su siromašni i bolestni. Uvjeravao nas je kroz cieli život, da je sreća u težkoćama, u odricanju i u samozataji. I eto, sada vidimo, da je imao pravo.

Zagledavši se u Kristovu slavu, koju je stekao, jasno spoznajemo, da je njegova nauka bila život, pa treba za njim poći, prigrlivši njegov križ. Nema drugoga izlaza, nego da na sebe naprtimo njegov križ i da ga tako sliedimo. Slava, kojom je ovjenčan, uvjerava nas, da su patnje najveći biser, da su zapravo put, jedini put do slave.

Kad su Židovi izrugivali Krista na križu, dovikujući mu, neka siđe i pokaže da je Sin Božji, mogli bismo promisliti da bi dobro bilo, da je tako učinio. Ali sada vidimo, da to nije tako. Sada nam je jasno, da treba uztrajati sve do kraja, da treba kalež svojih boli izpiti sve do dna i ostati postojan na križu. Ovo uzvišenje Krista i ova njegova slava, kojom je izpunjeno nebo i zemlja, uvjerava nas, kako na ovom svietu nemamo ništa postojana tražiti. Na nebu je naša veličina. Gore je nagrada, gore je konačna utjeha.

Da je Krist tražio konačnu slavu na zemlji, on bi zaista sjao pred svojim neprijateljima. Mogao je sve svoje neprijatelje i progonitelje poniziti i uništiti, pokazavši im svoju sakrivenu veličinu. Bili bi mu se divili i slavili ga kao pobjednika, a možda izabrali za kralja.

Ali to bi bila slava kod ljudi, a ne kod Boga. To bi bila veličina svieta, a ne veličina neba. Međutim, sada je Krist proslavljen pred Bogom. Sada je proglašen kraljem cieloga čovječanstva, štaviše, cieloga neba. Sada su njegovim nogama podložni i zemlja i pakao, a pred njegovim imenom drhću kroz vjekove svi njegovi neprijatelji.

Kad na to pomislimo, onda nam je svako poniženje lako i sladko. Čini nam se, da bismo bili najsretniji, kad bismo se mogli pridružiti anđeoskim četama i zajedno s njima, u velikom slavlju opjevati žrtvu za nas prikazanu. »I pjevahu novu pjesmu govoreći: Dostojan si, da uzmeš knjigu i da otvoriš pečate nje-

zine, jer si bio zaklan i odkupio si nas za Boga krvlju svojom, od svakoga plemena, jezika i naroda« (Odk. 5, 9).

Ako kažemo, da ne može biti pravoga učenika Kristova, koji ne nosi svagdano njegova križa, pa prema tome, da je bit kršćanskoga života u patnji, onda nam uzašašće Kristovo odskače u svom značenju. Gledajući Krista, tako liepo proslavljena na nebesima, videći njegovu slavu divno proširenu po svim krajevima svieta, jasno spoznajemo, da je veličina u patnji i da drugoga puta do sreće nema, nego onoga, koji nam je Krist i primjerom i rieči pokazao, kad nas je pozvao da ga sliedimo.

SLAVA NAŠA

Ali još nešto! Mi smo udovi mističnoga tiela, kojemu je Krist glava, pa moramo sudjelovati već sada na njegovoj slavi. Zato kaže sv. Leon papa :»Kristovo uzašašće jest ujedno i naše uzašašće, slava glave jest ujedno i temelj nade našega tiela. Na ovaj dan nismo samo primili osvjedočenje o našoj vječnoj slavi, nego smo već i prodrli s Isusom Kristom u nebeske visine« (Govor na Uzašašće, gl. IV.).

»A vi ste tielo Kristovo i pojedini udovi«, kaže sv. Pavao Korinćanima (I. 12, 27). Sačinjavajući jedno jedinstveno tielo s Kristom, mi se više ne možemo razstaviti od njega. Mi dobivamo jedanput zauviek istu sudbinu s Kristom. Jer kao što se pojedinačni udovi našega tiela ne mogu razstaviti od glave, nego ih moramo uviek zajedno promatrati, tako isto ne možemo Kristove vjernike razstaviti od njegove glave. Zato ga moramo uviek sliediti, bilo u patnjama, bilo u slavi. Tko nije ostavio Krista u patnjama nego ga sliedio s Marijom sve do Golgote, pomažući mu nositi njegov težki križ, taj će sliediti Krista i u slavi. Krist nas ne će ostaviti u času, kad se dieli od nas. On će nas povesti sobom.

Zato i kaže: »Hoću, Otče, da ondje, gdje sam ja, budu i oni, koje si mi dao (Iv. 17, 27). Kad su se učenici žalostili radi njegova odlazka, on ih uvjerava, da je tako bolje, jer ako ne pođe, ne će primiti Duha, kojim je on sam prožet i kojim je bio proslavljen. Taj će ih Duh povesti u nebo. »Neka se ne žalosti vaše srdce. U Boga vjerujete, vjerujte i u mene. U domu moga Otca su mnogi stanovi. A da nije tako, kazao bih vam: idem da vam pripravim mjesto. I kad otidem i pripravim vam mjesto, opet ću doći i uzet ću vas k sebi, da i vi budete, gdje sam ja« (Iv. 14, 1—3).

Osjećajući tiesnu povezanost s nama, Krist moli svoga nebeskog Otca da proslavi i nas kao što je proslavio i njega. U divnoj svećeničkoj molitvi, koju Krist izreče na zadnjoj

večeri, on se moli svom Otcu, neka ga proslavi slavom, koju je imao prije nego je postao sviet. Međutim, u toj istoj svećeničkoj molitvi Krist se obraća svom Otcu i za nas, moleći, da također i nas proslavi slavom, koju mu je dao Otac, da tako svi budu jedno: i on u njima, i oni u njemu.

»Ja za njih molim, ne molim za sviet, nego za one, koje si mi dao, jer su tvoji. I sve moje je tvoje i tvoje je moje; i ja sam se proslavio u njima. I više nisam na svietu, ali oni su na svietu, a ja idem k tebi. Otče sveti! sačuvaj ih u ime svoje, koje si mi dao, da budu jedno kao mi... I slavu, koju si mi dao, dadoh njima, da budu jedno, kao što i mi smo jedno. Ja u njima i ti u meni, da ih veže savršeno jedinstvo, da sviet upozna, da si me ti poslao i da si ih ljubio, kako si mene ljubio. Otče! hoću da i oni, koje si mi dao, budu sa mnom, gdje sam ja, da gledaju slavu moju, koju si mi dao, jer si me ljubio prije nego li je stvoren sviet« (Iv. 17, 9—25).

Uostalom, mi smo djeca Božja, sinovi jednog zajedničkog Otca, pa prema tome braća Kristova. Moramo stoga s Kristom imati istu sudbinu. Pa kao što je prirodno, da on ide svome Otcu, tako je također potrebno, da i mi, njegova braća, sliedimo put, kojim je pošao i nađemo se zajedno s njime u krilu našega Otca. Zato i kaže Krist: »Uzlazim k Otcu mome i Otcu vašemu, Bogu mome i Bogu vašemu« (Iv. 20, 17), naznačujući, da se radi o zajedničkom Otcu koji čeka nas i njega. Ako je on tjelesno prije nas uzašao, to je zato, da nam pripravi mjesto, prema obećanju: »Idem, da vam pripravim mjesto« (Iv. 14, 2). »Uzašavši jedanput na nebo«, kaže sv. Toma, »pribavio je sebi i nama pravo i dostojanstvo nebeskog obitavališta« (III, q. 58, a. VI, ad 3).

Zato već sada moramo kazati, da je gore naša domovina i naše obitavalište. »Znamo, da ako se naš zemaljski šator razkine, imamo zgradu od Boga, kuću, koja nije rukama sagrađena, nego vječnu na nebesima. Zato u ovome (šatoru) uzdišemo, želeći se na to obući u svoj nebeski stan« (II. Kor. 5, 1 i 2). Gore treba da bude naše srdce i naš um.

To je liepo izrazio sv. Pavao ovim riečima: »Ako ste dakle uzkrsnuli s Kristom, tražite ono, što je gore, a ne ono, što je na zemlji« (Kol. 3, 1).

Težko je uobće govoriti o nutarnjem nadnaravnom životu, koji nam je Krist donio, pa se moramo služiti različnim slikama i primjerima. Jedna od takovih slika jest, da naše duhovno oživljenje u Kristu predočimo kao uzkrsnuće. Uistinu, mi smo uzkrsnuli, jer smo prije u griehu bili mrtvi, a po Kristu smo se od toga oslobodili i sada živimo. Međutim, ono što je uzkrsnulo, to se diže. Život je naš stoga sličan nekom neprestanom uzdizanju prema gore i neprestanom penjanju. To je uzlazak na

nebo. Zato nas i opominje sv. Pavao, da svojim mislima i svojim čuvstvima idemo prema gore. Mislima i čuvstvima — t. j. cielim životom.

Ako kažemo, da je sadržaj našega života u mislima i čuvstvima, kojima smo jedanput zauviek zajedno s Kristom uzašli na nebo, onda ćemo zaključiti, da je cieli naš život sakriven s Kristom u Bogu. »Jer umrieste, i vaš je život sakriven s Kristom u Bogu. A kad se pojavi Krist, život naš, tada ćete se i vi s njime pojaviti u slavi« (Kol. 3, 3—4).

Time je rečeno sve: Krist je naš život. Mi se više ne možemo odciepiti od njega. On se uciepio u našu nutrinju, njegova se milost prelieva u našu dušu, pa mi živimo životom Kristovim. Koje onda čudo, da smo ondje, gdje je Krist? Mi više ne živimo ovome svietu, odnosno, mi se više ne nalazimo na ovoj zemlji, nego živimo nebu.

Zato Crkva neprestano upravlja svoju molitvu k Otcu: Ut mentes nostras ad coelestia desideria erigas. Misli naše treba podignuti prema nebu; treba ostaviti zemlju, napustiti sve ono, što je prolazno, zagledati se u Krista i sliediti ga na njegovu putu do krila Otčeva.

Ako nam Krist zapovieda, da se odričemo svieta i svih naslada njegovih, da okrenemo leđa onome, što je prolazno, to čini zato, jer hoće, da ga sliedimo. Ali da ga sliedimo do kraja njegova putovanja. Ne smeta, što je nebo visoko; njegova je milost jača. Ne smeta, što je on daleko! jakost njegova nas kriepi.

Krist nam je zapovjedio, da se neprestano molimo. Pa kao što moramo neprestano disati, ako hoćemo živjeti, tako neprestano moramo moliti, ako hoćemo živjeti Kristovim životom. No molitva nas uzdiže k nebu. Molitva je: elevatio cordis et mentis ad Deum. Upravo se u molitvi mišlju i srdcem uzdižemo k Bogu, nastojeći da prebivamo uviek ondje, gdje je Krist, u srdcu presvetoga Trojstva.

Ne mora nam ovo izgledati ništa pretjerano niti čudno. Samo se valja sjetiti duboke istine, da smo postali dionici Kristova života, pa da stoga Krist živi u nama. No zar je moguće zamisliti, da bi ovaj Kristov život u nama bio odciepljen od Krista? Zar je moguće, da se i za čas razstavimo od njega? Pa ako je on na nebesima, znači, da smo također i mi s njime. Sa svom dakle nutrinom mi smo gore, srdcem i umom. Naša čuvstva i naši osjećaji su gore, gdje je Krist, izvor i jakost naša.

Samo treba računati s velikom stvarnošću milosti Božje u nama. Onda nam ne će biti težko dokučiti, da u našim dušama postoji jedna velika snaga, koja nas prenosi k Bogu i s njime sjedinjuje. Konačno, koji je drugi čin ljubavi posađen u naše srdce od samoga Duha Svetoga, nego da nas sjedinjuje s Bogom, da s njime postanemo jedan duh, živeći jednim životom? Ljubav

čini, da lako prieđemo prostor i vrieme, da se zaista božanskim zamahom prenesemo u sretne odaje, gdje je kuća Božja i stan blaženika i anđela.

Svejedno je, kako da to shvatimo, ili tako da Bog dolazi k nama ili tako, da mi uzlazimo k njemu. Jedno je stalno, da smo mi postali jedan duh, pa da zato živimo jednim životom. No ako smo jedno, onda smo na jednom mjestu. Tako se izpunjaju rieči Spasitelja: Hoću, Otče, da ondje, gdje sam ja, bude i moj sluga.

Kad je sv. Gertruda na blagdan Uzašašća primala sv. pričest, čula je od Krista ove rieči: Dolazim k tebi, ne da ti kažem zbogom, nego da te povedem sa sobom u nebo i da te prikažem Otcu. Upravo sv. pričest nas najbolje uvjerava, kako mi neprestano živimo s Kristom u nebu. U ovoj divnoj gostbi mi se tako tiesno sjedinjujemo s Kristom, da on prožima svu našu nutrinju, naša čuvstva i naše misli; mi postajemo jedno s njime. No ako smo postali jedno s njime, kako bi se moglo zamisliti, da nas Krist ostavi? Kako bi on u tom času mogao da poleti u nebo i ostavi onoga, s kojim hoće da bude jedno? Ako nam se Krist u Euharistiji daje, to je zato, da ga imademo, da uđemo u njegovo posjedovanje, da budemo ondje, gdje je on, to jest da zajedno s njime živimo. Ne može on biti na nebu, a mi na zemlji.

Davno je Psalmista pjevao, a to također sv. Pavao iztiče, da je Krist, uzišavši na nebo, odveo sobom zarobljeni plien: »Captivam duxit captivitatem« (Ps. 67, 17). A koji je to plien? To su naše duše odkupljene velikim njegovim odkupiteljskim djelom. Toliko je žrtava podnio za odkupljenje toga pliena: sišao iz neba na zemlju, podnio težku muku i umro za nas na križu: krvi i života ga je stajao. No možemo li i za čas pomisliti, da bi Krist, pošavši k Otcu, ostavio taj plien? Ako mu je toliko brige posvetio, ako ga je toliko napora stajao, ako ga opet tako žarko ljubi, zar možemo posumnjati, da ga je uzeo sa sobom? Vjerujemo stoga u njegove rieči: »Otče, hoću, da i oni, koje si mi dao, budu sa mnom, gdje sam ja«. Ut qui Redemptorem nostrum ad coelos ascendisse credimus, ipsi quoque mente in coelestibus habitemus«.

Toliko puta naglasujemo, da treba ostati u Bogu; Krist nas je molio i zaklinjao, neka ostanemo u njemu. S druge strane neprestano iztičemo, da je Bog u nama, da je zapravo presveto Trojstvo u našim dušama. Osim toga neprestano naglasujemo potrebu težnje prema Bogu i jedinstvo s njime u jednu nerazdruživu zajednicu. Upravo ciela kršćanska nauka iztiče dogmu našeg tiesnog sjedinjenja s Bogom već na ovoj zemlji. Mi smo stoga već sada u Bogu, jer se u njemu krećemo, u njemu mičemo i jesmo. No Bog je nebo. Mi smo stoga već sada u nebu. Pa kao što je Bog naš, tako je i nebo već sada naše.

ZAKLJUČAK

Bog je naš: bila je prva misao u ovim duhovnim vježbama. To je također i zadnja misao, koju dobro shvaćenu i produbljenu nosimo u život. To je zapravo jedina misao, koja nas sada zaokuplja. Mi je možemo izraziti na različne načine, možemo je predočiti u različnim slikama, ali uviek ćemo izraziti, da je Bog naš da se više od njega ne ćemo nikada razstati. Naše težnje mogu poprimiti različan oblik, ali uviek teže za jednim: teže za Bogom. »Gladan misli da traži kruha, a gladan je Boga; žedan misli, da bi vode, a žedan je Boga; bolestan tlapi, da hlepi za zdravljem, a boluje stoga, što nema Boga« (Papini, Poviest Kristova, Senj, 1936., s. 484). U svojim težnjama i željama tražimo samo onoga, koji nas jedini može umiriti i zadovoljiti, tražimo Boga. Bog je naš u našem životu, u našim mislima, u našim težnjama i u našim željama. Za njim težimo, kad se molimo, kad živimo, kad se zabavljamo, a nada sve kad tražimo mira i sreće svojoj duši.

Bog je naš, a Bog nije drugo nego nebo. Prije nego se razstavimo od ovih vježbi, naglasimo naročito tu misao: nebo je naše, jer je Bog naš. Pa koliko težimo za Bogom, toliko težimo i za nebom. Kolikogod nam se Bog daje, toliko nam nebo daje. Kolikogod možemo kazati, da je Bog podpuno naš, naša svojina i naša baština, toliko moramo zaključiti, da je nebo naše, naša baština i naša svojina.

Nebo je uzpoređeno divnom gradu, u kojem uživaju blaženici. »I vidio sam grad sveti Jeruzalem novi«, tako piše sv. Ivan, »gdje silazi od Boga s neba, pripravljen kao zaručnica mužu svojemu. I čuo sam glas veliki s priestolja, gdje govori ljudima: Evo šatora Božjega među ljudima, jer će stanovati među njima, i oni će biti narod njegov, i sam Bog će biti s njima« (Odkr. 21, 2—3). Jest, nebo je divan grad, u kojem građani uživaju svaku slast i radost. Ali taj grad nije drugo nego Bog, i ući u taj grad ne znači drugo nego ući u Božje bogatstvo. »Tako više niste tuđinci i pridošlice, nego ste sugrađani svetih i ukućani Božji« (Ef. 2, 19). Ukućani Božji jednako kao i ukućani neba.

»On će stanovati s njima, i oni će biti njegov narod, a sam Bog će s njima biti« (Otkr. 21, 3). Bog će u nebu biti s nama, jer ćemo zapravo biti njegova djeca, članovi jedne jedinstvene njegove obitelji. Ući ćemo u nebo, u obitelj Božju, obitelj presvetoga Trojstva i zajedno biti s trim božanskim osobama.

»Ukućani Božji i sugrađani svetih« (Ef. 2, 19). Kod kuće, u Bogu. Sam Bog je naša kuća. On je također domaćin te divne vječne zajednice. On je sve za nas. U njemu ćemo stanovati, u njemu uživati i u njemu se zauviek veseliti. U nebu biti, znači biti u Bogu.

Nebo zamišljamo kao kuću mira i sreće, u koju ulazimo, da se odmorimo poslije mučnog i napornog rada. Ali ta kuća nije drugo nego kuća Božja, i ući u nebo ne znači drugo nego ući u Božje bogatstvo i postati članom obitelji Božje.

Nebo je upoređeno kraljevstvu. Nebo je zaista divno kraljevstvo, u kojem se njegovi građani vesele prisutnosti svoga nebeskoga Kralja. Ali to kraljevstvo nije drugo nego Božje kraljevstvo, i ući u nj znači ući u Boga, uroniti u Božju narav, u njoj uživati i u njoj se veseliti.

Umjetnici nam rišu nebo kao divno urešenu livadu, po kojoj igraju krasni i veseli anđeli. Ali ta livada nije drugo nego Božja narav, i veseliti se u njoj ne znači drugo, nego veseliti se i radovati u Bogu. Božja dobrota je paša nebeskih odabranika.

Pravednici Staroga Zavjeta su se veselili, što mogu odpočinuti poslije napornog života u svetom krilu Abrahama. Ali mi znamo, da se ne ćemo odmoriti na Abrahamovu krilu, nego na krilu Božjem, jer ući u nebo znači za nas ući u Boga.

»I noći više ne će biti i ne će trebati svietla od svjetiljke, ni od svietla sunčanoga, jer će ih obasjavati Gospodin Bog, i kraljevat će u vieke vjekova« (Odkr. 22, 5). Veselje neba ne će trebati svietla, jer će svietlo biti Bog. »I grad ne treba sunca ni mjeseca, da svietle u njemu, jer ga je slava Božja obasjala i svjetiljka je njegova Janje« (Isto, 21, 23).

U nebu će biti neopisivo veselje, koje se ne da niti naslutiti niti izkazati. »Niti je oko vidjelo, niti je uho čulo, niti je srdce čovječje naslutilo ono, što je Bog pripravio onima, koji ga ljube« (I. Kor. 2, 9). Ne može srdce ljudsko naslutiti, što je u nebu, jer je nebo sam Bog, pa kao što ne možemo Boga dokučiti, tako ne možemo niti veselje neba shvatiti. Kolikogod je Bog nedokučiv, toliko je nebesko veselje nedokučivo.

Nebo je vječni život, koji ne će nikada imati kraja. »I kraljevstvu njegovu ne će biti kraja« (Lk. 1, 33). Ono je vječno jednako kao što je Bog vječan, i zato, jer je Bog vječan. Jer ući u taj vječni život znači ući u Božju narav i vječno u njoj biti.

»I otrt će svaku suzu s očiju njihovih, i smrti više ne će biti, ni tuge, ni vike, ni boli ne će više biti, jer prvo prođe« (Odkr. 21, 4). Ne će biti tuge ni boli, jer ćemo uživati u onome, koji je punina svakoga veselja i svake radosti. U nebu će biti neograničeno veselje, jer je u nebu Bog, i ući u nebo znači ući u to nepregledno more veselja i radosti, koje ne poznaje zapada.

Nebo zamišljamo kao divno ukrašen hram, prepun svake razkoši i bogatstva. Jest, to je nepregledna razkoš i veselje, ali razkoš i veselje božanske naravi i božanskog bogatstva. I ući u tu razkoš i veselje znači ući u Boga.

Ne znamo, kako će to biti: ili će Bog ući u nas ili ćemo mi uronuti u ponor njegova bića. Ali to je sigurno, da ćemo se sjediniti tiesno s njime i zajedno s njime uviek biti. Sve će nam biti zajedničko: zajednički život i blaženstvo, zajednička sreća i užitak, zajednička baština i bogatstvo.

Zato ćemo ući u nutrinju presvetog Trojstva. Uronit ćemo u najintimnije kutove njegove nedokučive naravi, zaći ćemo u njegove tajne i obuhvatiti njegovu narav. Više ne će ništa biti sakriveno našoj naravi. Vidjet ćemo Boga onako, kakav jest u sebi (1. Iv. 3, 2). Tada će nam se odkriti Srdce Božje, u koje ćemo zaći, da ga podpuno obuhvatimo, da jedno s njime budemo.

Ne samo ući, nego i posjedovati. Bog će biti podpuno naš. Ograde će pasti, zapreke će nestati, i mi ćemo se naći u Bogu da zajedno s njime zauviek budemo, da se od njega nikada ne razstavimo.

I uživat ćemo u njegovoj sreći. Bog će nam priopćiti svoju sreću, i dat će nam svoje blaženstvo. Pa kao što će Bog uživati u neizmjernoj svojoj sreći, tako će i nas učiniti baštinicima svoga veselja. On će nam moći kazati, da sebi nije ništa pridržao, jer je sve postavio u naše ruke i sav nam se dao.

Bog će nam se sav dati. Mi više ne ćemo zapravo živjeti svojim životom nego Božjim. Nesamo živjeti, nego i uživati u tom nedokučivom životu i neizkazanoj sreći. Postavši sinovi Božji, postat ćemo i njegovi baštinici. Pa kao što njegov jedinorođeni Sin uživa u Božjoj naravi i nalazi neizrecivu sreću u tome, što može razgovarati s Otcem, tako ćemo se i mi veseliti, što ćemo moći razgovarati, zajedno s Kristom našim bratom, s Otcem. Zajedno s Kristom moći ćemo da ga kroz cielu vječnost zovemo sladkim imenom Otca. To će biti naš život i naše zanimanje. Ništa drugo nego to: da vječno obćimo s Otcem i da u njegovu zagrljaju, zajedno s Kristom, uviek budemo.

I taj će zagrljaj Boga s nama biti nerazrješiv. Te svete veze više nitko ne će prekinuti. Bog će biti naš zauviek. Mi

ćemo uživati na njegovu krilu kroz cielu vječnost. Naše će srdce odpočivati na nedokučivoj poljani Božje sreće zauviek.

Naš život bit će vječni život, kao što će biti Božji život. Između nas i Boga više ne će biti razstanka. Mi ćemo se jedanput zauviek sjediniti s njime i zauviek s njime ostati i s njime biti. Bog će biti podpuno naš. Baš zato, jer je sada naš.

Bit će naš zauviek, jer već sada hoćemo biti Božji zauviek. Cielim svojim životom težimo za njim. On je konačna naša svrha. Radi njega sve radimo, njemu konačno svoje srdce poklanjamo. Naš život sličan je putniku u pustinji, koji traži samo jedno, teži samo za jednim, čini velike napore samo da dođe do jednoga, a to jedno je Bog. Već smo se na sv. krštenju, preko svojih zastupnika, odrekli svega i podpuno Bogu predali. Prvi čin našeg razuma bio je upravljen njemu. U našim molitvama samo smo išli za tim, da svoje srdce i svoju pamet upravimo prema njemu i samo smo za njim težili. Kad smo polagali svoje zavjete, odrekli smo se svega samo da njega nađemo. U sv. Pričesti samo smo se htjeli s njim sjediniti. U svojim žrtvama, svojim samozatajama, svojim križevima odricali smo se svega, odbacivali smo od sebe sve, samo da nađemo njega, i da do njega dođemo. Čuvali smo se grieha, jer nas on razstavlja od njega, a činili smo dobra djela, jer nas njemu približuju. U svemu smo dakle tražili Boga i samo Boga, nikoga drugoga nego Boga. Bog je bio središte naših nastojanja. S njime smo se zauviek zaručili. Zar onda možemo posumnjati u to, da će Bog biti podpuno naš? Zauviek naš. A jer je nebo Bog, nebo je naše.

Zavjet, koji mi danas činimo i kojim se spajamo s Bogom, jest vječan. Naše veze s Bogom su nerazdružive. Tko nas može razstaviti od ljubavi Kristove? Duša, koja se podpuno predaje Bogu, zauviek je njegova. Duša, koja hoće zauviek s Bogom živjeti, već sada je u predvorju neba. Jer je nebo Bog, onda onaj, koji posjeduje Boga, posjeduje nebo.

Zato kao zaključak ovih naših duhovnih nastojanja naglasimo tri istine, koje će biti kao plod svih naših nastojanja. Probudimo živu vjeru i kažimo otvoreno:

1. Nebo postoji, i mi vjerujemo u nebo kao što vjerujemo u Boga, jer znamo, da nebo nije drugo nego Bog.

2. Nebo je neizmjerno veliko, neizkazano dražestno i liepo, zato jer je Bog liep, a nebo je Bog.

3. Konačno, nebo je naše, jer je Bog naš.

SADRŽAJ

Stranica

Predgovor 5
Uvod 9
BOG JE POČELO I SVRHA SVEGA 13
Ja sam Božji, a Bog je moj 15
Težnja prema Bogu 23
Velika briga i velika nebriga 30
KIDANJE S BOGOM 37
Smrtni grieh 39
Laki grieh 47
Odbijanje milosti 54
UNIŠTAVANJE GRIEHA 61
Razmatranje o smrti 63
Mrtvenje 70
Pokora 78
SREDSTVA ZA POVRATAK K BOGU 87
Poslušnost 89
Poniznost 96
Čistoća 103
TEŽNJA ZA SJEDINJENJEM S BOGOM 111
Težnja prema savršenstvu 113
Veza savršenstva 121
Bratska ljubav 130
PO KRISTU ČOVJEKU DO KRISTA BOGA 139
Jedno osjećati s Kristom 141
Tajna križa 149
Sakramenat ljubavi 156
BOG ŽIVI U NAMA 163
Život milosti 165
Bog u nama 173
Majka milosti 182
KONAČNO SJEDINJENJE S BOGOM 189
Hram Duha Svetoga 191
Uzdignuće pameti i srdca k Bogu 201
Nebeska, Kristova i naša slava 209
Zaključak 216